Весела Кръстева

ТЪЛКОВЕН РЕЧНИК
на
ТУРЦИЗМИТЕ
в българския език

с илюстративен материал
от литературата, фолклора,
пресата, радиото и телевизията

СКОРПИО ви
София

© ИК СКОРПИО ви, 2003
© Весела Кръстева, автор, 2003
© SCORPIO vi ADVERTISING GRAPHIC DESIGN, корица, 2003

Изданието е обект на авторско и търговско право и се защитава от нормите на закона.

ВСИЧКИ ПРАВА ЗАПАЗЕНИ.

Никаква част от това издание не може да бъде възпроизвеждана, размножавана и предавана под електронна, механична, фотокопирна или каквато и да е друга записваема форма без изричното писмено съгласие на издателска къща „СКОРПИО ви“.

Издателска къща „СКОРПИО ви“
благодари за пълното юридическо и правно обслужване
на адвокатска къща „Светослав Илиев и Ко“ – тел./факс 843-55-50.

СКОРПИО ви

Издателството на тези,
които успяват

ISBN 954-792-115-0

Предговор

След като издаде през 2000 година „Речник на турските думи в съвременния български печат" и успешно защити докторска дисертация на същата тема, д-р Весела Кръстева натрупа и лексикографски опит, и дълбоки познания по лексикология, за да ни представи нов по-богат и по-обемен речник с двойно повече лексеми – в първия те са 555, а във втория – 1200, при това с много по-пълно тълкуване на турцизмите в съвременния български език и с много повече и по-разнообразни примери не само от публицистичната, но и от художествената реч.

Авторката доказва, че съвременната разговорна реч у нас пази и, при аналогични условия от миналото и сега, реактивира турцизмите. Всъщност колкото и да се отричат турцизмите в българския език като белег за ниска култура, те и днес, а може би и в бъдеще, ще запазват своята сила и жилавост, за да рисуват и бичуват отрицателни явления в нашата действителност. Неслучайно турцизмите живеят и в съседни балкански езици – сръбски, хърватски, словенски, босненски, румънски, албански, а също, разбира се, и в така наречения македонски език. По-малко са проникнали и са се запазили те, както свидетелстват езиковеди, в гръцкия език. Най-силно и непосредствено е било влиянието на турския върху българския език, защото България заема средищно място на Балканския полуостров и е била под турско владичество най-дълго време – половин хилядолетие.

Д-р В. Кръстева уместно посочва, че не всички турцизми имат отрицателна семантика и експресия. Една част от турцизмите като: долап, одая, боя, чорба, кофа, тенджера, фишек, халва, таратор, синджир, яхния, сергия, саздърма и др. в българския език са неутрални по стилистическа обагреност и се отнасят към така наречената домашна лексика. Разбира се, че турцизмите с отрицателна семантика нямат място в изисканата, високопоетичната, културната реч, но те са могъщо средство за изобличение, за осмиване, за осъждане на

негативни явления, затова се появяват най-често във фейлетони, памфлети и пародийни произведения. С тях често се воюва срещу политическите противници с цел да бъдат уязвени и по-остро критикувани.

От „Тълковен речник" на д-р В. Кръстева читателят ще узнае, че някои турцизми са придобили в българския език отрицателна експресия, докато в самия турски език те са неутрални. Ако вземем думата „тайфа", ще видим, че на турски тя означава „екипаж", „свита". Подобна участ имат и други турцизми, като „тара̀ша" на турски означава „чистя", „пречиствам"; „чалга" – „музика", „свирене"; „шашкън" пък значи в турския език „изумен", „смаян", и др. Голяма част от турцизмите обаче и в двата езика са с негативна семантика.

В Речника читателят ще открие немалко любопитни явления, свързани с турцизмите в нашия език, което е заслуга на компетентния автор. Може да се каже, че всеки, който прави анализ на художествен или публицистичен текст у нас, ще има неизбежна нужда от „Тълковен речник на турцизмите в българския език" на д-р Весела Кръстева.

Доц. д-р Константин Попов

Няколко думи за турцизмите

- *Евалла, **ашколсун**, моето момче, давай така!*
  (в. „Труд", бр. 127, 2000, с. 9).

- *Пиенето краси човека, **махмурлукът** го грози*
  (в. „24 часа", бр. 348, 2001, с. 21).

- *Опозиционно сини **кьорфишеци***
  (в. „Труд", бр. 200, 2001, с. 1).

- *Ще има и нова размяна на ролите в политическия **калабалък***
  (в. „Вестник за жената", бр. 52, 2002, с. 2).

- ***Дюшеш** ще ни дойдат тия 5 милиарда долара, които царски хора са уредили от арабските монархии*
  (в. „24 часа", бр. 179, 2001, с. 10).

- *Но защо бе, **джаньм**, сините се сетиха за това, когато минаха в опозиция*
  (в. „Труд", бр. 289, 2002, с. 1).

- ***Берекет версин**, Соколе, ама и 10% стигат!*
  (в. „Труд", бр. 256, 2002, с. 3).

- ***Кютекът** на „Герена" е безспорният номер 1*
  (в. „Труд", бр. 119, 2001, с. 37).

- *Тренчев – **фишекът***
  (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 4).

- *Абе, **аланкоолу** – светът отдавна е измислил правилата на труда и капитала*
  (в. „Труд", бр. 154, 2002, с. 1).

Това са извадки от различни вестници и ако продължа да ги изреждам, съм сигурна в едно – че няма да ви отегча. А това е знак, че родната ни публицистика се е освободила от казионната свръхнормативност на близкото минало, която не допускаше употреба на **турцизми** във вестниците, в радио- и телевизионните предавания. Многобройните думи от турски произход, функционира-

ли в битово-разговорната ни реч от векове насам, през последните години се редуцираха до относително малоброен, но постоянен състав, който включва предимно емоционално-експресивна и оценъчна лексика.

Рязкото нахлуване на турски лексикални елементи в масмедийното пространство през периода на преход към демокрация в страната ни намира обяснение в контекста на историческия момент и общественото развитие от 1989 г. до наши дни. „Ето епоха, която ми дава неизчерпаем материал за бай Ганя" – отбелязва Алеко. Тази оценка е валидна в пълна сила и днес – епоха на политически произвол, **еснафщина, рушветчийство, келепирджийство, далавери, бабаитлък**. Любопитното е, че заедно с явлението се възвръща и езикът.

Като елементи от чужда езикова система **турцизмите** са дълбоко вкоренени в съзнанието на българския народ. *Терминът турцизъм означава пряка лексикална заемка от турски език, в това число и думи, които имат езиков аналог в българския език. Към тях се причисляват и думите от арабски и персийски произход, преминали в езика ни посредством турския език като единица от турската лексикална система.*

Повечето турски думи, които нямат синоним в съвременния български език, се възприемат от носителите на езика като домашни: *гювеч, капак, капан, дюшек, чадър, чорба, кофа, тенджера, сандък* и др. Останалите турцизми са се специализирали за изразяване на определено, в повечето случаи неодобрително отношение към предмети и явления от действителността: *завалия, борсук, бабаит, чукундур, балък, чешит* и др. В съзнанието на българина те се свързват трайно с ориенталския бит, нрави, и „табиети" от годините на османското владичество.

Турските думи откриват богати възможности за експресивно представяне на днешната действителност, когато социалната среда и икономическите условия раждат „героите на новото време" – онези, които правят „*далавери*", живеят от „*рушвети*", търсят „*келепирец*".

Особено място в езиковата практика на журналистите заемат турцизмите, които в повечето случаи на употреба оказват силен емоционален ефект. Поради грубото потъпкване на нор-

мативната стилистика някои лингвисти приемат този ефект като антиестетически. Но точно това превръща баналните факти или очевидните измислица в атрактивно внушение със силно, често неочаквано въздействие върху адресата. Според статия във в. „24 часа“ от 27.05.1998 *в турцизмите няма нищо дразнещо. Те са в езика ни вече 6 века, те го красят и обогатяват. Някои са по-сочни от българските им синоними и затова са живи.*

Засилената употреба на турски думи в езика ни доказва тяхната необходимост и право на съществуване. През последните години относителният брой на турцизмите, битуващи в езика на съвременния (освободен от догми) печат, е сравнително постоянна величина. Но тук трябва да направим едно уточнение – става дума само за определени списания и вестници, а не за цялата журналистическа продукция. Има тясно специализирани издания, при които употребата на турцизми е рядко срещано явление (в. „Държавен вестник“, сп. „Мама“, в. „Монитор“, сп. „Моят приятел кучето“, сп. „Бела“, сп. „Девет месеца“ и др.)

Редица факти ни дават основание да мислим, че засилената употребата на турцизми не е хаотично явление, а строго закономерна необходимост за адекватното пресъздаване на политическата, социалната и икономическата ситуация в страната. От страниците на всекидневниците, от радиото, от телевизионния екран информационният поток ни залива с най-парливите въпроси на деня. За тези „горещи“ новини е необходима нова, нестандартна изразност, която да влее допълнителен емоционален момент в съобщението. Заглавията на статиите, редакционните коментари, личните журналистически и читателски позиции, т. нар. „жълти“ новини най-активно си служат с турцизми, които функционират в разговорната реч като смоционално-експресивни маркери. Чрез тях се постига не само по-оригинален изказ, но те са удобно средство за изразяванс на негативно отношсние към комснтирания обект или явление – фамилиарничене, изобличаване, окарикатуряване. Затова те се появяват с особена честота в периоди на политически, социални и икономически кризи, когато общественото мнение може лесно да бъде манипулирано.

Често смисълът на даден литературен текст е неясен, поради употреба на турски думи, чието значение е напълно непозна-

то за младия читател. Сериозни затруднения в това отношение имат седмокласниците. Достатъчно е да цитирам „Маминото детенце“ и „Хаджи Ничо“ на Любен Каравелов, „До Чикаго и назад“ на Алеко Константинов, „Една българка“ на Иван Вазов, които са изпъстрени с турцизми, рядко срещани в днешния език.

Тези трудности ще бъдат преодолени с помощта на предлагания ***Тълковен речник на турцизмите в българския език****. Речникът е полезен още за журналисти и за всички онези, които проявяват афинитет към колоритните, колкото чужди, толкова и близки за българина турцизми.*

Д-р Весела Кръстева

СТРУКТУРА НА РЕЧНИКА

Поради твърде сложния характер на езика, в който непрекъснато се извършват изменения от едно или друго естество, съставянето на речник на турските думи в съвременния български език е извънредно трудна и отговорна задача, плод на дългогодишен труд.

В *Тълковен речник на турцизмите в българския език* са включени **1200 турски думи**, като са дадени:

- **българско и турско значение на думата;**
- **граматическа характеристика;**
- **стилистична стойност в българския език;**
- **етимологични бележки;**
- **илюстративен материал от печата, радиото, телевизията, художествената литература, фолклора и др.**

Словникът съдържа **най-популярните, останали живи през вековете турцизми в българския език**, малък брой диалектизми и остарели турски думи, които спорадично се появяват по страниците на съвременния печат или се срещат в художествената литература (става дума за произведения, по-голямата част от които се изучават в училище).

Към корпуса от турски думи са причислени и думите от **арабски и персийски произход**, които са преминали в езика ни посредством турския език като единица от турската лексикална система. Думи от арабски произход, принадлежащи към международната културна лексика и проникнали в България по други пътища, а не посредством турския език (*алкохол*, *алхимия, безир, алманах, алгебра* и др.) не са включени в лексикалния масив. Не са включени и турски думи, получени в резултат на контаминация между българска или чужда неориенталска коренна основа и турски наставки.

Думите са подредени по азбучен ред. Обяснението е кратко, с цел изясняване на семантичното съдържание, без да се търси енциклопедичност при представяне на понятията.

Граматичната характеристика сочи лексикално-граматическата отнесеност. При съществителните имена тя е представена с категорията род. Граматична бележка *същ.* се подразбира от посочването на рода към съществителните – *м.*, *ж.*, *ср.* Формата за множествено число се отбелязва с *мн.* При някои думи се дават в скоби дублетни форми, като тълкуването е едно.

Стилистичното разслоение на речника определяме според два показателя:

1. Функциониране на думата в дадена разновидност на речта (сфера на употреба).
2. Емоционално-експресивните и други признаци на стилистична обагреност.

Към думите, чиято употреба е ограничена в определена област, са дадени стилистични бележки:

- Когато думата или едно нейно значение се употребяват предимно в неофициалната, битово-разговорната реч, се дава характеристика с бележката *Разг.* (= разговорна дума, разговорно значение). Тази бележка се поставя при думи и значения, които се отличават с повече живост и фамилиарност.
- Ако думата съществува в някои диалекти и се употребява в книжовния език, се въвежда бележката *Диал.* (= дума или значение от диалектите).
- Когато имаме дума, излязла от употреба, поради изчезването на предметите и явленията, които тя назовава, я бележим с *Истор.* (= историзъм).
- Ако дадена дума е остаряла от гледище на книжовния език, въвеждаме бележка *Остар.* (= остаряла дума).
- Ако думата или едно нейно значение се употребяват в рамките на някоя социална, професионална и друга група, се дава характеристика *Жарг.* (= жаргонна дума, жаргонно значение).

Базата данни е съставена от турски заемки, които в по-голямата си част са стилистично обагрени. Емоционалната отсянка на думата или на отделно нейно значение отбелязваме с:

- *Пренебр.* (= дума с пренебрежителна стилистична нюансировка).
- *Неодобр.* (= дума с неодобрителна стилистична нюансировка).
- *Грубо* (= дума с груба стилистична нюансировка).
- *Ирон.* (= дума с иронична стилистична нюансировка).
- *Обидно* (= дума с обидна стилистична нюансировка).
- *Нов.* (= дума с ново значение, появило се наскоро).

При думи, които имат само номинативно значение и не изразяват чувства или волеви подбуди, отсъства маркер за стилистична обагреност.

Турската дума се изписва с **оригиналната ѝ графика**. Когато думата е взета с близко значение и форма, посочваме направо *тур.* (= турски език). В случаите, когато представената дума е дериват на турска заемка, т. е. претърпяла е по-големи фонетични или морфологични промени, бележим *от тур.* (= дума, получена от турска словообразувателна основа).

При тълкуване на думите си служим със следните видове дефиниции:

- ***описателна дефиниция*** – думите се тълкуват описателно, с по-кратка и по възможност по-ясна дефиниция, в която се обхващат някои от най-ярките признаци на понятието;
- ***синонимна дефиниция*** – тълкуваме думата с равнозначни синоними от съвременния книжовен език. Диференциалният характер на речника и неговото предназначение налагат при обяснение на значението на думите широко да се използва синонимният начин, тъй като много от турцизмите имат съответствия в съвременния ни книжовен език. Когато думата е включена във *фразеологизъм*, след граматическите и стилистични характеристики даваме значението на съответното устойчиво словосъчетание.

Илюстративен материал. В края на всяка речникова статия са включени разнообразни материали от художествената литература, съвременния български печат (в. „*24 часа*“, в. „*Труд*“, в. „*Нощен Труд*“, в. „*Седмичен Труд*“, в. „*Жълт Труд*“, в. „*Континент*“, в. „*Новинар*“, в. „*Демокрация*“, в. „*Сега*“, в. „*Шок*“, в. „*Шок свят*“, в. „*Световни куриози*“, сп. „*Хай клуб*“, сп. „*Тийнейджър Love*“ и др.), народни песни и поговорки, речеви изяви, записани от различни телевизионни предавания на *Канал 1 на Българската национална телевизия*, *БТВ*, *Нова Телевизия*, *Телевизия 7 дни* и др., които дават представа за употребата на турски думи и значенията им в контекста на съответния материал. При малък брой турцизми са включени примери от битово-разговорната реч, а при други – с по-ограничена употреба в съвременния български език, е използван илюстративен материал от *Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век*, Стефан Илчев, БАН, 1974 г. При подбора на думите сме се опитали да обхванем не само по-голям брой материали от езика на масмедиите, но те да бъдат и от различни по жанр текстове. В повечето примери думата е представена както с различните ѝ словоформи, така и с различните ѝ значения в контекста на подбрания илюстративен материал.

При определянето на дадена дума като турска са използвани следните речници:

- *Речник на чуждите думи в българския език*, Стефан Младенов, 1947.
- *Речник на чуждите думи в българския език*, Ал. Милев, Б. Николов, Й. Братков, 1978.
- *Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век*, Стефан Илчев, Ана Иванова, Ангелина Димова и Мария Павлова, 1974.
- *Български тълковен речник*, Л. Андрейчин и колектив, III издание, 1973.
- *Турско-български речник*, Генчо Класов, Сюлейман Гавазов, 1963.
- *Турецко-русский словарь*, Д. А. Магазаник, 1945.
- *Türkçe-bulgarka süzlük; Турско-български речник*, Михаил Янчев, 1992.
- *Langenscheidt Turkish Universal Dictionary. Turkish – English; English – Turkish*, Кормрумов, 1960.
- *Малък речник на чуждите думи в българския език*, Стоян Буров и Пенка Пехливанова, 1999.
- *Българско-турски речник*, Г. Класов и С. Николов, 1992.
- *Български етимологичен речник*, Вл. Георгиев, Ив. Гълъбов, Ст. Илчев, Й. Заимов и др., т. I–III, 1971–1986.
- *Речник на българския език 1–9*, Издателство на БАН, С., 1977–1998.

СЪКРАЩЕНИЯ

ж. – женски род
м. – мъжки род
междум. – междуметие
мн. – множествено число
нареч. – наречие
неизм. – неизменяема форма
несв. – глагол от несвършен вид
повел. – повелителна форма на глагола
прен. – преносно
прил. – прилагателно
св. – глагол от свършен вид
собств. – собствено
ср. – среден род
умал. – умалително име
част. – частица
член. – членувано

тур. – турски език
от тур. – дума, получена от турска словообразувателна основа

ар. – арабски
гр. – гръцки език
итал. – италиански език
перс. – персийски
татар. – татарски
фр. – френски език

Диал. – диалектна дума
Жарг. – жаргонна дума
Загл. – заглавие
Ирон. – иронично
Истор. – историзъм
Неодобр. – неодобрително
Нов. – дума с ново значение
Обикн. – обикновено
Одобр. – одобрително
Остар. – остаряла дума
Подигр. – подигравателно
Пренебр. – пренебрежително
Разг. – разговорна дума
Фразеол. – фразеологизъм

БНТ – Българска национална телевизия
БРР – битово-разговорна реч
БТВ – Българска телевизия
НТВ – Нова телевизия
ТВ – телевизия

А

аба̀ *ж.* 1. Груб, дебел вълнен плат. 2. Връхна мъжка дреха от този плат (тур. **aba** – *същото значение*, от ар.). • *Но това облекло той носи само тогава, когато му дойде на ума да се покае; а в други времена той е като делия: зелени шалвари, зелено елече, зелена ачмалия* ***аба****, голям червен фес и пр.* (Л. Каравелов). • *...в гърдите ми под скъсаната овчарска* ***абица*** *биеше едно мъничко сърце, безкрайно влюбено* (Ел. Пелин).

абаджѝя *м.* Човек, който прави или продава аба или дрехи от аба (от тур. **abacı** – *същото значение*, от ар.). • *Петър става чирак* ***абаджия*** *във Варна* (БНТ, Канал 1, *Неизвестният възрожденец*, 12.12.2000). • *Първата работа на двамата е да си купят що-годе прилични дрехи от някакъв* ***абаджия*** (в. „Седмичен Труд", бр. 22, 2000, с. 12). • *Бащата на Димчо Дебелянов е бил* ***абаджия*** (БНТ, Канал 1, *Минута е много*, 07.12.2002).

абда̀л *м. Разг. Грубо* Глупак (тур. **abdal** – *същото значение*, от ар.). • *Я виж там онзи* ***абдал*** *какво иска* (А. Константинов).

абдѐст *м. Остар.* Обредно действие у мохамеданите – умиване на ръцете и краката преди молитва (тур. **abdest** – *същото значение*). • *Дрехите да ти са в ред, чисти, нови или добре закърпени, да се миеш секи ден като за* ***абдест*** (Д. Талев).

абла̀ *ж. Диал.* По-голяма по възраст жена; сестра, кака (тур. **abla** – *същото значение*). • *– Бива, абло! – рекъл бай Стефан усмихнат...* (Н. Хайтов).

авджилъ̀к *м. Разг.* Лов, ловджийство (тур. **avcilık** – *същото значение*). • *По татово време* ***авджилъкът*** *бе пръв приоритет на държавата* (в. „24 часа", 2000, с. 10).

авджѝя *м. Разг.* Ловец, ловджия (от тур. **avcı** – *същото значение*). • *Ще ги сготвим на яхния, обяснил* ***авджия***

пред бабичките, накацали по балконите (в. „24 часа“, бр. 50, 1997, с. 6). • *Военен пуснал погрешка сачми в главата на колега* ***авджия****, докато се целел в летящ пъдпъдък* (в. „24 часа“, бр. 37, 1997, с. 9). • *Гризачите преследват туристи и* ***авджии*** *в Беласица* (в. „Новинар“, бр. 222, 1997, с. 16). • *Местните* ***авджии*** *са гътнали 375 чакала и 27 вълка през миналата година, сочи статистиката* (в. „24 часа“, бр. 49, 1997, с. 6). • *Преди откриването на лова търговците изкушават* ***авджиите*** *не само с патрони и пушки, а и с камуфлажни дрехи, патрондаши, шапки, които пазят от слънцето, и всякакви аксесоари за любимото хоби* (в. „Труд“, 10.08.2001, с. 6). • ***Авджиите*** *казват, че ловът е състояние на духа* (НТВ, *Календар*, 18.08.2001). • ***Авджиите*** *ще ходят с разглобени пушки до мястото на лова* (в. „24 часа“, бр. 280, 2002, с. 5).

авѐр, -ин *м. Разг.* Другар, приятел (от тур. **havari** – *апостол, привърженик, последовател*, от ар.). • *За борч от 14 бона Ангел Черепа пръснал главата на своя* ***авер*** (в. „Нощен Труд“, 1999, с. 8). • *Убиецът на Карамански е негов стар* ***авер*** (в. „24 часа“, 20.12.1998). • *Беднякът бил жестоко накълцан на парчета у дома си заради 15 кг захар, които задигнал от* ***авера*** *си по чашка, установили ченгетата* (в. „24 часа“, бр. 44, 1997, с. 5). • *Бесен, че хем почерпил яко* ***авера*** *си, хем оня го ограбил, пияният Венцислав отишъл през нощта у тях и го транжирал* (в. „24 часа“, бр. 44, 1997, с. 5). • *Бившият спортист бе спипан в морската столица с кокаин за 11 000 лв. с още двама* ***авери*** (в. „24 часа“, бр. 65, 2000, с. 4). • *22-годишният Хавиер Росадо и трима негови* ***авери*** *си устроили лов на хора по улиците на Мадрид през 1994 г.* (в. „24 часа“, бр. 49, 1997, с. 8). • *Мнимият глухоням обяснил, че богати* ***авери*** *го докарали с БМВ до морската столица и го оставили* (в. „Нощен Труд“, бр. 154, 1997, с. 4). • *Има*

специалисти шарлатани, които отвличат вниманието ни по този начин, а през това време техни ***авери*** *ограбват парите и покупките ни* (в. „Семеен вестник", бр. 6, 2000, с. 2). • *Повечето от* ***аверите*** *го изоставят* (в. „24 часа", 04.01.1999, с. 10).

авѐрче *м. Разг.* Другар, приятел (от тур. **havari** – *апостол, привърженик, последовател*, от ар.). • *„Абе, к'во само ръчкате", сопна се на екипа ни ербап търговец. „А-а-а, аз за малко съм тук, отбих се при едно* ***аверче***" (в. „Труд", бр. 228, 2002, с. 1).

агà *м. Истор.* 1. Господин, господар; почетно звание у мохамеданските народи. 2. Турски административен чиновник. 3. *Прен.* Турчин (тур. **ağa** – *господин, господар, почетно звание у мохамеданските народи*). • *Това беше малко глухо дворче, близо до портата се гушеше ниска постройка от една или две стаи, дето* ***агата*** *посрещаше гостите си...* (Д. Талев). • ***Аго,*** *чекай, чекай, молим те! – изпъшка една селянка, която пичешката идеше откъм Челѐпек* (Ив. Вазов).

агалàр *м. Остар.* Господар (тур. **ağalar** – *същото значение*, мн. ч. от **ağa**). • *Край хана на Кощи чорбаджи мина-замина кавалкада, състояща се от офицери, от конашки бегове и* ***агалари...*** (Ст. Заимов). • *Покорната рая се веселеше на скрито, по къшите – да не предизвиква душманите* ***агалари,*** *още повече дявола, който завижда на всяка човешка радост и праща зло* (Д. Талев).

агалàрство *ср. Остар.* Привилегии на агаларите (от тур. **ağalar** – *господар* мн. ч. от **ağa**). • *Турците, които до тогава все се надяваха да си върнат властта и* ***агаларството,*** *разбраха, че тяхното господство тук се е свършило вече* (Г. Караславов).

агалѝк *м. Истор.* 1. Господарско поведение. 2. *Прен.* Охолство (от тур. **ağalar** – *господар*). • *Агалъкът не е малка сила, мои братя!* (Л. Каравелов). • *А ние, правоверните, рахатлъка си гледаме и* ***агалъка*** (Д. Талев).

аглòк *м. Диал.* Сватбарска кърпа (от тур. **yağlık** – *голяма бродирана кърпа*). • *На чардачето Латифе разтегна бял, везан със синьо по краищата* ***аглок*** *и подаде другия край на Рамзина* (Б. Несторов).

агъ̀л *м. Диал.* Обор за добитък; кошара (тур. **ağıl** – *същото значение*). • *Стойко върза воловете в широкия* ***агъл*** *зад къщата...* (Г. Караславов).

агърлъ̀к *м. Диал.* Пари, които родителите на момчето дават при годежа му на бащата на момичето (тур. **ağırlık** – *тежест*). • *Докато не видя Юртлана в къщата си да ѝ закача алтъните на шията и да ми брои* ***агърлъка****, аз тая работа не я имам за опечена.* (Г. Караславов).

адàш *м. Разг.* Съименник (тур. **ıdaş**; от **ad** – *име* и перс. daş – *другар*). • *От щаба припомниха, че победител в първата подобна надпревара стана Петър Младенов,* ***адаш*** *на експрезидента на отечеството, известен в революционните среди като Пешо к...* (в. „Стандарт", бр. 1226, 1995, с. 24). • *Ако трябва да я определяме в геополитически термини, за разлика от българския си* ***адаш*** *ВМРО не е прабългарски, а антисръбски ориентирана организация* (в. „24 часа", 01.11.1999, с. 7). • *Депутат търси подарък за* ***адаш*** (в. „Труд", бр. 45, 2001, с. 36). • *Иван Кискинов чака ред за голф с* ***адаша*** *си Лендъл* (в. „Нощен Труд", бр. 154, 1997, с. 14).

адѐт *м. Разг.* Обичай, ред, навик, нрав (тур. **adet** – *същото значение*). • *Е това е, което правим като* ***адет*** *на Трифон Зарезан* (БНТ, Канал 1, *На кафе с Гала*, 04.05.2001). • *Щеше да си измисли бъбречна криза и чак вечерта да се мерне* ***„за адет"*** *на сватбата* (Ив. Петров).

аджайп *прил. неизм. Остар.* Чудноват, интересен, особен (тур. **acayip** – *същото значение*, от ар.). • *Те са едни* ***аджаип*** *хора!...* (П. Р. Славейков).

аджамалъ̀к *м. Остар.* Неопитност (от тур. **acemilik** – *същото значение*, от ар.). • *А бе, аз се изтървах, та ти казах*

няколко думи, но ти да не направиш някой аджамальк да ме предадеш? (З. Стоянов).

аджамѝйската *нареч. Разг.* Неопитно, неумело, несръчно (от тур. **acemi** – *неопитен, неумел, несръчен*). • *Пак аджамийската сте го намислили – поклати глава старецът...* (К. Калчев).

аджамѝйски *прил. Разг.* Неопитен, неумел, несръчен (от тур. **acemi** – *неопитен, неумел, несръчен*). • *Такива аджамийски работи няма да правим, дядо Андрей...* (К. Калчев).

аджамѝя *м. Разг. Пренебр.* Неопитен, несръчен човек (от тур. **acemi** – *същото значение*). • *Ти добре го рече, чичко Стояне, твоят Лазар е малко* ***аджамия*** (Д. Талев). • *Виждам, че ти си още* ***аджамия*** *по тези работи* (Ст. Заимов). • *Ама все пак, баби, нали са момчета* ***аджамийчета*** *като тебе, пък и татьовците им бая пара са изпотрошили да ги изучат повънка, палци им стискам* (в. „Вестник за жената", бр. 52, 2001, с. 3).

а̀джеба (**а̀джаба**) *междум. Разг.* Дали, чудно, наистина (тур. – **acaba** *част.* – *изразява любопитство, съмнение и неувереност*, от перс.). • *Някои го мислехме, питахме се дали,* ***аджеба,*** *не е обратен* (в. „24 часа", бр. 124, 2000, с. 11). • *И защо,* ***аджеба,*** *е цялото това творчество?* (в. „Жълт Труд", бр. 27, 2000, с. 1). • *И народът се зверел как* ***аджеба*** *Господ бди над духовните си пастири и как търпи тяхното плътско бесуване в църквата* (в. „Шок", бр. 18, 2000, с. 15).

аджѐм-пила̀ф *м. Остар.* Източно ястие от варен ориз, полят с масло; пилаф (тур. **acem pilâv** – *същото значение*, от ар. и перс.). • *Снощи вечерята ни беше доста сиромашка, сега ще имаш и пиле, и* ***аджем-пилаф*** (Ив. Вазов).

аджѐмски *прил. Остар.* Персийски (от тур. **acem** – *същото значение*, от ар.). • *Защо сте дошле, попита Бенковски, който в това време крачеше из стаята назад и напред, въоръжен с два револвера и с* ***аджемска*** *кама.* (З. Стоянов).

аджидѝсвам *несв.* (**аджидѝсам** *св.*) *Остар.* Съжалявам за нещо или някого, жаля (от тур. **acımak** – *изпитвам болка, боли*). • *Аман ще ти се молим, **аджидисай ни*** (Ил. Блъсков).

адлѝйка *ж. Остар.* Вид стара монета (от тур. **adlı** – *същото значение*). • *Тук имаше златни меки махмудии, хайриета, **адлийки*** (А. Христофоров).

аждѐр *м. Диал.* Змей, хала (тур. **acder** – *същото значение*, от перс.). • *Размахал се юнакът, разлютил **аждера**, протекли кърви, изскочили от **аджера** момичетата, що ги бил глътнал* (Народна приказка).

аждѐрко *м. Диал.* Юнак (от тур. **acder** – *змей, хала*, от перс.). • *Сред тишината се обади с ясния си гласец моя **аждерко*** (П. Ю. Тодоров).

аздѝсал *прил. Диал.* Разлудувал се (от тур. **azmak** – *същото значение*). • *А ти виждал ли си как някой **аздисал** кон, като го пуснеш пролетно време...* (М. Ягодов).

азлѫ̀к *м. Остар.* Преден край на цигаре, който се слага в устата (от тур. **ağızlık** – *същото значение*). • *Акиф-ходжа се загледа пред себе си, ... след това бързо налапа кехлибарения **азлък** на чубука си* (Д. Немиров).

азмàк *м.* Мочур, тресавище (тур. **azmak** – *локва, улей за вода*). • *Вървим сега през един **азмак*** (Т. Г. Влайков).

аѝп *нареч. Диал.* Срамно, неприлично (от тур. **ayıp** – *същото значение*). • *Срамота е, малко **аип** дохожда, ага, ние мусулманите да биеме вързан човек* (Ст. Заимов).

айванѝя *ж.* Зимен сорт жълто-червена ябълка (от тур. **ayva** – *дюля*). • *И разказва за дебюта си като водещ на махленска седянка. Там рецитирал някакво стихотворение, но накрая се „изтърсил от клона на **айванията** в зарзавата.“* (в. „24 часа“, бр. 239, 2001, с. 16).

айгѫ̀р *м. Разг.* Жребец (тур. **aygır** – *същото значение*). • *Окичени с бели кърпи **айгъри**, яхнати от луди ергени, ще препускат из калните междуселски пътища* (К. Константинов).

айлъ̀к *м. Остар.* Заплата, възнаграждение (тур. **aylık** – *същото значение*). • *Няма да чакаш месецът да измине, та* ***айлъкът*** *да дойде...* (Хр. Максимов).

айля̀к (айла̀к) *м. Разг. Неодобр.* Незает, свободен от работа, безработен (тур. **aylak** – *същото значение*). • *Тъй де... разхождайте се... Хора* ***айляк*** (С. Чернишев).

айнаджилъ̀к *м. Диал.* Хитруване, недобросъвестност, шмекерия (от тур. **aynacı** – *човек, който използва всякакви хитрини, за да не работи, лентяй*). • *...противното, което правят някои журналисти, е* ***айнаджилък*** *и прави лошо впечатление* (Ив. Вазов).

айнаджѝя *м. Диал.* Човек, който използва всякакви хитрини, за да не работи, лентяй, измамник, хитрец (от тур. **aynacı** – *същото значение*). • *Зарад тебе чорбаджии... / стават чудни* ***айнаджии*** (П. Р. Славейков).

айналѝя *прил. неизм. Диал.* Хубав, красив (от тур. **aynalı** – *същото значение* от перс.). • *...Джевдет пусна в ръката на Азиса една* ***айналия*** *жълтица* (Ц. Гинчев).

айнасъ̀с *прил. Обидно* Лош, грозен (тур. **aynasız** – *1. Грозен 2. Противен, опак*). • *Мъжът ѝ, казват, не бил от читавите, абе* ***айнасъз*** *човек...* (БРР).

айо̀л *неизм. Диал.* Обръщение – ей, ти! (тур. **ayol** – *същото значение*). • *Абе, сватанак, какво сте я свършили бе,* ***айол!*** (Чудомир).

айра̀н (айря̀н) *м.* Разредено кисело мляко (тур. **ayran** – *същото значение*). • *Отлично средство е родният* ***айран***, *който съдържа достатъчно соли* (в. „Ние жените“, бр. 30, 2000). • *Домакините му в село Жълтуша – Сашо и Райме Александрови, го гостиха с качамак, пилешка супа, пиле с картофи, пататник (баница с картофи), баклава и* ***айран*** *за десерт* (в. „Труд“, бр. 287, 2000, с. 3).

акарѐт *м. Остар.* Недвижим имот (от тур. **akarat** – *същото значение*, от ар.). • *Гръцките владици..., полека-лека ще загубят този богат* ***акарет*** *от бедните и несъгласните българи* (П. Р. Славейков).

акатмà *ж. Диал.* Вид турска палачинка, суха, с шупли (от тур. **akıtma** – *преточване, изливане; бяло петно* (*на кон*). • *...продаваха сиромашката си стока – черни домашни питки и* ***акатми*** (К. Константинов).

акинджѝ *м. Остар.* Нападател, разбойник, грабител (тур. **akıncı** – *наемен разбойник*). • *Прекъснах и се крих в гората, защото край манастира минаха* ***акинджии*** (Ем Станев).

акрàн, -ин *м. Остар.* Връстник (тур. **akran** – *същото значение*, от ар. – *равни*). • *С нашето даскалче ще сте си* ***акрани****, другарувайте си* (Кр. Григоров). • *На един празник завързва няколко турци за дърво и със своите* ***акрани*** *обикаля с конете около тях, което е луда гавра от страна на роба към властника* (в. „Труд", бр. 133, 2000, с. 12).

актàрски *прил. Остар.* Бакалски (от тур. **aktar** – *същото значение*, от ар.). • *Той продаваше и манифактура, и* ***актарски*** *стоки...* (Й. Йовков).

акъл *м. Разг.* Ум, разум (тур. **akıl** – *същото значение*, от ар.). • *Ама почна и много* ***акъл*** *да ни дава!* (в. „Вестник за жената", бр. 45, 09. 11–15. 11. 2000, с. 22). • *...подиграват се, дават* ***акъл****, поставят условия, четат конско евангелие на Жан...* (в. „Демокрация", бр. 86, 1995, с. 3). • *И за да набиеш някого се иска* ***акъл*** (в. „Труд", 04.12.1998, с. 3). • *Да се чудиш с кой акъл на такъв човек му бе поверена държавата?* (в. „Труд", бр. 121, 2000, с. 3). • *Във формулярите за участие, които всеки може да копне от страницата на правителството в Интернет, става ясно, че на Българския Великден са канени и 10-годишни хлапета, които да дадат принос за България и* ***акъл*** *на премиера* (в. „Нощен Труд", бр. 77, 2000, с. 3). • *Шварценегер трепе лошите с мускули и* ***акъл*** (в. „Българска армия", бр. 14 159, 1997, с. 16). • *Да живее Жан,* ***акълът*** *му дойде!* (в. „Труд", бр. 37, 1997, с. 1). • *А обясненията, че му нанаждали* ***акъл*** *откъм югоизток, и пет*

пари няма да чинят при свършен факт (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 12). • *Вече е почти на 9 години, а още не му е дошъл* ***акълът*** *в главата* (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 13).

акъллѝя *м. Разг.* 1. Умен човек, умник. 2. Човек, който обикновено „от много акъл“ върши глупости (от тур. **akıllı** – *умен, разумен, разсъдлив човек*). • *Пишеше се голям* ***акъллия****, ама здравата се подреди с тая фльорца...* (БРР).

акънтѝя *нареч. Диал.* Безредно, безразборно, както падне (от тур. **akıntı** – *течение, наклон*). • *Чуваш ли ти, хаджийке, тя няма да я бъде тъй; твърде я ударихме по тези дни на* ***акънтия*** (Ил. Блъсков).

алабàш *м.* Сладка червена ряпа, гулия (тур. **alabaş** – *същото значение*; от **al** – *ален*). • *Пазете сърцето с* ***алабаш*** (в. „24 часа“, бр. 27, 2002, с. 34). • *С тази плънка се пълнят листата от* ***алабаш****, сармите се нареждат в дълбока тенджера, заливат се с малко гореща вода, 1–2 с. л. олио и се оставят да кукрят на тих огън* (в. „Семеен вестник“, бр. 16, 2002, с. 8). • ***Алабашът*** *може да се яде на суров, на сок или задушен с други зеленчуци* (в. „24 часа“, бр. 27, 2002, с. 34). • *Малко преди месото да омекне, прибавете ориза,* ***алабаша*** *и целината...* (сп. „Жената днес“, *Рецепти от цял свят*, декември 1988, с. 8).

аладжà *ж. Диал.* Домашно тъкано памучно платно (тур. **alaca** – *пъстър копринен плат*). • *Завърнатите до лактите ръкави на шарената му блуза от домашна* ***аладжа*** *откриваха мускулести загорели ръце, нагъсто обрасли с червеникавокафяви косми* (Т. Харманджиев).

аладжàк *ж. Диал.* Паричен дълг (тур. **alacak** – *вземане; актив; актив и пасив*). • *Самичък той не смееше да отиде у Богданови, за да си поиска* ***аладжака*** (Хр. Максимов).

алàй *м. Диал.* 1. Свита, дружина. 2. Пасаж от риба (тур. **alay** – *полк*). • *Впрегнаха една кола с канати, качиха го в нея и с голям* ***алай*** *го закараха на кладенеца* (Й. Йов-

ков). • *Недалеч от тях играеше малък* ***алай*** *– навярно илария* (С. Чернишев).

алàйка *м. Диал. Остар.* Прислужница, компаньонка (от тур. **alay** – *присмех, подигравка*). • *...на дайрето под шумът* ***алайките*** *трептели...* (Ив. Вазов).

алàлем *нареч. Разг.* Като че ли, сякаш, струва ми се, кой знае (от тур. **Allah alem**; **alem** – *мир, свят, вселена*). • *Че какво му е на завалията? – Простудил се е* ***алалем*** (Ст. Чилингиров).

алàнкоолу *м. Разг. Пренебр.* Обръщение с презрително отношение; глупако, простако (от тур. **yalan** – *лъжа*; **oğul** – *син*). • *Абе, хей,* ***аланкоолу,*** *че като ви завеждам колетната служба, стражар ли съм да ви пазя и денем и нощем стоките?* (Чудомир). • *Абе,* ***аланкоолу*** *– светът отдавна е измислил правилата на труда и капитала.* (в. „Труд", бр. 154, 2002, с. 1).

алашѝк *прил.* Навикнал, привикнал, свикнал, приучен (тур. **alışık** – *същото значение*). • ***Алашик*** *съм, не ме плаши тежкият занаят.* (БРР).

алащѝсвам *несв.* (**алащѝсам** *св.*) *Диал.* Навиквам, свиквам, привиквам (от тур. **alışmak** – *същото значение*). • *Бях* ***алащисал*** *от малък с него, та и кожамити момче аз си ходех с него...* (П. Р. Славейков).

Аллàх *м. собств.* Име на бог в исляма (тур. **Allah** – *същото значение*, от ар.). • *Путин враг на* ***Аллах*** (в. „Труд", бр. 103, 2000). • *В резултата се оказа, че българската нация е толкова „вярваща" в бог и* ***Аллах,*** *колкото не е била дори и в периода на Възраждането* (в. „24 часа", 2000, с. 10). • *Нека* ***Аллах*** *го пържи в ада* (в. „Труд", бр. 103, 2000). • ***Аллах*** *да ти наспори годинките* (в. „24 часа", бр. 211, 2000, с. 14).

аллàх керѝм *нареч. Остар.* Добър е господ! Каквото даде Господ! (от тур. **Allah kerim** – *същото значение*, **kerim** – *щедър, великодушен*). • *Тъй ще я карам, докато ги направя девет месеца, а след това –* ***аллах керим!*** (Чудомир).

алмà *ж. Остар.* Украса на женска дреха (от тур. **elma** – *плод на ябълка*). • *Мнозина бяха се облекли в богати женски кожуси със скъпи рисове и* ***алми****, макар че жегата беше голяма* (Ив. Вазов).

алтъ̀н *м. Остар.* Стара златна турска монета (тур. **altın** – *злато*). • *Злато!... Чист* ***алтъ̀н****!... Ще го изсипеш, че половин рогозка ще изпълни* (Д. Немиров). • *По десет феса* ***алтъни*** *им се падаха* (Й. Йовков).

алтъ̀н *прил. неизм. Остар.* Златен (тур. **altın** – *същото значение*). • *Имай ги от мене – рече, –* ***алтъ̀н*** *жена си ти* (Б. Болгар).

алтъпатла̀к *м. Разг.* Револвер с шест патрона (от тур. **altıpatlar** – *същото значение*). • *Оня лъскав* ***алтъпатлак*** *на кръста, ония ми ти черни сукарници...* (Н. Хайтов).

алча̀к *м. Диал.* Ниско място; ниска гора (тур. **alçak** – *нисък*). • *...ей там в* ***алчака*** *срещнах Гърдя* (Й. Йовков).

алъ̀ш-верѝш *м. Разг. Неодобр.* Вземане-даване, търговия, работа (от тур. **alişveriş** – *покупко-продажба*). • *По този начин се получава* ***алъш-вериш*** (НТВ, *Сутрешен блок*, 14.09.2000). • *Мургавите баровци печелят от политика, проекти, от медни кабели,* ***алъш-вериш*** (в. „24 часа“, бр. 45, 1997, с. 13). • *И гледат от какъв елементарен* ***алъш-вериш*** *Кънчо Стана зелен милионер...* (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 14). • *Няма да може да се върти* ***алъш-вериш*** *с читалищна дейност* (в. „Новини +“, Провадия, бр. 30, 1995, с. 22). • *В заслоните на службата се въртял* ***алъш-вериш*** *с твърдо гориво* (в. „Нощен Труд“, бр. 202, 1995, с. 6). • *Причина за афинитета на хората към* ***алъш-вериша*** *станала близостта със съседна Македония...* (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 14). • *Читалищата няма да се занимават с* ***алъш-вериш*** (в. „Новини +“, Провадия, бр. 30, 1995, с. 22). • ***Алъш-веришът*** *скоро се разпространил и сред „зайците“ от девети и десети клас* (в. „Нощен Труд“, бр. 202, 1995, с. 2). • *Няма работа и всеки разчита на улов, за да преживее от* ***алъш-вериш***

(в. „Жълт труд", бр. 14, 1996, с. 3). • *Той успял да прочете счетоводните книги на баща си и от тях станало ясно, че* ***алъш-веришът*** *в онези години процъфтявал* (в. „Новинар", бр. 40, 1997, с. 16). • *На Елеонора обаче не ѝ харесва да се занимава само с* ***алъш-вериш*** (в. „Труд", бр. 217, 2001, с. 31).

амàн *междум. Неодобр.* За изразяване на досада (тур. **aman** – *милост, пощада*, от ар.). • *„**Аман** от момчета", надяваше се бай Стоян, докато отпиваше от скоросмъртницата* (в. „Нощен Труд", бр. 82, 2000, с. 16). • ***Аман** от цигании по влашки* (в. „Труд", бр. 79, 2000, с. 3). • ***Аман** от тъпи въпроси* (в. „Луд Труд", бр. 19, 2000, с. 3). • ***Аман** от сценаристи в политиката* (в. „Труд", бр. 136, 2000, с. 10). • ***Аман** от натегачи в парламента* (в. „Труд", бр. 148, 2000, с. 1). • ***Аман** от бръмбари!* (в. „Труд", бр. 218, 2000, с. 3). • ***Аман** от приказки за досиета* (в. „Труд", бр. 217, 2001, с. 3). • ***Аман** от РМД и лобита!* (в. „24 часа", бр. 346, 2001, с. 10).

аманѐт *м. Остар.* Вещ, дар, поверени на някого за съхранение (тур. **amanet** – *същото значение*, от ар.). • *От черноока жена ще вземеш пари, ей го тука* ***аманета*** (Ем. Станев).

амàн-замàн *междум. Разг. Неодобр.* В крайна нужда съм; помощ! (тур. **aman zaman** – *няма милост*). • ***Аман-заман** да е на Гергьовден!* (БНТ, Канал 1, *На кафе с Гала*, 04.05.2001). • *Ако е да спасява българи в Либия –* ***аман-заман*** *и хайде холан!* (в. „24 часа", бр. 190, 2000, с. 9).

амѝджа *м. Диал.* Чичо, вуйчо или братовчед (тур. **amca** – *чичо*). • *Хайде,* ***амуджа!*** *– каня го* (Н. Хайтов).

анадъ̀нму *неизм. Диал.* Разбра ли? (от тур. **anladınmı** – *същото значение*). • *Ба! Права си като въже в торба,* ***анадъ̀нму*** (Д. Войников).

ангарѝя *ж.* 1. *Истор.* Принудителна и безплатна работа по време на османското владичество. 2. *нареч. Остар.* По принуда и безплатно (тур. **angarya** – *същото значе-*

ние, от гр.). • *Плащат ток с* ***ангария*** (в. „24 часа", бр. 224, 2000, с. 1). • *Роди се мъдро управленско решение – дълг срещу* ***ангария*** (в. „24 часа", бр. 224, 2000, с. 1). • ***Ангария*** *му е майката* (в. „Труд", бр. 154, 2002, с. 1).

анґът *м. Диал.* Вид дива патица (тур. **angıt** – *същото значение*). • *Рашид покани гостите да се възкачат малко у сарая, да си починат, че после ще слязат в лъката да пущат соколите на диви гълъби, на юрдечки и* ***ангъти*** (Ц. Гинчев).

анґъш *м. Диал.* Ритла на кола (тур. **angıç** – *същото значение*). • *Само татко го няма, той е зает, стяга* ***ангъшите*** *за возитба* (К. Петканов).

а̀нджак *нареч. Разг.* Именно, тъкмо, точно (тур. **ancak** – *1. Само. 2. Едва. 3. Но при все това*). • ***Анджак*** *сега ми трябваха очите!* (Ив. Вазов). • ***Анджак*** *де, думам им, щото съм на години, затуй трябва да си имам и къща, и двор, и някоя пара за черни дни, та кога падна, да има кой да ме погледне* (Ив. Петров).

антерѝя *ж.* 1. Дреха, подобна на халат. 2. Дреха, подплатена с памук, която обикновено се носи върху риза; кафтан (от тур. **anteri** – *същото значение*, от ар.). • *До една маса в кьошето седи по турски върху сандък, постлан с килим, някой си българин, Ганьо Сомов, с* ***антерия***, *с широк червен пояс и безконечни сини шалвари и пуши цигари с едно дълго, черно, с янтар на края, цигаре* (Ал. Константинов). • *За него бе достатъчно да си изтърка ръцете със сняг и да се избърше о ръкавите на* ***антерията*** (Ив. Петров).

апа̀п *м. Разг.* 1. Приятел, другар. 2. *Жарг. Неодобр.* Пакостник, разбойник (от тур. **ahbap** – *приятел*). • ***Апапите*** *я нападнали на ул. „Цар Симеон" и най-брутално скъсали златното синджирче от врата ѝ* (в. „Нощен Труд", бр. 203, 1995, с. 7).

араба̀ *ж. Разг.* Товарна кола, каруца (тур. **araba** – *същото значение*). • *Натоварихме сабахлен* ***арабата*** *и потеглихме...* (БРР).

арабаджилъ̀к *м. Остар.* Превоз на чужда стока със своя кола (от тур. **arabacı** – *колар, каруцар*). • *Виждаме как други човеци... са натъкмили най-после кола и волове и захванали са самички вече да си работят* ***арабаджилък*** (Т. Влайков).

арабаджѝя *м. Остар.* 1. Човек, който превозва товари с кола. 2. Който поправя коли (от тур. **arabacı** – *същото значение*). • *Съвсем друго биваше в празничен ден...* ***арабаджии*** *и столари, които по бели дрехи сновяха като призраци из прашните работилници...* (Й. Йовков).

арабѝя *м. Разг.* Добър, отзивчив човек, добряк (от тур. **harapbi** – *1. Разтурен, разрушен. 2. Бедност, нищета*, от ар.). • *Аз съм* ***арабия*** *човек – така определя себе си* (сп. „EVA“, юни 2000, с. 17). • ***Арабията*** *се огледа виновно* (в. „Труд“, бр. 222, 2001, с. 27).

ара̀п, -ин *м. Остар.* Арабин, чернокож, негър (тур. **arap** – *същото значение*). • *...на пътя му се изпречва Черен* ***арапин*** *върху бял кон* (в. „Жълт Труд“, 26.05.–01.06.1995, с. 23).

аретлѝк *м. Диал.* Приятел. Побратим (от тур. **ahretlik** – *осиновено дете*, от ар.). • *Свити хора са туй, нашите българи,* ***аретлик****, не са като власите* (Й. Йовков).

аркада̀ш *м. Разг. Остар.* Другар, побратим (тур. **arkadaş** – *същото значение*; от арка – *гръб, опора, закрила*). • *Неговият аскер* ***аркадаш*** *Мариян Цветков, който станал свидетел на трагедията, изпаднал в шок и бил откаран в болница* (в. „Труд“, 1999).

аркадашла̀р *мн. Разг. Пренебр.* Другари, приятели (тур. **arkadaşlar** – *същото значение*, мн. ч. от **arkadaş**). • *Лейдис енд джентълмен, другарки и другари,* ***аркадашлар!*** (в. „24 часа“, бр. 190, 2000, *24 хъша*).

аркадашлъ̀к *м. Разг. Пренебр.* Дружба, другарство (тур. **arkadaşlık** – *същото значение*). • *Омбаши от комшулука, юруш към* ***аркадашлък!*** (в. „24 часа“, бр. 154, 1997, с. 6).

армага̀н *м. Разг.* Подарък от човек, който се прибира от чужбина (тур. **armağan** – *подарък*). • *Каза им, че е търговец на кокошки и яйца, че е от далечни места и че е дошъл на гости на главния учител, защото му е донесъл* ***армаган*** *от старата му майка* (Ст. Заимов). • *Холандци ни пращат 30 маймуни* ***армаган*** (в. „24 часа“, 21.11.2000). • *Не забравяйте да напишете трите си имена и точния адрес, на който да изпратим* ***армагана*** (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 13). • *Килмър си тръгна с* ***армагани*** (в. „Труд“, бр. 117, 2001, с. 33).

армȕд *м. Диал.* Плод на круша (тур. **armut** – *същото значение*). • *Настъпиха кротките дни, когато напълно узряват бадемите и сочните* ***армуди*** (К. Петканов).

арпà *ж. Диал.* 1. Неолющен ориз. 2. Ечемик (тур. **arpa** – *ечемик*). • *Засяхме лани малко* ***арпа*** (БРР).

арпаджѝк *м.* Дребен червен лук за садене (тур. **arpacık** – *1. Ечемик – на око. 2. Мушка. 3. Лук за садене*). • *Месото – нарязано на порции, лукът на ситно,* ***арпаджикът*** *на цели главички* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 29).

артѝсвам *несв.* (**артѝсам** *св.*) *Разг. Неодобр.* Оставам в повече, в излишък, изоставам (от тур. **artık** – *излишък*, с гръцка наставка *-is*). • *До късни доби то* ***артисвало*** *гладно и окъсано и чакало някой да го отведе и да го нахрани* (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 5).

артъ̀к *м. Диал. Неодобр.* Излишък (тур. **artık** – *същото значение*). • *В групата влизахме все* ***артък*** *мераклии* (в. „Шок“, бр. 18, 2000, с. 1).

артърдо̀свам *несв.* (**артърдо̀сам** *св.*) Спестявам (от тур. **artırmak** – *същото значение*). • *Да мисли от работа да изкара и да* ***артърдоса*** *нещо – това не бе възможно* (Т. Влайков).

аршѝн *м. Остар. Разг.* 1. Мярка за дължина, равна на 68 см. 2. Дървена линия (тур. **arşın** – *същото значение* от перс. **arš** – *лакът*). • *Двойният* ***аршин*** *на Костов се*

видя и около последните смени на областните управители (в. „24 часа", бр. 113, 2000, с. 10). • *Един закон, два* ***аршина*** (в. „Труд", бр. 204, 1999, с. 9). • *Как метърът смени* ***аршина*** (в. „24 часа", бр. 99, 2000, с. 13). • ***Аршинът*** *на лилипутите* (в. „Труд", 14.11.2000, с. 5).

аскѐр *м. Разг. Остар. Пренебр.* 1. Войска. 2. Войник (тур. **asker** – *същото значение*). • *Мараба,* ***аскер!*** (в. „24 часа", бр. 178, 1999, с. 1). • ***Аскер*** *в зор прояжда и свинско* (в. „Нощен Труд", бр. 302, 2000). • *Близо 50-хиляден турски* ***аскер*** *преграждa пътя към София...* (в. „Труд", бр. 51, 1999, с. 21). • *Тайни структури в* ***аскера*** (в. „Труд", бр. 42, 1997, с. 18). • *През турско тук чалмалия нямал право да замръква – чест, оказвана на селото от султана, защото му давало „войнигани" – хора, обслужващи обоза на* ***аскера***. (в. „Труд", бр. 149, 2002, с. 13). • ***Аскерът*** *на Ахмед строен за вота* (в. „Труд", бр. 119, 2001, с. 12).

аскерлѝк *м. Остар.* Военна служба (от тур. **asker** – *1. Войска. 2. Войник*). • *На* ***аскерликът*** *е туй сега не му е добро...* (З. Стоянов).

аскерлѝя *м. Остар.* Военнослужещ (от тур. **asker** – *1. Войска. 2. Войник*). • *Учителят едвам се провря през струпаните там* ***аскерлии*** *и заптии, които неохотно му правеха път в тъмнината* (Д. Талев).

аслàн (арслàн) *м. Остар.* Лъв (тур. **aslan** – *същото значение*). • *Всичко пречело на Жан да стане* ***аслан...*** *или казано по народному: дойде като* ***аслан,*** *тръгна си като посран* (в. „Новинар", бр. 40, 1997, с. 7).

аслъ̀ (àсъл) *нареч. Разг.* Наистина, действително, всъщност (тур. **asıl,-sılı** – *основание, същност*, от ар.). • *То* ***асль*** *тъй ще направя* (Ив. Петров). • ***Асль*** *нашите проблеми са от мозъчна недостатъчност, проличала във вялия дебат* (в. „Сега", бр. 115, 2000, с. 24).

асмà *ж.* Висока дворна лоза (тур. **asma** – *1. Висене; висящ; 2. Висока дворна лоза*). • *Костов е от Елхово, но лъже, че е от Драгалевци..., важно отбелязва бай Ма-*

рин под дебелата сянка на ***асмата*** *си* (в. „Труд“, 04.08.2001, с. 16). • *Обесена на* ***асмата*** *в двора на къщата си в Сливен пък била намерена на 1 май сутринта сливналийката...* (в. „Нощен Труд“, бр. 84, 2000).

астарджѝя *м. Остар.* Тъкач на тънки платове (от тур. **astarcı** – *същото значение*). • *Някои лежаха по становете му, защото беше* ***астарджия***. (Ив. Вазов).

ат *м.* 1. Буен, здрав кон. Жребец. 2. *Прен.* Човек, заемащ висок обществен пост (тур. **at** – *добре гледан кон*). • *Тогава лошо ѝ се пише на държавата и на ония, които плащаме от джоба си ритането на* ***атовете*** (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 9).

атлàзен *прил.* Нещо, което се отнася до атлаз, вид лъскав копринен плат (от тур. **atlas** – *същото значение*). • *Това била кака Пена от горния край на града, навила се срещу един* ***атлазен*** *елек да излезе с момъка, който ѝ го подарил* (в. 24 часа, *Неделя*, бр. 216, 2001, с. 1).

атлѝя *прил. неизм. Остар.* Човек, който е с кон, конник (от тур. **atlı** – *същото значение*). • *Тежко е да чакаш, а то сичките* ***атлии*** *ще преминат* (П. Р. Славейков).

àтпазàр *м. Разг.* Пазар за покупко-продажба на коне (тур. **at** – *добре гледан кон* и **pazar** – *място за купуване и продаване на различни стоки*). • *Тука не е* ***атпазар!*** (Д. Талев).

àферим *междум. Разг.* Браво! Хвала! Отлично! (тур. **aferim** – *същото значение*). • ***Аферим***, *Весо, машала!* (в. „Труд“, бр. 94, 1998, с. 3). • ***Аферим***, *Марков. машалла!* (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14).

афиѐ *м. Диал.* Доносник (от тур. **hafi** – *таен, скрит, секретен*, от ар.). • *Малкият очилат човек декламираше. Но беше строго вторачен в новия си познайник. Не е ли той* ***афие?*** (А. Страшимиров).

афѝф *прил. неизм. Разг.* Слаб, нездрав, несериозен, лек, лекомислен (от тур. **hafif** – *лек*). • *Няма какво да говорим – това си е* ***афиф*** *работа* (БРР).

ахмàк *м. Разг. Грубо* Глупак, дръвник (тур. **ahmak** – *същото значение*, от ар.). • *Мюнх изскача на удобна позиция. Цюрюк, цюрюк бе,* ***ахмак*** (в. „24 часа", бр. 211, 2000, с. 14).

ахтàр, -ин *м. Диал.* Дребен търговец на бакалски стоки (тур. **aktar** – *същото значение*, от ар.). • *...и бунарите бяха общи, и козите стада смесени, и* ***ахтаринът*** *един за всички* (А. Христофоров).

ахчàк *м. Диал.* Ястие със сгъстено след изваряване овчо мляко (от тур. **aş** – *ядене*). • *И всякога зимно време покрай другото ядене тя ще извади все и по един сахан гъстък и мазен* ***ахчак*** (Т. Влайков).

ахчѝйница *ж.* Готварница (от тур. **ahçı** – *готвач*). • *Знае се, че във всеки град на султановата държава кафенетата са много – повече и от* ***ахчийниците****, и от хановете* (В. Мутафчиева).

ахчѝя *м.* Готвач (от тур. **ahçı** – *готвач*). • *В сарая си той държеше двама* ***ахчии*** (Д. Талев).

ачигьòз *прил. неизм. Разг.* Отракан, отворен, буден, хитър; който не се стеснява (тур. **açıkgöz** – *същото значение*). • *Ех, добра е инак, ...ама е много* ***ачигьоз*** (Т. Г. Влайков).

ачѝк *прил. неизм. Разг.* Ясен, неприкрит, явен (тур. **açık** – *светъл, ясен, отворен*). • *Защо не се обърнат, ако им е нужно към специалните служби, на които това им е работата да следят не текат ли наляво и надясно прани, недопрани и* ***ачик*** *мръсни капитали* (в. „Новинар", бр. 216, 1997, с. 7). • *Демек работата намирисва на ред, на права и на правосъдие и то* ***ачик*** *си е така, защото султанът с тия два сложноназвани китапа решава да въведе буржоазен правов ред* (в. „Континент", бр. 278, 1995, с. 6).

ачѝк-одая *ж. Остар.* Стая на гостоприемница (от тур. **açık** – *светъл, ясен, отворен и* ***oda*** – *стая*). • *В* ***ачик-одаята*** *трябва да има нарочен прозорец, с преграда и с поставка, която се върти* (Ан. Дончев).

ачиклък *м. Диал.* Открито, голо място (**açıklık** – *простор, яснота*). • *Вечерно време елените излизат по* ***ачиклъка*** (П. Росен).

ашѝк *м. Разг.* 1. Кокалче от агнешки крак за игра. 2. Певец на любовни песни (тур. **aşık** – *1. Кокалче от глезена на добитък; 2. Влюбен човек*). • *Спомням си като бяхме малки си играехме често на топчета и* ***ашици*** (БРР). • *Понасяше се чудно маане, сякаш някой майстор* ***ашик*** *бе отпуснал глас* (Д. Немиров).

ашикерѐ *нареч. Разг.* Явно, очевидно (тур. **aşikâre** – *същото значение*). • *Виждаше се* ***ашикере,*** *че им не е по сърце* (Мих. Георгиев).

а̀школсун *междум. Разг.* Браво! Отлично! (тур. **aşkolsun** – *същото значение;* от **aşk** – *любов, браво*). • *Евалла,* ***ашколсун,*** *моето момче, давай така!* (в. „Труд", бр. 127, 2000, с. 9). • ***Ашколсун,*** *сюртюк!* (в. „24 часа", бр. 211, 2000, с. 14).

ашладѝсан *прил.* 1. Присаден, облагороден. 2. Ваксиниран (от тур. **aşılamak** – *1. Присаждам дърво, лоза, растение, за да облагородя. 2. Облагородявам. 3. Ваксинирам*). • *В нашенския вариант обаче апенинската традиция е* ***ашладисана*** *по следния начин...* (в. „Труд", бр. 38, 1997, с. 14).

ашладѝсвам *несв.* (**ашладѝсам** *св.*). 1. Присаждам дърво, лоза, растение, за да облагородя. 2. Облагородявам. 3. Ваксинирам (от тур. **aşılamak** – *същото значение*). • *Тая фиданка я* ***ашладисах*** *лани...* (БРР).

ашлама̀ *ж. Разг.* 1. Клонче за присаждане. 2. Присадено дърво или неговият плод. 3. Ваксина. 4. *Прен.* Смес от топла и студена вода; хладка вода (от тур. **aşılamak** – *същото значение*). • *Тази година* ***ашламата*** *роди* (БРР).

ашурѐ *ср. Диал.* Варено жито със захар и сухо грозде (тур. **aşure** – *същото значение*). • *По Архангеловската задушница хапваме у дома* ***ашуре*** (БРР).

ашъма̀ *ж. Диал.* Изхабяване, ръждясване (тур. **aşınma** – *изтъркване, изхабяване*). • *Тука пак се запалиха коле-*

лата на един вагон! Хай да ви земе ***ашъма*** *с майстори!* (А. Константинов).

аянйн *м. Истор.* Турски областен управител (тур. **âyan** – *същото значение*). • *Нейното хайдутуване било да покровителствува изложените на опасност жители от околните села... в междуособните борби на бейовете и на* ***аяните*** *по това време* (П. Р. Славейков).

Б

бабаджàн *м. Разг.* Едър и силен човек; здравеняк (тур. **babacan** – *добродушен, симпатичен, обаятелен*). • *Двуметровият* ***бабаджан*** *пристъпил мълчешком...* (Н. Хайтов).

бабайт, -ин *м. Разг. Неодобр.* Едър и силен мъж, готов за бой; юнак (от тур. **babayiğit** – *същото значение*). • *Пищеше сръбска музика за верните му* ***бабаити*** (в. „Демокрация", бр. 46, 1995, с. 24). • ***Бабаитите*** *съборили човечеца на земята и го бъхтали, след което опитали да избягат* (в. „24 часа", бр. 100, 1996, с. 29). • *Преди това* ***бабаитът*** *бил арестуван от полицаи, след като заспал в леглото на последната изнасилена жертва, разказаха криминалистите от Лом, издирващи беглеца* (в. „Труд", бр. 121, 2000, с. 24). • *Уплашена от* ***бабаита****, пенсионерка не посмяла да съобщи в полицията за станалото* (в. „Труд", бр. 121, 2000, с. 24). • *Ритникът на Благоев обаче бе премерен до сантиметър и само спря* ***пишман-бабаита****, без да го нарани или контузи* (в. „24 часа", бр. 116, 2000, с. 32).

бабаитлък *м. Неодобр.* Юнащина, готовност за бой (от тур. **babayiğit** – *силен; храбър, смел, мъжествен*). • *Не се навирайте много в куршумите, не продавайте* ***баба-***

итлъци (Г. Караславов). • *...Тъкмо във връзка със свободата на словото онзи ден Каналът покани в най-гледаното време да върти моабет не другиго, а господинът, дето до вчера продаваше* ***бабаитлък*** *за сплашване на пресата* (Из столичния печат, 2001). • *Но едно е престъпникът да получи заслужено наказание за* ***бабаитлъка*** *си* (в. „Труд", бр. 223, 2001, с. 1).

бабàйко *м. Диал.* Татко, баща (от тур. **baba** – *същото значение*). • *Скоро, деца, ще имате хляб.* ***Бабайко*** *и батю ще ви донесат* (Л. Стоянов).

бабалѝк *м. Разг. Неодобр.* Баща на съпругата, тъст (тур. **babalık** – *същото значение*). • *Когато умря* ***бабалъка*** *ти, ти му открадна кесията с парите изпод главата му* (Мих. Георгиев).

бабàм *междум. Разг.* Израз за радост, вълнение, желание (тур. **babam** – *татко мой*). • *„Балкана,* ***бабам****, Балкана!"* (М. Кремен).

бабàнка, -о *м. Разг. Неодобр.* Едър, силен мъж, храбрец, юнак (от тур. **babayiğit** – *същото значение*). • ***Бабанка*** *си ти! Не те ли знам каква хала беше през войната!* (Й. Йовков).

баглама̀ *ж. Диал.* Резе на врата или на прозорец (от тур. **bağlama** – *връзване*). • *Сложих* ***багламата*** *още завчера* (БРР).

бàдана *ж. Разг.* Разтвор от гасена вар за белосване на стени (тур. **badana** – *белосване, измазване*). • *Минахме я цялата къща с* ***бадана*** (БРР).

баданàрка *ж. Разг.* 1. Разтвор от гасена вар за белосване на стени. 2. *Жарг. Нов.* Лаская някого, подмазвам му се, обикн. във фразеол. „С голямата баданарка" (от тур. **badana** – *белосване, измазване*). • *Абе, като му удариш* ***„голямата баданарка"****, и той ще кандиса* (БРР).

бадевà *нареч. Разг. Неодобр.* Даром, на вятъра; без заплащане, напразно (от тур. **badihava** – *същото значение*, от перс.). • *Да налага наред, пък да видим дали ще остане здраво място по гърбината на тези, които цяла го-*

дина ни харчат ***бадева*** *вноските за здраве* (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 3). • *В противен случай излиза, че ядете народния хляб* ***бадева*** (в. „Труд“, бр. 276, 2000, с. 1). • *Профука ли* ***бадева*** *времето за учение, язък за харчлъка* (в. „Труд“, бр. 213, 2001, с. 3).

бадѐм *м.* 1. Южно овощно дърво с бели цветове. 2. Плод на това дърво (тур. **badem** – *същото значение*). • *Добавете брашното, нишестето, ароматизатора и* ***бадемите*** (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 8).

бадемлѝя *прил. неизм. Остар.* Който има форма на бадемова ядка; продълговат (тур. **bademî** – *същото значение*, от перс.). • *И на ключа висеше по една* ***бадемлия*** *венедишка жълтичка* (Ц. Гинчев).

бадѐм-шекѐр *м.* Захаросан бадем (от тур. **badem** – *плод на овощно дърво с твърда черупка* и **şeker** – *захар*). • *Иди по-скоро и донеси ми мастика и* ***бадем-шекер*** (Л. Каравелов).

баджàк *м. Жарг. Грубо* Бедро, крак на животно или човек (тур. **bacak** – *същото значение*). • ***Баджаци*** *е точната дума...* (БТВ, *Шоуто на Слави*, декември 2000). • *Ще цункам тия хубави* ***баджачета***, *закани се колекционер № 1* (в. „Нощен Труд“, бр. 16, 2000, с. 11).

баджà *м. Диал.* 1. Комин. 2. Огнище (тур. **baca** – *комин*). • *Коя дума е синоним на думата* ***„баджа“***? (НТВ, *Стани богат*, 26.05.2003).

баджанàк *м.* Всеки един от съпрузите на сестри по отношение на другия (тур. **bacanak** – *същото значение*). • *С неговия баща си викаме* ***баджанак***, *защото водим две силистренки и приятелки, които ни запознаха тогава* (в. „24 часа“, 31.03.2000, с. 11). • *С имената на всички доктори, в суматохата останали без* ***баджанаци*** *или тем подобна рода в общинските управи и по висините на родната икономика* (в. „Труд“, бр. 130, 2000, с. 1).

бадъ̀н *м. Диал.* Бъчва (от тур. **badya** – *същото значение*, от перс.). • *А виното, доживяло до честити румени*

старини в дъбовия ***бадън****, щеше след малко да разлее своята благодат* (Т. Хармандживев).

ба̀зба̀я *прил. Диал.* Доста голям, важен, значителен (от тур. **bayağı** – *доста, достатъчно*). • *И то големи хора,* ***базбая*** *хора!* (М. Ягодов).

базиргя̀н *м. Остар.* Търговец, търгаш (тур. **bazirgian** – *същото значение*, от перс.). • *А когато е виждал разни* ***базиргяни*** *да осквернят божия храм – грабвал е камшик в ръка и е шибал кого де свърне по мръсния сурат* (П. П. Славейков).

байр *м.* Хълм, височина, рид. (тур. **bayır** – *същото значение*). • *Виното – назад към* ***баира*** (в. „24 часа", 06.11.2000, с. 16). • *Викаше ми мама да не бързам да порасна, ама аз като магаре на* ***баир*** *– не, та не!* (в. „Вестник за жената", 31.07.–06.08.2000, с. 9). • *Широколистните ще погнат иглолистните по* ***баира*** (в. „24 часа", бр. 231, 2000, с. 10).

байгън *нареч. Разг. Неодобр.* Нещо, което идва в повече. Досада (тур. **baygın** – *немощен, припаднал, посърнал*). • *Ако това е демокрацията ви, мерси!* ***Байгън****, както се казва простичко* (в. „Труд", бр. 138, 2000, с. 12). • *И ако трябва да бъда точен, както казват хората от ДПС –* ***байгън*** *от сладко!* (БТВ, *Шоуто на Слави*, 03.03.2002, повторение).

байлама̀ *ж. Диал.* Тамбура (тур. **bağlama** – *същото значение*). • *Над всичката тая глъч се разнасяше еднообразното дрънкане на струнните* ***байлами***... (Ст. Загорчинов).

байра̀к *м. Остар. Разг.* Знаме (тур. **bayrak** – *същото значение*). *Фразеол.* „развявам си байрака" – *водя свободен, безотговорен живот; правя каквото ми скимне.* • *Тъжната картина в селото се допълва от свалення от върха на пилона на покрива на кметството и обърнат обратно национален* ***байрак*** (в. „24 часа", бр. 31, 1997, с. 9). • *Рано е още да се развява* ***байрака*** *на победата* (в. „24 часа", 09.01.1999). • ***Байракът*** *на*

победата върху къщата на Мина (в. „Труд“, бр. 57, 2001, с. 1).

байрактàр *м.* 1. *Остар.* Знаменосец. 2. *Прен. Разг.* Главатар, водач (тур. **bayraktar** – *същото значение*). • *БСП си отчува* ***байрактари*** *за показ с капиталисти в сянка и на припек* (в. „Дневен Труд“, 04.08.1996).

байрàм *м.* 1. Голям мохамедански празник. 2. *Прен.* Тържество, гуляй (тур. **bayram** – *същото значение*). • *Президентът честити* ***Байрама*** *на турците за сефте* (в. „24 часа“, бр. 8, 2000, с. 5). • *Вербанов провалял* ***Байрама*** (в. „24 часа“, бр. 8, 2000, с. 6). • *Нова година съвпадна с Рамазан* ***Байрама*** *и повечето мюсюлмани по селата спазват Уруча...* (в „Труд“, 06.01.2000, с. 13).

бакàл, -ин *м. Разг.* Търговец на стоки за домакински нужди (тур. **bakkal** – *същото значение*, от ар.). • *А не всеки е склонен да си казва името и адреса – дори и на познатия* ***бакалин*** (в. „Труд“, бр. 205, 2000, с. 8). • ***Бакали*** *бяха сбъркани с шпиони* (в. „24 часа“, бр. 49, 1997, с. 7).

бакалѝя *ж.* 1. *Остар.* Стока, с която търгуват бакалите. 2. *Разг.* Магазин за хранителни и други стоки (от тур. **bakkaliye** – *същото значение*). • *Той не се свени да отмерва кила кашкавали и салами в собствената си* ***бакалия***. (в. „Труд“, бр. 307, 2000, *Арт Труд*, с. 21). • *Крадлата сама се издала пред ченгетата, понеже през час притичвала да си купува лакомства от* ***бакалията*** (в. „24 часа“, бр. 50, 1997, с. 32). • *Безработни се организират в свирепи патрули и се юрват да дебнат из* ***бакалиите*** (в. „Труд“, бр. 13, 1998, с. 1).

бакалъм *междум. Разг.* Да видим! (Означава подкана, насърчение, очакване). (тур. **bakalım** – *същото значение*). • *Дур* ***бакалъм*** *бре, „Позитано“ 20!* (в. „Труд“, бр. 157, 2000).

бакàря *несв. Разг.* Гледам, зачитам (от тур. **bakıaram** – *същото значение*). •*Не го* ***бакари*** *за човек като другите* (Мих. Георгиев).

бакатѝ *несв. Диал.* Изморявам очите си от взиране (от тур. **bakmak** – *гледам, виждам*). • *...момиченцата цял ден си* ***бакатеха*** *очите над чорапа* (Ил. Блъсков).

бакѝи *мн. Разг. Неодобр.* 1. Неблагополучна, неприятна, тежка ситуация, от която трудно може да се излезе. 2. Неизплатен, невърнат паричен дълг. 3. Незавършена, заплетена работа (тур. **baki** – *неуредени сметки и дългове*, от ар.). • *Ти оправи своите си* ***бакии****, пък сетне оправяй хората* (Ив. Петров). • *Да не стане така, че след служебното премиерстване на Софиянски да не са му останали сили да се бори отново със столичните* ***бакии*** (в. „24 часа", бр. 36, 1997, с. 12).

баклавà *ж.* Силно подсладена и напоена с гъст захарен сироп баница (тур. **baklava** – *същото значение*) • *Духовниците обаче не спазиха традицията да почерпят с* ***баклава*** (в. „24 часа", бр. 8, 2000, с. 5). • *Домакините му в село Жълтуша – Сашо и Райме Александрови, го гостиха с качамак, пилешка супа, пиле с картофи, пататник (баница с картофи),* ***баклава*** *и айран за десерт* (в. „Труд", бр. 287, 2000, с. 3). • *...и с голям кеф идеше да му пийне соса и бозата и да му хапне* ***баклавата*** (в. „24 часа", бр. 211, 2000, с. 14). • *Залагам на отговор с –* ***баклава*** (НТВ, *Стани богат*, 20.11.2002).

бакрàч *м. Остар.* Котел, меден съд (тур. **bakraç** – *същото значение*). • *На печката кърпеше черното* ***бакраче*** (Ст. Ц. Даскалов).

бактѝсвам *несв.* (**бактѝсам** *св.*) Омръзва ми, писва ми, дотяга ми, изморявам се (от тур. **bıkmak** – *същото значение*). • ***Бактисах****, госпожице, вече от теб!* (Хр. Смирненски).

бакшѝш *м.* 1. *Разг.* Нещо, което се дава за извършена услуга над официалната цена. 2. *Остар.* Дар, подарък. 3. *Жарг.* Таксиметрова кола; такси. 4. *Жарг.* Таксиметров шофьор (тур. **bahşiş** – *почерпка, подарък*, от перс.). • *Кубрат Панагюрски беше гост и затова не той се брък-*

*на за сметката, казаха от „Грозд", съжалявайки, че са пропуснали „княжески" **бакшиш*** (в. „Нощен Труд", бр. 85, 2000, с. 5). • *...това ще е келнерът, защото съм забравила да му платя **бакшиша*** (в. „Труд", бр. 142, 2000, с. 16). • ***Бакшиши** пречат на видимостта на шофьори* (в. „Труд", *Софиянец*, 24.01.2003, с. 3). • ***Бакшишите** са спрели на кръстовището на метър от пешеходната пътека* (в. „Труд", *Софиянец*, 24.01.2003, с. 3). • *„Как ще си кажа името! Та после колегите да ме псуват. А и това мое изказване противоречи на интересите ми", сподели още **„бакшишът"*** (в. „Труд", *Софиянец*, 24.01.2003, с. 3).

бакър *м.* 1. *Остар.* Металът мед. 2. *Диал.* Голям меден съд за течности (тур. **bakır** – *същото значение*). • *Ехей! Полека! Ще продупчиш **бакъра**, полека!* (Д. Талев). • *Кой ще изяде калая от **бакъра**?* (в. „24 часа", бр. 100, 2000, с. 9). • *Караме я с каци и **бакъри** от селската чешма, макар че повечето хора се запасиха, като видяха, че на 31-и вали силно* (в. „Труд", 06.01.2000, с. 13).

бакърджѝя *м.* 1. *Разг.* Човек, който произвежда бакърени изделия или търгува с тях. 2. *Мн. Прен. Неодобр. Нов.* Хора от кръга на министър Евгений Бакърджиев или негови съмишленици (от тур. **bakırcı** – *човек, който произвежда бакърени изделия или търгува с тях*). • *И ето един ден научих, че някакъв **бакърджия**, отчаян от лошите си сметки и пр., заявил на всеослушание на съседите си занаятчии, че ще се самоубива* (Ем. Станев). • *И както винаги **бакърджиите**, вместо да изпишат вежди, вадят очи* (в. „24 часа", 07.01.2000, с. 11). • *Как работят **бакърджиите*** (в. „24 часа", 07.01.2000, с. 10).

балабàн *м. Разг.* Едър и голям човек (тур. **balaban** – *огромен, гигант, великан; дресирана мечка*). • *Това се казва мъж... **балабан!*** (БРР).

бàлама *ж.* и *м. Разг. Пренебр.* Наивник, будала; човек, когото лесно биха могли да излъжат; глупак (от тур. **bala** –

младо глупаво същество, от татар.). • *Супермаркетите са пълни с хитрости, създадени от психолози за* ***балами*** (в. „Жълт Труд", бр. 9, 1994, с. 20). • *Още много преди покрива ние ще бъдем в чужбина с парите на* ***баламите*** (в. „Труд", бр. 193, 2000, с. 32).

баламо̀свам *несв.* (**баламо̀сам** *св.*) Заблуждавам, залъгвам някого (от тур. **bala** – *младо глупаво същество*, от татар.). • *Нас ни* ***баламосваха*** *с някакъв мирен преход (по време на управлението на БСП – б. р.), при който всеки новоизлюпен бизнесвампир правеше каквото си иска* (в. „Труд", бр. 134, 2000, с. 9).

балдъ̀за *ж.* Сестра на съпругата (тур. **baldız** – *същото значение*). • *Но излязоха наяве и потресаващи подробности за последните минути на Джон, съпругата му и* ***балдъзата*** (в. „Вестник за жената", бр. 30, 2000, с. 18).

балдъ̀р (бълдъ̀р) *м. Жарг. Грубо* Дебело, грубо бедро или крак, обикновено на жена или момиче (тур. **bıldır** – *минала година; нещо от миналата година*). • *Ей, какъв* ***балдър*** *има тая мома!* (БРР).

балдъ̀р (бълдъ̀р) *неизм. Диал.* Минала [година] (тур. **bıldır** – *същото значение*). • *В горите и отколе, от* ***балдър*** *години шетал Момчил добър юнак* (З. Сребров).

балтѝя *ж.* 1. *Диал.* Брадва, секира. 2. *Жарг. Неодобр. Нов.* Силно, грубо ритане през краката или блъскане, обикн. по време на футболен мач или друга спортна игра. 3. *Жарг. Неодобр. Нов. Грубо* Унищожаване, пречка за нещо, някой. (тур. **balta** – *брадва, секира*). • *Закон от 1948 г.* ***удря балтия*** *на киното ни* (Столичен вестник).

балъ̀к *м. Жарг. Обидно* Простоват, наивен, глупав човек (тур. **balık** – *риба*). • *И онзи* ***балък*** *Зигфрид дал джентълменската си дума* (в. „24 часа", *Неделя*, бр. 216, 2001, с. 1).

балъкчѝя *м. Диал.* Рибар (от тур. **balıkçı** – *същото значение*). • *Турчинът със сивия кон една нощ, като уловил над Свищов при блатото едни* ***балъкчии*** *власи, накарал ги насила да го превезат...* (Ц. Гинчев).

бàмбашка *прил. Диал.* Особен, необикновен, причудлив (тур. **bambaşka** – *същото значение*). • *Няма що, **бамбашка** е твоят джелепин* (А. Христофоров). • – ***Бамбашка** свят – оплакваше се бай Ганьо. – Студен свят* (Ал. Константинов).

бàмя *ж.* Вид зеленчук с мъхести, месести шушулки, пълни с дребни зърна (тур. **bamya** – *същото значение*). • ***Бамята**, ако е прясна, се почиства от дръжките и се измива с вода, с оцет и сол, като леко се претрива* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 29).

барабàр *нареч. Разг. Неодобр. Пренебр.* Заедно, редом (тур. *Диал.* **barabar** от **beraber** – *същото значение*, barabar – *рамо до рамо*, от перс.). • *На делото в Софийски градски съд, тия дни Печев хвърли в тъч присъстващите **барабар** със съдиите* (в. „Нощен Труд", бр. 239, 1995, с. 7). • *Европа потърси късмета си в еврото. България и тя „**барабар** Петко с мъжете"* (в. „Дума", бр. 5, 1999, с. 5). • *Гергьовден отмина та се не видя. **Барабар** с агнетата и софрите, ако сте могли да си ги позволите, разбира се* (в. „Луд Труд", бр. 19, 2000, с. 2).

барбѝт м. Вид комарджийска игра със зарове (от тур. **barbut** – *същото значение*). • *Играехме на **барбут** в кръчмата на Илийчо Миразчийски* (А. Гуляшки).

бàрем *нареч. Разг. Неодобр.* Поне, надали (от тур. **bari** – *същото значение*, от ар.). • *И юнаците обещават ли да шитнат два парахода със захар, или да телепортират **барем** половината спирт от Украйна у нас, та да се захване газетата както трябва* (в. „Труд", бр. 121, 2000, с. 10). • *А, **барем** една юбилейна монета сигурно ще ни дадат вътре...* (в. „24 часа", бр. 184, 1999, с. 5).

басмà *ж.* Тънък памучен плат с печатани върху него шарки (тур. **basma** – *стъпкване, притискане, щамповане, щампован плат*). *Фразеол.* „не цепя басма" – *казвам истината в очите, не се спирам пред нищо.* • *Чау-*

шинът с благодарност прие подаръка, като обеща на челебията, че ще разкаже на децата си кой им е купил такъва хубава, шарена ***басма*** (Ст. Заимов). • ***Не цепеше басма*** *никому, но беше справедлив човек* (в. „Семеен вестник", бр. 6, 2000, с. 3).

бастѝсвам *несв.* (**бастѝсам** *св.*) *Разг. Грубо* 1. Досажда ми, дотяга ми, омръзва ми. 2. Унищожавам (от тур. **basmak** – *настъпвам, натискам; печатам; тъпча, газя с крака*). • *В хор със средновековния гадател Мишел дьо Нострадам, посочил юлий месец, лето 1999-о, сетний миг, припяха днешни предсказатели ударници, решили да* ***бастисат*** *човечеството в съкратени срокове – още през февруари или март* (в. „Труд", 20.12.1998, с. 9). • *Човечецът я* ***бастисал*** *с добри намерения* (в. „Шок", бр. 21, 2000, с. 3). • *По-интересно е, че всички свидетели скачат от радост, че са претрепани гадняри*те, *които* ***бастисват*** *фасадите и им пилеят данъците* (в. „24 часа", 03.09.2000, с. 7).

бастѝсан *прил.* 1. *Разг. Грубо* Унищожен, затрит. 2. *Жарг. Грубо* Убит (от тур. **basmak** – *настъпвам, натискам; печатам; тъпча, газя с крака*). • *В момента школото, чийто единствен сайбия най-после е вдовецът на* ***бастисаната*** *директорка, се е ситуирало в експерименталната детска градина на Людмила Живкова* (в. „Шок", бр. 31, 2000, с. 5).

батàк *м.* 1. *Разг.* Кално място, тиня, блато. 2. *Прен. Разг.* Неразбория, бъркотия, хаос. 3. *Остар.* Паричен дълг, който е несъбираем. 4. *собств.* **Батàк** Родопски планински язовир. 5. *собств.* **Батàк** Град в България (тур. **batak** – *тресавище, блато*). • *В същото време футболният* ***батак*** *работеше с пълна сила край тържището на „Илиянци" и по други места в страната* (в. „Демокрация", бр. 127, 2000, с. 1). • *В Министерството на икономиката усилено продължава да се бистри* ***батакът*** *около мътната приватизация на столичната „Софарма" и нейния злополучен ку-*

пувач „Нова технолоджи", регистриран в Дъблин (в. „Банкеръ", бр. 17, 2000). • *Не знам как ще излязат от* ***батака****, който Златев им прави* (в. „Труд", бр. 126, 2000, с. 8). • *...да се надяваш армията да оправя* ***батаците*** *на една държава, която се срина до дъното на Европа* (в. „Труд", 09.05.2000, с. 9). • *Ела, ти казвам пак, защото все сме в един* ***батак*** (БТВ, *Шоуто на Слави*, 07.08.2001). • *На язовир „**Батак**" в момента излизат добри каракуди на тежко с подхранваща спирала* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 21). • *Протести заради дървесина плюс братовчеди в* ***Батак*** (в. „24 часа", бр. 123, 2000, с. 6).

бахàр *м.* 1. Ароматни зърна, които се употребяват за подправка на ястия и колбас. 2. *Жарг.* Студ (тур. **bahar** – *1. Пролет. 2. Ароматична подправка*, от ар.). • *...прибавя се нарязаният на полумесеци лук и след като омекне, се ръси брашното, червеният пипер, зърната* ***бахар*** *и черен пипер...* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 30). • *В средата преграждате с пръчка стар копър, един дафинов лист и 4 зърна* ***бахар*** (в. „Капитал", 11.11.–17. 11. 2000, *Бакхус*, с. 26). • *Черният пипер се съчетава добре с всички зелени подправки – тарос, магданоз, целина, девисил, понася се с дафиновия лист и* ***бахара*** (в. „Семеен вестник", бр. 16, 2002, с. 8).

бахчà *ж.* Зеленчукова градина (от тур. **bahçe** – *същото значение*). • *От Тилликая селянинът слезе в* ***бахчата****, която днес (1898 г.) е преобърната в прекрасна градска градина* (Ст. Заимов). • *Зеленчука измивате добре, защото не се знае кой с кого е шетал из* ***бахчата*** (в. „Капитал", 11.11.–17.11.2000, *Бакхус*, с. 26).

бàш *прил. Неизм. Остар.* Главен, пръв (тур. **baş** – *глава, главен, главатар*). • *Според поверието, щом има луд някъде, значи всичко ще тече по вода, допълни* ***баш*** *касиерът на Плевен* (в. „Новинар", бр. 29, 1997, с. 16). • *На брилянтен френски език един от* ***баш*** *воеводите Анато-*

лий Величков поздрави с месеца на франкофонията (в. „Труд", бр. 79, 2000, с. 5). • *Прави са от СДС – срамота е* **баш** *депутатите и висши държавници да не декларират доходи и имущество по закона за публичния регистър* (в. „Труд", бр. 289, 2002, с. 1).

ба̀ш *нареч. Неизм. Разг.* Тъкмо (тур. **baş** – *глава, главен*). • *Именникът (агент Тенев), изтупан* **баш** *по модата в графитеносиво, получи две вратовръзки „Валентино"* (в. „Нощен Труд", 08.01.–09.01.1999, с. 5). • *„Ма какво е това да ме дигат от масата* **баш** *на Цветница", възропта понаквасен млад мъж и развеселено с шише в ръка, отпраши към близкото кафене* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 24). • *В наказателното поле на „Левски" се разрази тайфун, ахаха Пажин да пристигне с гръм, а то дойде Тайфур и го набута* **баш-баш** (в. „24 часа", бр. 211, 2000, с. 14).

баши̇бозук *м.* 1. *Истор.* Нередовна турска войска през XVIII–XIX в., разюздана и свирепа. 2. *Истор.* Войник в тази войска. 3. *Прен.* Лице или група лица извършващи произвол, безчинства и жестокости (тур. **başibozuk** – *същото значение*; от **baş** – *глава* и **bozuk** – *развален*). • *Турското означение на сборна войска е* **башибозук**. *При новата коалиция то е уместно само в мирен и демократичен електорален смисъл, а не като сбор от черкези, турци и албанци* (в. „Труд", бр. 119, 2001, с. 12). • *Казаха, че циганите клисурци изгорили селото, запалили черквата, училището и свирили с гайди, цигулки, с* **башибозука** *наедно* (в „Труд", бр. 117, 2000, с. 3). • *Най-много е разсърдило народа това, дето намерили в къщята им 30 оки с газ размесени, за да палят селото, ако дойдат* **башибозуци** (в „Труд", бр. 117, 2000, с. 3). • *„За такова чудо не съм и чувала,* **башибозук** *така не ни е палил през турското робство", редеше просълзена пред репортери 83-годишната баба Тона, която се спасила от огъня благодарение на внука си* (в. „Труд", бр. 186, 2000, с. 12).

башка̀ *прил. неизм. Диал.* Отделен, друг, различен (тур. **başka** – *същото значение*). • *Всеки си е* ***башка*** (в. „Луд Труд“, *загл. на рубрика*, бр. 19, 2000, с. 3).

башка̀ *нареч. неизм. Диал.* Отделено, на всичко отгоре (тур. **başka** – *отделен, друг, различен*). • ***Башка*** *– знамената и песните* (в. „Жълт Труд“, бр. 5, 1995, с. 11).

бая̀ *нареч. неизм. Разг.* Доста. В повече (от тур. **bayarı** – *същото значение*). • *Вече месец майсторите кърпят обувките на студентите от митингите, които* ***бая*** *си изтъркали подметките* (в. „Нощен Труд“, бр. 34, 1997, с. 6). • ***Бая*** *се заглеждах в ... едновременно с отвращение и възхищение* (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 2). • *Отначало* ***бая*** *се уплаших, но те по някакъв начин телепатически ми внушиха, че няма да ми направят нищо лошо* (в. „Шок свят“, бр. 1, 2000, с. 4).

баялдѝсвам *несв.* (**баялдѝсам** *св.*) *Разг.* Припадам, губя съзнание. Призлява ми (от тур. **bayılmak** – *припадам, примирам*). • *Бедната като да познала, че това са нейни синове, тя извикала,* ***баялдисала*** *и паднала на земята* (Ил. Блъсков).

баѝт, -а *прил. неизм. Разг.* 1. Непресен, остарял (обикн. за хляб или друг вид стоки). 2. Голям, дебел (тур. **bayat** – *непресен, остарял; отживял*). • *Хайванска работа, чадо!* ***И баята*** *е, да знаеш! Щото съдията ще съди що пише у дебелите му книги, а те така са изпидепцани, че който най е крал, невинен излиза* (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2002, с. 3).

беглѝк *м. Остар.* Данък за овце и кози (тур. **beğlik** – *същото значение*). • *Коя стока се е облагала с данъка беглик в Следосвобожденска България?* (НТВ, *Стани богат*, 29.11.2002).

бѐй *м.* 1. *Истор.* Титла на феодален владетел или на лице с висок чин, граждански или военен в Османската империя. 2. Богат човек в мюсюлманска страна. 3. *Прен. Неодобр.* Човек, свикнал да го обслужват другите, да получава всичко на готово (тур. **bey** – *титла на феодален владетел или*

на лице с висок чин в Османската империя). • *От „бей" е станал „баб" („баща") и разпалва народната любов с живописни речи и неуморни обиколки* (в. „24 часа", бр. 131, 2000, с. 28). • ***Беят**, който бил във възторг от сладкодумния „американец", му дава за гавазин един турчин, комуто заръчва да го закара до конака...* (в. „Седмичен Труд", бр. 22, 2000, с. 12).

бекрѝя *м. Остар.* Пияница, алкохолик (от тур. **bekri** – *същото значение*). • *...аз от стара майка крия, / тя от татко зъл **бекрия*** (П. Яворов).

бекя̀р, -ин *м. Разг. Пренебр.* 1. Неженен мъж, ерген. 2. Мъж, който живее сам, без семейство (тур. **bekâr** – *същото значение*). • *Той е **бекяр** по душа – дай му лек живот, хапване и пийване...* (БРР).

бел *м. Разг.* Островръха лопата за копаене (тур. **bel** – *същото значение*). • *Нели яростно забива **бела** в земята, но не ѝ спори* (В. Бончева).

бѐлки (**бѐлким**) *нареч. Разг.* 1. Може би, вероятно. 2. Дано. 3. Нима, мигар (тур. **belki** – *може би, възможно е*). • *Един приятел на Фильо му подари потника, с който е направил сина си, та **белким** и ние успеем, надява се Глория* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 9). • *Въпреки че те отдавна са демоде, майки и бащи хвърлят луди пари, **белким** заприлича чедото им на холивудска красавица* (в. „Нощен шок", бр. 11, 2000, с. 4). • ***Белким** през него турците заминат в Турция, циганите се върнат в Индия, а българите се заселят в Нагорни Карабах* (в. „Труд", бр. 135, 2000, с. 3). • *И затова уволнява масово държавни служители – **белким** поспести нещо от заплатите им. И панически се преливат пари от едно бюджетно направление в друго – **белким** аборигените останат с впечатление, че нещо се прави и че това нещо е важно* (в. „Демокрация", 12.09.2001, с. 11). • *Първата възможност е българите да се стреснат, да се свият в черупката си и да забравят за НАТО и Евро-*

съюза, та ***белким*** *ги отвинат бъдещите удари на фанатиците* (в. „Труд“, бр. 281, 2002, с. 12).

беля̀ *ж.* Пакост, зло, нещастие, неприятност, лошотия (тур. **belâ** – *същото значение*). • *Още на летището Асен Христов заплаши управляващите, че може да направи „голяма циганска* ***беля*** *на СДС“* (в. „24 часа“, 22.01.2000, с. 14). • *„Ще ми докара някоя* ***беля*** *с неговите щуротии“, добави Нинов* (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 13). • *Всички бяха инструктирани да угаждат всячески на бъдещата майка, за да не стане* ***беля*** (в. „Нощен Труд“, бр. 84, 2000, с. 5). • *Бивш морски пехотинец си търси* ***белята*** (в. „24 часа“, бр. 88, 2000, с. 10).

бѐнка *ж.* Черна пъпка или петно върху кожата на човека (от тур. **benek** – *малко петно*). • *Следете цвета на* ***бенките*** (Столична преса, февруари 2001).

бербѐт *прил. неизм. Диал.* Лош, мръсен, неприличен, нечист (тур. **berbat** – *същото значение*, от перс.). • *Един поглед стигаше, за да се разбере в какъв* ***бербат*** *живее...* (БРР).

берекѐт *м. Разг.* Плодородие, изобилие (тур. **bereket** – *същото значение*, от ар. **baraha** – *божия благословия*, от ар.). *Фразеол* „берекет версин“ – *благодаря на Бога за плодородието.* • ***Берекетът*** *на Аллах да е върху вас...* (БНТ, Канал 1, 26.11.2000). • *Такъв* ***берекет*** *акушерките не помнят за последните 10 години* (в. „24 часа“, бр. 58, 1997, с. 3). • ***Берекет*** *ще има по полята* (в. „24 часа“, бр. 136, 2001, с. 64). • За *всичко казвам: „Имам си. Дал Господ* ***берекет версин***“ (в. „Труд“, бр. 52, 1997, с. 10). • *Когато след 12 години време влизаш във властта, избирателите на Доган с основание биха казали* ***берекет версин*** (БТВ, *В десетката*, 22.07.2001). • ***Берекет версин,*** *Соколе, ама и 10% стигат!* (в. „Труд“, бр. 256, 2002, с. 3).

бетѐр *нареч. Неодобр. Разг.* По-лошо, по-зле (тур. **bedter** – *същото значение*, от перс.). • *Костов да си ходи – прикрива корупцията, приятелският кръг „Олимп“ е* ***бетер*** *„Орион“...* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 4).

бешѝк *м. Диал.* Дървена бебешка люлка (тур. **beşik** – *същото значение*). • *Въз люлките и* ***бешиците*** *много е писано и викано...* (Й. Груев).

бешлѝк *м. Остар.* Турска монета от пет гроша (тур. **beşlik** – *същото значение*). • *Земи тоя* ***бешлик*** *да си купиш тютюн* (З. Стоянов). • *Грубо направените* ***бешлици*** *не грубо повлияха върху грубата душа на ключаря* (Ст. Заимов).

биз-бизѐ *нареч. Разг.* Интимно, насаме (тур. **biz bize** – *между нас;* **bizzat** – *сам, лично*). • *Аз нарочно за това съм дошел да се поразговорим и утешим братски,* ***биз-бизе.*** (З. Стоянов).

билюкбашѝя *м. Остар.* Главатар на чета; водач (от тур. **bölük** – *1. Множество, хора, тълпа. 2. Част. 3. Рота и* **baş** – първи; глава). • *...тук Вълчан войвода уби Ешреф бея, сливенския* ***билюкбашия.*** (Й. Йовков).

бинлѝк *м. Разг.* Стъклен съд за вино и ракия; дамаджана (тур. **binlik** – *същото значение*). • *Той седеше по турски в левия ъгъл – от едната му страна голям плетен* ***бинлик*** (М. Кремен).

бирлѝк *м. Разг.* Единица, асо при игра на карти (тур. **birlik** – *същото значение*). • *Падна ми се* ***бирлик*** (БРР).

бѝрник *м.* 1. *Остар.* Длъжностно лице, което събира данъци, такси и др. 2. *Разг. Неодобр. Нов.* Данъчен инспектор (тур. **birnik** – *събирач на данъци*). • *Искаме* ***бирник*** *с човешко лице!* (в. „24 часа“, 01.02.2000, с. 6). • ***Бирниците*** *са посетили ресторанта на 3 април т. г.* (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 6). • *„Да не искате и кафе да им правим?“, би попитал ехидно някой* ***бирник*** (в. „24 часа“, 01.02.2000, с. 6). • *5,1 млн. лв. ДДС изтоечени с помощта на* ***бирници*** (в. „24 часа“, бр. 105, 2000, с. 7). • *По 1000 лв. премия взимали* ***бирниците*** (в. „Труд“, бр. 222, 2001, с. 9).

бир парчѐ *нареч. Разг.* Донякъде, малко (тур. **bir parçe** – *същото значение;* от **bir** – *един*). • *Делийски, я виж тука, оправи тая бумага, ти си* ***бир парче*** *писател* (Е. Манов).

бѝтпазàр *м.* Пазар за стари вещи (тур. **bitpazarı** – *същото значение*). • *Нацията като **битпазар*** (в. „Труд“, бр. 129, 2000, с. 44).

бичмѐ *ср.* 1. Четвъртита дървена греда с дължина няколко метра, която се използва цяла или нарязана на дъски в строителството. 2. *Жарг.* Едро парче (обикн. за риба). 3. *Жарг.* Як, здрав, силен човек (тур. **biçme** – *дървена греда, която се използва в строителството*). • *Когато сполуката ги споходи, те вадят „**бичмета**“ по един лакът дълги* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 21).

бозà *ж.* 1. Гъсто безалкохолно питие от просо. 2. *Жарг.* Нещо блудкаво, без качества (тур. **boza** – *същото значение*, от перс.). • *Ама аз вече пих много голяма **боза** – не искам още една!* (в. „24 часа“, бр. 94, 2000, с. 13). • *На чаша **боза** ще си четем агентите* (в. „Труд“, бр. 330, 2000, с. 41).

бòзав *прил. Разг.* Сив (от тур. **boz**– *същото значение*). •*Бай Ганю беше облечен в **бозави** шаечни дрехи* (Ал. Константинов).

боздугàн *м. Истор.* Старинно бойно оръжие, тежка желязна топка с шипове на къса дръжка (тур. **bozdoğan** – *круша*). • *С името на кое древно оръжие футболните коментатори сравняват централния нападател на футболен отбор? ... д) **боздуган*** (НТВ, *Стани богат*, 10.04.2003).

бой *м. Разг.* Ръст, телесна височина на човек или животно (тур. **boy** – *същото значение*). •*По вънкашният вид тия се отличават със среден **бой**, с широко телосложение и с весел характер, когато жителите на Софийският, Пиротският, Кюстендилският и Трънският окръзи биват високи и мълчаливи* (Л. Каравелов). • *Мислѝ до нивото на **бòя** си и никога не надскачай летвата, която ти е поставена – дотук ни докара либерализираната икономика* (в. „Труд“, бр. 333, 2002, с. 1).

боклу̀к *м.* 1. Отпадъци, нечистотия, смет. 2. *Жарг. Грубо. Обидно* Лице, жена с осъдително поведение. 3. *Жарг. Грубо. Обидно* Мръсник. 4. *Жарг. Грубо* Мръсна, нечиста работа (тур. **bokluk** – *нечистотия, мръсотия, смет*; от **bok** – *изпражнения*). • *Джейми Лий Къртис се смятала за* ***боклук****, а сега е на върха на славата* (в. „Жълт Труд", бр. 5, 1995, с. 12). • *Таксата смет – според* ***боклука*** (в. „24 часа", 23.02.2000, с. 10). • *Защо госпожа Масларова отново се опитва да бърника в* ***боклука****, може би ръцете ѝ са бронирани* (в. „24 часа", бр. 109, 2000, с. 6). • *Депутатите не са* ***боклуци*** (в. „Труд", бр. 79, 2000, с. 3). • *Юлия Берберян: Журналистите приличате на пълни* ***боклуци!*** (в. „Труд", бр. 79, 2000, с. 4). • *Преди 6 години, когато Стоичков, Сираков, Лечков и Балъков мачкаха из САЩ и Европа, в София пак имаше масови явления, но тогава хората се прегръщаха и черпеха вместо да бият и викаха „Българи – юнаци" вместо „****червени боклуци****" и „сини говеда"* (в. „24 часа", бр. 80, 2000, с. 9). • ***Боклуците*** *от Локо ме чакаха пред блока, за да ме бият* (в. „Меридиан мач", бр. 206, 2000, с. 11).

боклукчѝя *м.* Мъж, назначен да събира и изхвърля боклука от населено място (от тур. **boklukğu** – *същото значение*). • *Малкият Петьо мечтаел да е* ***боклукчия*** (в. „24 часа", бр. 123, 2000, с. 32). • ***Боклукчии*** *с мобилни телефони* (в. „Труд", бр. 61, 2001, с. 38).

боклукчѝйка *ж.* Жена, назначена да събира и изхвърля боклука от населено място (от тур. **boklukğu** – *същото значение*). • *Добре, добре, става от тебе* ***боклукчийка!*** (в. „Нощен Труд", бр. 228, 2000, с. 8).

бол *нареч. Разг.* Много, предостатъчно (тур. **bol** – *същото значение*, от ар.). • *Имали* ***бол*** *ризи – дали едната (износената) на ближния си* (в. „Дума", бр. 257, 1995, с. 8). • *Пък и странични мераклии да се докопат до билета –* ***бол*** (в. „Демокрация", бр. 126, 2000, с. 18). • *Параноя –* ***бол****, здрав разум – хич* (в. „Труд", бр. 135, 2000, с. 6).

борсу̀к (бурсу̀к) *м.* 1. Язовец. 2. *Жарг. Неодобр. Грубо* Необщителен, неконтактен, затворен човек; вечно намръщен, неприветлив човек (от тур. **porsuk** – *язовец*). • ***Борсукът** Ласал станал засмян сладур* (сп. „Хай клуб“, януари 1998). • *Аз не съм много претенциозен, **но** много мразя някой да ми се сърди, да ми се **прави** на **борсук*** (в. „Вестник за дома“, бр. 30, 2000, с. 14).

бо̀рч *м. Разг.* Дълг, заем (тур. **borç** – *същото значение*). • ***Парите** на Пампорово гасят **борч** към Италия* (в. „24 часа“, 09.11.2000, с. 8). • *Закон ще управлява държавния ни **борч*** (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 6). • *Вероятно КЦМ е продаден от Международната банка за търговия и развитие заради неизплатен от „Булметал“ **борч** за $ 1,5 млн* (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 2). • *Москва ще погаси **борча** си до края на 1999 г.* (в. „Труд“, 08.12.1998). • *В стратегията за управление на **борча** са включени защитни мерки при промяна на конюнктурата на международните пазари...* (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 6). • *Паника за мляко обзе Плевен, след като държавната фирма „Сирма“ спусна кепенци заради **борчове*** (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 3). • ***Борчовете** могат да се събират от съдия изпълнител по съдебен ред, обясни той* (в. „Новинар“, бр. 219, 1997, с. 4). • ***Борчовете** на Дончо* (в. „24 часа“, 04.01.1999, с. 10). • *Голям е и **борчът** ни към Япония и Австрия* (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 3).

борчлѝя *м. Разг.* Длъжник (от тур. **borçlu** – *същото значение*). • ***Борчлии** се правят на благодетели* (в. „Труд“, бр. 4, 2001, с. 4).

бостàн *м.* Място, засадено с дини и пъпеши (тур. **bostan** – *същото значение*). • *Цигански **бостан*** (в. „Демокрация“, 14.08.2001, с. 12). • *„Балкан“ – като пъпеш на **бостан*** (в. „Труд“, бр. 298, 2002, с. 1). • *И икономиката ни не е **бостан**, на чийто гръб „Балкан“ вместо да лети, вечно да лежи* (в. „Труд“, бр. 298, 2002, с. 1). • *Гражданите на Силистра са напуснали домовете*

*си и са отишли да пазят градините си, лозята си, **бостаните** си* (в. „Демокрация“, 14.08.2001, с. 12).

бостанджѝя *м.* Човек, който отглежда или продава дини и пъпеши (от тур. **bostancı** – *градинар*). • *Вярно, че особена заслуга за това състояние има „**бостанджията**“ Гад Зееви, който не само че източи „Балкан“, но иска да се изкара и кредитор* (в. „Труд“, бр. 298, 2002, с. 1).

бохчà *ж. Разг.* 1. Четвъртито парче плат за опаковане на дрехи за вързоп. 2. Вързоп с дрехи (тур. **bohça** – *същото значение*). • *Един ден в края на 1868 г., когато той отсъства от Търново, Венета грабва **бохчата** с най-необходимите вещи...* (в. „Седмичен Труд“, бр. 18, 2000, с. 12).

бохчалъ̀к *м. Разг.* Комплектовани сватбени дарове, предназначени за едно лице (от тур. **bohça** - *вързоп с дрехи*). • *Стегнаха ме за път и ми връчиха тържествено, както си му е редът, **бохчалъка**...* (БРР).

бо̀шлаф *прил. Разг. Пренебр.* Празни приказки (от тур. **boş** – *празен, свободен, безсмислен* и **lâf** – *дума, слово, говор*, от перс.) • *Любов, професия, деца – **бошлаф**!* (в. „24 часа“, бр. 66, 2000, с. 16).

бо̀я *ж.* 1. Вещество за оцветяване, багрило. 2. *Жарг. Нов.* Политическа принадлежност, симпатия към определена политическа партия или формация (тур. **boya** – *багрило, вещество за оцветяване*). • *За направата му пък ще бъдат изразходвани 300 кг **боя**, като поръчалата портрета фирма ще се охарчи с $ 9 000* (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 30). • *...и се поставят в панера, наречен Парламент, те веднага се превръщат в запъртъци. От **боята** ли, от кво ли – не знам...* (в. „Труд“, 03.05.2000, с. 12).

бояджѝя *м.* 1. Човек, който работи в бояджийница или има такава; човек, който боядисва нещо. 2. *Жарг. Нов.* Човек, който лесно мени убежденията си, политическата си принадлежност (от тур. **boyacı** – *човек, който работи в бояджийница или има такава; човек, който боядисва нещо*). • *Като погледнете, направили сте една шаре-*

ния, уеднаквена с носната кърпичка на ***бояджия*** (в. „Капитал“, 11.11.–17.11. 2000, *Бакхус*, с. 26). • *Остава да тръгнете по уличните трудови борси да си търсите изгодно* ***бояджии***, *фаянсаджии и прочие* (в. „Нощен Труд“, бр. 34, 1997, с. 10). • *Народен избраник стана* ***бояджия*** (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 37).

будалà *м. и ж. Разг. Грубо* Глупак (тур. **budala** – *същото значение*, от ар.). • *Земай им по пет цента бе, нали ги виждаш какви са* ***будали!*** (Ал. Константинов). • ***Будали***, *абсолютно анархистични...* (БНТ, Канал 1, *Добро утро*, 24.02.2001). • *А ние,* ***будалите***, *все още обладани от надежда за талантливи творби на държавния тв екран смятахме, че напъните ще свършат с „печалбата“ на клипаджията Халваджиян, но не би...* (в. „Труд“, бр. 270, 2001, с. 20).

буламàч *м. Разг. Неодобр. Пренебр.* 1. Безвкусно ястие, неприемлива смесица от продукти и аромати в едно ястие. 2. Резултат от лошо свършена, нескопосана работа (тур. **bulamaç** – *лепкаво тесто*). • *Всеки ден ми готви* ***буламач***... (БРР).

булгỳр *м.* Счукано или едро смляно жито за варене и приготвяне на ястие (тур. **bulgur** – *същото значение*). • ***Булгур*** *в листа от алабаш* (в. „Семеен вестник“, бр. 16, 2002, с. 8). • ***Булгурът*** *се сварява добре и се отцежда* (в. „Семеен вестник“, бр. 16, 2002, с. 8).

бунàк *м. Жарг. Грубо* 1. Тъп, малоумен, ограничен човек, глупак. 2. Старец, изпаднал във вдетененост (тур. **bunak** – *изкуфял*). • *Тия червени* ***бунаци*** *да вземат да се разкарат!* (БРР).

бунàр *м. Диал.* Кладенец, извор (тур. **bunar** – *същото значение*). • *...продава копривщенска къща, 75 кв. м., чардак, водопровод, ток,* ***бунар***... (в. „Национален курие 5“, бр. 168, 2000, с. 10).

бурѝя *ж. Разг.* 1. Кюнец. 2. Тръба за свирене (от тур. **boru** – *същото значение*). • *Откъм юг ми се счу нещо като турска* ***бурия*** (П. Росен).

бурмà *ж. Разг.* Винт (тур. **burma** – *същото значение*). • *Гвоздеят, сърдит,че все го бият по главата, / запита един ден* ***бурмата:*** */ Кажи ми тактиката своя! Защо на мен се струпва боят, / а тебе тука, дори не те погалват с чука. /* ***Бурмата****, чието първо име бе Илия, отвърна: / „Защото аз се вия!...“* (В. Петров).

бут *м.* Част от крака на животно от коляното до хълбока кълка (тур. **but** – *същото значение*). • *Така че изненади от сорта на: „...Вземете средно голям* ***бут*** *от носорог...“, няма да има* (сп. „Жената днес“, *Рецепти от цял свят*, декември 1988, с. 1). • *Продукти: 600 г говеждо от* ***бута****, 2 глави кромид лук, 2 скилидки чесън, олио, сол, черен пипер, червен пипер...* (в. „Ние жените“, бр. 30, 2000, с. 11).

бюлю̀к (билю̀к) *м. Остар.* 1. Стадо. 2. *Прен.* Множество, дружина, куп, тълпа (тур. **bölük** – *1. Множество, хора, тълпа. 2. Част. 3. Рота*). • *Цял* ***билюк*** */ хашлаци със зурли и със тупани / крещят и пеят, до един пияни* (Д. Подвързачов). • *Цял* ***бюлюк*** *певци излезе от „нелегалност“ през последните 5 години* (в. „Нощен Труд“, бр. 230, 1998, с. 9).

бюрѐк *м.* Вид баница със сирене или месо (тур. **börek** – *същото значение*). • *Миризма на топъл* ***бюрек*** *изпълва цялата махала* (БРР).

В

вазгѐч *повел. Диал.* Откажи се, остави, забрави (от тур. **vazgeçmek** – *отказвам се, изоставям*). • ***Вазгеч****, аркадаш! Не му мисли...* (БРР).

валѝя *м. Остар.* Управител на област в Османската империя; губернатор (от тур. **vali** – *същото значение*, от ар.). • *Българите са щастливи с* ***валиите****: най-напред им изпроводиха из Цариград касапин, после говедарин,*

па бозаджия, халваджия, катърджия, а най-после нищо и никакво (Л. Каравелов). • *Последният протест на гърците до валията е че българите воглаве с руския консул са направили бунтовническа демонстрация пред елинската църква...* (в. „Седмичен Труд", бр. 21, 2000, с. 12).

варàк *м. Остар.* Съвсем тънки листчета от злато или сребро, използвани за украса (тур. **varak** – *същото значение*, от ар.). • *Последното, което видя, беше таванът: изкусно издялан таван от потъмняло дърво, в средата позлатен с варак* (В. Мутафчиева).

везѝр *м.* 1. Висше административно лице в мюсюлманските държави, министър. 2. *Прен.* Верен слуга (тур. **vezir** – *министър в мюсюлманските държави*, от ар.). • *Новият велик везир веднага се досеща кой стои зад продаденото изложение* (в. „Жълт Труд", бр. 15, 2000, с. 12). • *Като изцепи премиерът „Няма да си ходя", пострада единствено верният му везир Мишо Михайлов* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 1).

вересиджѝя *м. Разг. Пренебр.* Купувач на кредит, на вересия (от тур. **veresici** – *същото значение*). • *Окъснелият мющерия или е вересиджия, или парите му калпави* (Народна пословица).

вересѝя *ж. Разг. Пренебр.* 1. Покупка или продажба на доверие (на изплащане). 2. Сума, сметка по покупко-продажба на доверие (от тур. **veresiye** – *купуване на кредит*). • *Тръгна борбата за вересиите* (в. „24 часа", бр. 58, 1997, с. 12). • *Не си прибра и вересиите от други страни* (в. „24 часа", 09.01.1999, с. 13). • *Предварително не били купили нищо за бебето, но от магазините в Труд им дали на вересия* (в. „24 часа", бр. 63, 2000, с. 12).

вер-селѝм *неизм. Диал.* Много му здраве (тур. **ver selâm** – *същото значение*, от ар.). • *...напсувайте опозицията, па вер-селям* (А. Константинов).

вилаѐт *м.* Голяма административно-териториална единица, управлявана от валия в Османската империя и днеш-

на Турция (тур. **vilâyet** – *същото значение*, от ар.). • *Известният с омразата си към българите Мидхат паша, дългогодишен управител, валия на Дунавския* ***вилает****, през юли 1872 г. е назначен за велик везир на Турция...* (в. „Седмичен Труд", бр. 21, 2000, с. 12).

Г

гава̀зин *м. Остар. Неодобр.* Въоръжен пазач или телохранител в легация, консулство, облечен в национална носия (от тур. **kavas, havas** – *същото значение*, от ар.). • *Бея́т, който бил във възторг от сладкодумния „американец", му дава за* ***гавазин*** *един турчин, комуто заръчва да го закара до конака...* (в. „Седмичен Труд", бр. 22, 2000, с. 12). • ***Гавазите*** *му сбраха хората на големия площад пред палата: мъже и жени, деца и старци* (в. „Сега", бр. 71, 2000). • ***„Гавази!"*** *– вика шефът на НИЕ към гардовете на „Оборище"* (в. „24 часа", бр. 102, 2003, с. 6).

га̀га *ж. Разг.* 1. Клюн, човка. 2. *Прен.* Кука, резе (тур. **gaga** – *клюн, човка*). *Фразеол.* „Вре си гагата" – *за човек, който се бърка там, където не му е работа.* • *Вържете им* ***гагите****, извика той, че ще направят някой сакатлък.* (Ц. Гинчев).

гайлѐ *ср. Диал. Неодобр.* Грижа, тревога (тур. **gaile** – *същото значение*, от ар.). • *Но това е най-малкото* ***гайле*** *за армията, която по взводно и по ротно по график се топи, за да стане след 4 години „малка, но боеспособна войска" от 45 000 щика* (в. „Труд", бр. 120, 2000, с. 10). • *На многая лета, по-малко* ***гайлета*** *и повече каймета...* (в. „Труд", бр. 205, 2000, с. 12). • *Тоя син апартамент изплаща, оня син продава Моск-*

вич, та да купи Мицубиши, абе гайлета имат ората (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 22).

гайта̀н *м.* Вид плетена връв, плетеница (тур. **gaytan** – *същото значение*, от ар.). • *Пригответе си още: стопен в кутия от консерва парафин или восък, тънка четка... мотивчета от дантела, гайтани, вълнени конци...* (в. „Всичко за всеки“, бр. 17, 2000, с. 8).

гайтанджѝя (гайтанлѝя) *м.* Производител или търговец на гайтани (от тур. **gaytan** – *плетеница*). • *Освен това надява на новия си фрак елече гайтанлия* (в. „Седмичен Труд“, бр. 21, 2000, с. 8).

га̀либа *нареч. Диал.* Вероятно, навярно, като че ли (тур. **galiba** – *същото значение*). • *Аудиенцията пред царя, за която се домогвал, галиба няма да получи* (Ив. Вазов).

гевгѝр *м.* Метален кухненски съд или лъжица с дупки за отцеждане (от тур. **kevgir** – *същото значение*). • *Капакът работи и като гевгир* (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 13). • *Почистете гъбите и ги измийте със студена вода. Оставете ги да се изцедят в гевгир* (в. „Вестник за жената“, бр. 29, 2000, с. 11).

гевезѐ *ср. Диал.* Разглезен човек, глезльо, лигльо (тур. **geveze** – *бъбрица, дърдорко*). • *Голямо гевезе е!* (БРР).

гевезя̀ *несв. Диал.* Глезя (от тур. **geveze** – *бъбрица, дърдорко*). • *Тази си мома, както и другите си две момиченца, е гледала и отгледала като очите си; но не тъй да ги гевези и да ги държи в полата си* (Ил. Блъсков).

геврѐк *м.* 1. Тънък и сух кравай от варено и изпечено тесто. 2. *Жарг. Подигр.* Волан, кормило на автомобил (тур. **gevrek** – *крехък, чуплив*). • *Насреща имало павилион, в който се продавали закуски – гевреци, банички, кифли* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 4). • *Моята одисея започна преди повече от 8 месеца, когато в Скопие ми разбиха камиона и откраднаха стоката – разказва Георги, който върти „геврека“ за пазарджишката фирма „Вили“* (в. „24 часа“, бр. 184, 2000, с. 5).

гевшѐк *прил. неизм. Диал.* Мек, мекушав, отпуснат (тур. **gevşek** – *същото значение*). • *Той знаеше да пророкува, дали зимата ще бъде сарп или* ***гевшек*** (Мих. Георгиев).

гезмѐ *ср. Диал.* Разходка (тур. **gezme** – *същото значение*). • *Най ми допада* ***гезме*** *по вечерно време* (БРР).

гѐлеп *м.* Голямо чиле, гранче прежда (тур. **kelep** – *същото значение*). • *...със задоволство ми подава свития като кравай* ***гелеп*** (Т. Г. Влайков).

гемѝя *ж.* Неголям кораб с платна, ладия (от тур. **gemi** – *същото значение*). *Фразеол.* „потънаха ми гемиите" – *отчайвам се, обезнадеждавам се, нямам желание за нищо.* • *На руснаците им* ***потънаха гемиите*** (в. „24 часа", бр. 225, 2000, с. 8).

гемиджѝя *ж.* 1. Моряк от неголям кораб с платна, гемия. 2. *Жарг.* Човек, който постоянно е в лошо настроение, отчаян, песимист (от тур. **gemiçi** – *моряк, матрос*). • *Ей, голям* ***гемиджия*** *е, няма да видиш усмивка на лицето му!* (БРР).

гергѐф *м. Разг.* Дървена рамка за бродиране (тур. **gergef** – *същото значение*, от ар.). • *Най-широки възможности предлага специализираният бродировъчен автомат с 200 вградени операции, работа с* ***гергеф*** *и сканиране на мостри* (в. „Жълт Труд", 18.11.–24.11. 1994, с. 21).

гердѝн *м.* Огърлица (тур. **gerdan** – *огърлица; врат, шия – на заклан добитък*, от перс.). • *Екзекутираха жена с* ***гердан*** *от експлозиви* (в. „Нощен Труд", бр. 94, 2000, с. 1). • *Хит за сезона са* ***герданите***, *които стават и за колани* (в. „Труд", бр. 308, 2000).

герджѝк *прил. неизм. Остар.* Хубав, строен, напет (тур. **gercik** – *същото значение*). • *Доне ле, вов Загоре съм вечерял / и пак съм бързал да дода / на ваша* ***герджик*** *седянка* (народна песен).

герджѝк *нареч. неизм. Диал.* Хубаво (тур. **gercik** – *същото значение*). • *Ей че* ***герджик*** *ти стои!* (Ст. Чилингиров).

герѐн *м.* 1. Ниско място край река, което понякога се залива от вода. 2. Ливада, поляна край село (тур. **geren** – *същото значение*). • *Яла ми, вакло, яла ми,/ на Дунав вода да пиеш, / на герен трева да пасеш!* (Народна песен).

горгорбашѝя *м. Диал.* Главатар, водач на банда (от тур. **gorgor** и **baş** – *главатар*). • *Дори Кабакчиоглу, човекът, когото имаха за горгорбашия, не смогваше да смири глъчката* (В. Мутафчиева).

гурбѐт *м. Разг.* Работа в чужбина за печалба или препитание (тур. **gurbet** – *същото значение*, от ар.). • *Връщат наши от гурбет* (в. „24 часа", 11.11.2000). • *Атанас Узунов заминава на гурбет в Япония* (в. „Демокрация", бр. 288, 2000, с. 2). • *Според полицаи голямата криза в страната принуждавала хората да обръщат спестяванията си във валута и тръгвали на гурбет* (в. „Новинар", бр. 39, 1997, с. 3). • *Тя прибрала обичния си потомък, когато синът ѝ Димитър и снахата Румяна заминали на гурбет в Либия през втората половина на 90-те години* (в. „Труд", бр. 117, 2000, с. 13). • *Той започна да мълчи на телефона, а аз заминах на гурбет в Атина* (в. „Лична драма", бр. 18, 2000, с. 2). • *Крадецът отишъл пиян в апартамента на доктора, който в момента е на гурбет, събрал всичко, което си харесал, и го завързал в чаршаф* (в. „24 часа", бр. 202, 2000, с. 5). • *Общо за гурбета отвъд океана Стоичков ще припечели около 2,8 милиона долара* (в. „24 часа", бр. 63, 2000, с. 31).

гурбетчѝя *м. Разг.* Работник на гурбет (от тур. **gurbetçı** – *същото значение*, от ар.). • *Гурбетчия се теши с голи снимки на съпругата си* (в. „Новинар", бр. 217, 1997, с. 16). • *Гурбетчии се клаха в Москва* (в. „Труд", 21.11.2000). • *Нарушителите били кандидат-гурбетчии* (в. „Новинар", бр. 217, 1997, с. 16). • *Гурбетчиите – жертва на бригада рекетьори* (в. „Черномо-

рие“, 16.12.1998). • *С тях* ***гурбетчиите*** *ще се представяли за репресирани от синята власт* (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 2). • *Берлин чака да го залеем с* ***гурбетчии*** (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 1). • *Маларията плъзва откъм Варна. Моряци,* ***гурбетчии****, бременни и деца са най-застрашени* (в. „24 часа“, бр. 132, 2000, с. 23). • *ЕС реже пътя на наши* ***гурбетчии*** (в. „24 часа“, бр. 274, 2000).

гьобѐк *м.* 1. *Остар.* Пъп, корем. 2. *Разг. Подигр.* Характерно извъртане и подхвърляне на корема при ориенталски танц (тур. **göbek** – *1. Пъп. 2. Сърцевина. 3. Средище, център. 4. Поколение*). • *Авторът назовава пет групи, които мятят* ***гьобек*** *– „хора“, „мацки“, „политици“, „бизнесмени“, „умници“* (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 16). • *Зеленооката кръшна девойка досущ като пластичните източни кючекини върти* ***гьобеци*** (в. „Нощен Труд“, бр. 55, 2000). • *Верният отговор е D:* ***гьобек*** (НТВ, *Стани богат*, 16. 01. 2002).

гьозлемѝ (гюзлемѝ) *мн. Диал.* Мекици с плънка от сирене (от тур. **göz** – *око, поглед*). • *Щото в крайна сметка* ***гьозлемите*** *са едни специализирани мекички... Тези* ***гьозлеми*** *се пържат в дълбок съд...* (БНТ, Канал 1, *Чай*, 22.10.2000).

гьоз-гьорѐ *нареч. Диал.* Явно, очевидно (тур. **gözgöre** – *същото значение*). • *Крадяха* ***гьоз-гьоре****, насила, аджемийски, па си позволяваха и чапкънлъци* (А. Константинов).

гьозу̀м *м. Диал.* Джоджен (тур. **gözum** – *тревисто растение, използвано за подправка*). • *...посолява се на вкус, добавят се черен пипер, ситно нарязан магданоз и* ***гьозум*** (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 11).

гьол *м.* 1. *Разг.* Локва. 2. *Жарг.* Язовир (тур. **göl** – *блато*). • *Минералният басейн в Банкя стана* ***гьол*** (в. „Нощен Труд“, 20.05.–21.05.1997, с. 3). • *След като десетки автомобили затънаха в огромния* ***гьол****, полицаи, които също затънаха в него, отцепиха района и*

пуснаха да минават само камиони и автобуси от градския транспорт (в. „Нощен Труд“, бр. 113, 2000, с. 16). • *Най-добре е по язовирите в Родопите, а „най-сигурно“ е в платените гьолове* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 21). • *В крайградските* ***гьолове:*** *бягайте по-далеч от водовъртежите* (в. „Вестник за дома“, бр. 30, 2000, с. 2).

гьон *м.* 1. Обработена дебела кожа за подметки. 2. *Жарг. Грубо* Глупав, прост човек. 3. *Жарг. Неодобр.* Непукист (тур. **gön** – *подметка от обработена дебела кожа*). • *Между* ***гьоновете*** *и вътрешната подплата на обущата ще намерим книжни ивици, изпъстрени с дребно, често, красиво ръкописно писмо.* (Ст. Заимов). • *Ей, голям* ***гьон*** *е, пълен непукист!* (БРР).

гьòнсурат *Прил. неизм. Неодобр. Обидно* Безчувствен, безразличен към всеки или всичко (от тур. **gön** – *подметка от обработена дебела кожа* и **surat** – *лице, образ*). • *Ама тоя* ***гьонсурат... Гьонсурат...*** *Защото е цапнат* (БТВ, *Шоуто на Слави*, 19.12.2002, повторение).

гьòнсуратлѝк *м. Жарг. Неодобр. Грубо* Състояние, при което човек не се чувства виновен от неприятностите, които е създал или от лошите си постъпки (от тур. **gön** – *подметка от обработена дебела кожа* и **surat** – *лице, образ*). • *Как постъпват цивилизованите страни, когато имат насреща си подобен* ***гьонсуратлък*** (в. „24 часа“, бр. 149, 2000, с. 5). • *Тормози ме* ***гьонсуратлъкът*** *– ти му казваш в очите, той те гледа и се усмихва, и не му дреме* (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 11).

гьòтере (гьòтуре) *нареч.* Вкупом, всичко заедно (от тур. **götürü** – *изцяло*). Фразеол. „*Едно към гьотере*“ – небрежно, непрецизно свършена работа. • *Ударил го е* ***едно към гьотере,*** *не ти е работа!* (БРР).

гюбрѐ *ср.* 1. Тор. 2. *Диал. Грубо* Измет; долен човек (тур. **gübre** – *тор*, от гр. kopros – *тор, смет*). • *...разумът подобно на Антим ще намери място в бъдещото Народно*

събрание. Освен ако партията, вярна на себе си, не предпочете оцапани, но верни политически гюбрета (в. „Новинар", бр. 38, 1997, с. 3). • *Моят дядо казваше, че калугери стават само нехранимайковците, а аз ще ви кажа, че всичкото гюбре, което не е способно за нищо и за никакво, ще да пасе отсега българското стадо* (Л. Каравелов).

гюведжàр (гювечàр) *м. Жарг. Нов. Грубо* Човек, който получава наготово нещо, без да влага труд или средства (от тур. **güveç** – *1. Разлят глинен съд за печене на ястия на фурна. 2. Ястие на фурна, приготвено от месо със зеленчуци и картофи*). • *Беше голям гюведжар. Идваше например у нас и казваше на жена ми: „Како, много съм гладен"* (в. „Шок", бр. 31, 2000, с. 13). • *С пищен коктейл снощи в залите на централния военен клуб няколко стотици нашенски политици, чужди дипломати и традиционни гювечари на кьорсофрите омешаха питиета, хапки и атлантически мераци след годишната външнополитическа лекция на президента Ж. Желев* (в. „Нощен Труд", бр. 76, 1995).

гювендѝя (гевендѝя, гивендѝя, гивендѝйка) *ж. Жарг. Обидно* Жена с леко поведение; весела, закачлива жена (тур. **güvende** – *същото значение*). • *Сърба ракия и пафка цигари като гювендия, пък едни дивотии плещи, да те е срам да я слушаш* (Ив. Петров). • *Тая ракия той беше се научил да пие още през ергенските си оргии с гевендии из бостаните и коваплъците* (Й. Йовков). • *Многоженството и харемският живот на турците им даваше пълна възможност да се удоволствуват от кьочека на гивендии – обикновено циганки* (Ст. Чилингиров). • *Какво се смееш като гевендия?*(Л. Каравелов). • *Каква е гивендийка тя, хвърля очи на четири страни!* (Ив. Вазов).

гювѐч *м.* 1. Разлят глинен съд за печене на ястия на фурна. 2. Ястие на фурна, приготвено от месо със зеленчуци

и картофи. 3. Консервирани домати с чушки и други зеленчуци за готвене. 4. *Жарг. Неодобр.* Блъсканица, навалица. 5. *Жарг. Нов. Грубо* Нещо, което може да се придобие, да се постигне или спечели за чужда сметка 6. *Жарг. Нов.* Разнородна смесица; от всичко по малко (тур. **güveç** – *1. Разлят глинен съд за печене на ястия на фурна. 2. Ястие на фурна, приготвено от месо със зеленчуци и картофи*). • *Слага се в* ***гювеч*** *и се покрива с едро нарязани домати* (в. „Жълт Труд", бр. 15, 2000, с. 7). • ***Гювечи****, стъклени фигурки – 315-00...* (в. „24 часа", бр. 112, 2000, *Малки обяви*). • *Поставете* ***гювеча*** *във фурна на водна баня и печете на бавен огън* (сп. „Жената днес", *Рецепти от цял свят*, декември 1988, с. 5). • ***Гювечът*** *– все по-недостъпен* (в. „Труд", бр. 200, 2000). • *Спорт* ***гювеч*** (в. „Нощен Труд", бр. 228, 2000, с. 19). • *За българина тава с гювеч е върхът на земното щастие...* (БТВ, *Шоуто на Слави*, 2003).

гюдерѝя *ж.* 1. Обработена по специален начин животинска кожа, която се използва за ръкавици, за почистване на стъкла и пр. 2. *Жарг. Подигр.* Слаба, съсухрена, грозна жена 3. *Жарг. Грубо* Безинтересен, скучен, сух човек (от тур. **güderi** – *обработена по специален начин животинска кожа, която се използва за ръкавици, за почистване на стъкла и пр.*). • ***Гюдерия*** *на едро и дребно – 429-0...* (в. „24 часа", *Малки обяви*, бр. 112, 2000).

гюзѐл *прил. неизм. Остар.* Хубав, красив (тур. **güzel** – *същото значение*). • *Кой ти купи герданчето, / гюзел Милке Тодоркина, / герданчето, сребърното?* (Ив. Вазов).

гюл *м. Остар.* Роза, трендафил (тур. **gül** – *същото значение*, от перс.). • *„Ив-Сен Лоран" и „Шанел" са немислими без нашия гюл* (в. „Труд", бр. 37, 2001, с. 4).

гюлѐ *ср.* 1. Кълбовидна граната, изстрелвана от топ. 2. Спортен уред – желязна топка с определено тегло. 2. Силен, тежък удар с юмрук (тур. **gülle** – *валчеста артиле-*

рийска граната). • *Рутят с гюлета моста в Зона Б-5* (в. „24 часа“, *София*, бр. 131, 2000, с. 1).

гю̀м *м.* Висок метален, бакърен съд за вода и мляко с тясно гърло (от тур. **güğüm** – *същото значение*). • *Фермерите от селата се стекоха на блокадата и символично разляха мляко от гюмовете на паважа* (в. „24 часа“, бр. 103, 2000, с. 8). • *Сега обаче обръщането на гюмовете подрани поради топлото време* (в. „24 часа“, бр. 105, 2000, с. 7).

гюмѐ *ср. Разг.* 1. Полуподземна ловна къщичка край вода; ловджийско скривалище. 2. Питомна птица, поставена като уловка в такова скривалище. 3. *Прен.* Уловка (тур. **güme** – *1. Купчина. 2. Ловджийско скривалище*). • *Към другото гюме уж приближава самият Петър Стоянов* (в. „24 часа“, бр. 139, 2000, с. 10). • *Как да заложим гюмето?* (в. „24 часа“, бр. 139, 2000, с. 30).

гюмеджѝя *м. Жарг. Нодобр. Нов.* Спортист, който стои на гюме (от тур. **güme** – *1. Купчина. 2. Ловджийско скривалище*). • *Че е гюмеджия, всички знаят, ама вкарва голове, нали?* (БРР).

гюмру̀к *м.* 1. Мито. 2. *Прен.* Митница (тур. **gümrük** – *митница*). • *От една страна наложи се на гайтанът от Австро-Маджарското правителство огромен гюмрук от 32 на сто* (Ив. Вазов).

гюру̀к (гюрю̀к) *м.* Сгъваем покрив на кола-файтон (тур. **gürük** – *същото значение*). • *Иванов, останал под вдигнатия гюрюк на файтона, слушаше веявицата и шума на дъжда* (Ив. Вазов).

гюрултѝя *ж. Разг.* Глъчка, врява, шум, свада (от тур. **gürültü** – *същото значение*). • *Ако ѝ звъннеш вечер, ще чуеш, че се забавлява някъде сред гюрултия и смях* (сп. „EVA“, юни 2000, с. 18).

гяу̀р *м. Остар.* Немюсюлманин, неверник (от тур. **gâvur** – *същото значение*, от ар.). • *Мехмед ни вика рая и гяури* (в. „24 часа“, бр. 256, 2000, с. 6).

Д

даалѝя *м. Диал.* 1. Член на размирническа мохамеданска орда по време на феодализма. 2. Планински жител в Родопите. 3. *Прен.* Разбойник (от тур. **dağlı** – *планинец*). • *„Каталии“ или „Даалии“* (в. „Труд“, бр. 270, 2001, с. 20). • *Пазеха ги нефелните даалии от номер 20 на онази улица, които Балю беше кастрирал за евнуси собственоръчно* (в. „Демокрация“, бр. 46, 1995, с. 2).

даваджѝя *м. Остар.* Тъжител, ищец (от тур. **davacı** – *същото значение*). • *Когато кадия ти е даваджия, господ да ти е на помощ...* (П. Ю. Тодоров).

давѝя *ж. Остар.* Съдебно дело, процес (от тур. **dâva** – *същото значение*, от ар.). • *Ние ще дигнеме давия срещу вас!* (Д. Талев).

даврандѝсвам *несв.* (**даврандѝса** *св.*) *Остар. Неодобр. Подигр.* 1. Съвземам се, оздравявам, добивам си предишното здраве или благосъстояние. 2. Замогвам се (от тур. **davranmak** – *действувам, постъпвам, прибягвам*). • *Ако скоро даврандиса, ще защъка по чужбините – туй ОНД, Сърбия, Македония, Албания* (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 11).

дайрѐ (**даарѐ**) *ср.* Музикален ударен инструмент под формата на обръч, с дрънкалки и опъната кожа от едната му страна (тур. **daire** – *същото значение*, от ар.). • *В този панаир ще видите целия свят... Шум, вик, музики, тъпани, зурли, даарета, зилове, чалми, шалвари, цилиндри, кринолини, фустанели, силяхлъци, американци...* (Ал. Константинов).

далавѐра *ж. Разг. Неодобр.* Нечиста, съмнителна сделка; афера, интрига (от тур. **dalavere** – *същото значение*). • *На далавера сме да знайш. По два пъти срещаме Нова година* (в. „24 часа“, 15.01.1999, с. 32). • *Немска ТВ показва далавери в наш приют* (в. „24 часа“, бр. 90, 2000, с. 28). • *Далавери за 306 млн. лв. през 1999 г.*

(в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 1). • *Жан си правеше оглушки за* ***далавери*** *и корупция сред приближените му* (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 1). • *Министърът на образованието: няма* ***далавера*** (в. „24 часа“, 20.01.2000, с. 12). • *Разкрита* ***далавера*** *с 1 млн. бандерола* (в. „24 часа“, 16.01.2000, с. 4). • *Безброй* ***далавери*** *създават на бизнесмена ореол едновременно на героичност и скандалност* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 19). • *В момента полицията рови* ***далавера*** *с бонови книжки* (в. „24 часа“, бр. 97, 2000, с. 5). • *Собствениците на фирмата мошеник в САЩ арестувани. Хората ѝ у нас отричат* ***далаверата*** (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, с. 35). • ***Далавера*** *на Бакърджиев с военни имоти вади БСП* (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, с. 5). • *Виновните не могат да бъдат наказани с изключение на няколко шофьори, които и хабер си нямат кой стои зад* ***далаверата*** (в. „Капитал“, 11.11.–17.11.2000, с. 20). • *Тренчев пак ще разкрива* ***далавера*** (в. „24 часа“, 09.11.2000, с. 4). • *Ако тръгнем натам с празен джоб и с нашенския манталитет за* ***далаверка*** *или келепир, бързо ще ни качат на обратния самолет* (в. „Труд“, бр. 329, 2000, с. 28). • *Теодосий Симеонов послъга за* ***далаверите*** *в Белене* (в. „Труд“, 08.11.2000, с. 10). • *Правилата за донорство са строги,* ***далаверите*** *са невъзможни* (в. „Семеен вестник“, бр. 16, 2002, с. 2).

далавѐраджия *м. Разг. Неодобр.* Човек, който прави нечисти, съмнителни сделки, далавери (от тур. **dalavere** – *нечиста, съмнителна сделка; интрига*). • *Ама че* ***далавераджия!*** (в. „Труд“, 24.12.1998). • ***Далавераджията*** *наел стая за 80 марки със закуска, казал, че ще плати при напускане на хотела, а се измъкнал тайно преди закуска* (в. „Нощен Труд“, 15.05.–16.05.2000, с. 23).

дала̀к *м.* Орган в коремната кухина, тясно свързан с функциите на кръвоносната и лимфната система (тур. **dalak** – *същото значение*). • *При болки в* ***далака*** *е добре да се пие отвара от лайка* (БРР).

дам *м. Диал.* Обор (тур. **dam** – *същото значение*). • *Чичо Митуш излезе пак пред **дама** и потърси с очи кучето* (Й. Йовков).

дамаджàна *ж. Стъклен голям съд за течности, оплетен отвън с лико и с дръжки* (тур. **damacana** – *същото значение*, от фр). • *А ако пържолите са две и повече – укротителят трябва да е спретнат петлитров **дамаджан*** (в. „Капитал“, 11.11.–17.11.2000, *Бакхус*, с. 26).

дамазлък *м. Разг.* Отгледан вкъщи добитък, некупен (тур. **damızlık** – *същото значение*). • *...много кокоши свят измрял, че няколко от **дамазлъка** ѝ не съществувал вече* (Ст. Заимов).

дамàр *м. Разг.* 1. Жила. 2. Месеста част от животински стомах. 3. Чорба от тези части. (тур. **damar** – *жила, жилка*). • *Любимата ми чорба е от **дамарчета**, ама такава, каквато само баба ми може да я прави* (БРР).

дамгà *ж. Разг.* 1. Печат. 2. Петно, белег, следа (тур. **damga** – *същото значение*). • *Казват, че **дамгата** на челото му била по рождение* (Радио „Експрес“, 15.09.1998).

дамлà *ж. Разг.* Сърдечен удар (тур. **damla** – *капка; лекарство, което се взема на капки; сърдечен удар*). • *Ей, **дамла** ще получа от тебе!* (БРР).

данàк *м. Разг.* (**данàче**, *умал.*) Отбито от бозаене теле, юнче, юница (тур. **dana** – *теле до една година*). • *Юничката скочи пъргаво още като го видя... сивото **даначе** се сепна, изпъна се и понечи да се дигне* (Г. Караславов).

дангалàк *м. Диал. Обидно* 1. Висок, слаб човек. 2. Глупав човек, будала, ахмак (тур. **dangalak, -gu** – *недодялан, тъпоумен, грубиян*). • *Беше хванала един **дангалак** за ръката и го избута напред* (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 21).

дандàна (**данданѝя**) *ж. Разг.* Шум, крясъци, врява, неразбория (тур. **dandan** – *същото значение*). • *Трагичният инцидент не остана незабелязан въпреки **данданите** около новия парламент* (в. „24 часа“, бр. 180, 2001, с. 13).

дара̀к *м. Диал.* Уред за влачене на вълна, гребен, чесало (от тур. **tarak** – *същото значение*). • *Каракон срещнал нощно време на улицата някого си, качил се на гърба му, дупчел го с* ***дарака*** *си и го карал да обикаля селото, докато пропели първи петли* (Ив. Вазов).

даракчѝя *м.* Лице, което работи на дарак (от тур. **tarakci** – *същото значение*). •*Говори, че бил един от най-сръчните* ***даракчии*** (БРР).

дармада̀н *нареч. Разг. Пренебр.* Разхвърляно, разтурено, съсипано (от тур. **darmadağın** – *разпръснато, разпиляно, в голям безпорядък*). • *Цялата ни работа –* ***дармадан...*** (радио „Дарик", 14.08.1999).

дау̀л *м.* Тъпан (от тур. **davul** – *същото значение*). • ***Даулите*** *бият, казаните с месото врят, пък аз още не знам коя ще ми дойде за невеста* (Н. Хайтов).

дая̀к *м.* 1. Дърво за подпора. 2. *Прен.* Бой (тур. **dayak** – *дърво за подпора*). • *Заслужи си го* ***даяка...*** (БРР).

дая̀ня *несв.* (**издая̀ня** *св.*) *Диал. Неодобр.* Издържам на всякакви трудности (от тур. **dayanmak** – *подпирам се, облягам се; осланям се, държа се, трая*). • *Двеста хиляди тона пшеница няма да ни стигнат, за да* ***издаяним*** *до новата реколта* (в. „Видин", бр. 94, 1995, с. 3).

декѝш (**дикѝш**) *м. Диал.* Шев, ръб на шев (тур. **dikiş** – *линия на съшиване на две части, шеф, ръб*). Фразеол. „*Не хвана дикиш*" – несполучлив опит, нещо не става. *Фразеол.* „хвана декиш" – *успех в нещо.* • *Формулата на бохема Николай Василев „Йосифов пие, защото е истински пич"* ***не хваща декиш*** (в. „Труд", бр. 268, 1995, с. 9). • *За да* ***хванат дикиш*** *такива твърдения, се жертвали сал девет по дванадесет лева* (в. „Нощен Труд", октомври 1995). • *Вече е правено и* ***хвана дикиш*** (в. „Стандарт", бр. 1148, 1995, с. 24).

делѝбашия *м. Диал.* 1. Луда глава. 2. Нередовни турски войски; насилница (от тур. **deli** – *буен човек* и **baş** – *главатар*). • *Котел е един от първите градовце, гдето населението не пропуска да влязат кърджалии и*

делибашии (З. Стоянов). • *...в младостта си той ходел по шумата и изтребял турците, а после се съединил с турците, ходил с кърджалиите, **делибашиите** и орнаутите и клал християните...* (Л. Каравелов).

делѝя *м. Остар.* Буен човек, луда глава (от тур. **deli** – *същото значение*). • *Прочуло се е Търново, с Панарета **делия**, **делия**, делибашия* (П. Р. Славейков). • *Приличаше на загубено дете между снажните си арнаутски **делии**, облечени в червено* (А. Дончев).

дембѐл, -ин *м. Диал. Неодобр.* Мързелив човек, ленивец, лентяй, безделник (от тур. **tembel** – *същото значение*, от перс.). • *Знам го аз как пази, тоз **дембелин**, и деня спи, и нощя спи* (Й. Йовков).

демѐк *част. Разг. Неодобр.* Значи, тоест, сиреч (тур. **demek** – *говоря, изказвам; наричам; означава*). • ***Демек** работата намирисва на ред, на права и на правосъдие и то ачик си е така, защото султанът с тия два сложноназвани китапа решава да въведе буржоазен правов ред* (в. „Континент“, бр. 278, 1995, с. 6). • ***Демек**, мани го* (в. „24 часа“, 24.12.1998). • *Не става ясно обаче – как така политиците ни наблягат на частната инициатива, а пък ламята си остава държавна, **демек** тяхна?!* (в. „Луд Труд“, бр. 19, 2000, с. 2).

демѝр *м.* Желязо (тур. **demir** – *същото значение*). • *Артиса ми малко вар и **демир*** (БРР).

дѐнк *м. Разг.* Голям вързоп със стока, покъщнина, различни вещи (тур. **denk** – *същото значение*). • *Много тежат тия **денкове**, бре!..* (БРР).

дервѝш, -ин *м.* Мюсюлмански монах (тур. **derviş** – *1. Мохамедански монах. 2. Беден. 3. Прен. Скромен, добродушен*, от перс.). • *„Ако рече господ, може; ако не рече, не може – отговори бай Иван със спокойствието на един **дервишин**, който вярва, че против божата воля никакви природни закони не могат да устоят“* (Ст. Заимов). • *Не съм **дервиш**, та да се вторача в*

пъпа си (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 2). • ***Дервишите** му показват друго дете и твърдят, че то е било снимано* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 10).

дерѐ *ср.* 1. Дълбок дол със стръмни брегове. 2. Поток, малка река (тур. **dere** – *същото значение*, от перс.). • *Убиват лейтенант, хвърлят го в **дере*** (в. „24 часа", бр. 123, 2000, с. 5). • *На 7 май в затънтено **дере** на 500 м над мотел „Шато Арпия" край Сливен турист намерил малко встрани от горска пътека полуразложеният труп на млад мъж* (в. „Труд", бр. 126, 2000, с. 13). • *Даде се заповед от главатарите... да се извадят и закарат посред нощ в **дерето** Чердашко и заколят* (в. „Труд", бр. 117, 2000, с. 3). • *Сигурно детето се е търкулнало по брега и е паднало в **дерето*** (в. „Труд", бр. 298, 2002, с. 13).

деребѐй (дерибѐй) *м.* 1. *Разг.* Непокорен на султана турски управник. 2. *Разг. Неодобр.* Потисник, тиранин (тур. **derebey** – *турски самовластен управник*). • *Човек няма начин да се отърве от глоба, ако **дерибеите** са решили да го оберат, алармира Петър Жеков от София* (в. „24 часа", бр. 275, 2000, с. 2).

дереджѐ *ср. Разг. Неодобр.* Положение, състояние (тур. **derece** – *1. Степен. 2. Градус*, от ар.). • *Гласгоу Рейнджърс е на същото **дереджe*** (БТВ, *Шампионска лига*, 07.11.2000). • *И собствените политици обаче не подобриха **дереджето** на четата* (в. „24 часа", бр. 45, 1997, с. 11). • *С това нерадостно **дереджe** му става добре, като го пързалят в розово* (в. „Нощен Труд", бр. 154, 1997, с. 3). • *Но това важи не само за художниците – на същото **дереджe** са писатели, музиканти...* (в. „24 часа", бр. 65, 2000, с. 12). • *На това **дереджe** дори оставката на изпълнителния директор няма да реши проблемите, смятат протестиращите* (в. „Добруджанска трибуна", 03.01.1999). • *Познавам и много наши изселници, които са на*

същото дередже (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 15). • *Истинска еуфория обхвана финансовия министър Муравей Радев при получаването на последните данни за икономическото дереджe в страната* (в. „24 часа“, бр. 94, 2000, с. 13). • *Хем ги третирали като кучета, хем са гладни, хем Темида отказва да им погледне дереджето* (в. „Труд“, бр. 223, 2001, с. 1).

дѐрт *м. Разг. Неодобр.* Грижа, болка, мъка, проблем (тур. **dert** – *същото значение*, от перс.). • *...защото явно целият им дерт е да си извоюват депутатското място* (в. „Демокрация“, бр. 86, 1995, с. 8). • *Дертовете на премиера и те не са малко* (в. Труд“, бр. 312, 2002, с. 1).

джадѝя (джидѝя) *ж. Разг.* 1. Дърта жена, вещица. 2. *Жарг. Обидно* Лоша, проклета, лека жена (от тур. **cadı** – *вещица*, от перс.). • *Дъщеря ти искат, джадийо, ти нямаш работа там!* (Ц. Гинчев).

джам *м. Разг. Пренебр.* Прозорец; стъкло на прозорец (тур. **cam** – *същото значение*, от перс.). • *Щатски полицаи спрели шофьор, защото от задния джам на колата му стърчели подозрителни клони* (в. „Нощен Труд“, 20.11.2000). • *Корейската кола беше със строшен преден джам и помляна предница* (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 16). • *Бдителни съседи скоростно викнали полицаите, та щетите на собственика приключили с поломени джамове* (в. „Нощен Труд“, 09.10.1995).

джамѐл *м. Диал.* Зидана печка (тур. **camal** – *същото значение*). • *Няма такива печки по полето, сочи той белосания джамал* (в. „24 часа“, бр. 240, 2000, с. 8). • *Белосаният джамал с огнеупорни тухли топли в студените зимни нощи цялата къща* (в. „24 часа“, бр. 240, 2000, с. 8).

джамадѐн *м. Диал.* 1. Мъжки елек, нашарен с гайтани и сърма (тур. **camadan** – *къса мъжка горна дреха без ръкав*, от перс.). • *...наш Лазо му измоли червен джамадан от Асен Тъпанджията, – говореше една* (Ел. Пелин).

джамба̀з, -ин *м.* 1. *Разг.* Търговец на добитък, обикновено на коне. 2. *Разг.* Въжеиграч, циркаджия 3. *Жарг. Неодобр. Нов.* Крадец на автомобили (тур. **cambaz** – *1. Акробат, въжеиграч. 2. Търговец на коне. 3. Хитър, дяволит*, от перс.). • *За пръв път старецът съгрешил със съпругата на **джамбазина** Петранка преди 25 години* (в. „24 часа", бр. 33, 1997, с. 5). • *Гръмнаха колата на **джамбазин*** (в. „24 часа", бр. 45, 1997, с. 5). • ***Джамбазин** отвлякъл 61 овце* (в. „Труд", 11.12.1998). • *Колата на виден търговски **джамбазин** е била взривена миналата нощ, съобщиха от полицията* (в. „24 часа", бр. 45, 1997, с. 5). • *Арестуваха трима **джамбази**, откраднали животни за над 30 млн. лева* (в. „Труд", 14.11.1998).

джамджѝя *м. Разг.* Стъклар (от тур. **camcı** – *търговец или продавач на стъкла*). • *След подобни стълкновения да си **джамджия** си е чиста далавера в днешно време...* (БРР).

джамѝя *ж.* Мюсюлмански молитвен дом (от тур. **cami** – *същото значение*, от ар.). • *Папа влиза в **джамия** за сефте* (в. „24 часа", бр. 122, 2001, с. 55). • *Двегодишният Хак от източен Тиймор с интерес участва в молитва в **джамията** в Дили* (в. „Труд", бр. 54, 2000, с. 23). • *В последния ден на визитата си по светите места той посети Площада на **джамиите** в Стария град* (в. „24 часа", 27.03.2000, с. 41). • *Повредени били най-малко две **джамии*** (в. „Труд", бр. 127, 2000, с. 24).

джамлъ̀к *м. Разг.* 1. Балкон, тераса със стъклени стени. 2. Витрина на магазин, шкаф със стъклени стени (тур. **camlık** – *остъклен балкон*). • *Често на **джамлъка** си правим моабета...* (БРР).

джанабѐт, -ин *м. Диал. Неодобр. Обидно* Зъл, проклет човек (тур. **cenabet** – *1. Нечист, мръсен 2. Гнусен, отвратителен 3. Мръсник*, от ар.). • ***Джанабет** хора имало в моя мемлекет.* (Ив. Вазов).

джандàр, -ин *м.* 1. *Остар.* Полицай, стражар. 2. *Прен.* Човек, който обича да командва другите, да налага волята си (от тур. **candar** – *полицай, заптие*, от перс.). • *Бил е джандарин две-три години; разбира от всичко...* (Т. Г. Влайков).

джанфѐс *м.* Вид копринен плат, тафта (тур. **canfes** – *същото значение*, от перс.). • *Бялата риза с махрама, двата елека от кадифе и джанфез* (Л. Стоянов).

джàнъм *ж. Разг.* Душо моя; обръщение към някого за подсилване на подкана или за изразяване на недоволство (от тур. **can** – *душа; живот*). • *Не стига това, ами някои се обявиха за обединена опозиция – на кого бе, джанъм, си рекоха хората...* (в. „Видин", бр. 94, 1995, с. 4). • *Защо бе, джанъм? Поради что, българино, се срамиш да се наречеш богат?* (в. „Труд", бр. 10, 1999). • *Защо бе, джанъм? Попитах директно шефа на федерацията Недялко Донски* (в. „Шок", бр. 31, 2000, с. 13). • *Защо бе, джанъм, да се троши народна пара?* (в. „Труд", бр. 218, 2000, с. 3). • *Но защо бе, джанъм, сините се сетиха за това, когато минаха в опозиция* (в. „Труд", бр. 289, 2002, с. 1).

джебчѝйка *ж. Разг. Неодобр.* Жена джебчия (от тур. **cep** – *1. Вшита в ръб или пришита върху дреха част с форма на малка торба за носене на дребни вещи. 2. Парични средства*). • *Джебчийката била от Червен бряг и често гастролирала в София* (в. „Труд", бр. 126, 2000, с. 32).

джебчѝя *м. Разг. Неодобр.* Уличен крадец на дребни вещи (от тур. **cep** – *1. Вшита в ръб или пришита върху дреха част с форма на малка торба за носене на дребни вещи. 2. Парични средства*). • *На улицата върху двама джебчии налетява опръскан в кръв тип, който стиска черно куфарче* (в. „24 часа", бр. 114, 2000, с. 32). • *Поне по 15 джебчии отиват в пандиза поради опити за кражба* (в. „Нощен Труд", бр. 84, 2000, с. 15). • *Полицията в Смолян посъветва мъжете да не*

слагат портфейлите си в задния джоб, а жените да не носят чантите си през рамо, за да се опазят от ***джебчии*** (в. „24 часа“, бр. 231, 2000, с. 7). • *Полша ни върна 40 проститутки и* ***джебчии*** (в. „Труд“, 10.08.2001, с. 40).

джеврѐ *ср. Диал.* Кърпа с извезани краища (тур. **çevre** – *същото значение*). • *Мюфтията помисли малко и, като си отри челото с бялото* ***джевре****, каза: „Да посвирят“* (Ц. Гинчев).

джезвѐ *ср.* Метален съд с дълга дръжка, който се използва за варене на кафе и др. (тур. **cezve** – *същото значение*). *Фразеол.* „Джезве кокали“ – слабо, хилаво същество. • *Бе, такъв скакалец е едно* ***джезве кокали*** *– с два пръста да го удариш и е паднал* (в. „Труд“, 05.11.1999, с. 13). • *В един момент през нощта скочи, стана единият брат от сън. Стана, разпали огън, сложи* ***джезвето*** *на огъня* (Ел. Марушиакова).

джелàт, -ин *м.* 1. *Истор.* Лице, което изпълнява смъртни присъди палач. 2. *Прен. Разг.* Жесток човек, грубянин (тур. **cellat, -dı** – *същото значение*). • *Явно се закани на хората от Централния комитет в Ловеч, че ще ги избие като кучета, ако продължават да гледат на него като на вагабонтин – да крият от него комитетските тайни; да го употребяват като* ***джелатин****, а после това да обсъждат делата му и в обсъжданията си да го наричат „голям вагабонтин“* (Ст. Заимов).

джелѐпин *м. Остар.* Човек, който купува добитък за клане (тур. **celep** – *същото значение*, от ар.). • *– Мене кафе и наргиле – отговори* ***джелепинът*** *през носа... Владишкият дякон набързо сви нова цигара, затъкна я в цигарето си, няколко пъти хвърли любопитствующ поглед на пътника* ***джелепин*** *– поизгледа го от главата до краката, като че ли ще го купува...* (Ст. Заимов).

джендѐм *м.* 1. *Остар.* Ад, пъкъл. 2. *Разг.* Отдалечено пустинно място. 3. *Жарг. Грубо* Затвор. 4. *Жарг. Нов. Грубо*

Училище (тур. **cehennem** – *пъкъл, ад*, от ар.). • *В* ***джендема*** *да идат, кяфирите му, отговори сърдито бе-ят* (Ц. Гинчев).

джепанѐ *ср.* 1. *Остар.* Муниция за огнестрелни оръдия – патрони, гранати и др. 2. *Жарг. Нов.* Похищение (тур. **cephane** – *боеви припаси, снаряжения, муниционен склад*, от ар.). • *Авджиите тъкмят* ***джепане*** *за пъдпъдък, гривяци и гургулици* (в. „Труд", бр. 207, 2001, „*Петъчник*", с. 6). • *Душмани (овъргазци) готвят* ***джепане*** *за падишаха* (столичен ежедневник, 1999). • *...у дядо игумена* ***има джепане*** *за цяла войска* (Ив. Вазов).

джеремѐ *ср.* 1. *Остар.* Глоба. 2. *Диал.* Нежелани разноски. 3. *Прен. Пренебр.* Хитрец, тарикат, шмекер (тур. **cereme** – *обезщетение, глоба*). • *Мани го това* ***джереме!*** *Не ме занимавай с него!* (БРР).

джѝбри *мн.* Остатъци от ферментирало грозде или от други плодове, които се използват за варене на ракия (тур. **cibre** – *същото значение*). • *Дали магарето е било раздразнено от нещо, или е хапнало от шумата, напоена с изхвърлените през този сезон* ***гроздови джибри****, не се знае. То съборило и заръфало Методи* (в. „24 часа", бр. 122, 2001, с. 6). • *Дъх на* ***джибри*** *в либийската пустиня* (в. „24 часа", 11.01.2002).

джигѐр *м. Разг.* Бял или черен дроб (тур. **ciğer** – *бял или черен дроб*). *Фразеол.* „Играе (разигра) ми се джигера" – *хваща ме страх, умирам от страх, много се плаша от нещо.* • *...Сладък печен* ***джигер!*** (Св. Миларов).

джѝнс *м.* Род, потекло, произход (тур. **cins** – *1. Род; порода. 2. Раса 3. Пол*, от ар.). • *Уверявам ви, че всичко си е Божа работа или както обичат да казват българите, такъв ми е* ***джинсът*** (в. „Нощен Труд", бр. 230, 1998, с. 5). • *Аз съм потомък на стар български* ***джинс*** *вампири* (в. „24 часа", бр. 204, 2000, с. 14).

джихѝд *м.* Свещена война на мохамеданите (тур. **cihat** – *същото значение*, от ар.). •*Нострадамус вещае ислямски* ***джихад*** (в. „Труд", бр. 246, 2001, с. 30).

джòб *м.* 1. Вшита в ръб или пришита върху дреха част с форма на малка торба за носене на дребни вещи. 2. *Прен. Разг.* Лични парични средства (обикн. в словосъч. „*вадя от джоба си*"). 3. *Прен.* Вид сандвич с плънка от месни и зеленчукови продукти. *Фразеол.* „Бъркам в джоба на някого" – *крада* (от тур. **cep** – *1. Вшита в ръб или пришита върху дреха част с форма на малка торба за носене на дребни вещи. 2. Парични средства*, от ар.). • *Обран доцент заши вътрешния си* ***джоб*** (в. „Нощен Труд", бр. 228, 2000, с. 11). • *В* ***джоба*** *на ризата на бащата са открити и 16 000 долара* (в. „24 часа", бр. 46, 2000, с. 4). • *Защо трябва парите за преработка на гумите точно шофьорът да ги вади от* ***джоба*** *си?* (в. „24 часа", 07.01.2000, с. 10). • *Самият той и жена му вадят от* ***джоба*** *си 700 000 марки* (в. „24 часа", бр. 65, 2000, с. 28). • *Правим много видове – бял, типов, ръжен, франзели и* ***джобове*** (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 21). • *Истината обаче е, че всичко отива в* ***джоба*** *на посредника, твърди Д. Р. от Шумен* (в. „24 часа", бр. 112, 2000, с. 35). • *Не може* ***да се бърка в джоба*** *на гражданите за повече пари и в същото време да ги заставяш да висят по стирките* (в. „Нощен Труд", бр. 82, 2000, с. 6).

джòджен *м.* Многогодишно тревисто растение, използвано за подправка поради приятния си аромат (от тур. **gözum** – *същото значение*). • *По предложение на шефа на икономическата комисия Никола Николов от билките, за чието бране ще се плаща, отпадат синап, лайка, репей, хвойна, шипка, кестен,* ***джоджен****, коприва и маточина* (в. „Труд", бр. 79, 2000, с. 7). • *...1 с. л. начукани орехови ядки и няколко стръкчета* ***джоджен*** (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 16). • *Наш топготвач ще омайва швейцарците с* ***джоджен*** (в. „Демокрация", бр. 191, 2001, с. 24).

джолàн *м.* Долна част на говежди крак (тур. **colan** – *същото значение*). • *В менюто на „Камбаната" целогодишно*

присъствуват блюда от „Охлюви с бургундски сос върху гъба печурка“ до задушено свинско ***джоланче*** *в кимионов сос и смилянски фасул* (в. „Жълт Труд“, бр. 13, 1994, с. 14).

джубѐ *ср.* 1. Горна дреха от дебел плат, подплатена с кожа. 2. Кожух. 3. *Прен.* Дреха на духовник (тур. **cübbe** – *кожух*, от ар.). • *Шешми бей беше облечен както се носеха в онова време мюфтиите, с дълго* ***джубе*** *от тъмно-зелено липицко сукно* (Ц. Гинчев).

джуджѐ *ср.* 1. Съвсем дребен човек, естествено недорасъл; дребосък, пигмей 2. *Прен.* дребно и незначително нещо (тур. **cüce** – *дребен човек*). • *Едно онеправдано от природата момче-джудже, влюбено в живота и красивите му форми, търси утеха в изкуството* (в. „Жълт Труд“, бр. 8, 1994, с. 14). • *Един ден се появил дух –* ***джудже*** *с брада и чалма, който я попитал дали приема да гледа на хората* (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 10). • *Там премиерът в петък ще види как се гледат северни елени във ферма и къде работливите* ***джуджета*** *правят подаръци* (в. „24 часа“, бр. 124, 2000, с. 4). • *Борисовата градина вече акостира 21-годишният Стефано Джилио, който обаче е от футболното* ***джудже*** *Малта* (в. „24 часа“, *София*, бр. 131, 2000, с. 8). • ***Джуджета*** *се дупят по GSM-ите* (в. „24 часа“, бр. 348, 2001, с. 47).

джумбу̀ш *м. Разг. Жарг.* Веселба, забава, майтап (тур. **cümbüş** – *същото значение*, от ар.). • *Плацикането било голям* ***джумбуш*** *за софиянци* (в. „Жълт Труд“, 27.04.2000, с. 6).

джунджурѝя *ж. Разг.* Непотребно нещо, дреболия, дрънкулка (от тур. **çıngırak** – *дрънкалка, дрънкало, звънче*). • *Не трябва да се размотаваме прекалено много, да мерим и оглеждаме всяка* ***джунджурия***, *която ни харесва* (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 2). • *Паркирахме колите пред входа и започваше едно дрънкане на тигани, кафеници и всякакви* ***джунджурии***, *а*

съседите ни стояха по балконите – абе не ми се говори за това (в. „Семеен вестник", бр. 6, 2000, с. 10). • *...сергии, отрупани с всевъзможни* ***джунджурии****, звън на чанове и мирис на кебапчета и, разбира се, автентичен фолклор* (в. „Труд", бр. 219, 2000, с. 4). • *Първо бяха решили да погнат богаташите за неплатени данъци, ама щели да ги съдят уж по същия закон, дето с него по бай Тошово време се опитаха да обрулят Пешо Манифактурата, който мааше на една преса разни ми ти там пластмасови* ***джунджурии****.* (в. „Вестник за жената", бр. 52, 2001, с. 3).

дибидюс *м.* 1. *Диал.* Напълно, съвсем, изцяло. 2. *Разг. Ирон.* Съвсем гол човек (от тур. **dib** – *дъно* и **düz** – *равен*). • *...той ѝ заръчал да му изпрати свои снимки* ***дибидюс****, за да гаси носталгията си, като ги гледа* (в. „Новинар", бр. 217, 1997, с. 16). • *Дядо Коледа остава* ***дибидюс*** *по шапка и чувал с подаръци* (в. „Черноморие", 09.12.1998). • *Зашеметяващата Кимбърли пак хвърли баща си в ужас, след като реши за втори път да се снима* ***дибидюс****, съобщи сп. „Мегастар"* (в. „24 часа", бр. 225, 2000, с. 28).

дива̀н *м.* Тапицирано канапе (тур. **divan** – *същото значение*, от перс.). • *Кучката Джили предпочита да мързелува и да се излежава върху пухкавия китеник на* ***дивана*** *в хола на Валентина Иванова от Варна* (в. „Труд", бр. 119, 2001, *Петъчник*, с. 7).

диванѐ *ср. Разг. Обидно* Глупав човек, дивак, наивник (тур. **divane** – *безумен, смахнат, неразбран*, от перс.). • *Ей, голямо* ***диване*** *излезе, не успя да проумее истината...* (БРР).

диванчапра̀з (дива̀н-чепра̀з) *нареч. Разг. Неодобр. Ирон.* Прав човек с ръце, скръстени на пояса или на престилката, готов да направи някаква услуга (от тур. **divan** – *стол почтително пред някого със скръстени ръце; съд, съдилище* и **çapraz** – *нашивка от гайтани или ширити; вид горна дреха с два реда кръстосани копчета,*

от перс.). • *„Искам да дойда и утре, и в другиден като играете, да ви гледам, за да видя аджеба* ***дали*** *и утре така ще ви седят хилядо души* ***диванчапраз*** *на крака цели 15 минути и ще ви плескат с ръце!...“* (Столичен вестник, 2000г.).

дила̀ф *м.* Дълги щипци за хващане на горещи предмети (тур. **dil** – *маша* и **lávô** –*хващам*). • *Дилафът обикновено е до камината...* (БРР).

дилбѐр *прил. неизм. Диал.* Хубав, красив, пленителен, прелестен, очарователен. (тур. **dilber** – *същото значение*, от перс.). • *Дилмано,* ***дилберо,*** *кажи ми как се* ***сади*** *пиперо...* (Народна песен).

дингѝл *м. Диал.* Висок и слаб човек (тур. **dingil** – *същото значение*). • *Всички се дразнят от този* ***дингил...*** (БРР).

дирѐк *м. Разг.* Дървен стълб, греда, подпора (тур. **direk** – *същото значение*). • *Уж беше приятелски мач, пък* ***те*** *ни биха кат' маче у* ***дирек*** (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 15).

догѝн *м.* Сокол (тур. **doğan** – *същото значение*). • *А* ***там*** *далече де страшната пирамида от оглозгани* ***черепи*** *влачеше на кървава стръв врани, псета и* ***догани*** – *беловлас бард повличаше бяла мантия* (Н. Райнов). •*Тази държава, за която говори Соколът (на турски означава* ***доган****), няма бъдеще* (Столичен всекидневник, 2000).

дограмà *ж.* 1. Съвкупност от дървените части на постройка. 2. Алуминиеви или дървени рамки на прозорци (тур. **doğrama** – *съвкупност от дървени части на постройка; дърводелска работа*). • *Изберете PVC* ***дограма*** *с добра топлоизолация* (в. „168 часа“, *Имоти*, бр. 32, 2001, с. 6). • *Съпругът на шефката на новините в БНТ явно има вроден талант към алуминиевата* ***дограма****, тъй като преди 2 години фирмата му отличник се класирала първа в надпреварата за черчеветата на Булбанк, новата сграда на Раков-*

ски (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 3). • *Алуминиева* ***дограма****, щори – 048 9043...* (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • *Дървена* ***дограма*** *и мебели от масив – 0751/2...* (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • *В случай че* ***дограмата*** *е деформирана от времето, повикайте дърводелец да ѝ направи корекция* (в. „Вестник за дома“, бр. 30, 2000, с. 3). • *„...Последното, което сложиха, е* ***дограмата****, казаха петърчани* (в. „Нощен труд“, бр. 203, 2002, с. 11).

доксàн-докỳс *нареч. Разг.* Много, в голямо количество (тур. **doksan-dokuz** – *деветдесет и девет*). • *Три месеца му работих, но накрая* ***доксан-докус*** *си плати* (БРР).

долàп *м.* Голям шкаф в стена с прегради за дрехи, завивки, съдове и др. (тур. **dolap, -bı** – *голям шкаф в стена с прегради, долап*). • *Самоизписал се затворник от зандана в Плевен беше открит в таен* ***долап*** *в дома му на ул. „Скопие“ в Търговище* (в. „Нощен Труд“, бр. 225, 2000, с. 3).

дондурмà *ж.* Сладолед (тур. **dondurma** – *1. Сладолед, ледено. 2. Замразен, леден*). • *Независимо от калориите, Стоянови ще ближат* ***дондурма****, защото температурите в Кемер през август обикалят около 36-те градуса.* ***Дондурмата*** *всъщност си е прост сладолед* (в. „24 часа“, бр. 203, 2000, с. 12).

достлỳк *м. Разг.* Приятелство (тур. **dostluk** – *същото значение*, от перс.). • *Но ето че се пръкнали Николчо и неговите събратя, за да разбият на пух и прах илюзията на бащите си – илюзията, че можеш да забравиш най-хубавите традиции на народа си, без да се обърне животът ти наопаки; че можеш да пазиш* ***достлука*** *си с турците, без да те намрази този народ* (К. Кенарова). • *Няма* ***достлук*** *за управниците* (в. Труд“, бр. 312, 2002, с. 1). • *Ако е истина, че царистите калесват СДС за* ***достлук*** *след Прага, май Доган с право се притеснява* (в. Труд“, бр. 312, 2002, с. 1).

дубàра *ж. Разг.* 1. При игра на табла и двата зара показват двойка. 2. *Прен.* Измама, хитрина (тур. **dubara** – *същото значение*, от перс.). • *И чувам от всички страни: Шеш – беш!... дубара!* (А. Константинов).

дувàр *м. Разг.* Зидана ограда, стена (тур. **duvar** – *същото значение*, от перс.). • *Замаскираха строеж с* ***дувар*** (в. „Нощен Труд", бр. 154, 1997, с. 4). • *Огромен двуметров* ***дувар*** *от камъни опасва бъдещия мотел с битов ресторант* (в. „Нощен труд", бр. 203, 2002, с. 11). • *Нагли хайдуци разбиха и ограбиха 14 павилиона на столичния битак, отмъквайки де що видят и каквото могат да прехвърлят през* ***дувара*** *на известното тържище, оплакаха се в „Труд" търговци вчера* (в. „Труд", бр. 205, 2000, с. 4).

дỳда *ж. Диал.* Плод на дървото черница (от тур. **dud** – *същото значение*, от ар.). • *Той пристига, нарамил един кош, в който има краставици, череши, ягоди,* ***дуди*** *като бял корал* (А. Каралийчев).

дудàк *м.* Устна, бърна (тур. **dudak** – *същото значение*). • *Погледна ме накриво и изду* ***дудак*** (БРР).

дудỳк *м.* Дървена свирка (тур. **düdük** – *същото значение*). • *А нашите политикани, завалиите, които не умеят и на един прост* ***дудук*** *да баят, са живи за оплакване от гнетящото ги безпаричие* (Столичен ежедневник, 2000).

думàн *м. Диал.* 1. Мъгла, дим, пушек. 2. Прах (тур. **duman** – *същото значение*). • *Каква мъгла, какъв гъстък* ***думан*** *беше паднал оная есен във Ветрен!* (Ив. Вазов).

думбàз, -ин *м. Остар.* Богаташ, селски или градски чорбаджия (от тур. **tumbadız** – *нисък и дебел човек*, от перс.). • *Как ли биха чествали тази годишнина наследниците на Киряк Стефчов и на онези* ***думбази***, *които са правели метани в турските конаци* (в. „Труд", бр. 174, 2000, с. 9).

дỳр *междум. Диал.* Стой! Не мърдай! (тур. **dur** – *същото значение*). • *Дур бакалъм бре, „Позитано" 20!* (в. „Труд", бр. 157, 2000).

душмàн, -ин *м. Разг. Грубо* Враг, противник, неприятел (тур. **düşman** – *същото значение*). • *По тоталитарно време, когато Джеймз Бонд, агент 007, беше подъл класов* ***душманин****, от целия соцлагер само един българин му намери цаката – Авакум Захов* (в. „Труд" бр. 335, 2000, с. 1). • *Палавникът бе заплашен с и л - пийчмънт, а* ***душманинът*** *му Садам отнесе крилати ракети томахоук* (в. „Нощен Труд", 19.12.199[illegible] • *У нас в ролята на* ***душмани*** *на Костов се вживяв лидерът на „Подкрепа" д-р Тренчев и бившият вътрешен министър Богомил Бонев* (в. „24 часа", бр. 11_ 2000, с. 14). • *$ 1 милиард възбудиха* ***душманите*** *на синята власт* (в. „24 часа", бр. 116, 2000, с. 9). • *Всеки съюзник срещу* ***душманите*** *му е вече нужен* (в. „24 часа", бр. 116, 2000, с. 9).

дю̀беш *м. Разг.* 1. При игра на табла двата зара показват числото пет. 2. *Прен.* Голяма сполука, голям успех (тур. **dübeş** – *при игра на зарове: пет и пет;* от **dü** – *две* и **beş** – *пет*). • *...метна един* ***дюбеш****, метна след това още един чифт и спечели играта* (Чудомир).

дюкя̀н *м.* 1. *Разг.* Магазин 2. *Жарг.* Цип отпред на мъжки панталон, цепка с копчета (тур. **dükkân** – *магазин*). • *Целата махала нахранил с тия три риби, па останала още риба и са сушене, и за саламура, даже един циганин, братов син на Витлеем, отвори и рибарски* ***дюкян*** (в. „Вестник за жената", бр. 45, 2000, с. 22). • *Архитектурният бисер на града е бил опожаряван, но никога вода не е заливала* ***дюкяните*** (Столичен всекидневник, 1998). • *Идеята да е с разкопчана риза хрумнала на премиера, след като разбрал, че президентът Клинтън често организирал в Щатите срещи под мотото „С разкопчани* ***дюкяни***" (в. „24 часа", *24 хъша,* 2000).

дюкянджѝя *м. Разг.* Човек, който работи, продава в магазин (от тур. **dükkân** – *магазин*). • *За 170-те* ***дюкянджии****, разположили се под ажурните колони, той имал си-*

лата на закон (в. „24 часа“, *София*, бр. 131, 2000, с. 7). • *Това нещо са го използвали* ***дюкянджиите*** *в миналото* (БНТ, Канал 1, 15.10.2002).

дюлгѐр, -ин *м. Разг.* Строител, зидар (тур. **dülger** – *същото значение*, от перс.). • *С 20% е намаляла продукцията на* ***дюлгерите****, отчита статистиката* (в. „24 часа“, бр. 36, 1997, с. 16). • *Завлеченият с $10 000 габровски* ***дюлгерин****, който донася вести за Дончо от Украйна, беше категоричен, че цяла Одеса знае къде е ексдепутатът* (в. „24 часа“, 04.01.1999, с. 10). • *При многото безработни в момента* ***дюлгери*** *може да намерите такива, които да склонят и за 3000 лв. на ден (че и за по-малко)* (в. „Нощен Труд“, бр. 34, 19.02.1997, с. 10). • ***Дюлгерите*** *ще строят и болница в израелската столица* (в. „Новинар“, бр. 39, 1997, с. 4). • *300* ***дюлгери*** *от ГУСВ вдигат най-високата сграда в Тел Авив, съобщи в Плевен шефът на Строителни войски, Радослав Пешлеевски* (в. „Новинар“, бр. 39, 1997, с. 4). • *Той наел* ***дюлгери*** *да бутнат едновремешната бакалница на баща му и...* (в. „Новинар“, бр. 40, 1997, с. 16). • *Наши* ***дюлгери*** *вземат по 2300 DM в Германия* (в. „24 часа“, 07.08.1999, с. 6). • *Всяка вечер те трябва да дърпат завесите си, за да не правят безплатен стриптийз на* ***дюлгерите****, докато се преобличат* (в. „Нощен Труд“, 13.11.–14.11.2000, с. 24).

дюлю̀м (дюню̀м) *м.* Мярка за повърхнина, равна на един декар (тур. **dönüm** – *същото значение*). • *Има не знам колко си рала ниви, има коджа* ***дюлюми*** *ливади, има стотина брави овци* (Ел. Пелин).

дюнмѐ (дьонмѐ) *ср. Диал.* Християнин, приел мохамеданство (тур. **dönme** – *1. Приел мохамеданството друговерец. 2. Въртене около оста си. 3. Който се върти*). • *Разбира се, особеностите на вярата, благородното презрение на турчина към „****Дюнмето****“ (ренегата) и неговият традиционен народностен респект към вода-*

ча формират някои от изначалните психологически предпоставки за стабилността на Доган върху партийния връх (в. „Труд“, 03.05.2000, с. 8).

дюс *прил. неизм. Разг.* 1. Равен, гладък. 2. Едноцветен, еднообразен (тур. **düz** – *същото значение*). • *Останах по комбинезон, ама дюс голо* (в. „Вестник за жената“, бр. 30, 2000, с. 9).

дю̀стабан *м.* Плоско стъпало на човешки крак (тур. **düztaban** – *същото значение; прен. Злополучен*). • *Имам дюстабан и затова не съм служил в армията* (БРР).

дю̀стабанлѝя *м.* Човек с плоско стъпало (от тур. **düztaban** *плоско стъпало на човешки крак; прен. Злополучен*. • *Не съм ходил войник, защото лекарите ме изкараха* ***дюстабанлия*** (БРР).

дюшѐк *м.* 1. Напълнена с вълна, памук, пух, парцали долна постелка. 2. Надуваема гумена постелка за плаж (тур. **döşek** – *същото значение*). • ***Дюшек*** *– че имаш вълнен – добрина от приятел; че е стар и мръсен – материални затруднения и неприятности; чист и хубав – ще се повиши благосъстоянието ти* (К. Петров). • *Според Георги Стоев това означава, или че в страната е влязла нелегална валута, или че са извадени пари от* ***дюшеците*** (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 6). • *Тя стои пред таблата със снимки, запечатали горчивия спомен от мрачната обстановка в дома преди ремонта – мухлясали тавани, изгнили* ***дюшеци****, вонящи тоалетни* (в. „Труд“, бр. 128, 2000, с. 10). • *Това не пречело на созополските малчугани с плуване и с надувни* ***дюшеци*** *да стигнат до него и да се крият зад скалите му* (в. „Труд“, бр. 193, 2000, с. 11).

дюшеклък *м.* Здраво платно за дюшек (от тур. **döşek** – *същото значение*). • *Всичко беше изтърбушено, барабар с* ***дюшеклъка*** (БРР).

дюшекчѝи *мн. Жарг. Нов.* Играчите във футболния клуб „Атлетико Мадрид“ (от тур. **döşek** – *напълнена с вълна, памук, пух, парцали долна постелка*). • *За 16 кръга*

*с поставен от Темида управител, „**дюшекчиите**" стигнаха до 19-о място в испанската Примера дивисион и сега само чудо може да ги спаси от изпадане* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 19). • *Почетното попадение за „**дюшекчиите**" отбеляза Джими Хаселбанк* (в. „24 часа", бр. 96, 2000, с. 37).

дюшекчѝя *м.* Човек, който изработва дюшеци (от тур. **döşek** – *напълнена с вълна, памук, пух, парцали долна постелка*). • *Не можеш да намериш вече **дюшекчия** в **София**. Ако откриеш такъв, ще е чудо* (БРР).

дюшемѐ *ср.* Дъсчен под (тур. **döşeme** – *същото значение*). • *...редене, циклене и лакиране на паркети и боядисани **дюшемета**...* (в. „Национален куриер 5", бр. 168, 2000, с. 21).

дю̀шеш *м. Разг.* 1. При игра на табла или зарове – 6 + 6. 2. *Прен.* Много добра, много сполучлива ситуация, дошла обикновено неочаквано. Полза, печалба (тур. **düşeş** – *същото значение*). • ***Дюшеш** ще ни дойдат тия 5 милиарда долара, които царски хора са уредили от арабските монархии* (в. „24 часа", бр. 179, 2001, с. 10). • ***Дюшеш!** Още един час (или 0,41 от един ден) се прибавя към оставащите 347 дни от обещаните 800!* (в. „Труд", бр. 289, 2002, с. 1).

Е

ѐвала (ѐвалла) *междум. Разг.* Поклон, хвала (от тур. **eyvallah** – *същото значение*, от ар.). • *И всичко това ще стане с твоята народна благословия, защото те са там, с твоите „много важни" гласове. Въобще – **евала!*** (в. „24 часа", 09.01.1999, с. 13). • *Но пък всички шофьори в България ще му направят **евала**, ако поизрине авгиевите обори на пътната полицейщина* (в. „Труд", 05.12.1998, с. 3). • ***Евалла**, ашколсун, моето момче, давай така!* (в. „Труд", бр. 127, 2000, с. 9).

екмѐк *м. Диал.* Хляб (тур. **ekmek** – *царевичен хляб; прехрана, препитание*). • *Имаш ли* ***екмек****, комшу?* (БРР).

емѝр *м.* Княз (тур. **emir** – *същото значение*). • *Арабия има различни владетели, които се назовават шейхове,* ***емири*** *и имами* (Г. Икономов).

емѝш *м. Диал.* Овошки, плодове (тур. **emiş** – *същото значение*). • *Донеси. Може ли се без* ***емиш****?* (Л. Каравелов).

ербàп *м. прил. неизм. Разг.* 1. Сръчен, способен, годен. 2. Оперен, надут (тур. **erbap** – *компетентен*, от ар.). • *А вчера двама клонирани* ***ербапи*** *от Пазарджик доказаха, че трудно ще се избавим от генетичното наследство на Дочоолу* (в. „Труд", 04. 1998). • *Като са толкова* ***ербап*** *защо те не ги избесиха* (в. „24 часа", бр. 69, 2000, с. 11). • *„Ние сме свободни граждани и можем да се печем където искаме и както искаме", изрепчи се* ***ербап*** *мъжага със закачливото име Гошо Хубавеца* (в. „Труд", *Софиянец*, бр. 189, 2001, с. 1).

ергелѐ (хергелѐ) *ср. Остар.* Стадо коне (тур. **hergele** – *същото значение*). • *Той събирал в къщата си цяло стадо хрътки и копои, цели* ***ергелета*** *коне и цяла тайфа измекяри, оръженосци (ясакчис), чубукчии и така нататък* (Л. Каравелов).

ергѐн, -ин *м.* Неженен, юноша (тур. **ergen** – *същото значение*). • *В Сливен Събев живеел на квартира в района на битпазара. Бил* ***ерген*** (в. „24 часа", бр. 123, 2000, с. 5). • *Младият циганин бил безработен* ***ерген*** (в. „Труд", 08.12.1998). • *Откак най-старите му жители се помнят, малкото китно градче Тречани... носи славата на селището с най-закоравелите* ***ергени*** *и моми* (в. „Вестник за жената", бр. 30, 2000, с. 14). • ***Ергените*** *живеят по-малко* (в. „Жълт Труд", бр. 1, 1997, с. 17). • *Ако трябва да си признаем честно, най-добрият семеен лекар е не семейният, а* ***ергенът*** (в. „24 часа", бр. 66, 2000, с. 15). • *У наше време* ***ергенин*** *мома не цаливаше* (в. „Вестник за жената", бр. 52, 2001, с. 9).

ергенлък *м. Разг.* Безбрачност, юношество (тур. **ergenlik** – *същото значение*). • *Секретарят на съвета по сигурността към Министерски съвет къса с* ***ергенлъка*** *в събота* (в. „24 часа", бр. 124, 2000, с. 40).

есàп *м. Остар.* Сметка (тур. **hesap** – *същото значение*). • ***Ти*** *сам си направи* ***есап****, кое е по-харно за тебе* (Д. Талев).

ескиджѝя *м. Остар.* Вехтошар (от тур. **eskici** – *същото значение*). • *Българите от Галац и Браила провождат един* ***ескиджия*** *в България да събере всички ръждиви български понятия, които не струват на сегашното време пари* (П. Р. Славейков).

еснàф *м* 1. *Истор.* Местна организация на хората от един занаят. 2. *Остар.* Занаятчия, дребен собственик. 3. *Неодобр.* Човек, затворен в кръга на битовите си интереси; духовно ограничен човек (тур. **esnaf** – *1. Местна организация на хората от един занаят. 2. Остар. Занаятчия, дребен собственик*, от ар.). • *Накрая решили, че в общия дар трябва да покаже майсторлъка си всеки от отделните софийски* ***еснафи*** (в. „Жълт Труд", бр. 21, 2000, с. 12).

ефѐнди *м. Истор.* Учтиво назоваване на мъж след името или титлата в Османската империя (тур. **efendi** – *господин, господар*, от гр.). • *За тази услуга на Шекир* ***ефенди*** *са му обещани 200 хиляди пиастра* (в. „Седмичен Труд", бр. 21, 2000, с. 12). • *Станков* ***ефенди*** *напуска играта с тежка контузия след сблъсък с турски играч...* (в. „24 часа", бр. 211, 2000, с. 14).

еш *м. Разг.* Втори подобен или свързан с първия (тур. **eş** – *същото значение*). • *...нашия Белчо умря, а* ***еша*** *му продадохме* (Г. Караславов). • *Няма си* ***еша*** *тоя човек!* (БРР).

З

за̀валия *м. Разг. Подигр.* Достоен за съжаление, нещастен, клет, жалък човек (от тур. **zavallı** – *клет, безпомощен*, от ар.). • *Инак беше много дискретен любовник. Ама какво му се случи на* ***завалията!*** (в. „Нощен шок", бр. 11, 2000, с. 11). • ***Завалията*** *е закъсал дотолкова, че счетоводителят му е и сценарист, а операторът му е момче по поддръжката в холивудско студио, откъдето краде камерата* (в. „Демокрация", бр. 126, 2000, с. 18). • *Тя, Ленчето, искаше да е на четири, Мина искаше да е на пет, а зетят,* ***завалията****, искаше да е на шест* (в. „24 часа", бр. 190, 2000, *24 хъша*). • *И решиха,* ***завалиите****, че вече хептен са ослепели* (в. „Труд", бр. 193, 2000, с. 3).

завѐра *ж.* 1. *Истор.* Гръцко въстание (1821–1828), борба против турците, в която са участвали много българи (видоизменено от тур. **sefer** – *1. Поход, война. 2. Пътуване, пътешествие*, от ар.). 2. Заговор, съзаклятие (от „дума за вѐра" – завера). • *Генералска* ***завера*** *ще сваля СДС* (в. „Нощен Труд", бр. 240, 1998, с. 1).

зайрѐ (засрѐ) *мн. Диал.* Зърнени храни (от тур. **zahire** – *същото значение*, от ар.). •*Неговите хамбари пращят от* ***зайре****, а нашите са празни* (Ст. Ц. Даскалов).

закȕм *м.* Храст или малко декоративно дърво с продълговати дебели листа и розови, бели, червени или жълти ароматни цветове, олеандър (тур. **zakkum** – *същото значение*, от ар.). • *Отстрани на входа клечаха двете половинки на пресеченото буре с ухаещ силно, до премаляване пембен* ***закум*** (М. Грубешлиева).

замба̀ *ж.* 1. Железен печат, щемпел за поставяне на белег върху твърд предмет. 2. Ръчен метален инструмент за пробиване на кръгли дупки на кожа, тенекия и др. (тур. **zamba** – *ръчен метален инструмент за пробиване на кръгли дупки на кожа, тенекия и др.*). • *Продупчи го със* ***замбата****, най-добре ще стане...* (БРР).

замба̀к *м.* Градинско цвете с високи стъбла и големи бели цветове, крин (тур. **zambak** – *градинска лилия*). • *Илачът за рани от изгаряне се приготвя, като нарежете на ситно цветовете на* ***замбак*** *и ги смесите с гъша лой* (Столичен печат, 1999).

занаѝт *м.* 1. Дейност за ръчно изработване на изделия, която се владее професионално. 2. Професия, занятие. 3. Професия, практикувана без творчески дух. 4. *Жарг.* Проституция (от тур. **zanaat** – *професия, занятие*). • *Види се работата, и подлец да бъдеш, не е лесен* ***занаят****, все трябва да имаш някоя дарбица: кураж ли да го наречеш, характер ли да го наречеш, или просто трябва да имаш зализана физиономийка* (Ал. Константинов). • *Пестелив в думите си, той разказва за* ***занаята*** *си с любов* (в. „Труд", бр. 296, 2002, с. 18). • *През последните години* ***занаятът*** *замира, защото никой не купува медни съдове* (БТВ, *Новините*, 07.12.2002).

занаятчѝя *м.* Дребен производител на стоки (от тур. **zanaatçı** – *същото значение*). • ***Занаятчии*** *от цялата страна показаха свои произведения пред НДК в столицата* (в. „Стандарт", бр. 3767, 2003, с. 8).

занда̀н *м. Разг. Неодобр.* Затвор, тъмница (от тур. **zindan** – *същото значение*, от перс.). • *...не заплашвайте нашите работници с турските* ***зандани***... (Ст. Заимов). • *Войска нахлу в* ***зандан*** (в. „Труд", бр. 6, 2001, с. 25). • *Американец разследва зверства в турски* ***зандан*** (в. „24 часа", бр. 31, 1997, с. 29). • *За целта бизнесменът е наел бивш* ***зандан*** (в. „Жълт труд", бр. 46, 1995, с. 12). • *Силите на реда преброили 511 красавици с пищни форми, промъкнали се незнайно как в мъжкия* ***зандан*** (в. „Труд", бр. 117, 2000, с. 30). • *Уроци по пеене за затворници ще бъдат организирани в* ***зандан*** *с особено строг режим в Бейрут, Ливан, предаде Ройтерс* (в. „Труд", бр. 120, 2000, с. 30). • *Мъка, мъка, мъка зад вратите на* ***зандана*** (в. „Демокрация", бр. 45, 1997, с. 17). • *В един ресторант се запоз-*

нава с „красива студентка", към която изпитва неудържимо привличане след толкова месеци в турските ***зандани*** (в. „24 часа", бр. 8, 2000, с. 10). • ***Зандани*** *като за „свои" люде* (в. „Труд", бр. 58, 2001, с. 3).

заптиѐ *ср. Истор.* Турски стражар у нас преди Освобождението (тур. **zaptiye** – *същото значение*). • *Левски стигнал до града, поискал да се срещне с поп Кръстьо, но домът му бил охраняван от* ***заптиета*** (в. „Труд", бр. 128, 2000, с. 20). • *При задържането оказал силна съпротива, убил и ранил няколко* ***заптиета*** *и накрая загубил съзнание и бил арестуван* (в. „Седмичен Труд", бр. 7, 2000, с. 12).

заптѝсвам *несв. Остар* (**заптѝсам** *св.*) *Разг.* 1. Задържам. 2. Слагам ръка на нещо, завладявам. (от тур. **zaptetmek** – *обуздавам, овладявам*). • *Каза ми Илия Койнов, че видял как са те* ***заптисали*** *тук...* (А. Гуляшки).

зар (**зàрче** *умал.*) *м.* 1. Пластмасово или кокалено кубче, по чиито страни са отбелязани точки и се използва в различни игри. 2. *Прен.* Късмет, орисия (тур. **zar** – *пластмасово или кокалено кубче, по чиито страни са отбелязани точки и се използва в различни игри*). • *Говорещите* ***зарове*** (в. „Феномен", бр. 19, 2000, с. 5). • *Как ще се обърне* ***зарът*** *в българския футбол, не зависи от куклите дори в мач като „Левски" – ЦСКА* (в. „24 часа", бр. 131, 2000, с. 9). • *Мъж се гътва от* ***зарче*** (в. „Шок", бр. 21, 2000, с. 4).

зарàр *м. Диал.* Загуба, вреда, пакост, щета (тур. **zarar** – *същото значение*). • *Всичкият* ***зарар*** *ще се покрие!* (П. Незнакомов).

зàрзала, *ж.* 1. Дърво кайсия. 2. Плодът на дървото кайсия (от тур. **zerdalli** – *същото значение*). • *Град като* ***зарзали*** *в Бавария, 1 загина* (в. „24 часа", бр. 209, 2001, с. 6).

зевзѐк *м. Разг. Ирон.* Смешен човек, шегобиец (тур. **zevzek** – *човек с лек характер; смешен; глупак; лекомислен*. • ***Зевзеци*** *ще ни веселят* (в. „24 часа", бр. 211, 2000, с. 14). • ***Зевзеците*** *веднага погнаха Франк Уилямс, че в бокса му едва*

ли ще се говори за жени... (в. „24 часа", бр. 41, 2000, с. 22). • *...Не знае нищо за кражбата и вероятно* ***зевзеци*** *са подхвърлили куфара в камиона му...* (в. „24 часа", 09.11.2000, с. 5). • *Тъкмо преполовил юзчето с ракия и на вратата на кръчмата се показал друг селски* ***зевзек...*** (в. „Луд Труд", бр. 19, 2000, с. 2). • *Нова телевизия търси* ***зевзеци*** (в. „Жълт Труд", бр. 43, 1995, с. 14).

зедѐ (зейдѐ) *нареч. Остар.* Излишно, повече, отколкото е необходимо (от тур. **ziyade** – *същото значение*, от ар.). • *Тук дъжд паднало* ***зейде,*** *там пък сушата* ***зейде*** *дошла...* (Д. Немиров).

зекѝт м. Парична помощ, милостиня, задължителна от страна на замогналите се мюсюлмани (тур. **zekât** – *предвидена в корана парична помощ в размер на една четиридесета част от дохода на всеки мюсюлманин, определена помощ за бедните*). • ***Зекятът*** *тази година се дава в България от хора, които освен дом, кола, необходими вещи и пари за нормален живот разполагат и с над 1425 лева спестени пари. Те следва да дадат на мизерстващи* ***зекят*** *в размер на 2,5 на сто върху сумата от 1425 лева нагоре* (Столичен печат, 2000).

зембѝл *м. Остар.* Платнена торба за продукти (тур. **zembil** – *същото значение*). • *Прокъса се тоя* ***зембил*** *от мъкнене...* (БРР).

земпарѐ *ср. Диал.* Женкар, похотливец (от тур. **zampara** – *същото значение*). • *Да го разкараш туй* ***земпаре!*** (БРР).

зенгѝн *м. Диал.* Богат, имотен човек; богаташ (тур. **zengin** – *същото значение*). • *Дядо Цино Топузът беше* ***зенгин*** *човек* (Мих. Георгиев).

зенгѝя (зингѝя) *ж. Диал.* Приспособление за поставяне на краката при езда; стреме (от тур. **üzengi** – *същото значение*). • ***Зингиите*** *му бяха турски, но малки и от чисто сребро* (Ц. Гинчев).

зер *част. Разг.* Нима, та (тур. **zer**– *същото значение*). • Или ти имаш някой гяурин любовник? / *С т о я н к а. Имам* ***зер*** (Л. Каравелов).

зефѐт *м. Остар.* Гощавка, гуляй, пир, веселба (от тур. **ziyefet** – *същото значение*, от ар.). • *Боже мой, моят син, Неновият син, синът на Нена чорбаджи, ходи по кръчмите, напива се пиян, ходи по жени, свирят му цигани, прави* ***зефети*** (Л. Каравелов). • *Ако някой от копривщенските чорбаджии дава* ***зефет*** *или ако повика гости в къщата си, то без хаджи Генча се не може – Хаджи Генчо трябва да е на селото* (Л. Каравелов).

зехѝр (зейр) м. Отрова (тур. **zehir** – *същото значение*, от перс.). • *По-добре сух хляб с мир, а не много есте със* ***зехир*** (Народна пословица).

зехтѝн *м.* Маслинено масло (тур. **zehtin** – *същото значение*, от ар.). • *Вкусът на салатата е съвсем различен, като я залееш със* ***зехтин*** (БРР).

зѝлове *мн.* 1. Медни или бронзови кръгове, които при удряне произвеждат музикален звук, чинели. 2. Метални кръгчета на дайре. 3. Метални кастанети (от тур. **zil** – *звънец*). • *В този панаир ще видите целия свят... Шум, вик, музики, тъпани, зурли, даарета,* ***зилове***, *чалми, шалвари, цилиндри, кринолини, фустанели, силяхлъци, американци...* (Ал. Константинов). • *Кларнетите, тънките кеманета и* ***зиловете*** *на двете дайрета ту се втурваха всички наедно, ту почваха да се гонят едно след друго* (Д. Калфов).

зор *м. Разг. Неодобр.* 1. Трудност, напрежение; усилие. 2. Насилие, настояване 3. Голяма нужда (тур. **zor** – *напрежение, трудност; сила, мощ*). • *„Общо взето съм много доволен, ама беше голям* ***зор***", *каза Симеон Кобурготски пред „Труд", след като приключи визитата си във Франция* (в. „Труд", бр. 129, 2001, с. 60). • *Вече без* ***зор*** *може да се реши простата задачка: колко още медийни закона в колко парламентарни часа трябва да се приемат, колко още членове трябва да се изберат в НСРТ...* (в. „24 часа", 09.01.1999, с. 13). • *„Сократ" не си дава* ***зор*** (в. „Труд", 18.12.1998).

зор-замàн *неизм. Разг.* Усилно време, тежко положение, крайна нужда (от тур. **zor** – *напрежение, трудност; сила, мощ*, от пер. и **zaman** – *време*, от ар.). • *Докторът, дето има една дума, при зор-заман и в женската баня влиза* (Г. Караславов).

зòрлем (**зòрлен**) *нареч.* Насила, едвам, с трудност (от тур. **zorlamak** – *принуждавам, насилвам, правя големи усилия*). • *Върти, суче човекът, мъчи се да е мотивиран и историческите справки вкарва в употреба, но си личи, че е зорлен работа* (в. „Демокрация", бр. 30, 1997). • *Зорлем ни карат да дирим щастие в чужбина* (в. „Труд", 24.12.1998). • *Зорлем затворници* (в. „Труд", бр. 153, 2000, с. 1).

зулỳм (**золỳм**) *м. Разг. Неодобр.* Безчинство, обир, насилие, несправедливост (тур. **zulüm** – *насилие, тирания, пакост, безчинство*). • *Кое накара министър-председателя почти да оневини армията за предполагаемия зулум?* (в. „24 часа", бр. 188, 2000, с. 12). • *Возилата ми стоят отключени навън – само кубинците-емигранти правят зулуми* (в. „Жълт Труд", бр. 32, 1994, с. 20). • *Жената щракнала челюсти, защото ченгето закопчало децата за золуми* (в. „24 часа", бр. 70, 1997, с. 4). • *„Ремоут експлорър" бележи нова ера в електронните зулуми* (в. „24 часа", 24.12.1998). • *За днешния си ден и за золумите на кмета терминатор галичани предпочитат да мълчат* (в. „Труд", бр. 149, 2002, с. 13).

зулумджѝя (**золумджѝя**) *м.* Човек, който прави зулуми (от тур. **zulüm** – *пакост, безчинство*). • *Долу Дочо Войновски! Долу тоя золумджия* (Т. Г. Влайков).

зỳрла *ж.* Предна част от главата на животно, където се намират устата и ноздрите; муцуна (от тур. **zurna** – *дървен музикален инструмент; поради прилика с инструмента*). • *Лицето му е като свинска зурла* (БРР).

зурлà (**зурнà**) *ж.* Дървен музикален инструмент с пискливо звук, обикновено в турска или циганска музика (тур. **zurna** –

същото значение, от перс.). • *В този панаир ще видите целия свят... Шум, вик, музики, тъпани, зурли, даарета, зилове, чалми, шалвари, цилиндри, кринолини, фустанели, силяхлъци, американци...* (Ал. Константинов). • *Свистят* ***зурни****, цвърчат кебапчета, народът се кефи* (в. „Шок", бр. 9, 2000, с. 8–9).

зюмбю̀л *м.* Градинско цвете, хиацинт (тур. **zümbül** – *същото значение*). • ***Зюмбюл*** *– че късаш – практическо знание ще добиеш, ще хванеш добро приятелство* (К. Петров). • *Приятната миризма на* ***зюмбюлите****, смесена с миризмата на млякото, пълни с априлски радости сърцата на беседуващите другари* (Ст. Заимов). • ***Зюмбюлът*** *има толкова силен мирис, че не трябва да се държи в спални, за да не причини гла воболие* (С. Николаева).

зян *м. Разг. Неодобр.* Загуба, вреда, съсипване (от тур. **ziyan zıya** – *същото значение*, от перс.). • *Оттогава мелни чарят Иван ходел винаги с чифте на рамо, а съпругът на пострадалата го дебнел, за да изпревари сина си и да не отиде* ***зян*** *момчето* (в. „24 часа", бр. 48, 1997, с. 5). • *Добичето струва 1500 лв. Представяте ли си, ако беше отишло* ***зян*** *заради тия шашкъни, дето не спазват правилата на движение – кахъреха се собственикът Янко и жена му Иванка* (в. „Нощен Труд", бр. 85, 2000, с. 16).

И

ибришѝм *м.* Вид тънки копринени или други конци (тур. **ibrişim** – *същото значение*, от перс.). • *Когато дядо Либен поседи малко, то обикновено туря на главата си бяло платнено фесленце, което е поръбено с* ***ибришим****, и съблича ситният си контош* (Л. Каравелов).

ибрѝк *м. Диал.* Меден или глинен съд, който има чучурче за поливане, подобно на лейка (тур. **ibrik** – *същото значение*). • *Ще взема* ***ибрика****, да освежа зарзавата...* (БРР).

изѐт *м. Остар.* Труд, мъка (тур. **izzet** – *същото значение*). • ***Види се, че е нужно да се доказва на всяка стъпка, че българина е роден само за изет*** (А. Константинов).

изкя̀ря *гл. св. Жарг. Грубо* Спечелвам (от тур. **kâr** – *печалба, облага, сметка*, от перс. kar – *занятие, труд*). • ***Стойне пак е изкярил една пендара*** (В. Ченков). • ***Изкярвам по нещичко от пякоя и друга делаверка*** (БРР).

измекя̀р, -ин *м. Грубо* Човек, който слугува; слуга прислужник (от тур. **hizmetkâr** – *същото значение*, от ар. hizmet – *служене* и перс. kjardän – *правя*). • *Той събирал в къщата си цяло стадо хрътки и копои, цели ергелета коне и цяла тайфа* ***измекяри****, оръженосци* (*ясакчии*), *чубукчии и така нататък* (Л. Каравелов).

измѐт *м. Остар.* Прислужване, слугуване (тур. **izmet** – *същото значение*, от ар. hizmet – *служба, занятие*). • *Всеки иска да го слушаш, на неговия акъл* ***измет*** *да правиш, за тебе не остава време* (Д. Талев).

икиндѝя *ж. Диал.* 1. Привечер, надвечер. 2. Мохамеданска следобедна молитва между пладне и залез слънце (от тур. **ikindi** – *същото значение*). • *Със е пътят на есенното слънце и по* ***икиндия*** *то вече се спуща ниско над баирите* (Н. Тихолов).

икра̀м *м. Остар.* Чест, почит, уважение (тур. **ikram** – *същото значение*). • *Нощуваше гъдуларят у дома, и баща ми му правеше много* ***икрам***... (П. Р. Славейков).

ила̀ч *м.* (обикн. *мн.*). *Остар. Разг. Иронич.* Лек, лекарство (тур. **ilâç** – *същото значение*, от ар.). • *За негово учудване обаче при рутинна проверка след мача „Селта“ – „Валядолид“ 0:2 в кръвта му бил открит забраненият стероид нандролан, който се съдържал в* ***илача*** (в. „24 часа“, бр. 45, 1997, с. 46). • *Софиянски пуска цените на* ***илачите*** *от понеделник* (в. „24 часа“, бр. 57, 1997, с. 4). • *Болни от рак гаснат без*

илачи (в. „24 часа“, бр. 50, 1997, с. 4). • *Новите родни* ***илачи*** *спират* (в. „24 часа“, 11.01.1999, с. 8). • *За* ***илачи*** *се пътува 100 км до Благоевград* (в. „Новинар“, бр. 42, 1997, с. 1). • *Досега само на бебетата и децата до 4 г. се полагаха* ***илачи*** *без пари* (в. „Новинар“, бр. 216, 1997, с. 2). • *$ 1000 и 2000 CHF дават еколозите за храна и* ***илачи*** *за животните, които умират от системно недохранване* (в. „Новинар“, бр. 216, 1997, с. 16). • ***Илачи*** *нямало, консумативи нямало, а всичко струвало скъпо, и то много* (в. „Новинар“, бр. 217, 1997, с. 7). • *Само да не ми разправя телевизорът, че нямало за зърно, за зоб, за* ***илачи***, *за дискали* (в. „Новинар“, бр. 219, 1997, с. 7). • *Накрая той си признал, че понеже не се чувствал добре, се лекувал с бренди, а приятелката му на няколко пъти му доливала сериозни дози от „****илача****“* (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 30). • *Пускат* ***илачите*** *за диабет* (в. „24 часа“, *Варна*), бр. 202, 2000). • *Адска миризма се носеше от напечените от слънцето* ***илачи*** (в. „Труд“, *Софиянец*, бр. 217, 2001, с. 1).

илдъз (йълдъз) *ж.* 1. Звезда. 2. Градинското цвете гергина (тур. **yıldız** – *звезда, прен. щастие*). • *Очите ѝ са като* ***илдъз!*** (БРР).

имàм *м.* Мохамедански духовник (тур. **imam** – *същото значение*, от ар.). • *За двамата мюсюлмани сред кълнящите се не бе повикан* ***имам*** (в. „Труд“, бр. 138, 2000, с. 3).

имàмбаялдъ (имàмбайълдъ) *м.* и *ж.* Вид ястие, приготвено от запържени с много мазнина чушки, лук, червени и сини домати, (тур. **imambayıldı** – *същото значение*, от ар.). • *Във всяко меню присъстват бюрек, пържола, но агнешка, гювеч, кебап, кюфтета,* ***имамбаялдъ*** *и всякакви средиземноморски риби и деликатеси* (в. „24 часа“, бр. 203, 2000, с. 12).

имарѐт *м. Истор.* Дом, предназначен за благотворителни цели, приют за бедни и странници при джамия (тур. **imaret** – *същото значение*, от ар.). • *Той направи мно-*

го джамии, ***имарети*** *и медресета, изгради три знаменити мостове, раздаде големи суми за милостиня* (П. Р. Славейков).

имзàк *м.* Хранене през нощта, докато трае постът при рамазана (от тур. **imsak** – *същото значение*, от ар.). • *Рамазанът продължава един месец, през който всеки мюсюлманин, по-възрастен от 10 години, е задължен да не приема храна от изгрев до залез слънце, а само през нощта* (***имзак***), *да не пуши, да не вдъхва благовония и да не се отдава на удоволствия* (Столичен печат, 2000).

инàт *м. Разг.* Безсмислено упорство (тур. **inat** – *твърдоглавие, безсмислено упорство*, от ар.). • *А самият той ще се нареди сред своите предшественици – неудачници, които къде от глупост, къде от* ***инат*** *сдадоха властта* (в. „24 часа", бр. 113, 2000, с. 10). • ***Инатът*** *на опозицията може да се окаже пагубен за страната* (в. „24 часа", 06.12.1998). • *Добичето нападнало дядо Байрям преди Великден, след като старецът го набил заради* ***ината*** *му* (в. „24 часа", бр. 116, 2000, с. 36). • *Някои може да си мислят, че това е форма на типично балканския синдром –* ***ината*** (в „Труд", бр. 119, 2000, с. 24).

инàт *прил. неизм. Разг.* Твърдоглав човек (от тур. **inat** – *твърдоглавие, безсмислено упорство*, от ар.). • *Ей,* ***инат*** *човек си!* (БРР).

исля̀м *м.* Религия, разпространена в Близкия изток, основа на учението за единен Бог Аллах (тур. **islâm** – *същото значение*, от ар. islam – *издигнатост над всичко земно*). • *В затвора Майк си направи някоя и друга татуировка, прие* ***исляма***, *подготви се за бъдещите битки* (в. „ Всичко за всеки", бр. 17, 2000, с. 12). • *Радикалният* ***ислям*** *може да взриви религиозния мир у нас* (в. „Труд", бр. 218, 2000, с. 12).

ичкѝя *ж.* Алкохолно питие (от тур. **içki** – *същото значение*). • *Зарзаватът имаше цвета на трикольора, но както и да се обърнеше след това бурканът – нямаше*

да се получи знак за война срещу ичкията (в. „Капитал“, 11.11.–17.11.2000, *Бакхус*, с. 26).

ишалàх (ишаллàх) *междум.* Дай Боже! (тур. **işallah** – *същото значение*). • ***Ишалах, сине, ишалах!*** (БРР).

ишарѐт *м.* Знак, направен с ръка, очи и др. (тур. **işaret** – *същото значение*). • *На всяка по нещо пришепне, по нещо направи с ръка* ***ишарет*** (М. Георгиев).

ишлемѐ *ср. Разг.* Изработване на нещо с материали на клиента и заплащане на парче (тур. **işleme** – *същото значение*; от **iş** – *работа*). • *Две страници на* ***ишлеме*** (в. „24 часа“, бр. 108, 2000, с. 13). • *Глей сега, ..., правя тази страница на* ***ишлеме***, *щото който чете – ни пичели, който пише – пичели...* (в. „24 часа“, 15.04.2000, с. 14). • *Фирма „Дариос“ търси шивашки цехове за предоставяне работа* **на** ***ишлеме*** *– ушиване на памучни трикотажни изделия* (в. „Труд“, бр. 117, 2000, *Малки обяви VI*). • *Държавата на* ***ишлемето*** (в. „24 часа“, бр. 280, 2002, с. 5)

ищàх *м. Разг.* Желание (тур. **iştah** – *апетит*, от ар.). • *С еднакъв* ***ищах*** *те усвояват и задължителните програми, и забавните игри* (в. „Труд“, бр. 128, 2000, с. 10). • *Обикновено* ***ищахът*** *ми идва към 7 часа сутринта* (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 15).

Й

йок *част. Диал. Неодобр.* В никакъв случай; не (тур. **yok** – *няма, нямане, немотия; който отсъствува; не*). • *С тази престъпност, с мутрите, сраснали се с властта, с блеещата прокуратура и автоджамбазлъка като национален спорт –* ***йок*** *визи* (в. „Монитор“, 13.11.2000, с. 6). • *Ток и вода –* ***йок***, *селото примряло в преспите, училищата затворени – даскалите не могат да пристигнат* (в. „24 часа“, 06.01.2000, с. 13).

К

каба̀ *прил. неизм. Неодобр.* Пълен, отпуснат (тур. **kaba** – *1. Дебел и мек. 2. Отпуснат, мекушав. 3. Прост, недодялан. 4. Просташки*). • *Половин час по-късно пък „Рожен'2000" ще бъде тържествено открит с родопска песен в изпълнение на Валя Балканска на фона на 100-те* ***каба*** *гайди* (в. „Труд", бр. 186, 2000, с. 2).

ка̀бар *м.* Със и лек гвоздей с голяма глава за закрепване на хартия и други леки материали (от тур. **kabara** – *същото значение*). • *Наковаха* ***кабарите*** *по дивана и стана като ново* (БРР).

кабарди̇̀свам *несв.* (**кабарди̇̀сам** *св.*) *Разг.* 1. Бухвам, набъбвам, шупвам. 2. Ставам готов (от тур. **kabarmak** – *същото значение*). • *От дума на дума работата* ***кабардисала...*** (А. Константинов). • *Картофите* ***кабардисват*** *за 30 минути* (БТВ, *Бон апети*, юни 2003).

кабахàт *м. Разг.* Вина, грешка (тур. **kabahat** – *същото значение*, от ар.). • *Д. го обади на турското правителство и то го фанало, но после го пак пустило... Не намерили* ***кабахат*** (Ив. Вазов).

кабахатлѝя *м. Разг.* Човек, виновен за нещо; виновник (от тур. **kabahatlı** – *същото значение*, от ар.). • *Ти си* ***кабахатлия****, каурин проклети!* (Н. Хайтов).

кабѝл *нареч. Остар.* Възможно (тур. **kabil** – *същото значение*, от ар.). • *– Утрепаха го нашия Жълтурко – казваше чичо Митуш. –* ***Кабил*** *не е... мърсува... трябва да са го убили. Изпълни той някой трап* (Й. Йовков).

кавàк *м.* 1. Топола. 2. *мн.* Черноморски курорт „Каваците" (тур. **kavak** – *топола*). • *Тогава той се качи на върха на* ***кавака*** *и дълго я вика* (Ел. Пелин). • *Сред долината има буйна и красива китка от стройни брези, високи* ***каваци****, ели, стари лески, млади буки и две тополи.* (Ел. Пелин). • *Въоръжени завардиха къмпинг* ***„Каваците"*** (в. „24 часа", бр. 139, 2000, с. 4).

кава̀л *м.* Дървен духов музикален инструмент с форма на тръба и дупки по нея пищял (тур. **kaval** – *същото значение*). • *Засвиреше ли с* ***кавала****, и птиците замлъкваха. Истински свирач!* (БРР).

кавалджѝя *м.* Човек, който свири на кавал (от тур. **kaval** – *духов музикален инструмент*). • *Венци душевадецът свири с* ***кавалджията*** Теодоси Спасов, с Васил Пармаков, с Христо Йоцов (в. „24 часа", бр. 115, 2000, с. 22).

кавардѝсвам *несв.* (**кавардѝсам** *св.*) Запържвам, препържвам, препичам (от тур. **kavurmak** – *същото значение*). • *Че постой още малко, како Кичо, има време да го* ***кавардисаш*** (Г. Караславов).

кавга̀ *ж. Разг.* Шумна караница, разправия, свада (тур. **kavga** – *същото значение*). • *Три минути* ***кавга*** *решават брака* (в. „24 часа", 01.04.2000, с. 16). • *Убиецът заплашил съпругата Галина Хаджийска и се опитал да инсценира смърт след семейна* ***кавга*** (в. „24 часа", 10.10.1999, с. 19).

кавгаджѝя *м. Разг. Неодобр.* Човек, склонен към кавги (от тур. **kavgacı** – *същото значение*). • *Познаваха го като голям* ***кавгаджия*** *и побойник* (БРР).

кавърмà *ж. Диал.* Ястие с парчета месо и праз лук (от тур. **kavurma** – *същото значение*). • ***Кавърма*** *от агнешки дреболии* (в. „Семеен вестник", бр. 6, 2000, с. 11).

кадайф *м.* Изсушени нишки от тесто, които се заливат със захарен сироп след изпичането им (тур. **kadayif** – *същото значение*, от ар.). • *Взема се половин килограм* ***кадаиф*** *и се разделя на две части* (в. „Всичко за всеки", бр. 17, 2000, с. 7).

кадѐм *м. Разг.* Успех, щастие, сполука (тур. **kadem** – *1. Успех, щастие, сполука. 2. Стъпка. 3. Мярка за измерване*, от ар.). • *Бонев става* ***кадем*** *на ресторант* (в. „Нощен Труд", бр. 232, 2000, с. 5). • *Бекенбауер си отнесе за* ***кадем*** *химикалката на „НТ"* (в. „Нощен Труд", бр. 82, 2000, с. 12). • *Малки листчета с арабски букви носят за* ***кадем*** *отскоро живущите на столичния*

комплекс „Младост", разузна „НТ" (в. „Нощен Труд", бр. 90, 2000).

кадемлѝя *м. прил. неизм. Разг.* Човек, който носи щастие, късмет, успех, сполука (от тур. **kademli** – *същото значение*, от ар.). • *Дай – казват – да тръгне и на нас. **Кадемлия** човек си* (К. Кръстев).

кадифѐ *ср.* Вид мек копринен или копринено-памучен плат (тур. **kadife** – *същото значение*). • *Ако искате ръцете ви да са меки като **кадифе**, поглезете ги с маслена баня* (в. „Вестник за жената", бр. 45, 2000, с. 15). • *Материите, които се използват за абитуриентските облекла са **кадифе**, коприна, шифон* (в. „Труд", бр. 121, 2000, с. 12). • *Във витрината, чиято задна стена е драпирана с червено **кадифе**, е положена част от череп, голямо колкото юмрук* (в. „24 часа", бр. 123, 2000, с. 25).

кадѝя *м. Остар.* Съдия (от тур. **kadı** – *същото значение*, от ар.). • *Тия писма повеляват на каймакамина, на **кадията** и на агата Сюлейман, син на Дауд, с всички сили да помогне на мене, Караибрахим, да разсея заблудата на неверниците* (Ан. Дончев). • *Ако би бил аз **кадия** или ага, то на всичките млади момченца би ударил по петдесет тояжчици по табанците и да им дам „слобода или смърт"* (Л. Каравелов).

кадъ̀на *ж.* Мюсюлманска туркиня, ханъма, съпруга на турчин (от тур. **kadın** – *същото значение*). • *Жените заедно с арапкините и харем-кехаята отиват: остават само три **кадъни*** (Л. Каравелов).

кадъ̀рен *прил. Разг.* Способен, годен (от тур. **kadir** – *1. Стойност, цена. 2. Способност, достойнство*, от ар.). • *„Честен е и **кадърен**", добави тя. Друга обаче я поправи: „Ще го подкрепим, ама нека седесето го издигне."* (в. „24 часа", бр. 265, 2000, с. 3). • *Според немските лекари в България има **кадърни** специалисти и достатъчно техника, за да се правят подобни операции* (в. „24 часа", бр. 231, 2000, с. 6). • *Миланов ще се провали на финала, ако изхвърли **кадър-***

ните специенгета от екипа на Кирил Радев, вместо да ги вземе за навигатори (в. „Труд“, бр. 126, 2000, с. 11). • *Знам* ***кадърни*** *хора за поста на Абрашев* (в. „24 часа“, бр. 341, 2001, *Анализи*, с. 14).

кадъ̀рност *ж. Разг.* Способност, годност (от тур. **kadir** – *1. Стойност, цена. 2. Способност, достойнство*, от ар.). • *Отде тая* ***кадърност*** *у него, един господ знае!* (Столична преса, 2000).

казъртма *ж.* Вид ястие, приготвено от месо, овча лой, лук и сос от червени домати (тур. **kızartma** – *същото значение*). • *Хапнахме* ***казъртма****. Облизах си пръстите* (БРР).

кайш *м.* Ремък (тур. **kayiş** – *същото значение*). *Фразеол.* „опъвам каиша“ – *мъча се, върша непосилен труд.* • *Цял живот* ***опъвам каиша***... (БРР).

каймà *ж.* Смляно или накълцано месо (тур. **kayma** – *същото значение*). *Фразеол.* „правя на кайма“ – *пребивам от бой, размазвам от бой някого.* • *Прасето се разстила, осолява се и се пълни с: нарязаното на ивици и начукано бонфиле,* ***кайма****, измесена с черен пипер, сол...* (в. „Труд“, *Коледни празници*, 24.12.2000 с. 4). • *Датчанин смила жена си на* ***кайма****, за да напише криминале* (в. „Шок свят“, бр. 1, 2000, с. 2).

каймàк *м.* 1. Сметана. 2. *Прен.* Нещо, което е най-отбрано, най-хубаво (тур. **kaymak** – *1. Сметана, крем. 2. Тиня, кал. 3. Прен. Най-хубавата част*). • *Когато искаме да добием* ***каймак****, загряваме суровото мляко и веднага след това го изстудяваме в съд със студена вода* (сп. „Вечен календар“, 1991, с. 140). • *...сакам трапезата да е готова, а кафето да е с дебел* ***каймак*** (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2002, с. 9). • *Те са духовните избраници на народа,* ***каймакът****, а другото е простолюдие* (К. Попов). • *Янките, изглежда, искат да изсмучат и малкото интелектуален* ***каймак****, останал у нас* (в. „Труд“, бр. 311, 2000, с. 3). • ***Каймакът*** *на съсловието се беше стекъл в обвитата с пушеци зала* (в. „24 часа“, бр. 139, 2000, с. 32).

каймакàм, -ин *м.* 1. *Истор.* Околийски управител в Османската империя. 2. Заместник на по-висок началник (тур. **kaymakam** – *същото значение*, от ар.). • ***Каймакамин***ът *седеше сам в стаята си, реизът също, заптиите се разтакаха по двора на конака* (Д. Талев). • *Тогава, по неговите собствени спомени,* ***каймакамин***ът *стана, удари ме с бастуна по главата и го строши* (в. „Седмичен Труд", бр. 22, 2000, с. 12).

каймѐ *ср. Остар.* Банкнота, книжни пари (тур. **kaime** – *1. Книжни пари, банкнота. 2. Официален документ*, от ар.). • *По-рано бях им дал три* ***каймета*** *кола да си купят, а сега за виличка ме врънкат* (Ив. Петров). • *Репортерска проверка по институциите показа, че никой не знае (или се прави, че не знае) съдбата на* ***кайметата*** (в. „Труд", *Софиянец*, бр. 83, 2002, с. 4). • *На многая лета, по-малко гайлета и повече* ***каймета***... (в. „Труд", бр. 205, 2000, с. 12).

кайнàк *м. Диал.* Извор, кладенец (тур. **kaynak** – *1. Извор, източник. 2. Място за спойка, за заваряване*). • *Гостенчетата ще слязат до хайдушките сборища и* ***кайнаци*** (в. „Ноицен Труд", бр. 203, 1995, с. 5).

кайсѝя ж. 1. Овощно дърво с ароматни оранжеви плодове с костилка. 2. Плодът на това дърво, зарзала (от тур. **kayısı** – *същото значение*). • *Някои учени смятат, че боронът – минерал, срещан по-често в морковите, ябълките,* ***кайсиите***, *прасковите, гроздето, и фъстъците – има всъщност основна роля в човешкия организъм* (в. „Жълт Труд", бр. 8, 1994, с. 20). • *Ако са по-големи, например* ***кайсии***, *праскови, смокини* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 13).

какавàн, -ин *м.* Глупак, разсеян човек, заплес (тур. **kakavan** – *глупак, простак*). • *Какво можеш да очакваш от тоя* ***какаван***? (БРР).

калабалѝк *м. Разг. Неодобр.* Много хора, събрани заедно; навалица (тур. **kalabalık** – *същото значение*). • *„Пак ще ви изберем" – викаше в* ***калабалъка*** *пенсионерката*

Тодора Сакутова (в. „24 часа“, бр. 265, 2000, с. 3). • *Абе в* ***калабалъка*** *кой ша ти разбере?* (в. „Сега“, бр. 127, 2000, с. 24). • *Ще има и нова размяна на ролите в политическия* ***калабалък*** (в. „Вестник за жената“, бр. 52, 2002, с. 2).

калàй *м.* 1. Сребристобял ковък метал за подшиване на медни съдове. 2. *Прен. Разг.* Хокане, мъмрене, укор (тур. **kalay** – *1. Сребристобял ковък метал за подшиване на медни съдове. 2. Грубо мъмрене. 3. Псуване*). *Фразеол.* „отнасям калая“ – *получавам незаслужено хокане.* • *Чак до гърмежи се стигнало, но и екипажите трябвало да* ***отнесат калая****, защото предлагали корабно гориво за пари* (в. „Жълт Труд“, бр. 14, 1996, с. 3).

калàуз, -ин *м. Остар.* 1. Търговски посредник. 2. Водач. 3. *Прен.* Голяма часовникова стрелка (от тур. **kılavuz** – *водач*). • *Конят ми беше готов. Аз тръгнах с* ***калаузин*** (Т. Шишков).

калайджѝя *м.* Занаятчия, който калайдисва съдове (от тур. **kalay** – *1. Сребристобял ковък метал за подшиване на медни съдове. 2. Грубо мъмрене. 3. Псуване*). • *„Гледайки несъкрушимите* ***калайджии*** *през този ден, не беше трудно да разбера защо те са мразени от своите съседи българи“, отбелязва Зенга Лонгмор* (в. „Труд“, бр. 192, 2000, с. 10).

калдърѝм *м.* Каменна настилка на улици, пътища и др. (тур. **kaldırım** – *същото значение*, от гр.). • *Из Атила чифт бричка излезе и с шум и трясък по* ***калдъръма*** *се затъркаля по пътя Казанлък – Стара Загора* (Ст. Заимов). • *Защото пътят към университета у нас е ориенталски* ***калдъръм*** (в. „24 часа“, бр. 185, 2000, с. 9). • *Спецбетон имитира* ***калдъръми*** (в. „Труд“, бр. 114, 2001, с. 5). • ***Калдъръм*** *с цигулка* (в. „Нов Семеен вестник“, бр. 21, 2002, с. 8).

калѐ *ср.* 1. *Остар.* Крепост, укрепление. 2. *Разг.* Развалина от селища или сграда. 3. *Прен.* Непоклатим (тур. **kale** – *1. Крепост. 2. Врата*, от ар.). • *Качихме се до* ***Калето****, ама голям зор видехме* (БРР).

калѐвра *ж. Диал.* 1. Плитка кожена обувка. 2. Стари, протрити обувки (тур. **kalevra** – *същото значение*). • *След няколко минути се изправи пред стълбата един... циганин... с чер силяф и бели гащи, червени* ***калеври*** *с опашки...* (Ц. Гинчев). • *В парламента избират* ***калеври*** *за футболния мач срещу румънските депутати, който ще се играе утре...* (в. „Стандарт", бр. 3767, 2003, с. 5).

калѐм *м.* 1. *Остар.* Тръстика. 2. *Истор.* Специална пръчица за писане върху плоча; 3. *Прен.* Молив, писалка, химикалка. 4. *Прен.* Сметка, изчисление (тур. **kalem** – *1. Молив, писалка химикалка. 2. Канцелария, бюро. 3. Тънка четка за рисуване*, от ар. qualam, или от гр. kalamos – *тръстика*). *Фразеол.* „удрям (тегля) калема" – *правя сметки и изчисления; приключвам със сметките.* • *...доживяхме да видим на наша фиданка чер* ***калем*** *да се прихване* (в. „Жълт Труд", 06.–12.01.1995, с. 20). • *Тъкмо да теглим* ***калема*** *и дошло време данъчно* (в. „Черноморие", 28.12.1998).

калка̀н *м.* 1. Вид морска риба с елипсовидно тяло. 2. Външна стена без врати и прозорци, на границата с друг парцел (тур. **kalkan** – *1. Вид морска риба с елипсовидно тяло. 2. Щит*). • ***Калканът*** *се разделя на две половини, като се махат хрилете, перките, главата и по-меките части* (в. „24 часа", 17.02.2000, с. 10). • *Гранични катери засекли чужденците при незаконен улов на* ***калкан*** (в. „Труд", бр. 305, 2000, с. 32).

ка̀лпав *прил. Разг. Неодобр.* Лош, некачествен, подправен, недобър (тур. **kalpav** – *лошо, некачествено изработено*, от перс.). • *Държавата е* ***калпава*** (в. „24 часа", 09.01.1999, с. 13). • *Системата е* ***калпава****, но просветниците нарочно я крепят* (в. „24 часа", бр. 185, 2000, с. 9). • *Здравната каса вечно ще е жадна за пари, това е заложено в* ***калпавия*** *модел на осигуряване* (в. „24 часа", бр. 139, 2000, с. 9). • *Да се стигне до*

забраната на ***калпавите*** *подобрители в колбасите* (в. „Седмичен Труд“, 16.12.1998). • *На* ***калпави*** *политици и космосът им пречи* (в. „Труд“, бр. 135, 2000, с. 3). • *По-късно със самоирония ще признае, че държи рекорда на 2–3 от* ***най-калпавите*** *записи в музикалната история на страната* (в. „Вестник за жената“, бр. 29, 2000, с. 17).

калпазàн, -ин *м. Разг.* Неспособен, мързелив човек, негоден за сериозна работа, калпав човек (тур. **kalpazan** – *същото значение*). • *А най-после пази, боже, / от шарлатани, / от Ивана Найденова – / от* ***калпазани!*** (Л. Каравелов). • *В гимназията имахме един* ***калпазанин,*** *той веднъж получи шестица... Случаят с* ***калпазанина*** *повторих аз, когато попаднах сред колежаните* (в. Труд“, бр. 226, 2001, с. 12).

калпàк *м.* 1. Мъжка кожена шапка с косъма навън. 2. *Прен.* При броене – глава на население (тур. **kalpak** – *мъжка кожена шапка с косъма навън*). • ***Калпак*** *– висок – ще ти оценят мнението; че имаш астраганен – мечта за слава; че е рунтав – разкош; ако ти падне на земята – уволнение, премеждие* (К. Петров). • *Намажете ги със сместа. Сложете* ***калпачето*** *върху пънчето* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 11). • *Консумацията за 1998 година е била средно 50 литра* ***на калпак,*** *а преди десетина години беше стигнала 75 литра* (в. „Труд“, бр. 149, 2000, с. 12). • *Около 50 лева* ***на калпак*** *ще излезе един ден на събора „Рожен 2000“.* (в. „24 часа“, бр. 231, 2000, с. 7).

калтàк *м. Жарг. Грубо* 1. Подъл, нечестен, непочтен човек. 2. Жена с леко поведение, неморална жена (тур. **kaltak** – *проститутка*). • *Голям* ***калтак*** *излезе този човек, да му се ненадяваш* (БРР).

кàлфа *м.* Помощник при майстор занаятчия, който работи срещу заплащане (тур. **kalfa** – *същото значение*, от ар.). • *Той очукваше с дървен чук един голям гюм и Стоян се наведе, за да вижда по-добре, наведе се*

още по-близо и неочаквано, уж на шега, ***калфата*** *посегна с чука и го цапна по носа* (Д. Талев).

калъп *м.* 1. Твърда форма за отливане на еднакви предмети. 2. Приспособление за обтягане на обувки. 3. *Прен.* Строго установени правила и норми; нещо стандартно (тур. **kalıp** – *форма, модел*, от ар. kalyb). • *Първо правел скица, след това на ръка оформял* ***калъпа*** (в. „Труд", бр. 127, 2000, с. 8). • *Да бъдем непокорни срещу* ***калъпа!*** (в. „24 часа", бр. 149, 2000, с. 7). • *Сложих ѝ чипс, стана* ***калъпът*** *и скулптурата се закрепи героично* (сп. „EVA", юни 2000, с. 86).

калъф *ж.* Специално изработена обвивка от плат, кожа, мукава и др., която служи за предпазване на предмет (тур. **kılıf** – *същото значение*, от ар.). • *Сламени възглавници, в басмени* ***калъфи****, редом се редят над миндерлъците край стената* (Ст. Заимов). • *За да го увери в майсторлъка си, той наскоро му подарил уникална сабя с рязана дантела в* ***калъф*** *от орехово дърво* (в. „Труд", бр. 135, 2000, с. 22).

калъчка *ж. Остар.* Сабя (от тур. **kılıç** – *сабя*). • *Прибери червената* ***калъчка****! Не ти отива!* (в. „Демокрация", бр. 290, 1994). • *Затуй, давайте да си крием сабите, да яхаме добичето и да размахаме* ***калъчката*** (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 3).

камà *ж.* Нож или меч, остър от двете страни (тур. **kama** – *същото значение*). • *Аспарух бе наредил върху миндерлика събраните през деня револвери и* ***ками*** (Ст. Заимов). • *Мъжете запасаха* ***ками*** *за Петровден* (в. „Стандарт", бр. 3767, 2003, с. 8).

камшѝк *м.* Здрава дълга пръчка, с която обикновено се удрят впрегнати животни (от тур. **kamçı** – *същото значение*). • ***Камшик*** *– че гледаш – ще бъдеш глобен; че държиш в ръка – голяма сватба ще направиш и ще добиеш наследство* (К. Петров). • *Единият препоръчваше царския* ***камшик****, другият народната самоуправа, народния суверенитет, казано по сегашному*

(Ст. Заимов). • *Да няма само белези и* ***камшици****, защото не си падам по садо-мазо изпълненията* (в. „Нощен Труд", бр. 82, 2000, с. 14).

канàп *м.* 1. Здрава конопена връв. 2. *Жарг.* Мързел. 3. *Жарг.* Мързеливец (от тур. **kinnap** – *конопена връв*). • *Ей, голям* ***канап*** *ме хваща по време на сесия* (БРР).

канарà *ж.* Голяма и стръмна скала (от тур. **kenar** – *бряг*, от перс. **kanär**). • *Кой е този човек, дето все маха с шапка там от* ***канарата****?* (Ив. Вазов).

канарà *прил. Разг.* Голям, снажен човек (от тур. **kenar** – *бряг*, от перс. **kanär**). • *Как се разболя този* ***канара*** *човек, да се чудиш!* (БРР).

канàт *м. Диал.* Крило на врата или на прозорец, дъсчен капак (от тур. **kanat** – *същото значение*, от перс.). • *Само че трябва да се държим всички заедно, за да не отлети някой през* ***канатите*** *на колата* (Х. Русев).

кангàл *м. Остар. Разг.* Свитък от тел, шина и др. железа (от тур. **kangal** – *същото значение*). • *В мазата има само едно руло* ***кангал*** *и някаква железария* (БРР).

кàнджа 1. Кука. 2. Въдица (тур. **kanca** – *кука с дълга дръжка*). • *От широкия комин висеше желязна верига с кука на края –* ***канджа*** (Г. Караславов).

кандѝсвам *несв.* (**кандѝсам** *св.*) 1. *Разг.* Съгласявам се, склaням. 2. *Диал.* Омръзва ми (от тур. **kanmak** – *убеждавам се; бивам задоволен; бивам подмамен*). • *Две неща поиска, и на двете Костов* ***кандиса*** *тутакси – да се прочисти официозът „Демокрация" и да се приеме законът за забрана на комунизма* (в. „24 часа", бр. 116, 2000, с. 9). • *Стопанинът на магазина бързо* ***кандисал*** *и се заел да оформя родословните документи на кученцето* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 14). • *Ще* ***кандисат*** *само тези, които няма къде да съхраняват зърното, каза арендаторът Иван Гочев* (в. „24 часа", бр. 225, 2000, с. 8). • *От питиепродавниците „Бай Генчо" изпроводили най-отбрани български вина и ракии, та дано антинатовци кан-*

дисат (в. „Нощен Труд", бр. 76, 1995). • *В началото на мандата си така се държеше и Йордан Соколов, но после* ***кандиса*** (в. „Труд", бр. 189, 2001, с. 12).

кандърдѝсвам *гл. несв.* (**кандърдѝсам** *св.*) Убеждавам, придумвам (от тур. **kandyrdy** – *същото значение*). • *Ще знаеш, наборе, че не съм дошъл да те* ***кандърдисвам****, ами да чуя думата ти с ушите си* (Ив. Петров).

кандърмà *ж.* Увещание, придумване, кандърдисване (от тур. **kandyrdy** – *убеждавам, придумвам*). • *Така почнаха* ***кандърмите*** *в началото* (БНТ, Канал 1, 09.01.2001).

капàк *м.* 1. Приспособление за затваряне, захлупване на съд, сандък, похлупак. 2. *Прен.* На всичко отгоре (тур. **kapak** – *същото значение*). • *Съхранява се в съдове, захлупени с* ***капак*** (в. „ Всичко за всеки", бр. 17, 2000, с. 3). • ***За капак*** *германски депутати поискаха разследване на „Подкова"* (в. „24 часа", 2000, с. 9). • ***Капакът*** *работи и като гевгир* (в. „Вестник за жената", бр. 45, 2000, с. 13). • ***За капак*** *миналия петък прозвуча като закана речта на Муамар Кадафи в Нигерия* (в. „Труд", бр. 119, 2001, с. 10).

капàн *м.* 1. *Диал.* Място, където затварят заловен в чужд имот добитък 2. Уред, който се залага за ловене на животни, клопка. 3. *Прен.* Примка (тур. **kapan** – *клопка, прен. – примка, хитрина*). • *Във военната доктрина са заложени три* ***капана*** (в. „24 часа", 01.04.2000, с. 10). • *Вие сте попаднали в един невидим зловещ* ***капан****, наречен „комфортна зона в секса"...* (в. „Лична драма", бр. 18, 2000, с. 2). • *МВР заложило незаконно* ***капан*** *в дома на бившия вицепремиер* (в. „Труд", бр. 119, 2000, с. 4).

капàнче *ср. умал.* 1. Малък капан 2. *Разг.* Малка кръчма (от тур. **kapan** – *уред, който се залага за ловене на животни*). • *Собственикът на любимия ресторант на Костов от* ***капанчето*** *за лимонада в „Малашевци" до Дунав мост III* (в. „24 часа", бр. 94, 2000, с. 6). • *Защо не яхнете колата си и привечер не*

изведете семейството в някое ***капанче*** *около населеното си място – ще се разсеете* (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 14). • *С не по-малък интерес очакваме традиционната съботна сбирка без вратовръзки на* ***капанчето*** *„Белведере“* (в. „24 часа“, бр. 190, 2000, с. 16).

капѝя *ж.* 1. Врата или прозорец, отвор на сграда. 2. Сорт месести дълги и прави чушки. 3. *Жарг. Ирон.* Интересен, забавен, смешен човек (от тур. **kapı** – *1. Врата или прозорец, отвор на сграда. 2. Учреждение 3. Калъф за кама, ножница 4. Сорт месести дълги и прави чушки*). • *И ще направя за тебе / в градини нови сараи / със дванадесет* ***капии*** */ с триста прозорци джамлии* (П. Р. Славейков).

карà *прил. неизм.* Черен (тур. **kara** – *същото значение*). • *Ето и тоя изсъхнал* ***Кара*** *Васил, нявга мирен селянин в Кукушко, който възклицава: „С кремик да те дерам, турчине!“ – и без да го слуша някой, почва да разказва своята „жална“ история* (П. К. Яворов).

карабàш *м. Диал.* 1. Който е с черна глава; черноглавец. 2. Калугер (тур. **karabaş** – *черноглавец*). • *Мене ми обади* ***карабашът*** *във Филибе!* (Ив. Вазов).

карагьòзчийка *ж. Разг. Пренебр.* Улична артистка (от тур. **karagözcü** – *1. Уличен артист. 2. Прен. Палячо, фокусник. 3. Смехотворна комедия с кукли*). • *Но къде в Дупница ще ѝ разрешат да стане* ***карагьозчийка!*** (в. „24 часа“, бр. 109, 2000, с. 7).

карагьòзчия *м. Разг. Пренебр.* 1. Уличен артист. 2. *Прен.* Палячо, фокусник. 3. Смехотворна комедия с кукли (от тур. **karagözcü** – *същото значение*). • *Петър Сарафов обаче не искал синът му да стане* ***„карагьозчия“****, т. е. артист...* (в. „Седмичен Труд“, бр. 21, 2000, с. 21).

каракòнджол (каракòнджул) *м.* Зъл нощен дух, вампир, таласъм (от тур. **karacon-colos** – *същото значение*). • *До герана само по тъмно ме пускаха, кога* ***каракон-джулите*** *скачат из водата* (О. Василев).

карашмалъ̀к *м. Диал.* Навалица, множество, неразбория (от тур. **karışık** – *смесен, размесен, разнороден*). • *Не можеш разбра кой какво прави в този* ***карашмалък*** (БРР).

карашъ̀к *м. Диал.* Смес (тур. **karışık** – *смесен, размесен, разнороден*). • *Посяваме есен едно малко ниве само с ченица – другите нивя сеем с ръж и* ***карашък*** (Т. Влайков).

каращѝсвам *несв.* (**каращѝсам** *св.*) *Диал.* Смесвам, разбърквам, меся (от тур. **karışmak** – *същото значение*). • *Тъй викат на шефа на английския парламент, ама думата звучи някак нецензурно, особено като се* ***каращиса*** *в заглавие „Бонев обвини спикера в смущаващи връзки.“* (в. „Сега“, бр. 94, 2000).

кардàш *м. Разг.* Близък другар (тур. **kardaş** – *брат*). • *Диню спира при последната кола и участливо запитва: „За къдя, бе* ***кардаш?...***“ (К. Константинов).

карѐз *м. Диал.* Омраза, злоба (от тур. **garez** – *същото значение*, от ар.). • *...други път по* ***карез*** *записват и непровинени* (Т. Г. Влайков).

карезлѝя *прил. неизм. Диал.* Зъл, озлобен (от тур. **garezli** – *същото значение*, от ар.). • ***Карезлии*** *са те... гонят се, че зная ли?* (Ц. Церковски).

кàрма-карашъ̀к *ж.* Голяма бъркотия (от тур. **karma** – *смесен, размесен* и **karışıklik** – *безпорядък, смесица*). • *Голям* ***карма-карашък*** *се получи* (БНТ, Канал 1, *Мело TV мания*, 18.11.2000).

карпу̀с (карпу̀з) *м. Диал.* Диня, любеница (тур. **karpuz** – *същото значение*). • *Много е сладък* ***карпусът***, *опитай!* (БРР).

каршилъ̀к *м. Диал.* Огниво на кремъклия пушка (тур. **karşılık** – *същото значение*). • *Натри* ***каршилъка*** *с няколко зърна стрит между пръстите му барут* (Ц. Гинчев).

каръ̀к *м. Разг. Неодобр. Ирон.* 1. Човек, на когото не му спори в нищо, не му върви. 2. Липса на късмет (тур. **karık** –

леха, бразда). • *Този път имате шанса да спечелите точно заради това, че сте най-големите* **каръци** (в. „Труд", бр. 345, 2000, с. 30). • *Останалата част от народа обаче си е голям* **карък** (в. „Труд", бр. 45, 2001, с. 36). • ***Каръкът** все някога свършва* (в. „Труд", бр. 45, 2001, с. 36). • *„Ловеч" си сменя името заради* **карък** (в. „Нощен Труд", 17.11.–18.11.2000). • *На Нова година си пожелах жена и любов, ама нещо ме е налегнал любовен* **карък** (в. „Нощен Труд", бр. 77, 2000, с. 12). • *След* **каръка си** *Мпенза дори махна златния ланец от врата си, но и това не му помогна* (в. „Нощен Труд", бр. 122, 2000, с. 2).

каръшки *прил. Разг. Неодобр. Ирон.* Неудачен, несполучлив (от тур. **karık** – *леха, бразда*). • *Миналата година ми беше много* **каръшка** *наистина.* (БНТ, Канал 1, *Добро утро*, 24.02.2001). • *На този ден ще станат известни числата от 16-и тираж, който ще е от така наречените „***каръшки***"* (в. Труд", бр. 52, 2001, с. 35).

касàп, -ин *м.* 1. Човек, който транжира месо; месар. 2. *Жарг.* Хирург, който зле владее занаята; лош професионалист (тур. **kasap** – *месар*). • *Мангъра оставял от вечерта в юзчетата вода да се измирисват, а сутрин ги напълвал с ракия и ги нареждал на тезгяха да пести времето на* **касапите** (Ив. Петров). • *Калпавият* **касапин** *е бич за добичето – ветеринарите имат специална клауза всичко да е хуманно* (в. „168 часа", бр. 31, 2001, с. 3).

касàпница *ж.* 1. Кланица; цех за клане на животни и обработка на месото им. 2. *Остар.* Магазин за прясно месо. 3. *Жарг.* Кръвопролитие при въоръжен сблъсък между хора, групировки и др. (от тур. **kasap** – *месар*). • *„Ще-ше да стане страшна* **касапница**, *ако бомбата беше гръмнала, докато децата играят", коментираха в Русе* (в. „Труд", бр. 217, 2001, с. 48).

касатỳра *ж. Диал.* Войнишки нож, щик (тур. **kasatura** – *същото значение*). • *Те разказваха на четири страни за*

бесението, смеяха се, подиграваха се как плачели жените... как един от тях щял да ръгне една със своята ***касатура*** (З. Стоянов).

кат *м.* 1. Етаж на сграда. 2. Слой, пласт. 3. Комплект дрехи за едно обличане (тур. **kat** – *1. Пласт, слой. 2. Комплект*). • *А Маноловата къща беше голяма, с горен и долен* ***кат****, имаше прозорец и огнища с комин* (Ан. Дончев).

катѝл *м. Жарг. Обидно Грубо* 1. Престъпник, човек, готов на всякакво престъпление. 2. Лош, зъл човек. 3. Глупав, прост човек (тур. **kâtil** – *престъпник, убиец*, от ар.). • *Под влияние обаче на алкохола* ***катилът*** *заби ножа в месестия ѝ врат, вместо право в сънната артерия...* (в. „Нощен Труд", бр. 247, 1995, с. 3).

катмà ж. Вид тестено изделие, палачинка, която си пече върху специална плоча (от тур. **katmer** – *слой, пласт; бюрек – вид баница*). • *Често си спомням за тях – качамак, царевична каша със саздърма, боб с пастърма, клин,* ***катми*** *и още много други* (в. „Вестник за жената", бр. 45, 2000, с. 12).

катък *м. Диал.* 1. Прибавка към хляб (сирене, масло, сланина). 2. Варено със сирене прясно мляко. 3. Изцедено кисело мляко с чесън (тур. **katık** – *прибавка на сирене, масло, сланина към хляб*). • *На масата бяха сложени баница, кльопоолу,* ***катък****, чеверме* (в. „24 часа", бр. 73, 2003, с. 2).

катър *м.* Домашно животно, хибрид от магарица и конски жребец, за разлика от мулето, което е мелез от кобила и магарешки жребец (тур. **katır** – *същото значение*). • *След стадата се движел конски керван, от 150 коне и* ***катъри****, натоварени с покъщнината и децата* (в. „Жълт Труд", бр. 36, 1995, с. 11).

каѝш *м. Остар.* Затвор; полицейски участък (от тур. **kovuş** – *обща спалня в казарма, болница или затвор, килия*). • *Надзиратели взломявали возилата и ги докарвали в* ***кауша****... След това необезпокоявани внасяли дрога-*

та в ***кауша*** *по време на свиждане* (в. „Труд“, бр. 136, 2000, с. 46). • *Дивите фенове в* ***кауша*** *до 90-ата мин.* (в. „24 часа, 02.10.2001, с. 10).

кафà *междум. Неодобр.* Омръзна ми, досадно ми е (от тур. **kâfi** – *достатъчно, стига*). • *Ама после нали ще ме запознаеш със Слави?* ***Кафа!*** (БТВ, *Шоуто на Слави*, 03.03.2002, повторение).

кафѐ *ср.* 1. Зърната на тропическо растение, които съдържат кофеин и служат за приготвяне на напитка. 2. Напитка, приготвена от изпечени смлени такива зърна (тур. **kahve** – *същото значение*, от ар. **kahvah**). • *Депутатското* ***кафе*** *поскъпна с 5 ст* (в. „Труд“, бр. 213, 2001, с. 3). • *Новак буди Ицо с* ***кафе*** (в. „24 часа“, бр. 88, 2000, с. 18). • *Дадохме свобода на словото и започнахме да пишем кой къде си пие* ***кафето****, а същественото премълчаваме* (в. „24 часа“, 01.02.2000, с. 9).

кафеджѝя *м.* Съдържател на кафене (от тур. **kahve** – *същото значение*, от ар. kahvah). • ***Кафеджиите*** *имат и разход на ток, вода, наем за помещения и персонал* (в. „24 часа“, бр. 50, 1997, с. 14).

кафѐз *м.* 1. Клетка за птици. 2. *Жарг.* Полицейски участък или затвор (тур. **kafes** – *решетка на прозорец*). • *Чувствам се като птичка в* ***кафез****.* (БРР).

кахѝр *м. Разг. Неодобр.* Грижа, печал, скръб, мъка (тур. **kahır** – *същото значение*, от ар.). • *Неочакваните пробойни в магистратурата и Конституционния съд им отвориха нов* ***кахър*** *– кои са „правилните“ люде за ованантени постове там* (в. „Труд“, 26.10.2000). • *Парични* ***кахъри*** *са причината В. П. от село Г. да пребие до смърт съпругата си* (в. „Жълт труд“, 08.01.1999).

кахъря̀ се *несв. Разг. Неодобр.* Угрижен, печален съм (от тур. **kahır** – *грижа, печал*, от ар.). • *Жалко, ако беше гръмнала, нямаше да има сесия,* ***кахъряха се*** *студенти* (в. „Труд“, бр. 285, 2000, с. 5). • *Очаква се да присъстват 45 000 фенове на „Дарби Каунти“,* ***кахъри се*** *спортистът* (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 1). • *До-*

*бичето струва 1500 лв. Представяте ли си, ако беше отишло зян заради тия шашкъни, дето не спазват правилата на движение – **кахъряха** се собственикът Янко и жена му Иванка* (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 16). • *Ние сме робите в малкия бизнес, защото обектите ни всъщност носят приход само по осем дни в месеца, колкото е битакът, **кахъряха се** как ще избият загубите наемателите от останалите ударени обекти* (в. „Труд“, бр. 205, 2000, с. 4). • *Сбъркате ли дозировката, лютеничката ще стане мармалад, но дип не се **кахърете*** (в. „Труд“, *Софиянец*, бр. 281, 2002, с. 4).

качàк *м. Диал.* Беглец, дезертьор (тур. **kaçak** – *същото значение*). • *Мой прадядо е бил заточен в турски затвор, откъдето е избягал. А на турски „**качак**“ означава „беглец“. Оттам идва фамилията Качакови и тя няма нищо общо с тютюна* (в. „Труд“, бр. 298, 2001, с. 9).

качамàк *м.* Ястие от сварено на каша царевично брашно (тур. **kaçamak** – *същото значение*). • *Често си спомням за тях – **качамак**, царевична каша със саздърма, боб с пастърма, клин, катми и още много други* (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 12). • *Домакините му в село Жълтуша – Сашо и Райме Александрови, го гостиха с **качамак**, пилешка супа, пиле с картофи, пататник (баница с картофи), баклава и айран за десерт* (в. „Труд“, бр. 287, 2000, с. 3). • *Самоковски зелник, **качамак** и пръжки предложи вчера Симеон Сакскобургготски на гостите на сватбата на Калина и Китин в резиденция „Царска Бистрица“* (в. „Труд“, бр. 298, 2002, с. 1). • *Пак ни гледат в **качамака*** (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 3). • *Не щеме ний US кукуруз, не щеме мамалига. Дайте **качамака**!* (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 3). • *Това важи за всички видове **качамаци** и кюспета, защото в студена вода те се разтварят много по-бавно и отделяните от*

тях аромати не се разнасят надалеч (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 27).

кая̀ *ж. Диал.* Вид риба (от тур. **kaya balığı** – *същото значение*). • *В няколко големи халвени кутии, запоени с калай, бяха мариновани* ***кая*** *и едър морски кефал, ловен с бомби чак към залива зад Емине* (П. Вежинов).

каяфѐт *м.* Външен вид, външност; облекло (тур. **kıyafet** – *същото значение*, от ар.). • *Действителният проблем е, че хайдушкият му* ***каяфет*** *устройва не само него* (в. „Стандарт“, бр. 1112, 1995, с. 13). • *То нямаш и* ***каяфет*** *за политика: като те гледа човек все чака да запееш „шакадъм, шакадъм“* (в. „Демокрация“, бр. 43, 1997, с. 24).

кебàп *м.* 1. Отбрани късчета месо, печено във фурна или на скара. 2. Ястие от малки задушени късчета месо със сос и подправки (тур. **kebap** – *печено на шиш месо*). • *Левентите от военните клубове винаги са си похапвали с апетит телешко – задушено,* ***кебап***, *кюфтенца – за да водят с успех нощните атаки при любовниците си* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 29).

кебàпче *м.* Специално измесено с подправки кълцано месо, приготвено във формата на малки наденички и изпечено на скара (от тур. **kebapçı** – *същото значение*). • *Защото Йълдъз поднесе мешана скара, а какво е мешана скара? Пържолка, шишче,* ***кебапче***, *всичко, за да се нахраниш хубаво* (в. „24 часа“, бр. 115, 2000, с. 22). • *Фолклор и* ***кебапчета*** *на Копривщица 2000* (в. „Труд“, бр. 219, 2000, с. 24). • *Тя се оправда, че не яде депутатски* ***кебапчета*** *и кюфтета, а само банички и кифли* (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 3). • *Свистят зурни, цвърчат* ***кебапчета***, *народът се кефи* (в. „Шок“, бр. 9, 2000, с. 8–9). • *...сергии, отрупани с всевъзможни джунджурии, звън на чанове и мирис на* ***кебапчета*** *и, разбира се, автентичен фолклор* (в. „Труд“, бр. 219, 2000, с. 4).

кѐл *м.* Кожно заболяване по окосмените части на човек и на някои животни, от което опадват космите (тур. **kel** – *плешивост, плешив*, от перс.). • *Намажи го с олио! Главата му е цялата в кел* (БРР).

келемѐ (келемлѐ) *ср.* 1. *Диал.* Запустяла, изостанала нива (от тур. **kel** – *плешив*, от перс.). 2. *Жарг. Неодобр.* Нищожен човек. • *...достатъчно беше да се дигне пушилка от случайното запалване на някоя нива-келеме* (З. Стоянов). • *...главният виновник на тържеството се пощи в това време в някое добруджанско келемле* (З. Стоянов).

келѐп *м. Диал.* Гранка прежда, голямо чиле (тур. **kelep** – *същото значение*). • *Дай му памук от дванайсетте келепи, бай Гоце, казват, че бил много здрав* (Ст. Ц. Даскалов).

келепѝр *м. Разг.* Печалба, получена без труд (тур. **kelepir** – *същото значение*). • *Келепир. Не съвсем. Посланикът се радва на добро жилище, шофьор и т. н.* (в. „Труд", 04.08.2001, с. 11). • *Ако тръгнем натам с празен джоб и с нашенския манталитет за далаверка или келепир, бързо ще ни качат на обратния самолет* (в. „Труд", бр. 329, 2000, с. 28). • *За дребен келепир наши киснат с часове на Стрезимировци* (в. „Жълт труд", бр. 44, 1995, с. 3). • *...става дума не за келепирец, а за някакъв си там национален идеал* (в. „Стандарт", бр. 1133, 1995, с. 12). • *Финансовите келепири решават първенството ни* (в. „Нощен Труд", бр. 85, 1997, с. 14).

келепирджѝя *м. Разг. Неодобр.* Човек, който търси изгода, печалба, без да е вложил труд (от тур. **kelepir** – *печалба, получена без труд*). • *Писало ми е от келепирджии!* (БРР).

келѐш *м. Разг. Неодобр.* 1. Презрян, долен човек. 2. Неопитен, незрял човек. 3. Дребен, нисък човек. 4. Плешив човек (тур. **keleş** – *1. Юнак, храбрец. 2. Крастав, плешив*). • *„Не съм очаквал, че ще излезе такъв невъзпитан келеш", сподели карикатуристът виновно* (в. „24 часа", 07.01.2000, с. 13).

кемѐр *м. Остар.* Вид тесен пояс, който служи за кесия (тур. **kemer** – *същото значение*, от перс.). • *Аз десет хиляди жълтички имам в* ***кемерчето*** *си и пак ми не трябват ни „природности"...* (Л. Каравелов).

кенàр *м.* 1. Ивица, втъкана в плат за украса. 2. Плат с такава ивица (тур. **kenar** – *1. Край. 2. Краен. 3. Ръб*). • *Отново са на мода фусти от* ***кенар*** (БРР).

кенѐф *м. Разг. Грубо* Отходно място, клозет, нужник (тур. **kenef** – *същото значение*). • *Гъбата била една за целия* ***кенеф***... (в. „24 часа", бр. 60, 1997, с. 7). • *По едно време, към полунощ, вече ѝ стана лошо и отиде в* ***кенефа*** *да драйфа* (в. „Нощен шок", бр. 11, 2000, с. 2). • *Не че било трудно – те предпочели да си разменят ласки в стария* ***кенеф*** *на Борисовата градина, а само през един булевард отсреща святкали загадъчно и прозорците на Георги Парцалев* (в. „Шок", бр. 18, 2000, с. 4). • *Стиснат дядка се удави в* ***кенеф***, *търсел си ченето* (в. „Световни куриози", бр. 19, 2000, с. 2). • *Училищните* ***кенефи*** *под аренда!* (в. „Труд", *Софиянец*, бр. 256, 2002, с. 2).

кепазѐ *ср.* 1. Безсрамен, безчестен. 2. Смешен, нищожен (тур. **kepaze** – *същото значение*). • *Не ме занимавай с това* ***кепазе***! *Не ме интересуват мераците му* (БРР).

кепазѝ *несв. Диал.* Срамя, безчестя (от тур. **kepaze** – *безсрамен, безчестен*, от перс.). • *Няма да* ***кепазиш*** *чуждото момиче!* (Ив. Петров).

кепѐнци *мн. Разг. Неодобр.* Дървени или ламаринени капаци за затваряне на магазини, витрини, прозорци (от тур. **kepenk** – *същото значение*). • *За да не рискува здравето на артист и публика, ръководството взело решение оперетата да спусне* ***кепенци*** *принудително, докато се намери нафта за парното отопление* (в. „Куриер 5", бр. 29, 1997, с. 48). • *Павилиони за плодове и зеленчуци също пуснаха* ***кепенците*** (в. „24 часа", бр. 32, 1997, с. 1). • *Властите в Йоханесбург хлопна* ***кепенците*** *на мисията миналия юни по финансови*

причини (в. „24 часа“, 15.01.1999, с. 1). • *Паника за мляко обзе Плевен, след като държавната фирма „Сирма“ спусна* ***кепенци*** *заради борчове* (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 3). • *Енигматичният столичен клуб „Спартакус“ пуска* ***кепенци*** *на 15 август* (в. „Нощен Труд“, бр. 154, 1997, с. 5). • *Продавачите изчакваха нови цени и масово пуснаха* ***кепенци*** (в. „Новинар“, бр. 29, 1997, с. 4). • *Мърдок отвори* ***кепенците*** (в. „24 часа“, 25.01.2000, с. 5). • *Купят ли фирмите, или изхвърлят работниците, или продават машини и ударят* ***кепенци*** (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 9). • *Заведенията хлопвали* ***кепенци*** *след обществено гласуване с бюлетини, на които пишело „За затваряне“ или „Против затваряне“* (в. „24 часа“, бр. 65, 2000, с. 5).

кѐпче *ср.* 1. Голяма лъжица, гребалка. 2. Вид мрежа с обръч и дълга дръжка, предназначена за риболов (тур. **kepçe** – *същото значение*). • *...изтичвам по крайбрежието и като грабвам* ***кепчето*** *на един рибар, дълбоко заспал в лодката си, показвам се над скалата* (Д. Немиров).

керва̀н *м.* Колона от коне, каруци камили, които пътуват заедно и пренасят товари (тур. **kervan** – *същото значение*, от перс.). • *Търговските* ***кервани****, които търгували на Запад, ги подлагали на най-старателна проверка* (в. „Жълт Труд“, 02.03.–10.03.1994, с. 13). • *Наблюдателите си наблюдават,* ***керванът*** *си върви* (в. „Сега“, бр. 127, 2000, с. 24).

керевѝз (кервѝз) *м.* Целина (тур. **kereviz** – *същото значение*). • *Така подготвен, се слага да ври в бульона, в който са сварени морковите,* ***керевизът****, заедно със зърната черен пипер, малко оцет и сол* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 29).

керестѐ *ср. Остар.* Дървен строителен материал (тур. **kereste** – *1. Дървен строителен материал. 2. Дебела кожа за обувки*). • *...дърва и* ***кересте*** *ще ми носят; храната ще им прибирам* (А. Страшимиров).

керкенѐз *м.* Вид ястреб (тур. **kerkenez** – *същото значение*). • *Орелът не трябва да слугува на ястреба и на керкенезите* (Хр. Ботев).

керпедѐн *м. Диал.* Клещи (тур. **kerpeten** – *същото значение*). • *С керпеден няма да ти мъкна думите – разправяй!* (Н. Хайтов).

кѐся (кѐсим) *несв. Жарг.* Чакам дълго време безрезултатно (тур. **kesim** – *спиране, прекратяване*). • *Христов кесел в индвалидната количка и се пукал от яд, но не можел да мръдне* (в. „Шок", бр. 31, 2000, с. 5).

кеф *м. Разг.* Удоволствие, добро настроение, наслада (от тур. **keyif** – *същото значение*, от ар.). • *Трудно е да вкараме графитаджиите в някаква общност. Едва ли е плод на вдъхновение или* **кеф** *от нощното творчество надписът „Мразим цигани! Ще ги убия всички!"* (в. „24 часа", 03.09.2000, с. 7). • ***Кеф** ти да ползваш безплатно тоалетна,* **кеф** *ти дори да вземеш и някоя баня* (в. „Труд", бр. 281, 1995, с. 3). • *Каракудите „изучават" с* **кеф** *формулата на стиропора* (в. „Труд", бр. 204, 1999, с. 27). • *Лев след лев за държавата –* **кеф** (в. „Нощен Труд", бр. 239, 1995, с. 3). • *В Казанлък пак зачеват с* **кеф** (в. „Нощен Труд", бр. 154, 1997, с. 6). • *Но все пак я от недоимък, я от* **кеф** *решите да отидете в гората, на всяка цена си носете спестовната книжка* (в. „Новинар", бр. 217, 1997, с. 7). • *Аржентинският идол Диего Марадона пафка с* **кеф** *пура, докато се вози на яхта в морето край кубинската столица Хавана.* (в. „24 часа", бр. 96, 2000, с. 37). • ***Кеф** ти пълен стадион,* **кеф** *ти празен* (в. „Труд", *Софиянец*, бр. 281, 2002, с. 2). • ***Кефовете** на поезията* (в. „Капитал", 14.–20.10.2000). • *Кръщавали сме се в ох, баня, ох,* **кеф** (в. „24 часа", 15.06.2002, с. 25).

кѐфя *несв.* (**кѐфна** *св.*) *Жарг.* Доставям удоволствие на някого или на себе си (от тур. **keyif** – *удоволствие, добро настроение*, от ар.). • *Сигурно от пускането на първия трамвай преди 100 год. софиянецът никога не*

се е кефил така на окаляните мотриси... (в. „Труд", бр. 38, 1997, с. 14). • *„Нощен Труд" завари доскорошния шев да се кефи над ръкопис на Ивайло Петров* (в. „Нощен Труд", 8.– 9.01.1999). • *Муравей се кефи на дефлация и дефлорация* (в. „24 часа", бр. 94, 2000, с. 13). • *Въпреки плътното нежно присъствие до себе си през цялата нощ Сюлейманоглу се кефеше на три засукани кючекчийки, които не се отделиха нито за секунда от него* (в. „Нощен Труд", бр. 84, 2000, с. 12).

кехая̀ *м. Остар.* 1. Селски глашатай. 2. Главен овчар. 3. Надзирател, пазач (от тур. **kâhya** – *същото значение*, от перс.). • *Маноле кехая, защо не ме вземеш?* (А. Дончев). • *Ами ако изскочи сега тук отнякъде бегът или някой от кехаите!* (Д. Талев).

кехлиба̀р *м.* Вкаменена смола от някогашни иглолистни дървета, от която се изработват бижута (тур. **kehlibar** – *същото значение*, от перс.). • *Взема се костния мозък от десния крак на вълк и се смесва с кехлибар* (в. „Вестник за дома", бр. 30, 2000, с. 8).

килѝм *м.* 1. Изделие от тежка тъкан, художествено оформено с различни шарки и фигури, предназначено обикновено за постилане на под, понякога за украса на стена черга, губер. 2. Слой, пласт (тур. **kilim** – *черга, губер*, от перс.). • *Входовете им са опасани с килим, върху който е изтъкан целият диалог от „Шофьор на такси" с Робърт де Ниро* (в. „24 часа", бр. 46, 2000, с. 25). • *А килимите бяха свити на рула* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 6). • *Ексвътрешният министър Богомил Бонев се маскира на бомбардировач и засипа медиите с килим от словесен напалм...* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 4).

ким *м.* 1. Вид тревисто растение. 2. Семената на това растение, използвани като подправка (тур. **kim** – *същото значение*). • *Докато кифличките са още топли, поръси ги с ким* (БРР).

кир *ж.* Наслоена нечистотия по кожата на човек или животно (тур. **kir** – *същото значение*). • *Цели 20 дни* ***кир*** *и мръсотия* (в „Труд“, бр. 119, 2000, с. 4).

кираджѝя *м.* 1. Наемател на стая, къща, дюкян. 2. Превозвач на стоки (от тур. **kiracı** – *същото значение*). • *Той сам даде писмото на познат* ***кираджия****, който същия ден тръгваше към Битоля поръча го да го предаде на баджанака му Кости* (Д. Талев). • *Най-напред се показал Хаджи Димитър, когото* ***кираджият*** *добре познавал...* (Л. Каравелов).

кирѐч *ж.* Вар (тур. **kireç** – *същото значение*, от перс.). • *Туй вар, туй* ***киреч****, туй майстори, а и тоз архитект, пезевенкът му с пезевенк, и той ми отряза главата, тъй както аз и на Божков не съм я рязал* (в. „24 часа“, бр. 190, 2000, *24 хъша*).

кирѝя *ж. Остар.* 1. Превоз на пътници и товари с каруца срещу заплащане. 2. Сумата, която се плаща при превоз на пътници и товари с каруца (от тур. **kira** – *наем*, от ар.). • *Де е Киро на* ***кирия*** (Народна поговорка).

кирпѝч *м.* Непечена тухла (от тур. **kirpik** – *отломък*). • *Наш'та къща е от* ***кирпич*** (БРР).

китѝп *м. Разг.* 1. Документ 2. Книга, писание (тур. **kitap** – *книга*, от ар. kitab). • *И то ачик си е така, защото султанът с тия два сложно названи* ***китапа*** *решава да въведе буржоазния правов ред* (в. „Континент“, бр. 278, 1995, с. 6).

коджà *нареч. Диал. Неодобр.* Много, доста (тур. **koca** – *грамаден, огромен; възрастен, стар*). • *Попреминал* ***коджа*** *възраст* (Ив. Хаджийски).

кодòш *м. Разг.* Шега, подигравка (тур. **kodoş** – *1. Клеветник, доносник. 2. Сводник по отношение на собствената си съпруга; подстрекател*). • *Пълен* ***кодош*** *била кражбата на тъмносиния „Опел“ на Красимир Райдовски, шеф на правителственият пресцентър* (в. „Нощен Труд“, бр. 93, 1996, с. 2). • *Друг популярен* ***кодош*** *е да се използва услугата „пренасочване на*

разговор", за да се прати звънящият за зелен хайвер (в. „24 часа", бр. 221, 2001, с. 48).

кодо̀ша *несв. Разг.* Подигравам, подкачам, задявам (от тур. **kodoş** – *1. Клеветник, доносник. 2. Сводник по отношение на собствената си съпруга*). • *„Ти, госпоице, ще ни вземеш хляба след 2–3 дни бачкане!", **кодоши** се Димитър Емилов (38), един от хигиенистите* (в. „Нощен Труд", бр. 228, 2000, с. 8).

кодошлѝя *м. Разг.* Подигравчия, шегобиец (от тур. **kodoş** – *1. Клеветник, доносник. 2. Сводник по отношение на собствената си съпруга*). • *Голям **кодошлия** е, само вицове разправя* (БРР).

колѐй *нареч. Разг.* Начин, леснина, средство (тур. **kolay** – *същото значение*). • *Побърза да се зарадва бедният българин, че му е намерил **колая** на глада* (в. „Новинар", бр. 217, 1997, с. 7). • *Дружеството засрамено отнесло **колая** и бързичко оправило нещата* (в. „Седмичен Труд", бр. 30, 2000, с. 21). • *Намира му се **колая** и на това, но е повечко хамалогия* (в. „Труд", *Софиянец*, бр. 281, 2002, с. 4)

комѐр *м.* Различни видове хазартни игри (от тур. **kumar** – *същото значение*, от ар.). • *Певицата дала хонорар за **комар*** (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 20).

комарджѝя *м.* Човек, който обича да играе комар (от тур. **kumarci** – *същото значение*). • *Напуснах го, защото всичките ни пари пропиля. **Комарджия** и пияница беше* (БРР).

комшѝя *м. Разг.* 1. Съсед. 2. Съседна държава на България, обикн. Турция (от тур. **komşu** – *съсед*). • *След новината, че виладжиите ще имат за **комшия** Путин, селцето било обхванато от паника* (в. „Труд", бр. 307, 2000, с. 25). • *Невръстна крадла от Никопол ще връща риба вместо пари на **комшии**, които обра до шушка, съобщиха плевенски ченгета* (в. „24 часа", бр. 50, 1997, с. 32). • *„Нефтохим" блокира износът за **комшиите*** (в. „24 часа", бр. 64, 1997, с. 4). • *Петко – син грабнал ловна пушка*

и тръгнал към ***комшиите****, но насред битката се намесил Божко Илиев* (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 5). • *Палестинецът напуснал работа и не смее да излезе от дома си, тъй като* ***комшиите*** *го скъсвали от подигравки* (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • ***Комшиите*** *и дъщеря му Иванка, при която живеел от 3 г., не взели на сериозно думите му.“* (в. „Новинар“, бр. 222, 1997, с. 2). • *Бдителни* ***комшии*** *се натъкнали на зловещата находка и сигнализирали полицията* (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 16). • ***Комшиите*** *плашат с глоби играчите на Стойчо Младенов* (в. „24 часа“, 25.01.2000, с. 28). • *У* ***комшиите*** *му обаче свети крушка, включена в акумулатор от ЗИЛ* (в „Труд“, 06.01.2000, с. 13). • *Трус у* ***комшиите*** (в. „24 часа“, бр. 152, 2000, с. 1). • *Ако виждиш мечката на* ***комшията*** *в лозето, чакай я и в твоето* (в. „Труд“, 05.11 2000, с. 10).

комшулу̀к *м.* 1. *Разг.* Съседство по местоживеене, добри отношения между съседи. 2. *Разг.* Вратичка между два съседни двора 3. *Разг. Ирон.* Съседна държава на България, обикн. Турция (от тур. **komşuluk** – *същото значение*). • *„Аз им слагам и по малко пудра захар, топла вода и мас“, черпи щедро с идеи* ***комшулука*** *леля Кирилка от с. Долна Диканя* (в. „Нощен Труд“, 21.04.–22.04.1997, с. 6). • *Калкан* ***комшулук*** *разваля* (в. „Труд“, бр. 13, 1998). • *Омбашии от* ***комшулука****, юруш към аркадашлък!* (в. „24 часа“, бр. 154, 1997, с. 6).

конàк *м.* 1. *Истор.* Турско полицейско и административно управление. 2. *Остар.* Място за преспиване при пътуване в друго селище (тур. **konak** – *голям дом, дворец; подслон за нощуване*). • *Двама войници свалят от покрива на* ***конака*** *турското знаме* (в. „Седмичен труд“, бр. 51, 1999, с. 21). • *Даде са заповед от главатарите 58 цигани, които са намират затворени от преди 5–8 дни в* ***конака****, да се извадят и закарат посред нощ в дерето Чардашко и заколят* (в „Труд“, бр. 117, 2000, с. 21).

копо̀й *м.* 1. Вид ловджийско куче, което има силно обоняние. 2. *Жарг. Неодобр.* Доверено лице, доносник (от тур. **köpek** – *куче*). • *Той събирал в къщата си цяло стадо хрътки и* ***копои****, цели ергелета коне и цяла тайфа измекяри, оръженосци (ясакчии), чубукчии и така нататък* (Л. Каравелов).

Кора̀н *м.* Свещена книга на мюсюлманите, която съдържа религиозното учение на Мохамед (тур. **Kuran** – *същото значение*, от ар.). • *Тя се съгласила мислено, но след това цяла година лилипутът я учил да чете* ***корана*** *на арабски* (в. „Нощен Труд", бр. 82, 2000, с. 10).

корѝя *ж. Диал.* Малка гора, горичка в равно място (от тур. **koru** – *същото значение*). • *...той сам лично ли трябва да изпълни решението на хасковските съзаклетници, или за тая цел да проводи хората на Бойча Русев, същите ония, които съсякоха злите турци табаци в* ***корията*** *на куция Петка?* (Ст. Заимов).

ко̀фа *ж.* 1. Ламаринен или пластмасов цилиндричен съд. 2. *Прен. само мн. ч.* Нещо в голямо количество (от тур. **kova** – *ламаринен или пластмасов цилиндричен съд*). • *Четирима работници яхат ултрамодерен камион за смет „Мерцедес" шофьорът Ивайло Попов го подкарва, а прилеповият екип се настанява до него на седалката. Но само до първата* ***кофа*** (в. „Нощен Труд", бр. 228, 2000, с. 8). • *В края на десетия ден обаче находчив съсед се сетил да пусне пожарникарните кранове, а 84 семейства се юрнали с туби и* ***кофи*** *към мазето* (в. „Нощен Труд", бр. 82, 2000, с. 4). • *Ако абонат от БТК надплати сметка или плати телефона си два пъти за един месец, трябва да изпише* ***кофи*** *мастило, за да си вземе парите, разбра НТ във вторник от абонати на компанията* (в. „Нощен Труд", бр. 85, 2000, с. 4).

кофа̀р *м.* Катинар (тур. **kofar** – *същото значение*). • *След това дебелата дъбова врата на дебоя се силно притвори и голям железен* ***кофар*** *увисна на мандалото ѝ.*

(Ст. Заимов). • *На другата сутрин, когато отидохме на училище, ръждясалият* **кофар** *се мъдреше в шкафа с няколко препарирани пожълтели риби и с халките от вратата* (Ем. Станев).

кòфти 1. *прил. Разг. Неодобр.* За човек – лош, неприятен. 2. *прил.* За предмет или произведение на изкуството – лош, грозен, слаб, с ниска естетическа стойност. 3. *нареч.* Лошо, неприятно, недобре (от тур. **kof** – *1. Кух, празен. 2. Невежа, непросветен*). • *Имах готини моменти, имах* **кофти** *изненади, имах куп аплодисменти, неполучени награди...* (в. „24 часа", 08.02.2000, с. 13). • *Не напразно казват, че когато на човек му е* **най-кофти**, *това било блус* (в. „24 часа", 08.02.2000, с. 13). • *Един запис* **кофти**, *втори...* (в. „Труд", бр. 128, 2000, с. 5).

коч *м.* Нескопен овен (тур. **koç** – *същото значение*). • *Имаме си две овци и един черен* **коч** (БРР).

кубѐ *ср.* 1. Изпъкнала част на купола на църква; свод. 2. *Прен.* Теме без коса (тур. **kubbe** – *свод, купола*, от ар.). • *...и дано дошлите на Рождество в „Св. Ал. Невски" не бъдат посрещнати от забулените му в найлон кубета* (в. „Труд", бр. 307, 2000, с. 11). • *Джим Кери се подвизава с голо* **кубе** (в. „Тийнейджър Love", 1999). • *Като се наведе, му лъсва темето, абсолютно* **кубе** (в. „Труд", бр. 128, 2000, с. 5). • *Любимецът на девойките Владо Ампов – Графа се подстрига в стил Слави Трифонов за новия си клип „Глава", без да се притеснява, че няма да го харесват* **кубе** (в. „Нощен Труд", бр. 123, 2000, с. 16).

курабѝя *ж.* Вид печени сладки от брашно, захар и яйца (тур. **kurabiye** – *същото значение*, от ар.). • *Икономични* **курабии** (в. „Семеен вестник", бр. 6, 2000, с. 11). • *Младият Пласидо Доминго се подсилвал с нашенски* **курабийки** (в. „Жълт Труд", бр. 43, 1995, с. 22).

курбàн *м.* 1. Животно, заклано като жертва за здраве. 2. Гощавка с животно, заклано като жертва за здраве. 3. Яс-

тие, което се приготвя за такава гощавка. 4. *Прен.* Невинна жертва (тур. **kurban** – *животно, заклано като жертва за здраве*, от ар.). • *Две овце курбан ще подсилват страстите от спортните състезания и концерта* (в. „24 часа", бр. 94, 2000, с. 2). • *На този ден се прави* ***курбан*** *от агнета, който се изяжда от цялата общност* (в. „Демокрация", бр. 120, 2000, с. 24). • *Вчера сутринта все още живо агнето Белка вече бе обречена да стане* ***курбан*** *за Гьоргьовден* (в. „Труд", бр. 121, 2000, с. 5). • *Доганово стори курбан за светеца си* (в. „Труд", *Софиянец*, бр. 298, 2002, с. 3).

курдѝсвам *несв.* (**курдѝсам** *св.*) *Разг. Неодобр.* 1. Натъкмявам, нагласявам, разполагам се. 2. Навивам часовник (от тур. **kurmak**, турско мин. вр. **kurdu** – *създавам, основавам, нагласявам*). • *Туй човещина ли е? Защо ме мъчат тъй, какво бива санким и на мойта маса един звънец да* ***курдисат***, *голяма работа ли е?* (Ал. Константинов). • *Задават се предсрочни парламентарни избори, а затова още отсега българският народ следва* ***да курдиса*** *кантара си възможно най-прецизно* (в. „Демокрация", бр. 50, 1997, с. 11). • *Сега пък* ***курдисаха*** *някаква си бяла книга* (в. „Вестник за жената", бр. 52, 2001, с. 3).

курна̀з *м. прил. Разг.* Смел, решителен (тур. **kurnaz** – *хитър, лукав*). • *Много* ***курназ*** *ергени одобриха странното ѝ хрумване за търсене на жених и се явиха на конкурса* (Столичен печат, 2000).

куршу̀м *м.* Късче олово или друг метал, което се поставя в гилза с избухливо вещество, за да се изстреля с пушка, пистолет и др. (от тур. **kurşun** – *патрон*). • *Столичанин ранен от* ***куршум*** (в. „Труд", 08.11.2000, с. 40). • *Рекетьорски* ***куршум*** *едва не уби пеленаче* (в. „Нощен Труд", бр. 4, 1995). • *Бивш пожарникар затри млекар с два* ***куршума*** *в главата* (в. „Нощен Труд", бр. 77, 2000, с. 7). • *Убитият с три* ***куршума*** *бизнесмен дори вързал апартамента си към СОТ, разказаха сноци*

пред „НТ" потресените от случилото се съседи на мъртвия мъж (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 8). • *Щом Маслев изкачил първата стълба, трите поредни* ***куршума*** *са го покосили на място* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 8). • ***Куршумите*** *на стрелеца пробили стъклото на лесничейската „Нива", единият от тях влязъл и излязъл от дясното рамо на 35-годишния горски Валентин Желязков* (в. „24 часа", бр. 90, 2000, с. 4). • *Той се прострелял от упор в сърцето,* ***куршумът*** *е едни, починал е веднага, съобщиха осведомени* (в. „24 часа", бр. 112, 2000, с. 12).

кусу̀р *м. Разг. Неодобр.* 1. Недостатък, лоша черта на характера. 2. Вина, грешка. 3. Количество, което е в повече; и нещо отгоре (тур. **kusur** – *недостатък, дефект; вина, небрежност*, от ар.). *Фразеол.* „Не връзвам кусур" – *не обръщам внимание на нечии недостатъци.* • *Толкова много факти за далавери, грешки и некадърност бяха изнесени, че няма нужда някой специално да посочва* ***кусурите*** *на СДС* (в. „24 часа", бр. 107, 2000, с. 9). • *Тази амбициозна розова картина има два* ***кусура***... (в. „24 часа", 20.12.1999, с. 16). • *Че има такъв закон за възмездието, можах да открия едва след 70 и* ***кусур*** *години живот на тая грешна, но прекрасна земя* (К. Попов).

кутсу̀з (куцу̀з) *м. неизм. Разг. Неодобр.* Липса на късмет (тур. **kutsuz** – *същото значение*, от **kut** – *съдба, щастие*). • ***Кутсуз*** *подгони Севда и Вальо Спасови* (в. „24 часа", бр. 225, 2000, с. 28).

кутсу̀з, -ин (котсуз, -ин) *м. Разг.* Човек, който не носи късмет и причинява нещастие (тур. **kutsuz** – *същото значение*, от **kut** – *съдба, щастие*). • *То да ги ловиш, нейсе, ами само плашиш животинките... – Като ходя с такъв* ***котсузин*** *като теб!* (Ел. Пелин).

кутсузлѝя *м. Разг. Неодобр.* Човек без късмет, нещастен, злочест (от тур. **kutsuz** – *който няма или не носи късмет*). • *Той е известен сред колегите си с прякора Вълшеб-*

ния стрелец като най-запален, но и най-голям **кутсузлия** *сред министрите* (в. „Труд“, 11.12.1998). • *Военният министър е щастлив* **кутсузлия** (в. „Труд“, бр. 271, 1998, с. 14).

кутсузлѝк *м. Разг. Неодобр.* Липса на късмет (тур. **kutsuzluk** – *същото значение*). • ***Кутсузлукът*** *на годината може да е тестено топче с форма на футболна топка* (в. „Труд“, 29. 11. 1998).

кушѝя *ж.* 1. Надбягване с коне на празник. 2. Суматоха. 3. *Жарг.* Шега, подигравка, веселба (от тур. **koşu** – *препускане, надбягване с коне*). • *А тези, които имат голяма амбиция да яхнат една* **кушия** *и да се понесат напред, нека да го направят* (БНТ, Канал 1, *Добро утро*, 03.03.2001). • *Забележете – все едно, че става дума за някаква конска* **кушия** *на Тодоровден с награден фонд една юница и едно буре вино* (в. „Труд“, бр. 133, 2000, с. 12).

куюмджѝя *м.* Златар (от тур. **kuyumcu** – *същото значение*). • *И се разпоредили. На* **куюмджиите** *– някогашните бижутери-възложители да накитят руската царица с „един чифт обици и едно гребенче за отзад на главата“* (в. „Жълт Труд“, бр. 21, 2000, с. 21).

кънà *ж.* Вид растителна кафяво-червена боя за коса и за нокти при някои народи (тур. **kına** – *вид растителна кафяво-червена боя за коса*). • *С* **къна** *„Нефертити“ косата ви става здрава и лъскава...* (Реклама).

кънòсвам *несв.* (**кънòсам** *св.*) Боядисвам с къна (от тур. **kına** – *вид растителна кафяво-червена боя за коса*). • *...и в крак с последния писък на модата е* **къносал** *в червено русите си къдрици* (Из столичния печат, 1999).

кър *м.* Ниви, ливади, поле (тур. **kır** – *същото значение*). • ***Кърът*** *беше пуст, пътищата безлюдни* (К. Константинов).

кърмъ̀з *м.* Червена боя, добивана от изсушени насекоми, кармин (от тур. **kırmızı** – *червен, ален, румен*). • *...и целият червен, сякаш* **кърмъз** *е полял на главата си...* (БРР).

кърсердàр *м. Остар.* Турски началник на полска или селска стража (от тур. **kır** – *поле, ниви* и от перс. serdar – *главатар, войвода*). • *Ген. Василев: Въоръжават се като* ***кърсердари*** (в. „Труд", бр. 294, 2001, с. 2).

късмѐт *м.* 1. Съдба, сполука, щастие. 2. Щастлива случайност. 3. Листчета, които се теглят при жребий и носят някаква печалба (тур. **kısmet** – *същото значение*). • *А орисницата им – първата дама Антонина Стоянова да им донесе* ***късмет****, поне като своя* (в. „Труд", бр. 345, 2000, с. 3). • ***Късмет*** *извадиха нашите моряци от кораба „Водолей 1"* (в. „24 часа", 22.01.2000, с. 10). • *Този камък, наречен още бернщайн, се носи като амулет за* ***късмет*** *срещу всички злини* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 14). • *Десетина години носих един червен конец, който някаква баба ми върза за здраве и* ***късмет*** (в. „ Всичко за всеки", бр. 17, 2000, с. 3). • *Чупих се от къщи да търся* ***късмета*** (в. „Лична драма", бр. 18, 2000, с. 2). • *Дърпаха* ***късмети*** *от музикална кутия* (в. „Демокрация", бр. 120, 2000, с. 24). • ***Късметът*** *е решаващ* (в. „Сега", 24.10.2000, с. 22).

късметлѝйка *ж. Разг.* Жена, на която ѝ върви в живота; щастливка (от тур. **kısmetli** – *щастлив*). • *Радвам се, че не съм умряла в клиниката за аборти. Голяма* ***късметлийка*** *съм* (в. „Всичко за всеки", бр. 17, 2000, с. 4). • *Това е голям късмет за нея, тъй като отдавна мечтаеше да отиде в Париж", сподели госпожа Снежина Чирпанлиева, майка на* ***късметлийката*** (в. „24 часа", бр. 112, 2000, с. 40). • *Аз съм най-голямата* ***късметлийка*** *на земята* (сп. „EVA", юни 2000, с. 80).

късметлѝйски, -а *прил. Разг.* Който се отнася към нещо, свързано с неочаквана сполука; щастлив (от тур. **kısmetli** – *щастлив*). • *Новата 2002 година задължително ще е* ***по-късметлийска*** *от старата* (в. „Вестник за жената", бр. 52, 2001, с. 2).

късметлѝя *м. Разг.* Щастливец. Човек, на когото му върви в живота (от тур. **kısmetli** – *щастлив*). • *Козирозите –*

късметлии в любовта (в. „24 часа“, 07.01.2000). • *След томбола* ***късметлиите*** *ще получат една голяма награда* (в. „Нощен Труд“, бр. 77, 2000, с. 3). • *Новият* ***късметлия*** *забогатя с 950 000 долара* (в. „24 часа“, 23.02.2000, с. 32). • ***Късметлия*** *е Батето,* ***късметлия!*** (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 37).

кът *прил. неизм.* Недостатъчен, в недоимък, дефицитен (тур. **kıt** – *същото значение*, от ар.). • *Чужденките по нашите курорти били вече* ***кът*** *и не се ръсили за нашите момчета* (в. „24 часа“, 12.12.1998).

къч *м.* 1. Задната част от тялото на кон, магаре. 2. *Прен.* Неочакван удар (тур. **kıç** –*задната част от тялото на кон, магаре*). • *Не, това не е тенекия, а отпечатък от* ***къч*** *по челото на нашата атлантическа солидарност* (в. „24 часа“, 01.04.2000, с. 9). • *Магарето и журналиста по* ***къчовете*** *ще ги познаеш* (в. „Вестник за жената“, бр. 30, 2000, с. 3).

кьок *м. Диал.* Корен, род (тур. **kök** – *корен, основа, начало, произход; брой*). • *...нищан няма да остане от* ***кьока*** *ти – всички ги изтурчвам – чу ли?* (Ц. Гинчев).

кьòпоолу *ср.* Салата от печени и нарязани патладжани с чесън, оцет и олио (тур. **köpoğlu** – *1. Подлец. 2. Хитрец*). • *Князът избрал маса до витрината на заведението и опитал малко* ***кьопоолу****, след което хапнал салата „Грозд“...* (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 5). • *Гостът гази кал, за да опита катък и* ***кьопоолу*** *в Чукурово* (в. „24 часа“, бр. 73, 2003, с. 2).

кьòрав *прил. Разг.* Човек, който не довижда, сляп човек (от тур. **kör** – *1. Сляп. 2. Задънен. 3. Неостър, тъп*, от перс.). • *Попрогледнах, ама след шест месеца пак съм си* ***кьорав*** (в. „Седмичен Труд“, бр. 22, 2000, с. 4). • *Можеш да си осакатен от природата плужек изпълзял отгоре – в парламента, и помъкнал след себе си пълчища* ***кьорави*** *и кьопави братовчеди, мафиоти, дегенерати, маймуни към Ханаана на благоденствието* (в. „Нощен Труд“, 2000, с. 6).

кьòравото *нареч. Винаги членувано. Разг.* Ситуация на неочаквана печалба, придобивка (от тур. **kör** – *1. Сляп. 2. Задънен. 3. Неостър, тъп*, от перс.). *Фразеол.* „Удари (да удари) кьоравото" – *голям, неочакван късмет.* • *Фирма „Куцо и сакато" търси да удари* ***кьоравото*** (БНТ, Канал 1, *НЛО*, 05.05.2001). • *Частният канал* ***удари кьоравото*** (в. „24 часа", бр. 2, 1997, с. 9). • *Обаче докато държавата потъваше, Темида се правеше на сляпа, за да може шепа наши другари* ***да ударят кьоравото*** (в. „Труд", бр. 38, 1997, с. 1).

кьòркютук *прил.* Като дърво, вдървен (от тур. **kör** – *1. Сляп. 2. Задънен. 3. Неостър, тъп*, от перс. и **kütük** – *1. Място с книги при Високата порта, където се записвали документите; главен нотариат. 2. Пън, дънер*). • *Иначе новият век няма да ни пусне в пределите си дори да посрещнем 1 януари 2000 година с всичката тържественост, на която сме способни или по стар балкански обичай* ***кьоркютук*** *„трези"* (Халис Окан). • *Любомир Стоянов (28 г.),* ***кьоркютук*** *пиян, ругаейки ченгетата, отказа да даде документите си* (в. „Труд", *Софиянец*, бр. 203, 2001, с. 8).

кьòрсофрà *ж. Разг. Неодобр.* Гощавка на аванта, за чужда сметка (от тур. **kör** – *1. Сляп. 2. Задънен. 3. Неостър, тъп*, от перс. и **sofra** – *1. Ниска, кръгла маса за хранене. 2. Прен. Трапеза, гощавка*). • *Една общоградска* ***кьорсофра*** *вдига рейтинга, особено при мажоритарен избор* (в. „24 часа", бр. 330, 1995, с. 8). • *С пищен коктейл снощи в залите на централния военен клуб няколко стотици нашенски политици, чужди дипломати и традиционни гювечари на* ***кьорсофрите*** *омешаха питиета, хапки и атлантически мераци след годишната външнополитическа лекция на президента Ж. Желев* (в. „Нощен Труд", бр. 76, 1995).

кьòрфишѐк *м. Разг.* 1. Заблуден патрон. 2. *Прен. Неодобр.* Лъжа, блъф (от тур. **kör** – *1. Сляп. 2. Задънен. 3. Неостър, тъп*, от перс. и **fişek** – *саморъчно приготвен патрон,*

който се пълни с барут, сачми). • *Оказа се, че „поверителната информация" е* ***кьорфишек*** *за лековерните родители* (в. „Труд", бр. 108, 1997, с. 32). • *Два* ***кьорфишека*** *– една цел* (в. „24 часа", бр. 80, 2000, с. 10). • *Червена крава се оказа* ***кьорфишек*** (в. „Труд", бр. 13, 1998, с. 26). • *Нищо чудно новината за преврата да излезе* ***кьорфишек*** (в. „24 часа", бр. 80, 2000, с. 9). • *Операциите „Комар" още по времето на Бонев се оказаха* ***кьорфишек*** (в. „24 часа", бр. 80, 2000, с. 10). • *Опозиционно сини* ***кьорфишеци*** (в. „Труд", бр. 200, 2001, с. 1).

кьòрвам *несв.* (**кьòря** *св.*) *Жарг.* Гледам (от тур. **kör** – *1. Сляп. 2. Задънен. 3. Неостър, тъп*, от перс.). • *Вместо това о. з. министърът се изживя като началник – осветление на спектакло, в което ние* ***кьорихме*** *с мигане* (в. „Нощен Труд", бр. 88, 1996, с. 7).

кьосѐ *ср.* Човек без брада и мустаци (тур. **köse** – *същото значение*, от перс.). • *Не се бръсне, щото е* ***кьосе***. (БРР).

кьотѐк (**кютѐк**) *м. Разг. Неодобр. Ирон.* Бой, побой (тур. **kötek** – *същото значение*). • *Мощен* ***кьотек*** *пред „Свети Георги"* (в. „Нощен Труд", бр. 154, 1997, с. 16). • *Голям* ***кютек*** *си спретнаха „Септември" и „Слънчев бряг" тази събота на стадиона в Красна поляна* (НТВ, *Спортен свят*, 19.11.2000). • *Отрядът бил наясно точно кого да издирва и кой да изяде* ***кьотек*** (в. „Нощен Труд", бр. 85, 2000, с. 5). • *„Со кроце, со благо и со малко* ***кьотек*** *" – поучителен филм за футбола у Бургаско* (в. „24 часа", бр. 108, 2000, с. 13). • *Спипах я и такъв* ***кютек*** *ѝ метнах, че ще ме помни цял живот* (в. „24 часа", 16.01.1999, с. 13). • *Защото българинът достатъчно го бие животът, та и на екрана да има* ***кютеци*** (в. „Нощен Труд", бр. 154, 1997, с. 3). • *Подстъпите към Шампионската лига бяха завардени от комшиите, които се бяха зарекли, че без* ***кьотек*** *няма да се дадат* (в. „24 часа", бр. 211, 2000, с. 14). • ***Кютекът*** *на „Герена" е безспорният номер 1* (в. „Труд", бр. 119, 2001, с. 37).

кьошѐ (кюшѐ) *ср. Разг.* Ъгъл (тур. **köşe** – *същото значение*, от перс.). • *Клуб се прави в къща на* **кьоше** (в. „Жълт труд", бр. 14, 1997, с. 32). • *Много пияници, омаяни от алкохола, умират от студ по* **кьошетата** *в града* (в. „24 часа", бр. 36, 1997, с. 8). • *Враждата на Сокола (Доган) предвещава буре не толкова в пленарната зала, колкото в пленарните* **кьошета**... (в. „Труд", 02.04.1997). • *Някогашната мома се трудела във „вечната" и денонощна аптека на* **кьошето** *на улиците „Алабин" и „Витоша"* (в. „Шок", бр. 18, 2000, с. 4). • *Веднъж го бех натиснал в* **кюшето**, *щеха да му изгорят бушоните* (в. „Седмичен Труд", бр. 22, 2000, с. 4).

кьо̀шка *ж. Остар.* Издадена част на къща; лека дървена кръгла или четвъртита постройка в градина или др.; павилион (от тур. **köşk** – *лятна къща, вила*, от перс.). • *Седяха в* **кьошка**, *пиеха кафе и говореха за корана* (А. Дончев).

кюлчѐ *ср.* Със претопен метал – мед, злато, сребро или др. (тур. **külçe** – *пръчка, буца от метал*). • *От мини Перник му пращаха* **кюлчета**, *получени в лабораторията* (в. „Вестник за жената", бр. 30, 2000, с. 5).

кюмбѐ *ср. Остар.* Ламаринена печка на дърва и въглища (тур. **kümbet** – *същото значение*). • **Кюмбето** *палеха самите дежурни*... (П. Здравков).

кюмю̀р *м.* 1. *Разг.* Въглища. 2. *Жарг. Обидно* Негър (тур. **kömür** – *въглища*). • *Но скарата си е скара, а дали огънят пламва от събрани в гората клони или от купешки* **кюмюр**, *е все едно* (в. „Вестник за жената", бр. 19, 1995, с. 11). • **Кюмюрът** *и дървата – спасителната алтернатива на парното* (в. „Труд", *Софиянец*, бр. 283, 2000, с. 3). • *Божидар не загуби и минутка – тутакси купи 7 тона* **кюмюр** *и един камион дърва* (в. „Труд", бр. 226, 2001, с. 12).

кю̀нец *м.* 1. Ламаринена тръба за отвеждане на дима от печка. 2. Широка тръба за канализация. 3. *мн. Жарг. Ирон.*

Вид панталони с тесни, прилепнали по краката крачоли (от тур. **künk** – *глинена водопроводна тръба*). • *Трябва да почистим от сажди* ***кюнците*** (БРР). • *Какви са тия* ***кюнци****, дето си обула?* (БРР)

кюп *м.* Делва, бъчва, голям глинен съд (тур. **küp** – *същото значение*). • *Именно защото всички са в* ***кюпа****, червените не си отварят устата да кажат какво става по митниците* (в. „Сега", бр. 127, 2000, с. 13).

кюспѐ *ср.* Остатъци от семена на маслодайни растения (тур. **küspe** – *същото значение*, от перс.). • *Това важи за всички видове качамаци и* ***кюспета****, защото в студена вода те се разтварят много по-бавно и отделяните от тях аромати не се разнасят надалеч* (в. „Труд", бр. 79, 2000, с. 27). • *В цеха се произвежда олио и* ***кюспе*** (БТВ, *Новини*, 01.11.2002).

кютю̀к (кютю̀к) *м.* 1. Сух пън, дънер. 2. *Прен. Обидно* Недодялан, тъп човек (тур. **kütük** – *1. Място с книги при Високата порта, където се записвали документите; главен нотариат. 2. Пън, дънер*). • *Направи от този* ***кютюк*** *една кукла...* (в. „Демокрация", бр. 49, 1997, с. 24).

кюфтѐ *ср.* 1. Мляно месо, обърканo с подправки, оформено като питка и изпържено. 2. Нисък и дебел човек (тур. **köfte** – *мляно месо, обърканo с подправки, оформено като питка и изпържено*). • *Алисия Силвърстоун прилича на подскачащо* ***кюфте*** (сп. „Хай клуб", бр. 3, 1998). • *Тя се оправда, че не яде депутатски кебапчета и* ***кюфтета****, а само банички и кифли* (в. „24 часа", бр. 80, 2000, с. 3). • *Тесните помещения, които приютяват желаещите да изпълнят важния си граждански дълг, ухаят на чесън и* ***кюфтета*** (в. „24 часа", 01.02.2000, с. 6). • *Майка Тереза на тениса у нас иска журналистите да си затворят очите за народните* ***кюфтета*** *на депутата* (в. „24 часа", бр. 80, 2000, с. 10).

кючѐк (кьочѐк) *м.* Вид турски танц с характерни извивки на тялото и щракане с пръсти (тур. **köçek, -ğı** – *млад тан-*

цьор в женски роли). • *„Аз не играя* ***кючек*** *за опипване и попипване. Аз правя изкуство", разясни пред „НТ" Надя* (в. „Нощен Труд", 13.11.–14.11.2000, с. 24). • *Обичам да кърша* ***кючек*** *сред боляри...* (в. „Нощен Труд", бр. 230, 1998, с. 9). • *Следователно можем да допуснем, че „политиците", пристрастени към* ***кючека****, са либерали, но не обикновени, а от Радикал-либералната партия* (в. „Труд", бр. 127, 2000, с. 16). • *Аз не зная дали има нещо по-гнуснаво и нещо по-отвратително от гореспоменатите* ***кьочеци*** (Л. Каравелов). • *„Един полицай уби най-добрия си приятел, като стреля, докато играеше* ***кючек****, и куршумът рикошира", спомни си ром* (в. „24 часа", бр. 283, 2002, с. 6).

кючекчѝйка *ж. Разг. Подигр. Неодобр.* Изпълнителка на кючек (от тур. **köçek, -ğı** – *млад танцьор в женски роли*). • *Дъжд от пари за* ***кючекчийка*** *от НАТФИЗ* (в. „Нощен Труд", 13.11.–14.11.2000, с. 24). • *Въпреки плътното нежно присъствие до себе си през цялата нощ Сюлейманоглу се кефеше на три засукани* ***кючекчийки****, които не се отделиха нито за секунда от него* (в. „Нощен Труд", бр. 84, 2000, с. 12).

кючекчѝя *м. Разг. Неодобр.* Танцьор; човек, който изпълнява кючек (от тур. **köçek, -ğı** – *млад танцьор в женски роли*). • *Не мога да понясям* ***кючекчиите****! Виж кючекчийките хващат око...* (БРР).

кючекчѝйски *прил. Разг. Неодобр.* Който се отнася до кючек (от тур. **köçek, -ğı** – *млад танцьор в женски роли*). • *После започват да кършат тела в* ***кючекчийски*** *ритми* (в. „24 часа", *Неделя*, бр. 283, 2002, с. 1).

кяр *м. Разг.* Печалба, облага, сметка (тур. **kâr** – *същото значение*, от перс. kar – *занятие, труд*). • *В суматохата в еврото България ще е на* ***кяр*** (в. „24 часа", 04.01.1999, с. 15). • *Друг* ***кяр*** *явно няма да има, но поне ще спасим здравната реформа* (в. „Труд", бр. 130, 2000, с. 1).

Л

лакърдѝя *ж. Разг.* 1. Дума, приказка. 2. Новина, клюка (от тур. **lâkırdı** – *дума, реч, слово, говор, разговор*). • *Шикозното заведение н Съюза на българските художници беше пълно с пиячи на кафе и черна бира, които разпускаха с лениви* ***лакърдии*** (в. „Нощен шок", бр. 11, 2000, с. 2). • *Дрън-дрън, президентски* ***лакърдии*** *около кървавото кладенче, дето заклали нявга Бенковски* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 2).

ла̀ладжия *м.* Шут, смешник, бърборко (от тур. **lala** – *бавач, възпитател на дете; прен. смешник, бърборко;* от перс.). • *Тоз* ***лаладжия*** *ще изтърси пред всички: лежи си човекът и не ще да знае, че имаме годишно събрание* (Ив. Петров).

лалѐ *ср.* Пролетно цвете от семейство лилиецветни с едър чашковиден цвят в жълто, червено и др. (тур. **lâle** – *същото значение*, от перс.). • *Лицето му е обърнато към запад, нашарено е с разни шарилки: синкави гроздове, червени карамфили, трендафили, бели и жълти* ***лалета***, *изрисувани по дебърски вкус* (Ст. Заимов). • ***Лале*** *– искрено обяснение в любов* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 21).

лаф *м. Разг.* Дума, приказка (тур. **lâf** – *същото значение*, от перс.). • *Първият заместник на Черномирдин си има коронен* ***лаф***, *който му помага в трудни моменти* (в. „Жълт Труд", бр. 29, 1997, с. 10). • *Пак се канят да управляват със стари* ***лафове*** (в. „24 часа", бр. 39, 2000, с. 10). • *И тъй, в началото съдбата ни събра на баскетболното игрище и от* ***лаф*** *на* ***лаф***, *ето ти то: началото на едно велико приятелство* (в. „Лична драма", бр. 18, 2000, с. 3).

ла̀фаджѝя *м. Разг. Пренебр.* Човек, който говори празни приказки (от тур. **lâf** – *дума, приказка*, от перс.). • *Не се махнаха и яките пиячи и* ***лафаджии*** *като Янко Ста-*

ноев и Дончо Цончев (в. „24 часа“, *София*, бр. 131, 2000, с. 7).

лаф-моабѐт *м. Разг. Ирон.* Весели, сладки приказки, раздумки (от тур. **lâf** – *дума, приказка* и **muhabbet** – *1. Обич, приятелство. 2. Интимна беседа*, от перс.). • *Той обаче не трябва да бърка международните срещи с добре известните дружески трагедии и сладките* ***лаф-моабети*** *след успешни ловни излети* (в. „Демокрация“, бр. 292, 2000, с. 7).

леблебѝя *ж.* Печени зърна нахут (от тур. **leblebi** – *същото значение*). • *Чуждестранна фирма купува (изкупува) българска* ***леблебия*** *– ядлива, реколта 2000, диаметър 7–7,5 мм...* (в. „24 часа“, *Малки обяви III*, бр. 206, 2000).

левѐнт *прил.* Висок и здрав, силен млад мъж (тур. **levent** – *строен, здрав човек, първоначално пленник от Близкия изток*). • *Хаджи Ставревите синове са родопски* ***левенти...*** (Ст. Заимов).

лекѐ *ср.* 1. Петно върху дреха или предмет, което не се изпира или премахва лесно. 2. *Жарг. Обидно* Непочтен, долен човек, подлец, мерзавец (тур. **leke** – *петно върху дреха или предмет, което не се изпира или премахва лесно*). • *Някои мислят, че съм* ***леке*** (в. „Труд“, 05.11.2000, с. 5).

лекелѝв *прил. Разг.* Изцапан с лекета (от тур. **lekeli** – *същото значение*) • *В групичката беше и Комков в своя стар, износен и* ***лекелив*** *балтон* (М. Кремен).

лобу̀т *м. Диал.* Бой като наказание, пердах (тур. **lobut** – *къс дебела тояга*). • *Освен скъсани гащи щели да изядат и як* ***лобут*** (в. „Нощен Труд“, бр. 202, 1995, с. 2).

локу̀м *м.* 1. Сладкарско изделие, приготвено от нишесте, захар и др. 2. Порция от това изделие (тур. **lokum** – *същото значение*, от ар.). 3. Само *мн. ч. Прен.* Дълги, несъществени празни приказки. • *За да бъде удоволствието пълно, заедно с кафето можеш да хапнеш бяло сладко,* ***локум*** *на клечка, а после и халва* (в. „Жълт Труд“, бр. 15, 2000, с. 3). • *Във всяко триъгълниче се*

слага по парченце ***локум*** *и се завива* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 29). • *...и целият наш електорат е убеден в едно – че е цар на* ***локумите*** (Столичен печат, 2000).

лулà *ж.* Извита тръбичка с фуниевидно разширение за поставяне на тютюн, с което се пуши (от тур. **lüle** – *същото значение*). • *От задържаните са иззети машинки за свиване на цигари, хартия за тях, цигари, канабис и* ***лула*** *за пушене на хашиш* (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 32). • *Затова е най-добре претендентите за трона да запушат* ***лулата*** *на мира* (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 1). • *Койките са оправени, на масата лежат недопушени* ***лули*** (в. „Феномен“, бр. 19, 2000, с. 4).

М

маанѐ *ср. Разг. Неодобр.* Турска народна песен с бавна мелодия и извивки (от тур. **mani** – *вид турска народна песен, четиристишие, припевка;* от ар.). • *БТК* ***маане*** (в. „24 часа“, бр. 211, 2000, с. 14). • *Не е и подозирала, горката, че мракобесни чиновници ще цензурират този бисер на Ерато. Ни братя Кулинови тогава, ни „Боц* ***маане***“ (в. „Труд“, 06.01.2000, с. 14). • *Поради мюсюлманските порядки, които забраняват употребата на алкохол, веселбите вървят само с кръшни танци и протяжни* ***маанета*** (в. „Нощен Труд“, бр. 123, 2000, с. 5).

мадàн *м.* Съоръжение за обработка на желязна руда стара железодобивна пещ (от тур. **maden** – *съоръжение за обработка на желязна руда стара железодобивна пещ*). • *Минахме из място, покрито със сгурия, следа от стари* ***мадани****, и се изкачихме на гола полянка* (Ив. Вазов).

маджỳн *м.* Тестообразна маса за прилепване на стъкла към дървена рамка или за запълване на пукнатини (тур.

macun – *същото значение*). • *Много е важно да добиете оптималната плътност на* ***маджуна****, преди да маджунирате, за което също може да се използва някакъв ограничен разтворител* (в. „168 часа“, *Имоти*, бр. 32, 2001, с. 7).

мазѐ (мазà) *ср.* Приземно помещение, изба (от тур. **mahzen** – *същото значение*, от ар.). • *Взривиха* ***мазе*** *на къща в Дупница* (в. „24 часа“, бр. 93, 2000, с. 32). • *57-годишният Славчо И. Заявил пред ченгетата в районното полицейско управление, че в средата на юли миналата година убил в дома си 59-годишната Миглена Курбанколева, след което я заровил в* ***мазето*** (в. „24 часа“, бр. 46, 2000, с. 4). • *Комунизмът също гние в* ***мазето*** (в. „24 часа“, 31.03.2000, с. 9).

майтàп *м. Разг.* Закачка, подигравка, духовита шега (тур. **maytap** – *същото значение*). • *То пък* ***майтап*** *– на един часовника напред, на друг назад, кога е дошъл милениума точно така и не разбрахме, но весело да става* (в „Труд“, 06.01.2000, с. 13). • *Няма* ***майтап****, такива цветни памуци вече има в опитните полета на концерна „Монсанто“* (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 12). • *„Голям* ***майтап*** *пада“, казал вицепрезидентът и кандидат за президент от страна на Демократическата пария, който притичал задъхан покрай репортерите, отразяващи предизборната му кампания* (в. „Труд“, бр. 307, 2000, *Планета*, с. 25). • *Радинела обаче понякога не си дава сметка, че зимата си е зима и човек с природата* ***майтап*** *не бива да си прави* (в. „24 часа“, 09.01.1999, с. 13). • *Малко по-късно се разбра, че Иванчо не е измислил нито дума от* ***майтапите****, с които весели народа всеки ден* (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 13). • *Отново* ***майтапи*** *с обратни мафиоти и откачени полицаи* (в. „24 часа“, бр. 107, 2000, с. 24).

майтапчѝйка *ж. Разг.* Жена, която обича да се майтапи с другите, да се шегува с тях (от тур. **maytap** – *закачка, по-*

дигравка, духовита шега). • *А и съм* ***майтапчийка****, това обезоръжава хората* (сп. „EVA“, юни 2000, с. 17).

майтапчѝя *м. Разг.* Човек, който обича да се майтапи с другите, да се шегува с тях (от тур. **maytap** – *закачка, подигравка, духовита шега*). • *За него се търсят всякакви чешити, клоуни,* ***майтапчии****, имитатори и други подобни* (в. „Жълт Труд“, бр. 43, 1995, с. 14). • *„Искам поне един слънчев ден, за да се топна в морето“, пожела си* ***майтапчията*** (в. „24 часа“, 15.01.1999, с. 32). • *Мандев отговорил с половин уста, което тутакси давало основание на* ***майтапчиите*** *да мислят, че политикът е загубил чувството си за хумор в навечерието на предизборния маратон* (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 6).

майтàпя *несв.* Шегувам се с някого, подигравам се (от тур. **maytap** – *закачка, подигравка, духовита шега*). • *Те и в Япония ме заглеждаха, и се* ***майтапех****, че японците си падат по „Кой е по-по-най“, ама то истината си беше, че им хванах окото, щото хем бял мъж, пък с коса до кръста и пребраден с кърпа...* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 5).

макарà *ж.* 1. Товароподемен механизъм с просто устройство скрипец. 2. Калем или цев за навиване на конци. 3. Конците, намотани върху една цев (тур. **makara** – *конци, намотани върху цев*). • *Булке, дай една черна* ***макара!*** (БРР).

малàк *м.* Малкото на бивол, биволче (тур. **malak** – *същото значение*). • *Из зелената целина пасяха овце и говеда и на нея ѝ се стори, че цялото поле е пълно с агънца, телета и* ***малачета*** (К. Петканов).

манàф, -ин *м.* 1. Малоазиатски турчин. 2. Турчин или азиатец изобщо. 3. *Прен. Жарг. Обидно* Сексуално извратен човек, активен педераст (тур. **manav** – *малоазиатски турчин*). • *Едва беше сторил това и като хала върху му връхлетяха двама брадати* ***манафи*** (Ст. Дичев). • *Абе не е тайна за никого, че е* ***манаф*** (БРР).

мангàл *м.* 1. Железен или керамичен съд, в който се поставят разгорени въглища за отопление. 2. *Жарг. Обидно* Циганин (тур. **mangal** – *железен или керамичен съд, в който се поставят разгорени въглища за отопление*). • *Отбор* ***мангали*** *тарашили крайпътно капанче* (Столична преса, 1999).

мангъ̀р *м. Остар.* 1. Малка медна монета. 2. *Прен.* Без стойност, нищо (тур. **mangır** – *пара, лепта*). • *Десет години убиваш хората, и пак нямаш в кесията си нито два* ***мангъра*** (Л. Каравелов).

мандàло *ср.* Заключалка на врата, голямо резе, което държи вратата затворена (тур. **mandal** – *същото значение*). • *Портите им бяха заключени с дълги дървени* ***мандали*** ((К. Константинов).

мàндра *ж.* 1. Работилница, в която млякото се преработва в млечни продукти – кашкавал, сирене и др. 2. Изобилие (от тур. **mandıra** – *работилница за млечни продукти*). • *Затварят 19* ***мандри*** *заради лоша хигиена* (в. „Труд", бр. 104, 2000, с. 6). • *Според експерти до 2 години ще останат половината колбасарници и кланици. Ще ги последват и* ***мандрите*** (в. „24 часа", бр. 105, 2000, с. 7). • *Производството на мляко и млечни продукти у нас е ориентирано предимно за вътрешния пазар, защото само 3* ***мандри*** *от 600-те в страната имат лиценз за износ на продукцията си в ЕС* (в. „24 часа", бр. 105, 2000, с. 7).

мàндраджия *м.* Собственик на мандра или този, който работи в мандра (от тур. **mandıra** – *работилница, в която млякото се преработва в млечни продукти – кашкавал, сирене е др.*). • *Баща ми беше* ***мандраджия****. Преди девети имаше малка мандра, но му я взеха* (БРР).

мàраба *междум.* Здравей! (от тур. **merhaba** – *същото значение*, от ар.). • ***Мараба****, аскер!* (в. „24 часа", бр. 178, 1999, с. 1). • ***Мараба****, Европа!* (в. „Труд", бр. 1, 2000, с. 2). • ***Мараба*** *бе, комши* (БНТ, Канал 1, *НЛО*, 18.11.2000).

марда̀ *ж.* 1. Изостанала непродадена стока. 2. Нещо за изхвърляне, брак. 3. *Жарг. Обидно* Бавен, отпуснат, ленив човек (тур. **marda** – *изостанала непродадена стока*). • *Ти само* ***мардата*** *ни даваш* (Ст. Чилингиров). • *По цял ден лежи, пуши и „медитира", голяма* ***марда*** *е, просто да не повярвате* (БРР).

маркȕч *м.* 1. *Остар.* Черво на наргиле за пушене. 2. Гъвкава гумена тръба за течности или газове. 3. *Прен.* Висок човек (от тур. **mâr** – *змия*, от перс.). • *...че в покрития пазар не може да влезе водоноска. А какво ѝ пречи да спре на улицата и да влезе само дългият ѝ* ***маркуч****?* (в. „24 часа", бр. 80, 2000, с. 10). • *Светещи* ***маркучи*** от Videomax avs, цена от 1. 5 $/м, тел... (в. „Труд", *Малки обяви II*, бр. 117, 2000). • *Да държим* ***маркуча*** *си в изправност* (в. „24 часа", бр. 203, 2000, с. 10).

марȕля *ж.* Градинско растение с широки листа, употребявани за салата пролетно време (от тур. **marul** – *същото значение*). • *Измийте и нарежете 2* ***марули****, по половин връзка пресен чесън и кромид и разбъркайте* (в. „Всичко за всеки", бр. 17, 2000, с. 3). • *В голяма чиния наредете* ***марулята****, после краставицата и морковите и ги сложете в хладилника* (в. „Ние жените", бр. 30, 2000, с. 11).

маскарà *м. Разг. Обидно* 1. Човек, който предизвиква подигравки. 2. Безчестник, безсрамник (тур. **maskara** – *смешник, шут*, от ар.). • *От цял сахат те диря бре,* ***маскара****!* (Ст. Чилингиров). • *От конфликта в БНТ хората си вадят единствения логичен извод – всички са* ***маскари****!* (в. „24 часа", бр. 58, 1997, с. 11). • *Оставам с впечатлението, че както се казва, всички мъже са* ***маскари*** (БТВ, *Искрено и лично*, 30.10.2002)

маскарѝ *несв. Разг. Грубо* Подигравам, осмивам, очерням някого (от тур. **maskara** – *смешник, шут*, от ар.). • *Как да клеветим и* ***маскарим*** *безнаказано* (в. „24 часа", 22.01.2000, с. 14). • *И женицата, която не искала да* ***маскари*** *доброто си име на аптекарка, веднага подала молба за развод* (в. „Шок", бр. 18, 2000, с. 4).

масра̀ф *м. Разг. Неодобр.* Разноски, разходи (тур. **masraf** – *същото значение*, от ар.). *Фразеол.* „да надвия над масрафа си“ – *да превъзмогна финансови или други трудности; да си позволя да закупя нещо скъпо.* • *Ако сте си* ***надвили над масрафа*** *да си позволите наемането на майстори, знайте, че в сегашната ситуация единни тарифи няма* (в. „Нощен Труд“, бр. 34, 1997, с. 10). • *И реши* ***масрафът*** *за децата да е за сметка на бюджета, а не на пенсионните пари* (в. „Труд“, 14.12.1998, с. 1).

масу̀р *м.* 1. Цев за навиване на прежди и навитите върху нея нишки. 2. Царевичен плод със зърната. 3. Дълга къдрица коса (от тур. **masura** – *1. Цев, тръба. 2. Цев с прежда за тъкане. 3. Плитка коса. 4. Царевичен кочан със зърната*). • *Девойчетата ходеха да навиват* ***масури*** *по фабриките за един-два гроша надница.* (К. Константинов). • *...белим* ***масурите*** *и отводът тогава гърми от смях и песни* (Т. Г. Влайков). • *Като момиче имах прелестни руси* ***масури*** (БРР).

махала̀ *ж.* 1. Част от населено място, квартал 2. Малко селище, отдалечено от по-голямо селище (от тур. **mahal**, **mahalle** – *място, местност, квартал*, от ар.). • *Хората се криели по* ***махалите*** *и заради страха да не се натъкнат на полицаи* (в. „24 часа“, бр. 52, 1997, с. 7). • *За да има ред и закон в циганските* ***махали***, *в кметствата и полицейските участъци трябва да се назначават и роми, препоръчаха кокорбашиите* (в. „Демокрация“, бр. 85, 1995, с. 8). • *Без боязън минавали през турската* ***махала*** *и никой не смеел да ги закача* (в. „24 часа“, 07.01.2000, с. 10). • *Неофициално обаче през последните години стотици цигани от различни региони са се заселили в* ***махалата***, *без да се регистрират* (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 32).

махмудѝя *ж.* Стара турска жълтица от времето на Махмуд II (тур. **mahmudiye** – *същото значение*). • *Чичо Венко,*

като му целува невястата ръка, даде ѝ нова ***махмудия*** (Т. Г. Влайков).

махмурлѝя *м. Разг. Ирон.* Човек, който не е достатъчно изтрезнял сутринта след пиене (от тур. **mahmur** – *неразположение след пиянство*, от ар.). • *Около полунощ полицаите прибраха тримата* ***махмурлии*** *в Първо РПУ* (в. „Нощен Труд", бр. 148, 2000, с. 16).

махмурлу̀к *м. Разг. Ирон.* Неразположение след пиянство (от тур. **mahmur** – *същото значение*, от ар.). • ***Махмурлук*** *мъчи 201-килограмов мечок* (в. „Нощен Труд", бр. 232, 2000, с. 8). • *Зелевият сок лекува редица болести и* ***махмурлук*** (в. „Труд", бр. 308, 2000, с. 1). • *...А за* ***махмурлука*** *зъб не обелват* (в. „24 часа", бр. 31, 1997, с. 8). • *Съдържа фитонциди, които убиват стафилококите и туберкулозния бацил. А като трепач на* ***мухмурлука*** *няма равен* (в. „Труд", бр. 308, 2000, с. 8). • *Пиенето краси човека,* ***махмурлукът*** *го грози* (в. „24 часа", бр. 348, 2001, с. 21).

махна̀ (махана̀) *ж.* Недостатък, търсене на лоша черта в характера на някого, кусур (тур. **mahana** – *недостатък*). • *Едни на цар хвърлят* ***махна***, *други на министри* (Ц. Церковски). • *Звукаря похвали за извънредната му пъргавина, ала му намери* ***махана***, *че е голям присмехулко, дори обидник шегобиец* (Ст. Заимов).

ма̀шала *междум.* За похвала: браво, много добре (от тур. **maşallah** – *същото значение*, от ар.). • *Аферим, Весо,* ***машала!*** (в. „Труд", бр. 94, 1998, с. 3).

мая̀ *ж.* 1. Подкваса за тестени изделия или сирене. 2. Произход, вродени качества (тур. **maya** – *квас*, от перс.). • *Корсак от яре е баш* ***маята*** *за кашкавала* (в. „24 часа", бр. 240, 2000, с. 8). • *Трябва да спазвате точно съотношението между продуктите: брашно,* ***мая***, *течност и ядки* (в. „ Всичко за всеки", бр. 17, 2000, с. 3). • ***Маята*** *се разбива на кашица в малко прясно мляко, отделно от дозата* (в. „Семеен вестник", бр. 6, 2000, с. 10).

мегда̀н *м. Разг.* Широко, незастроено място, площад (от тур. **meydan** – *площад, кръгозор*, от перс.). • *Саудитски принц дели **мегдан** с Бил Гейтс* (в. „Седмичен Труд", бр. 40, 2000). • *По обяд на **мегдана**, където има обхват, идва ред на разговорите по мобифона* (в. „24 часа", бр. 240, 2000, с. 8).

меджѝя *ж. Остар.* Безплатна колективна помощ на селянин от неговите съселяни (от тур. **imece** – *обща работа*). • *...едно лято чорбаджията извика на **меджия** всичките момци и моми от махалата да му жънат* (Ив. Петров).

меджидѝя *ж.* (**меджидиѐ** *ср.*) *Остар.* Стара сребърна турска монета от 20 гроша (тур. **mecidiye** – *същото значение*). • *Дадоха ми една **меджидийка** и си отидоха* (Ив. Петров). • *Тогава в турската империя се разплащали само с **меджидиета**...* (в. „Труд", бр. 133, 2000, с. 12).

мезѐ *ср. Разг.* Студена закуска за хапване при пиене на алкохолни напитки, най-често месо, сирене, туршия (тур. **meze** – *същото значение*). • *Сътрапезниците се ядосали, че гостът им прибира **мезето*** (в. „Труд", бр. 342, 1999, с. 40). • *Добре направихте, че се поправихте – вече питате за **мезетата** и питиетата* (в. „24 часа", 04.01.2000, с. 15). • *Твоите присета **на мезета** станаха невероятен хит* (в. „24 часа", бр. 114, 2000, с. 22). • *Менюто на бала беше според празника – вино, водка и кока-кола, а за **мезе** – козунак и яйца* (в. „24 часа", бр. 116, 2000, с. 5).

мекерѐ *ср. Разг. Обидно* Подлизурко, подлец (тур. **mekkâre**, ар. mekiare – *товарно животно*, от ар.). • *Те не са станали такива, а са се родили такива. Те са бивши **мекерета*** (в. „Нощен шок", бр. 11, 2000, с. 9). • *Стамболов... смятал Каравелов за страхливец и руско **мекере*** (в. „Седмичен Труд", бр. 18, 2000, с. 12). • *Към Шута „Какъв Киркегор бе, **мекере**?... Ти коя буква си, може би ъ-ъ-ъ или гъ-ъ-ъ, за да стигнеш най-сетне до Гъджи...* (в. „Демокрация", *Новите варвари II*, 03.05.2001).

мера̀к *м. Разг.* Силно желание за нещо, страст за нещо, стремеж, копнеж (тур. **merak** – *1. Любознателност, любопитство. 2. Интерес. 3. Желание*). • *Какво обаче да правят ония, дето нито са имали акъл да изкласят, нито* ***мерак***... (в. „Труд", 10.11.2000, с. 3). • *Зачинател на благото дело е Иван Георгиев, мъж на средна възраст, с незабележимо име и със занаятчийски* ***мерак*** (в. „Демокрация", бр. 291, 2000, с. 16). • *Македонци с* ***мерак*** *за Мартин Зафиров* (в. „24 часа", бр. 57, 1997, с. 28). • *Ще ни накаже ли Русия за натовския* ***мерак*** (в. „24 часа", бр. 49, 1997, с. 12). • *Мъжете, избрали по неволя или* ***мерак*** *тази професия, даже се следели кой кога ще светне лампата вкъщи, за да не закъснеят* (в. „Жълт труд", бр. 14, 1996, с. 3). • *Младите непокорници не отрекоха* ***мерака си*** *за изборно участие, но има достатъчно време дотогава, за да изчислят най-печелившата за намеренията им формула* (в. „Труд", бр. 79, 2000, с. 10). • *Нищо не им е пораснало на производителите освен* ***мерака*** *за печалба, за да растат цените нагоре* (в. „Новинар", бр. 219, 1997, с. 7). • ***Меракът*** *на Клинтън може да го свали от власт* (в. „Добруджанска трибуна", 02.01.1999).

мераклѝйски *прил. Разг.* Което се отнася до нещо, свързано със силно желание, страст, стремеж, копнеж (от тур. **merak** – *1. Любознателност, любопитство. 2. Интерес. 3. Желание*). • *Опарете* ***мераклийски*** *червените красавици (б. р. чушките) с новата си придобивка.* (в. „Труд", *Софиянец*, бр. 281, 11.10.2002, с. 4).

мераклѝя *м. Разг.* Човек, който има мерак за нещо (от тур. **meraklı** – *същото значение*). • ***Мераклия*** *за телешко месо бе спипан от служители на кремиковския участък в ниви около Враждебна към 01. 15 ч* (в. „Нощен Труд", 13.11.–14.11.2000, с. 24). • *Кире Либерало е* ***мераклия*** *за държавен глава отново* (в. „Труд", бр. 280, 1995, с. 2). • *За* ***мераклии*** *домакини* (в. „Всичко за всеки", бр. 17, 2000, с. 3). • ***Мераклии*** *за депутати*

обсаждат СДС (в. „Труд“, бр. 52, 1997, с. 3). • *Завлечени били десетки* ***мераклии*** (в. „24 часа“, бр. 49, 1997, с. 5). • *„Още същия ден откликнали мнозина* ***мераклии*** (в. „Нощен Труд“, бр. 77, 2000, с. 7). • ***Мераклиите*** *да поработят на черно могат жестоко да съжаляват* (в. „Труд“, бр. 329, 2000, с. 28). • *Кът са* ***мераклиите*** *за временни министри* (в. „24 часа“, бр. 36, 1997, с. 12). • ***Мераклиите*** *са направили списъци, според които графикът е запълнен за 10 дни напред* (в. „Труд“, бр. 52, 1997, с. 4). • *4448* ***мераклии*** *се борят днес за 240-те депутатски места* (в. „Труд“, бр. 108, 19.04.1997). • ***Мераклиите*** *за това трябва да умеят да общуват с хората* (в. „Труд“, бр. 13, 1998). • *Дано* ***мераклиите*** *да орат общинската нива като препрочетат 10-те Божи заповеди* (в. „Труд“, бр. 203, 1999, с. 1). • *Вълненията на* ***мераклиите*** *за висше продължават...* (в. „Новинар“, бр. 218, 1997, с. 3). • ***Мераклия*** *гони баби* (в. „Седмичен Труд“, бр. 44, 2000).

мера̀ци *мн. Разг. Неодобр. Пренебр.* Силно желание за нещо, страст за нещо, стремеж, копнеж (от тур. **merak** – *1. Любознателност, любопитство. 2. Интерес. 3. Желание*). • *Българинът си прибра корема, но* ***мераците*** *за власт – не!* (в. „24 часа“, 09.01.1999, с. 13). • *КНСБ нямало да се трансформира в партия, хората му с* ***мераци*** *в политиката щели да си вземат отпуска* (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 3). • ***Мераците*** *на Доган – утопия или реалност* (в. „Труд“, бр. 106, 17.04.1997). • *Бритни Спиърс отряза* ***мераците*** *на принц Уилям* (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 2).

механà *ж.* Питейно заведение, обикновено с битово обзавеждане; пивница, кръчма (от тур. **meyhane** – *къща, в която се пие вино; кръчма*, от перс. mäj – *вино* и hanä – *къща*). • *На другия ден се уговорихме да отидем на* ***механа*** (в. „Лична драма“, бр. 18, 2000, с. 12). • *След* ***механата*** *тръгнах да я изпратя* (в. „Лична драма“, бр. 18, 2000, с. 12).

механджѝя *м.* Кръчмар (от тур. **mehane** – *къща, в която се пие вино, кръчма*). • *Мъжът ми е механджия, има малка кръчмица в края на селото* (БРР).

мехлѐм *м.* Лекарствен препарат във вид на каша за мазане; крем, вазелин, помада (тур. **mehlem** – *лекарствен препарат във вид на каша за мазане*). • *Сложи му малко мехлем на изгорялото и ще ти мине* (БРР).

милѐт *м. Остар.* Народ, хора (тур. **millet** – *народ, нация, религия*, от ар.). • *Натиснете здраво към земята тоя български милет, да не може да дига повече глава!* (Д. Талев).

минарѐ *ср.* Висока кула на джамия, от която ходжата призовава за молитва (тур. **minare** – *същото значение*). • *Къщята са вапцани с всевъзможни вапцилки, джамиите и минаретата се белеят, дърветата по гробищата се зеленеят, а бистрата и широката хубавица Марица отражава в своите води градските здания и копира още един град* (Л. Каравелов). • *В тъмнината повече от 15 минарета се белеят в източната част на града* (Ст. Заимов).

миндѐр, -лък *м.* Предназначено за сядане издигнато място покрай стена в жилищно помещение (тур. **minder** – *същото значение*). • *Насядаха свати, една до друга на миндера, като чавки на стряха, засмени, а очите им шарят...* (Д. Талев).

мискѝн, -ин *м. Разг. Обидно* Жалък човек, мръсник, подлец (тур. **miskin** – *досаден, отегчителен; жалък; прокажен*). • *Продава, мискининът, продава дарения!* (в. „Труд", бр. 226, 2001, с. 12).

михлю̀з, -ин *м.* 1. Недодялан, прост човек. 2. Мързеливец, готованец (от тур. **müflüs** – *изпаднал търговец, който не си плаща дълговете, обеднял, разорен*). • *Хей, михлюзино, какво си зяпнал по тях?* (А. Христофоров).

моабѐт *м. Разг. Подигр.* Веселба, сладки приказки (от тур. **muhabbet** – *1. Обич, приятелство. 2. Интимна беседа*). • *Испания се хвали с „Барса", а Ямбол – с „Моабет без парса"* (в. „Жълт Труд", бр. 5, 1995, с. 22).

• *Имат си ямболци БДМ – „Бъдещи дейци на* ***моабета***" (в. „Жълт Труд", бр. 5, 1995, с. 22).

моабѐтчия *м. Разг. Подигр.* Веселба, сладки приказки (от тур. **muhabbet** – *1. Обич, приятелство. 2. Интимна беседа*). • *Пръкнало се дружеството на* ***моабетчиите*** (в. „Жълт Труд", бр. 5, 1995, с. 22). • *На пленума* ***моабетчии*** *от Елхово и Страл джа доказвали напоително верността си към директивата „Пълна моабетизация на страната"* (в. „Жълт Труд", бр. 5, 1995, с. 22).

мукавà *ж.* Дебела хартия, картон (тур. **mukavva** – *същото значение*). • *...а на прозорците вместо стъкла има* ***мукава*** (БРР).

мурафѐт *м. Разг. Неодобр.* Умение за правене на шашми, тарикатлък (от тур. **marifet** – *умение, майсторство, сръчност*, от ар.). • *Не е* ***мурафет*** *да хванеш някого, а да го удържиш* (Л. Каравелов). • *Има ли някаква тънкост, някакъв* ***мурафет***, *както се казва* (НТВ, *На кафе с Гала*, 08.11.2002). • *Нашенски* ***мурафети*** *в Ню Йорк* (в. „Труд", бр. 72, 1997, с. 3).

мускà *ж.* Малка кесия, в която се поставят заклинателни текстове или други предмети за предпазване от беда (тур. **muska** – *същото значение*, от ар.). • *Не бяха помогнали нито знахарски баяния, нито ходжовски* ***мски***, *нито попски молитви* (П. К. Яворов). • *В едната* ***муска*** *намерили писмо, подпечатано с мехюра на аджемския шах: чунким, на мехюра имало изписано разярен лъв* (Ст. Заимов).

мускàл *м.* 1. Малка стъклена опаковка за розово масло. 2. Същата опаковка заедно с налятото розово масло (от тур. **miskal** – *същото значение*). • *Пред него на масата са разположени няколко тъмносини ялдъзлии* ***мускали***, *от които половината празни, останалите запълнени с терше* (Ал. Константинов).

мỳфта *ж.* Даром, безплатно (от тур. **müft** – *същото значение*, от перс.). • *За мен това си е чиста* ***муфта***... (БРР).

мỳфтаджийски *прил.* Който се отнася до муфтаджия (от тур. **müft** – *даром безплатно*, от перс.). • *Не може да се изкорени у българина* ***муфтаджийският*** *му нрав* (БРР).

мỳфтаджийски *нареч.* Без труд, на чужда сметка, с изгода (от тур. **müft** – *даром, безплатно*). • *Кара го* ***муфтаджийски****, каквото падне!* (БРР).

мỳфтаджия *м. Разг. Неодобр.* Човек, който се старае да получи нещо муфта (от тур. **müft** – *даром, безплатно*, от перс.). • *Страшно е лицемерен. И е* ***муфтаджия*** (в. „Шок", бр. 18, 2000, с. 9).

мушамà *ж.* 1. Материя, покрита с непромокаемо вещество. 2. Покривка за маса от такава материя. 3. Дъждобран (от тур. **muşamba** – *материя, покрита с непромокаемо вещество*, от ар.). • *За традиционна покривна конструкция – таван с гредоред, дъски и* ***мушама*** *плюс керемидите, фирмата ще ви вземе около 30 лева на квадрат* (в. „Труд", бр. 219, 2000, с. 8). • *Без да искате, сте разрязали* ***мушамата*** *на кухненската маса. Не е беда* (в. „Вестник за жената", бр. 45, 2000, с. 13).

мюждѐ *ср. Диал.* Подарък за вестоносец, който носи добра, радостна вест. 2. Радостна вест (тур. **müjde** – *същото значение*, от перс.). • *Стига си ми носила* ***мюждета****, ами иди, та посрещни бача си...* (Ив. Вазов).

мюзевѝр *м. Остар. Неодобр.* Клеветник, доносник, подстрекател, интригант (тур. **müzevir** – *същото значение*, от ар.). • *Има още един лошав обичай... да хули и клевети неприятните нему, когато тях ги няма и да прибира при себе си само клюкарите и* ***мюзевирите*** (в. „Седмичен Труд", бр. 7, 2000, с. 21).

мюлк *м. Истор.* Недвижим имот, който може да се предава по наследство, в границите на населено място в пределите на Османската империя (тур. **mülk** – *собственост, богатство, недвижим имот*, от ар.).

мюрѐ *ср. Разг.* При лов на диви патици – патица, която се връзва пред гюмето за примамка (тур. **müre** – *същото значение*). • ***Мюрето*** *ми уби!... Хаймана!* (Й. Йовков).

мюсюлмàнин *м.* Мохамеданин (от тур. **müslüman** – *същото значение*, от перс. musliman). • *Мюсюлманинът може да лъже, ако има заплаха за живота му* (в. „24 часа", 13.01.2000, с. 10). • *Разликата е, че в нея вярват майсторите на четката от цял свят – и католици, и* ***мюсюлмани****, и православни, и будисти...* (в. „Труд", бр. 307, 2000, *Арт Труд*, с. 21). • *Обаче при преброяването през 1992 г. се отчете, че в регион Сливен цели 33 на сто от* ***мюсюлманите*** *са се самоопределили като шиити...* (в. „24 часа", 22.01.2000, с. 10). • ***Мюсюлмани*** *от Бангладеш се тъпчат върху влак, с който се връщат от тридневно поклонение в град Тонги* (в. „24 часа", 01.02.2000, с. 28). • *Нова година съвпадна с Рамазан Байрама и повечето* ***мюсюлмани*** *по селата спазват Уруча...* (в „Труд", 06.01.2000, с. 13).

мюсюлмàнка *ж.* Жена мохамеданка (от тур. **müslüman** – *мохамеданин*). • *Сред тях е Конджа Кюриш, която се бореше за повече права на жените* ***мюсюлманки*** (в. „24 часа", бр. 41, 2000, с. 16).

мюсюлмàнски *прил.* Нещо, което се отнася до мюсюлманство (от тур. **müslüman** – *мохамеданин*, от перс.). • *В. „Московские новости" публикува преди три дни информация, че ДПС и Висшият* ***мюсюлмански*** *съвет са сред международните организации, които пращат пари на сепаратистите в Чечня* (в. „24 часа", бр. 46, 2000, с. 27). • *Ахмед Доган обеща, че ДПС има натрупан опит и кадри, за да поиска вече решение на проблема с хляба и препитанието на* ***мюсюлманското*** *население* (в. „24 часа", 27.03.2000, с. 5). • *Четирима заложници бяха убити, а други пет, сред които и деца, са ранени при нападение на войници срещу* ***мюсюлмански*** *бунтовници на остров в южната част на Филипините* (в. „Труд", бр. 118, 2000, с. 25). • *Голямата балканска криза (1875–1878 г.) донесе неизброими страдания и за* ***мюсюлманското*** *население на полуострова* (в. „Труд", бр. 118, 2000, с. 9).

мюфтѝйство *ср.* 1. Длъжност и звание на мюфтия. 2. Канцелария на мюфтия. 3. Сградата, в която се помещава канцеларията на мюфтия (от тур. **müfti** – *мохамедански съдия и богослов от висшето духовенство, който съди според Корана*, от ар.). • *По същото време Алиев направи скандал пред сградата на* ***мюфтийството*** (в. „24 часа", бр. 225, 2000, с. 2).

мюфтѝя *м.* Мюсюлмански богослов и съдия, който съди въз основа на Корана (от тур. **müfti** – *същото значение*, от ар.). • *Бивш* ***мюфтия*** *печели дело срещу България* (в. „24 часа", 28.10.2000). • *Човек на бившия главен* ***мюфтия*** *на България Недим Генджев е сред главните спонсори на чеченците, съобщи източник от спецслужбите вчера* (в. „24 часа", бр. 46, 2000, с. 5). • *Бившият главен* ***мюфтия*** *на България е заместник на Хасанейн в регистрирания през 1992-а във Виена Източноевропейски ислямски съвет* (в. „24 часа", бр. 46, 2000, с. 5). • *Подозират* ***мюфтии*** *в афера тип „Сапио"* (в. „24 часа", бр. 346, 2001, с. 8). • *Така президентът обясни честитката, която прати по* ***мюфтиите*** (в. „24 часа", бр. 8, 2000, с. 5). • ***Мюфтията*** *на Русия казал, че се надява до няколко часа всички чужденци да бъдат освободени от чеченските терористи* (в. Труд", бр. 296, 2002, с. 3).

мющерѝя *м. Разг.* Клиент, купувач (от тур. **müşteri** – *същото значение*, от ар.). • *...нелепото му кръвотечение прокудило от магазина поне трийсетина* ***мющерии*** (в. „Шок свят", бр. 22, 2000, с. 4). • *Това ще му навлече много* ***мющерии*** *и много алъш-вериш* (БНТ, Канал 1, 15.10.2002).

Н

нал *м.* Малко желязно парче с форма на дъга, което се поставя върху подметка или ток на обувка, за да ги предпазва от изтъркване (тур. **nal** – *същото значение*). • *Едно **налче** струваше пет лева стари пари* (БРР).

налба̀нт, -ин *м. Разг.* Занаятчия, който подковава домашни копитни животни (тур. **nalbant** – *същото значение*). • *Беше дълги години **налбантин**, ама днес няма файда от тоя занаят* (БРР).

налъ̀м *м.* 1. Дървен чехъл с кожена каишка. 2. *Жарг. Обидно* Прост, глупав човек (от тур. **nalın** – *дървен чехъл с кожена каишка*, от ар.). *Фразеол.* „Тъп (прост) като налъм" – *глупав, прост човек. Фразеол* „когато цъфнат налъмите" – *никога; напразни надежди.* • *В това няма нищо сензационно, ако не се смята, че типовете са **прости като налъми*** (в. „24 часа", бр. 107, 2000, с. 24). • *Казал, че вече когато играта не върви, няма да им дава тактически указания, а ще им носи по една торба с **налъми*** (в. „Шок", 28.04.–05.05.2000, с. 13). • *Ако надаваме ухо на думите на Методи Андреев, шефа на комисията, четяща досиетата в МВР и МО, имената на агентите на бившата ДС ще лъснат по сладкарниците, **когато цъфнат налъмите*** (в. „Труд", бр. 119, 2001, с. 10).

наргилѐ *ср.* Специална ориенталска лула за пушене, при която димът минава през съд за вода да се прочисти (тур. **nargile** – *същото значение*). • *Зад театрите има турско кафене, с **наргилетата** му, с чибуците му, с таблите и с всички познати принадлежности* (А. Константинов). • ***Наргиле** имаме, ако обичате, да го приготвя* (Ст. Заимов).

наху̀т *м.* Вид бобово растение и неговият плод, който се пече като леблебия (от тур. **nohut** – *същото значение*). • *Предлагам на едро фъстъци, бадеми, **нахут**, стафиди...* (Обява).

нѐйсе *част. неизм. Неодобр.* Както и да е, както и да било, така да бъде (тур. **neise** – *същото значение*). • *Хайде* ***нейсе,*** *тури още две-три дървета в печката* (Ал. Константинов). • *Е, президентът не признава, че инициативата е наша.* ***Нейсе,*** *читателят знае* (в. „Труд", 18.01.2000, с. 9).

низа̀м *м. Истор.* Войник от редовната армия на Османската империя (тур. **nizam** – *ред, устройство, система, строй, положение, правило*, от ар.). • *За една минута всичкото село изскокнало на улицата и всеки припкал към Хаджи-Генчовата къща: кой с фенер, кой със свещ... чегато всички тия юнаци се събирали да се бият със султанските* ***низами*** *или да избият побеснелите кучета* (Л. Каравелов). • *Само една чета през 1882 г. дръзко се разхождала из Търновско в износени сини униформи на турски* ***низами*** (в. „Седмичен труд", бр. 7, 2000, с. 21).

нишà̀н *м.* 1. Знак, белег. 2. Цел, мишена. 3. *Прен.* Знамение, известие. 4. *Истор.* Вид орден, издаван от османската власт (тур. **nişan** – *1. Знак, белег. 2. Белег по тялото. 3. Годежен или сватбен дар. 4. Знамение. 5. Прицел за стрелба*, от перс.). • ***Нишан*** *до всички избиратели, че след втория тур, ако спечели изборите, ще разиграе богата томбола, изпрати тези дни до избирателите си независимият кандидат-кмет от село Острово* (в. „Дума", бр. 266, 1995, с. 8). • *А София се е сгушила в уплаха – четири бесилки се люшват в четирите краища на града, всеки случайно попаднал на улицата християнин е* ***нишан*** *за куршум и ятаган* (в. „Седмичен труд", бр. 51, 1999, с. 21).

нишестѐ *ср.* Скорбяла (от тур. **nişaste** – *същото значение*, от перс.). • *Добавете брашното,* ***нишестето,*** *ароматизатора и бадемите* (в. „ Всичко за всеки", бр. 17, 2000, с. 8). • *Изпържва се в сгорещеното олио, добавят се лукът, соевият сос, фъстъците, захарта, залива се с разтворено в хладка вода картофено* ***нишесте*** (в. „Ние жените", бр. 30, 2000, с. 11).

О

одалѝска *ж. Истор.* Наложница в харем (от тур. **odalyk** – *същото значение*, от **oda** – *стая*). • *Тайната на одалиските* (в. „Демокрация", бр. 127, 2000, с. 9).

одаѝ *ж. Остар.* Стая (от тур. **oda** – *същото значение*). •*Повечето къщи имаха само един кат и една **одая** за добитъка и хората, а огънят се кладеше по средата на **одаята** и излизаше през дупката по средата на покрива* (Ан. Дончев).

оджàк *м. Остар.* 1. Огнище, обикновено с комин. 2. Стая с огнище (тур. **ocak** – *огнище*). • *...Край буйния **оджак** разправяше се там за дните неотдавни,...* (П. П. Славейков). • *Тия думи рече дядо, тия негови думи ме затиснаха в **оджака** и не шавнах* (Н. Хайтов). • *Ястието се слага от вечерта в **оджака*** (БНТ, Канал 1, *Вкусно*, 27.12.2001).

окà *ж. Остар.* Стара мярка за тегло, равна на 1283 г (тур. **okka** – *същото значение*). • *Едни цървули и три **оки** тютюн* (в. „Сега", бр. 112, 2000, с. 26). • *Най-много е разсърдило народа това, дето намерили в къщята им 30 **оки** с газ размесени, за да палят селото, ако додат башибозуци* (в „Труд", бр. 117, 2000, с. 3).

окаѝшвам *несв.* (**окаѝша** *св.*) *Жарг. Неодобр.* Вкарвам в затвор някого (от тур. **kavuş** – *стая в затвор, килия*). • *Съдът не ще да **окауши** корумпиран ексдиректор* (в. „Нощен Труд", 20.01.1998).

окумѝш *прил. Разг.* Отракан, нахакан, способен (тур. **okumuş**, от **okumak** – *1. Чета, уча. 2. Бая. 3. Псувам*). • *Наш'те борчета – **по-окумуш** от братушките* (в. „24 часа", бр. 86, 1997, с. 10).

олѝк (улѝк) *м.* Водосточна тръба (тур. **oluk** – *същото значение*). • *PVC **улуци** от Франция...* (в. „24 часа", *Малки обяви X*, бр. 206, 2000).

òнбашия (òмбашия) *м. Остар.* Началник на военно или полицейско отделение от десет души (от тур. **onbaşı** – *еф-*

рейтор). • ***Омбашии** от комшулука, юруш към аркадашлък!* (в. „24 часа“, бр. 154, 1997, с. 6).

о̀рда *ж.* 1. *Истор.* Обединение, племенен съюз сред тюркско-монголски номадски племена. 2. *Прен.* Тълпа, банда (от тур. **ordu** – *голяма дружина, множество от скитнишко и войнствено племе*). • *Възможно е да има терористи, **орда** диваци или инквизитори, но и много от пътниците не са цвете за мирисане* (в. „24 часа“, 01. 02. 2000, с. 10). • *...на човек може да му се завие свят от обилието на тази богата **орда*** (в. „Седмичен Труд“, бр. 30, 2000, с. 10).

орта̀к *м. Разг.* Съдружник (тур. **ortak** – *същото значение*). • *Търсят **ортаци** за купуване на пиле* (в. „24 часа“, бр. 37, 1997, с. 2). • *Татарчев и Бонев – **ортаци** в борбата срещу престъпността* (в. „24 часа“, 10.12.1998). • *Това е циганският живот – вечен празник, похвали се млад ром, който явно бе изпреварил с няколко ракии **ортаците си*** (в. „24 часа“, 15.01.1999, с. 32). • *Зетят на премиера – Георги Христов, и собственикът на ресторанта Славчо Христов стават **ортаци** три месеца след сватбата* (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 8). • *По битаците има дори псевдопродавачи, които ни карат да мерим пръстени, гривни или други дребни неща, а през това време техни **ортаци** „прослушват“ портмонето и покупките ни* (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 2). • *Посъветвах го друг път да се обръща към своите **ортаци** по шкембечорба в големия дом* (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 13).

орта̀лък (ортаклъ̀к) *м. Разг. Неодобр.* 1. Съдружничество. 2. Множество хора от един район (тур. **ortalık, ortaklık** – *околност, свят, хора*). • *Досега с други **ортаклък** си правил, отсега нататък с нас ще го правиш* (Ив. Петров). • *Проглушихме **орталъка**, че уж качваме пенсиите нависоко* (в. „Труд“, бр. 193, 2000, с. 3). • *Лидерката на партията на жените буквално окряка медийния **орталък** с факсове и съобщения* (в. „Труд“, бр. 106, 2002, с. 10).

османлѝя (осмàнец) *м. Остар.* Османски турчин (от тур. **osmanlı** – *същото значение, по собств. име Осман*). • *Османлиите избили с измама жителите на Силистра* (в. „Жълт Труд", бр. 21, 2000, с. 21).

османлѝйка *ж. Жарг. Неодобр.* Жена с деспотичен нрав (от тур. **osmanlı** – *същото значение, по собств. име Осман*). • *Има един израз – **османлийка**, което означава жена диктатор* (БНТ, Канал 1, *На кафе с Гала*, 04.05.2001).

ошàф (ошàв) *м.* 1. Сушени плодове на слънце – сливи, ябълки, дюли, круши и др. 2. Варени сушени плодове; компот (тур. **hoşaf** – *същото значение*). • *А жените готвят постните манджи: сарми, **ошаф**, боб, варено жито, зелник или тиквеник* (в. „Труд", *Коледни празници*, 24.12.2000 с. 4). • *Традиционно присъстват орехи, **ошав**, турши* (в. „Нов Семеен вестник", бр. 25, 2002, с. 4).

П

падишàх *м.* Титла на владетел в Турция и в други източни страни (тур. **padişah** – *монарх, владетел*). • *Душмани (овъргазци) готвят джепане за **падишаха**!* (Столичен печат, 1999).

пазàр *м.* 1. Открито място, на което се търгува. 2. Потребители купувачи. 3. *Прен.* Страна, в която се търгува. 4. Пазаруване. 5. Пазарен ден (тур. **pazar** – *открито място, на което се търгува*, от перс.). • *На пръв поглед цената от 120 лева е смущаваща – това е една от най-скъпите нови книги, появили се на българския **пазар**...* (в. „Труд", бр. 307, 2000, с. 5). • *Спорът между Петров и Панайотов е имуществен и е от дълго време, но превратът бе осъществен именно сега, когато в целия **вестникарски пазар** се извършват про-*

цеси на концентрация на капитала (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, с. 30). • *Инвеститорите бягат от европейските* ***пазари*** (в. „Труд“, бр. 103, 2000, с. 6). • *Ако някой се надява на преразпределение на* ***пазари*** *по този начин, значи е сбъркал в очакванията си* (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • ***Книжен пазар*** *на открито* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 3). • *Костов разчита, че след сключването на големите приватизационни сделки в* ***българския пазар*** *ще се влеят около един милиард долара* (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 9). • *Напоследък във федерацията на потребителите зачестиха обажданията на недоволни граждани, пазаруващи от* ***Женския пазар*** (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 2).

пазарлъ̀к *м. Разг.* Уговаряне на цена между продавач и купувач; уговорки, опити да се получи отстъпка от нещо (тур. **pazarlık** – *уговаряне на цена между продавач и купувач*, от перс.). • *Не се стискайте при* ***пазарлък*** *с иманяр* (в. „24 часа“, 11.11.2000). • *София започва* ***пазарлъка*** *по 6 теми, а Букурещ – по 5* (в. „24 часа“, бр. 65, 2000, с. 27). • *Вадят* ***пазарлък*** *на корумпиран* (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 1). • *Тренчев вади* ***пазарлък*** *на корумпиран* (в. „24 часа“, бр. 80, 2000, с. 3). • *Преди време казах на кметовете в Дупница – няма да търпя никакви* ***пазарлъци*** (в. „24 часа“, бр. 98, 2000, с. 10). • *Вадят* ***пазарлък*** *на корумпиран* (в. „24 часа“, бр. 80, 1995, с. 2). • *Големият* ***пазарлък*** *на парите на алианса* (в. „Труд“, бр. 322, 2002, с. 2).

пазва̀нт, -ин *м. Остар. Неодобр.* Пазач, нощен пазач (тур. **pazvant**, от перс. pasban, pazvand – *пазач; страж, часовой*, от перс.). • *Иззето е оръжие от* ***пазванти*** (в. „Демокрация“, бр. 86, 1996, с. 12). • *Остриетата от обкръжението на синия кандидат за кмет няма да се спрат пред нищо, в това число да ползват услугите на* ***пазванти*** *и каналджии в крайграничните села* (в. „Труд“, бр. 133, 2000, с. 10).

пай *м. Разг.* 1. Дял, който се пада на някого. 2. Част, която принадлежи на всеки участник (тур. **pay** – *същото значение*). • *Депутатски* ***пай*** *от всяка благина* (в. „24 часа", бр. 109, 2000, с. 10).

пàла *ж. Остар.* Широка, закривена сабя (тур. **pala** – *същото значение*). • *...и ходжата го подкарваше отзад с* ***палата****, от която преди това сам той отхвърли главата на войводата* (П. П. Славейков).

памỳк *м.* 1. Влакнодайно растение, чиито семена са обвити във влакнест пашкул. 2. Влакното, което се извлича от това растение и произведеното от него. 3. Обработени влакна за използване в медицината (тур. **pamuk** – *влакно, което се извлича от растение, чиито семена са обвити във влакнест пашкул*). *Фразеол.* „Вадя на някого душата с памук" – *убеждавам, „обработвам" деликатно някого.* • *Тайната разкрил погребалният агент, комуто дали подплънките, но той не ги използвал, а сложил вместо тях* ***памук*** (в. „Труд", бр. 103, 2000). • *Шарени яйца можете да наредите и в купа, пълна с цветен* ***памук*** *или постлана с атлазена или кадифена тъкан* (в. „ Всичко за всеки", бр. 17, 2000, с. 8). • *Музикантът* ***вади душата*** *на слушателя* ***с памук*** (в. „24 часа", бр. 115, 2000, с. 22). • *Няма майтап, такива цветни* ***памуци*** *вече има в опитните полета на концерна „Монсанто"* (в. „Труд", бр. 120, 2000, с. 12).

пастърмà *ж.* 1. Сушено, осолено месо. 2. *Жарг. Обидно* Грубо определение за момиче (тур. **pastırma** – *сушено, осолено месо*). • *Често си спомням за тях – качамак, царевична каша със саздърма, боб с* ***пастърма****, клин, катми и още много други* (в. „Вестник за жената", бр. 45, 2000, с. 12). • *„В бъдеще обмисляме идеята за признаването и на други хранителни продукти като мляко, сирене, луканка,* ***пастърма*** *за редовно разплащателно средство", заяви управителят на телефонната компания Генадий Савчук* (в. „24 часа", бр. 90, 2000, с. 32).

патаклама̀ *ж.* 1. *Диал.* Бой, побой. 2. *Жарг. Неодобр. Ирон.* Блъсканица. 3. *Жарг. Неодобр. Нов.* Стрелба (от тур. **pataklamak** – *бой, сбиване*). • *Цялата тренировъчна* ***патаклама*** *трая 15 минути* (в. „Нощен Труд", бр. 202, 1995, с. 2). • *Шампионите от Левски вдигнаха здрав купон в събота вечер за шестата поредна* ***патаклама*** *над вечния съперник ЦСКА* (в. „Стандарт", бр. 1145, 1995, с. 24). • *Уморен от* ***патакламите*** *на десетки американски филми, посветени на честните ченгета, с наслада се отдадох на една романтична история* (в. „Новини +", Провадия, бр. 30, 1995, с. 22). • ***В патакламата*** *е ранен случаен минувач* (в. „24 часа", бр. 115, 2000, с. 28).

патладжа̀н *м.* Вид зеленчуково растение с едри тъмносини продълговати плодове, както и самият плод син домат (тур. **patlıcan** – *същото значение*). • *Нагостиха ги със салата „Букет", зеленчукова супа, бюрек от* ***патладжан***, *чушки и тиквички, пиле...* (в. „Труд", бр. 307, 2000, с. 5). • *Такова подхранване е полезно и за пипера,* ***патладжана*** *и други зеленчуци* (в. „Демокрация", бр. 127, 2000, с. 14). • ***Патладжаните*** *се режат на филийки с дебелина 1 см, посоляват се и се оставят да им се изцеди горчивият сок* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 29).

патла̀к *м. Жарг.* Пистолет (тур. **patlak** – *взрив, избухване*). • *...а охраната се изправяла на пръсти и се похващала за* ***патлаците*** (в. „Нощен Труд", 27.11.–28.11.1995).

патърдѝя (патардѝя) *ж. Разг.* Врява (от тур. **patırdamak** – *тракам, тропам, шумя*). • *Ще захванем с оногова, от когото ще вземем най-много лири, с оногова, когото без шум, гюрултия и* ***патардия*** *най-лесно ще можем обра и уби...* (Ст. Заимов). • *Ний искаме да кажем, че тая е всичката причина на всите гюрултии и* ***патардии***, *които напоследне станаха...* (П. Р. Славейков).

пача̀ *ж.* 1. Бульон от варени животински крака, глава и др., който след охлаждане се превръща в пихтиеста маса,

наподобяваща желе. 2. Безволев, безхарактерен човек. 3. Слабоват, безсилен, кекав човек (тур. **paça** – *1. Долни гащи на панталони, гащи или шалвари, крачол. 2. Крака на заклан добитък; ястие, приготвено от варени крака на добитък*). • *Нямаха много хорицата, бедни години бяха, и все пак, нагостиха ме с* ***пача*** *и сух хлебец* (БРР).

пашà *м. Истор.* Почетна титла на висш военен управител на област, носена до първото десетилетие на XX век в Османската империя (тур. **paşa** – *същото значение*). • *Запознатият със станалото митрополит Григорий също се оплаква пред* ***пашата*** (в. „Седмичен Труд", бр. 21, 25. 05 – 31. 05. 2000, с. 12).

пезевѐнк *м. Разг. Грубо. Обидно* Сводник (тур. **pezevenk** – *същото значение*, от перс.). • *Туй вар, туй кирец, туй майстори, а и тоз архитект,* ***пезевенкът*** *му с* ***пезевенк****, и той ми отряза главата, тъй както аз и на Божков не съм я рязал* (в. „24 часа", бр. 190, 2000, *24 хъша*).

пѐйка *ж.* Приспособление за сядане на няколко човека, обикновено дървен плот върху подпори, скамейка (от тур. **peyke** – *същото значение*). • *Асен Чинков всяка сутрин си купувал вестник и сядал на една* ***пейка*** *в градинката срещу гарата да го прочете* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 4). • *Често изнасях концерт на бабите, насядали по* ***пейките*** *на улицата* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 14). • *Новите велможи залепиха местните на* ***пейката*** *и отново вербуваха наемници* (в. „Шок", бр. 31, 2000, с. 13).

пелтѐ *ср.* Сгъстен сок от варени плодове и захар, който след охлаждането си става желе (тур. **pelte** – *същото значение*). • *Какво* ***пелте*** *само прави тъщата – да си оближеш пръстите!* (БРР).

пелтѐк *м.* Човек, който при говорене пелтечи, заеква (тур. **peltek** – *същото значение*). • *Говорят, че като малък бил* ***пелтек****, но след като отишъл при Ванга, която*

му препоръчала лечение при виден столичен доктор, изгладил речта (Столичен печат, 1997).

пелтѐча *несв.* 1. Заеквам, запъвам се при говорене поради говорен дефект, силно вълнение или незнание. 2. Говоря объркано, несвързано (от тур. **pelteklemek** – *заеквам, запъвам се при говорене поради говорен дефект, силно вълнение или незнание*). • *Не е обяснимо обаче защо в точно определени моменти започва да* ***пелтечи***... (Столичен печат, 1997).

пембѐн (пембя̀н) *прил.* Бледочервен, розов (от тур. **pembe** – *същото значение*). • *Има широко чело, нос орлов клюн,* ***пембени*** *(червено-бели) бузи, здрави бели зъби...* (Ст. Заимов). • *Издържа на червени, сини и* ***пембени*** *политици, които го тупат по рамото...* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 30).

пѐнкилер *м.* 1. *Разг.* Лекарство за всички болести. 2. *Прен. Ирон.* Човек, който разбира от всичко (от тур. мн. ч. от собств. име... – *мнимо лекарство за всички болести*). • *Семейният лекар не е* ***пенкилер****. Той ще се занимава предимно със здрави жени, обясни д-р Семерджиев* (в. „24 часа", бр. 124, 2000, с. 6). • *Работи като* ***пенкилер*** (БНТ, Канал 1, *Трампа*, 04.06.2001). • *Бирниците удрят* ***пенкилера*** *на народа* (в. „Труд", бр. 298, 2001, с. 3).

пердà́х *м. Разг.* Бой, набиване (тур. **perdah** – *1. Полировка. 2. Бръснене*, от перс.). • *Царицата на* ***пердаха*** (в. „24 часа", 11.11.2000). • *То какво беше досега – ходиш, гледаш, ядосваш се, псуваш и накрая за довиждане ти треснат един* ***пердах*** (в. „Труд", бр. 125, 2000, с. 3). • *В най-добрия случай неволният нарушител ще се отърве с натрошени стъкла и надупчени гуми, а в най-лошия ще отнесе такъв* ***пердах****, че ще го помни цял живот* (в. „Седмичен Труд", бр. 30, 2000, с. 10).

пердà́ша *несв. Разг.* 1. Нанасям побой, бия някого. 2. Оглаждам мазилка на стена (от тур. **perdah** – *1. Полировка. 2. Бръснене*, от перс.). • *Кали: Никой не ме е* ***пердашил*** *по дупето* (в. „24 часа", бр. 225, 2000, с. 23).

пердѐ *ср.* 1. Завеса на прозорец или ниша. 2. *Прен.* Катаракт на окото. 3. *Жарг.* Човек, когото нищо не го тревожи, не го интересува, не го вълнува (тур. **perde** – *1. Завеса. 2. Действие*, от перс.). *Фразеол.* „Пада ми пердето" – *Не мога да търпя повече, нищо не ме интересува; реагирам остро.* • *Ефирните* ***пердета*** *са хит на пазара* (в. „24 часа", 11.10.2000, с. 5). • *Данданията откъм улицата ще заглушите и с помощта на плътни* ***пердета*** (в. „Вестник за дома", бр. 30, 2000, с. 3). • *Всички мокети и килими в сградата са махнати.* ***Пердетата*** *са свалени* (в. „24 часа", бр. 88, 2000, с. 8). • *Ами за тая работа първо трябва да ти падне* ***пердето*** (в. „Труд", бр. 133, 2000, с. 10).

перушàн *прил.* Смахнат, печален, жалък човек (от тур. **perişan** – *безредие, разпръснат; жален, печален, отпаднал дух*). • *Сигурно затова го отбягват, защото е малко* ***перушан*** (БРР).

пестѝл *м.* 1. Варени плодове, които се изсушават на ивици. 2. Безформена маса (тур. **pestil** – *същото значение;* **pestilini çikarmak** – *смазвам от бой*). • *Направили го на* ***пестил****, горкичкият!* (БРР).

петмѐз *м.* Гъсто сварен сок от грозде, захарно цвекло или захарна тръстика, рачел (от тур. **pekmez** – *същото значение*). • *Много гъст стана* ***петмезът***... (БРР).

пехливàн, -ин *м.* 1. Човек, който може да се бори добре, борец. 2. Силен човек (тур. **pehlivan** – *същото значение*, от перс.). • *В родното село на няколко поколения народни* ***пехливани*** *сега са останали само стари хора* (в. „24 часа", бр. 31, 1997, с. 9).

пешкѝр *м.* Кърпа за избърсване на лице и ръце (тур. **peşkir** – *кърпа за избърсване на лице и ръце*, от перс.). *Фразеол.* „опирам пешкира" – *получавам незаслужено наказание.* • *...показната екстрадиция от Украйна на бившия депутат от БББ-четата на Жорж Ганчев не навява изконно българската мъдрост за човека, който* ***опира пешкира***... (в. „24 часа", 04.01.1999, с. 10). • *Сега*

обаче тях ги няма, а ние сме от година и половина и трябва да опираме ***пешкира*** (в. „24 часа“, бр. 113, 2000, с. 11). • *То са дарувания, то са* ***пешкири****, то са сълзи* (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 4). • *Бившият посланик* ***опра пешкира*** *в Либия* (в. „Труд“, бр. 114, 2001, с. 29).

пилàф *м.* Източно ястие от варен ориз, полят с масло (тур. **pilâv** – *същото значение*, от перс.). • *Бивш турски министър нагости село в Ардинско с* ***пилаф*** (в. „Труд“, бр. 136, 2000, с. 46).

пискѝол *м* (**пюскѝол**) Завързани за снопче ресни, конци и др (от тур. **püskül**– *същото значение*). • *Ветрецът лъха, трепетликата трепти, а в кьошето край кладенеца хърхъри наргиле; в кьошето на скамейката седи хаджи Ставри, пие си майската мастика... надува си шареното наргиле, накитено с червени* ***пюскюли****, подарено му от пловдивския владика...* (Ст. Заимов). • *Тежко пристъпяха мъжете в черни потури и бели ризи, младежите с белоснежни фустанели и калцуни с огромни* ***пискюли*** (в. „Жълт Труд“, бр. 36, 1995, с. 11).

пинтѝя *ж.* и *м.* Стиснат, свадлив човек (от тур. **pinti** – *скъперник, стиснат човек*). • *Виж тоя дрът* ***пинтия*** *– вариклечко, за две пари свещ запали...* (Ив. Вазов).

пинтилѝък *м.* Голямо скъперничество (тур. **pintilık** – *скъперничество*). • *На голям* ***пинтилък*** *го е ударил!* (БРР).

пискѝол *м.* Завързани за снопче ресни, конци и др. (от тур. **püskü**– *същото значение*). • *Тежко пристъпяха мъжете в черни потури и бели ризи, младежите с белоснежни фустанели и калцуни с огромни* ***пискюли*** (в. „Жълт Труд“, бр. 36, 1995, с. 11).

пич *м.* 1. *Разг. Грубо* Извънбрачно дете. 2. *Жарг. Нов.* Момче, мъж. 3. *Жарг. Одобр. Нов.* Особен, интересен, странен човек. 4. *Жарг. Одобр. Нов.* Сериозен, стабилен, сигурен човек, на когото може да се има доверие (тур. **piç** – *израстък*; от перс. – *извивка*). • *Формулата на бохема Николай Василев „Йосифов пие, защото е истински* ***пич****“ не хваща декиш* (в. „Труд“, бр. 268, 1995, с. 9).

пишкѝн *прил. неизм. Диал.* Опитен, сръчен, пъргав (тур. **pişkin** – *същото значение*). • *Само нашите юнаци – **пишкин*** (в. „Стандарт", бр. 1226, 01. 11. 1995, с. 24).

пишмàн *прил. Разг. Неодобр.* Разкайване за нещо след размисъл (тур. **pişman** – *който се разкайва, който съжалява за нещо*, от перс.). • *Утре пак съм тук", заканил се **пишман** рибарят пред Асошейтед прес* (в. „24 часа", бр. 36, 1997, с. 32). • *Иманяри мамят **пишман** меценат* (в. „Нощен Труд", бр. 75, 1997). • *Не обичат днешната опозиция гражданите на Видин, а пък още повече недолюбват **пишман**-политиците си и го показват категорично с вота си* (в. „Видин", бр. 94, 1995, с. 3). • *Старец убива **пишман** крадци от страх* (в. „Нощен Труд", 12.10.1998). • ***Пишман** атентатори гинат заради сирийска война* (в. „24 часа", 01.04.2000, с. 12). • ***Пишман** жених задържан след опит за изнасилване* (в. „Нощен Труд", бр. 82, 2000, с. 7). • *Пише ви една 24-годишна снаха, която като много други е **пишман** снаха* (в. „Лична драма", бр. 18, 2000, с. 7). • ***Пишман** атентатори гинат заради сирийска война* (в. „24 часа", 01.04.2000, с. 12).

пищòв *м.* 1. *Разг.* Огнестрелно оръжие; пистолет. 2. *Жарг. Нов.* Предварително подготвен, скрит лист за преписване по време на изпит (тур. **piştov** – *пистолет*). • *Нашенец спипан с **пищови** в Македония* (в. „Труд", 22.12.2000, с. 30). • *Водолази търсят **пищов** от убийство* (в. „Труд", бр. 61, 2001, с. 40). • *Подариха **пищов** на Кайзер Франц* (в. „24 часа", бр. 348, 2001, с. 46).

помàк *м.* Българин мохамеданин (тур. **pomak** – *същото значение*). • *Спогаждахме се с **помаците**, години наред не е имало вражди помежду ни* (БРР).

потỳри *мн.* Широки мъжки горни гащи от домашен плат с голямо дъно (тур. **potur** – *1. Набран, надиплен, на гънки. 2. Широки мъжки горни гащи от домашен плат с голямо дъно*). • *Тежко пристъпяха мъжете в чер-*

ни потури и бели ризи, младежите с белоснежни фустанели и калцуни с огромни пискюли (в. „Жълт Труд“, бр. 36, 1995, с. 11).

пусѝя *ж.* Засада, клопка (от тур. **pusu** – *същото значение*). • *Това чудо е подходящо за авджии, защото, като висят на* ***пусия****, и те мръзнат яко* (в. „Труд“, приложение, 10.11.2000). • *Депутат застреля вълк след петчасова* ***пусия*** (в. „Семеен вестник“, бр. 7, 2003, с. 1).

Р

ракиджѝя *м.* 1. Човек, който произвежда ракия. 2. Който обича да пие ракия (от тур. **rakıcı** – *производител на ракия*). • *Всеки, уважаващ себе си* ***ракиджия****, мезва, докато пие* (БРР).

ракиджѝйка *ж.* Жена, която обича да пие ракия; която има слабост към ракията (от тур. **rakıcı** – *производител на ракия*). • *Никой не отвори дума за свинското. Тази турщия не е* ***ракиджийка****. Тя е за тежки пържоли* (в. „Капитал“, 11.11.–17.11.2000, *Бакхус*, с. 26).

ракѝя *ж.* 1. Алкохолно питие, получено след ферментация и дестилация на плодове. 2. Порция от това питие (от тур. **rakı** – *същото значение*, от ар.). *Фразеол.* „слаба ракия“ – *без стойност.* • *Той бил толкова пиян, че когато униформените пробвали да го разпитат, поискал да му налеят още една* ***ракия*** (в. „Труд“, бр. 342, 1999, с. 40). • *Това е циганският живот – вечен празник, похвали се млад ром, който явно бе изпреварил с няколко* ***ракии*** *ортаците си* (в. „24 часа“, 15.01.1999, с. 32). • *Строги правила за етикети на* ***ракия*** (в. „24 часа“, бр. 65, 2000, с. 7). • *От белите вина си пада по мускат, от* ***ракиите*** *– „Сливенска перла“* (в. „24 часа“, 27.03.2000, с. 13). • *А хората на инвеститора да*

престанат да пробутват приказки, които са ***слаба ракия*** (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 10).

рамазàн (рамадàн) *м.* Месец на мохамеданските пости, през който не се яде и не се пие денем, а само през нощта (тур. **ramazan** – *същото значение*, от ар. ramadan). • *Честит да бъде свещен* ***Рамазан!*** (БНТ, Канал 1, 26.11.2000). • *Стоянов поздрави мюсюлманите за найтачения празник* ***Рамазан*** *Байрам* (в. „24 часа“, бр. 8, 2000, с. 5). • *Нова година съвпадна с* ***Рамазан*** *Байрама и повечето мюсюлмани по селата спазват Уруча...* (в „Труд“, 06.01.2000, с. 13).

рафт *м.* Лавица, полица (тур. **raf** – *същото значение*). • *След като медикаментът изчезне от* ***рафтовете*** *им, фирмата производител...* (в. „Труд“, 11.11.2000, с. 4).

рахàт *м.* Спокойствие, блаженство, мир (тур. **râhat** – *1. Почивам, отпочивам. 2. Неудобен*). • *Бриджит Бардо и Жан Клод няма да видят* ***рахата*** *на четириногите в Белица* (в. „Нощен Труд“, бр. 232, 2000, с. 8).

рахатлъ̀к *м.* Спокойствие, охолство, блаженство, безгрижие, рахат (тур. **râhat** – *блаженство, мир, спокойствие*). • *Европейците са си уредили държавите и не прощават никому и за най-малкия смут на* ***рахатлъка*** *им* (в. „Труд“, бр. 329, 2000, с. 28).

рая̀ *ж.* Немохамеданско население, което е покорено от турците и включено в границите на турската империя (от тур. **reaya** – *същото значение*, от ар.). • *Покорната* ***рая*** *се веселеше на скрито, по къщите – да не предизвиква душманите агалари, още повече дявола, който завижда на всяка човешка радост и праща зло* (Д. Талев).

реванѐ *ср.* Вид сиропиран тестен сладкиш (от тур. **revani** – *същото значение*). • *Хапвахме си* ***реване*** *с боза за двайсет стотинки...* (БРР).

резѐ *ср.* Ключалка, мандало на врата (тур. **reze** – *същото значение*). • *Докато се навеждала да отвори* ***резе*** *на входната порта, кръчмарката била повалена от силен удар с тухла по главата* (в. „24 часа“, бр. 224, 2000, с. 5).

резѝл *м. Разг.* Срам, посрамване (тур. **rezil** – *1. Подъл, низък. 2. Отвратителен*, от ар.). • *Ахчиева отърва Киран Коларов от* ***резил*** (в. „Труд", бр. 52, 1997, с. 17). • *Какво му е хубавото на църковния* ***резил*** (в. „Труд", 21.04.1997). • *Германски* ***резил*** *насред Ротердам* (в. „24 часа", бр. 167, 2000, с. 26). • ***Резилите*** *на журналистите – 2* (в. „Шок", бр. 31, 2000, с. 8–9). • ***Резилът*** *за сметка на Лили беше отличието, което музикалното предаване на БНТ „Кречетало" ѝ отреди – за най-безсмислен дебют* (в. „Труд", бр. 119, 2001, с. 4).

резилѝ *несв.* Правя за срам, за резил (от тур. **rezil** – *1. Подъл, низък. 2. Отвратителен*). • *Управниците се* ***резилиха*** *през целия август* (в. „Труд", 02.09.2000).

рушвѐт *м. Разг. Неодобр.* Подкуп (тур. **rüşvet** – *същото значение*, от ар.). • *35% предпочитали* ***рушвет*** *почерпка* (в. „24 часа", 11.11.2000). • ***Рушветът*** *за вицепремиера бил даден от друг алкохолен бос – Иван Иванов, посочи Косев и заяви, че има свидетели* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 4). • *Разорен бизнесмен ще топи Божков за* ***рушвет*** *от $ 50 000* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 4). • *В политиката свирката и* ***рушветът*** *си приличат* (в. „24 часа", бр. 112, 2000, с. 14). • *Днес* ***рушвет*** *за 10 хиляди долара за висш държавен служител и порой обвинения в корупция тресат властта на СДС у нас* (в. „24 часа", бр. 112, 2000, с. 14). • *Нито за изпълнената със скандали бавна приватизация, нито за липсата на контрол след нея, нито за* ***рушветите*** *около нея* (в. „Труд", бр. 118, 2000, с. 1). • *Никсън предлагал лунни камъни като* ***рушвет*** (в. „Труд", 03.05.2000, с. 26). • *Депутатите уредиха* ***рушвети*** *на военните* (в. „24 часа", бр. 202, 2000, с. 10). • ***Рушветите*** *са поне 100 мил. лв.* (в. „24 часа", бр. 289, 2000). • *Но явно има и други начини, още повече че става дума най-вече за жертви на измама, изнудване, искан* ***рушвет*** (в. „24 часа", бр. 280, 2002, с. 9).

рушветчѝйство *ср.* Вземане на подкуп (тур. **rüşvet** – *подкуп*). • *Вузовски преподавател обвинен в **рушветчийство*** (Столичен печат, 1999).

рушветчѝя *м.* Човек, който приема рушвети (от тур. **rüşvetçi** – *същото значение*). • *Всички знаят, че е **рушветчия**, ама няма кой да го натопи* (БРР).

С

сабàхле (сабàхлен, сабàхлем) *нареч. Разг.* 1. Утре. 2. Рано сутрин; сутринта, заранта (от тур. **sabahleyin** – *същото значение*, от ар.). • *Ти какво си се развикал, какво си се начумерил! От **сабахлен** се кара* (Ем. Станев). • *Ще правиш, ще струваш, кръв да има утре на **сабахлем**.* (Н. Хайтов).

саздърмà *ж.* Консервирано свинско месо (тур. **sızdırma** – *същото значение*). • *Над главите висели големи мехове с масло, сирене и **саздърма*** (в. „Жълт Труд", бр. 36, 1995, с. 11). • *Бабината манджа с дядовата **саздърма*** (в. „Вестник за жената", бр. 45, 2000, с. 12). • *Когато беше готова манджата, слагаше и една питка **саздърма** вътре и ни събираше на софрата* (в. „Вестник за жената", бр. 45, 2000, с. 12).

сайбѝя *м. Остар. Неодобр.* Собственик, притежател, стопанин (от тур. **sahip, -bi** – *същото значение*, от ар. sahib). • *В момента школото, чийто единствен **сайбия** най-после е вдовецът на бастисаната директорка, се е ситуирало в експерименталната детска градина на Людмила Живкова* (в. „Шок", бр. 31, 2000, с. 5). • ***Сайбията** на столицата да се заеме с Княжеския дворец* (в. „Новинар", бр. 29, 1997, с. 8). • *Съдиите ще се съберат тази седмица, за да поискат сметка от **сайбиите** на кръвожадното куче* (в. „Труд", 13.11.2000, с. 56).

сайва̀нт *м.* Подслон, навес, сушина (тур. **sayvan** – *същото значение*, от перс.). • *Щях да извади от гаража, пардон, **сайванта**, старата си талига, и хубавичката да я попритегне* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 13). • *Немската овчарка била вързана край **сайванта*** (в. „Труд", бр. 67, 2001, с. 5). • *Животното е завързано със синджир на лебедка в нещо като **сайвант*** (в. „168 часа", бр. 31, 2001, с. 3).

сака̀т *прил.* Недъгав, инвалид (тур. **sakat** – *същото значение*). • ***Сакат** е от десетгодишен. Паднал от една череша* (БРР).

сакатлѫ̀к *м. Разг. Неодобр.* Нараняване, недостатък, повреда, негодност (тур. **sakatlık** – *същото значение*, от ар.) • *Станков ефенди напуска играта с тежка контузия след сблъсък с турски играч, вай, вай,... **сакатлък** голям...* (в. „24 часа", бр. 211, 2000, с. 14). • *Ако е за главен преговарящ с Европа – Лютфи тича пръв (ДПС му издигна кандидатурата след **сакатлъка** с Божков).* (в. „24 часа", бр. 190, 2000, с. 9). • *24 часа след **сакатлъка** руската военна дипломация поиска помощ от Англия и Америка, в резултат на което и едните, и другите изпратиха на местопроизшествието свои сонди...* (в. „24 часа", бр. 225, 2000, с. 8). • *Убийствата и **сакатлъците** вероятно не биха учудили мнозина...* (в. „Шок", бр. 21, 2000, с. 14). • *То се оправда с опасността от **сакатлък** при полета на различните модели самолети на ниска височина над София* (в. „24 часа", бр. 122, 2001, с. 1). • *Да гътнем Гошо без **сакатлък*** (в. „24 часа", бр. 348, 2001, с. 21).

сакатѝ се *несв. възвр. Диал.* Наранявам се, осакатявам се (от тур. **sakat** – *същото значение*). • *Ако тръгнеха пък нанякъде с колата, не смееше да се качиш – **сакатеше** се боса из камънаците след тях* (Ил. Волен).

саклѐт (съклѐт) *м. Разг.* Състояние на нетърпение, притеснение (тур. **sıklet** – *1. Тежест. 2. Притеснение. 3. Категория*). • *Хваща ме **съклет**, когато остана без рабо-*

та... (БРР). • *Есенес, като стигна писмото ти, от съклет го не хващаше сън* (Н. Марангозов).

сакъз *м. Остар.* Вид дъвка (тур. **sakız** – *същото значение*). • *Приготви благ мехлем от пчелен восък, сакъз, боров катран и зехтин* (К. Петканов).

сакъ̀н *част. Разг.* Не бива, недей; по никакъв начин, в никакъв случай (тур. **sakın** – *същото значение*). • *Виткова иска да лиши българина от едно от малкото му останали удоволствия.* ***Сакъ̀н!*** (в. „Жълт Труд", бр. 28, 1995, с. 3). • ***Сакъ̀н,*** *гунке,* ***сакъ̀н,*** *гълъбичката ми!...* (в. „Сега", бр. 127, 1995, с. 24). • *След тактиката на снишаване –* ***сакъ̀н,*** *да не се обадят либийците!* (в. „Труд", бр. 146, 2000, с. 3). • *Накрая турците принудиха пътниците да слязат от самолета на пистата, за да си разпознават куфарите,* ***сакъ̀н*** *да не липсва нещо* (в. „Труд", 10.08.2001, с. 35). • *Да речеш, че съм некой пияница –* ***сакъ̀н!*** (в. „Вестник за жената", бр. 52, 2001, с. 9).

сал *м.* Плавателно средство, направено от сковани дъски или от свързани помежду си дървета (тур. **sal** – *същото значение*). • *Сковали набързо* ***сал*** *и само господ им помагал в тоя водовъртеж* (БРР).

сал (салт) *нареч. Диал.* Са̀мо (тур. **salt** – *същото значение*). • *Изпод вежди я* ***сал*** *озърна и приведе чело* (П. П. Славейков). • *Работях, но* ***салт*** *за хляба* (П. Р. Славейков).

салкъ̀м *м.* Акация (тур. **salkım** – *1. Грозд. 2. Чепка. 3. Акация*). • *Липсва ми миризмата на* ***салкъма...*** (БРР).

салтама̀рка *ж.* 1. *Остар.* Къса, горна дреха, обшита с кожа. 2. *Прен. Разг.* Старо, протрито палто (тур. **saltamarka** – *същото значение*). • *Султана се готвеше за сватбата си... тя извади цял такъм шаячни дрехи – потури, джамадан,* ***салтамарка*** (Д. Талев).

салтана̀т *м. Разг.* Церемония, която придава тържественост, показност (тур. **saltanat** – *1. Монархия. 2. Прен. Великолепие, разкош*). • *Пиеше ракия, зъбеше се и продаваше* ***салтанати*** (Н. Хайтов). • *Колкото до останалите* ***салтанати,*** *отказвам се от тях* (БТВ, 27.10.2000).

салтанатлѝя *прил. Разг.* Който е свързан с тържествена, показна церемония, салтанат (от тур. **saltanatlı** – *същото значение*). • *Гостите бяха разположени в шест стаи... старите бееве и мюфтията с шаха – в първата, най-салтанатлията стая* (Ц. Гинчев).

са̀лца *ж.* Доматено пюре (тур. **salça** – *същото значение*). • *Кисели краставички, грах, **салца**, на едро...* (Обява в печата).

сама̀р (семѐр) *м. Диал.* Удобна възглавница за носачи на тежки предмети върху гърба на добитък (тур. **semer** – *същото значение*). • *Докторът и годеникът яхнаха на **семери*** (Ив. Вазов).

самѝн *м. Остар. Разг.* Отделна бройка хляб (тур. **samun** – *същото значение*, от гр.). • ***Самуните** свършиха в Русе, Пловдив и Монтана* (в. „24 часа", бр. 33, 1997, с. 3). • *Пердахът бил заради пенсионер, който поискал 12 **самуна*** (в. „24 часа", бр. 52, 1997, с. 1). • *От понеделник се очаква драстично повишаване на **самуните**, тъй като и Житомел вдигнал цената на брашното с 23 хил. лв.* (в. „Демокрация", бр. 45, 1997, с. 2). • *За хляб обаче ще ни трябва международен паспорт, защото **самуни** има само при съсипани от югосанкции съседи* (в. „Труд", бр. 52, 1997, с. 3). • ***Самунът** е тип „Селски", произведен от ЕТ „РОС – Росица Табакова" и е купен в събота в магазина на бул. „Патриарх Евтимий"* (в. „Труд", бр. 229, 2002, с. 1).

санджа̀к *м. Остар.* Административен окръг (тур. **sancak** – *същото значение*). • *Понеже мястото, дето ги хванали, било в границите на Софийския **санджак**, тях ги закарали да се съдят в София* (З. Стоянов).

сандъ̀к *м.* 1. Четвъртит съд от дъски или от метал, с капак или без капак, за пренасяне или съхраняване на вещи, зърнени храни и др. 2. Ковчег за погребване на мъртвец. 3. Дъсчена каросерия на каруца (тур. **sandık** – *каса, ковчег*). • *По времето, когато венецианският изследовател пътувал из Ориента, нотариус от*

*Генуа подготвял завещанието на някой си Понцо Бастоне, в което наред с останалите вещи, разпределени между наследниците, имало и „**сандък**, пълен с макарони.“* (в. „24 часа“, 13.02.2000, с. 11). • *Драго отключи катинар, който се намираше заедно с ключа в затворен **сандък*** („Жълт Труд“, 18.11.–24.11.2000, с. 12).

са̀нким *част.* 1. В края на краищата. 2. Нима. да не би да (от тур. **sanki** – *същото значение*). • *Все да ни оплюят, да ни очернят, **санким** не са и те същите като нас* (БРР).

сара̀й *м.* 1. *Истор.* Дворец, палат голяма и богата къща. 2. *мн. Жарг. Нов.* Футболисти от турския отбор „Галатасарай“, само *мн. ч.*, *членувано* – „*сараите*“ (тур. **saray** – *дворец, палат*, от перс. **sarai**). • *Правешки **сарай** на Тато обърнат на вертеп* („24 часа“, бр. 100, 2000, с. 3). • *Твърди се, че в момента текат преговори в Истанбул с президента на „**сараите**“ Фарук Сюрен* (в. „Труд“, бр. 138, 2000, с. 25). • *„**Сараите**“ молят „**сините**“ за още ВИП места* (в. Труд“, бр. 226, 2001, с. 34).

сара̀ф, -ин *м.* Човек, който се занимава с размяна, обмяна на пари, от което печели (тур. **sarraf** – *същото значение*, от ар.). • *Чанта с 13 млн. лв. отмъкнаха неизвестни апаши от бургаски **сараф*** (в. „24 часа“, бр. 44, 1997, с. 5). • *Убиха **сарафин** преди крупна сделка* (в. „Труд“, бр. 113, 1997, с. 13). • *Миналата нощ двама въоръжени нападнали съпругата на **сарафа** Денка Тинева* (в. „24 часа“, бр. 31, 1997, с. 5). • *Претарашването на **сарафите** било по сигнали за фалшива валута, но ментетата не били открити* (в. „24 часа“, бр. 37, 1997, с. 5). • *Доларът поскъпна навсякъде – на междубанковия пазар и при **сарафите*** (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 8). • ***Сарафите** харчеха марката за 1850 лв. и я купуваха за 1500 – 1650* (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 8). • *Осъдиха **сарафина** Влади Ковачев за убийството на съпругата му* (в. „Труд“, бр. 13, 1998, с. 3). • *Викайте полиция и линейка! Аз съм Стоян. С Димитър сме онези, кои-*

то снощи убиха в София ***сарафа***... (в. „24 часа“, бр. 115, 2000, с. 12). • ***Сарафите*** *в страх от нова серия разстрели* (в. „Труд“, бр. 293, 2000).

сарахо̀ш, -ин *м. Диал. Обидно* Пияница, лъжец; нечист, несериозен човек (тур. **sarhoş** – *пияница*). • *Не му вържи кусур Бай Ганьо – пошепна стопанина – нали го знаеш, Данко си е все Данко –* ***сарахошин*** (Ал. Константинов).

сара̀ч *м.* Занаятчия, който се занимава с изработването на седла, юзди, хамути и други за коне или магарета (тур. **saraç** – *същото значение*). • *Най отличени били обаче* ***сарачите*** *– от тях общината искала да изработят „един камшик, едни дисаги и опинци за царя“* (в. „Жълт Труд“, бр. 21, 2000, с. 21).

сарма̀ *ж.* Ястие от смляно месо и ориз с подправки, увито в лозови или зелеви листа, и сварено (от тур. **sarmak** – *1. Увивам, завивам, обвивам. 2. Обсаждам*). • *Бате Данчо омаял Брежнев с постни* ***сарми*** (в. „24 часа“, 22.01.2000, с. 23). • *От цялото меню Брежнев харесал най-много зелевите* ***сарми*** (в. „24 часа“, 22.01.2000, с. 23). • *Това са* ***сарми****, приготвени с месо, ориз и гъби, поясни управителят на „Грозд“ Георги Гочев* (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 5). • *Правят се* ***сарми*** *и се нареждат в тенджерка* (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 2).

сарък *м. Разг.* Прът, тояга (тур. **sırık** – *същото значение*). • *И тук, в една от тия стаи, между низите и* ***саръците*** *със сухи тютюневи листа, беше домашният музей на хаджи Ибрахима* (Й. Йовков).

сарък *м. Диал.* Препаска за глава, панделка (тур. **sarık** – *същото значение*). • *На глава с морав фес, с тесен* ***сарък*** *наоколо* (П. Ю. Тодоров).

сатър *м.* Вид голям и широк кухненски или касапски нож за кълцане на месо (тур. **satır** – *същото значение*). • *Времето налага жесток касапски* ***сатър*** *върху желанието да деснеш и да прочетеш една книга* (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 5). • *Освен законно регистрирания си*

пистолет Дончев-старши притежава и колекция от хладно оръжие – от обикновени ножове и ками до саби, мечове и ***сатъри***. (в. „Труд“, бр. 293, 2002, с. 16).

сахàн *м. Остар.* Малък меден бакърен съд за ястия; медно блюдо (тур. **sahan** – *същото значение*, от ар.). • *Когато един грънчар завърти парче глина на грънчарското колело, неговата сръчност и фантазия превръщат безформената маса в десетки форми: я стомни, а ваза,* ***сахан*** *или бъклица, павурче или бъдурче с главица на петле и песнопойно чучурче* (сп. „Българска реч“, бр. 3, 1995, с. 39).

сахàт (саàт) *м. Остар.* 1. Час. 2. Часовник (тур. **saat** – *същото значение*). • *От цял* ***сахат*** *те диря бре, маскара!* (Ст. Чилингиров). • *Седял съм една половинка от* ***саатчето*** *като вдървен, без да смея нито да гъкна, нито булото ѝ да сваля...* (Н. Хайтов).

сачàк *м. Диал.* Стряха (тур. **saçak** – *същото значение*). • *На сгодно място, върху няколко тухли метнете една широчка, поцинкована ламарина и наредете пипера на този импровизиран* ***сачак*** (в. „Труд“, Софиянец, бр. 281, 2002, с. 4). • *Къщите бяха стари като самото градче – много от тях бяха строени още по турско време, с надвесени* ***сачаци***, *с мъхлясали плочи* (М. Марчевски).

сачмà (съчмà) *ж.* Кълбесто куршумче, дребно като зърно, за пълнене на патрон (тур. **saçma** – *разпръскване; серкме, вид риболовна мрежа; куршумче за лов*). • *Марков работеше за българската секция на Би Би Си, когато на 7. 09. 1978 г. бе прострелян от* ***сачма***, *съдържаща отровата рицин* (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 24). • *Пазачът бил улучен в дясната подмишница с около 20* ***сачми*** *от ловна пушка и вероятно е починал от загуба на кръв* (в. „Труд“, бр. 120, 2000, с. 32). • *Сноп* ***съчми*** *улучили в главата Даниел, който се строполил на пода и издъхнал на място* (в. „Труд“, бр. 135, 2000, с. 24).

сащѝсвам *несв.* (**сащѝсам** *св.*) *Разг.* Слисвам, учудвам, обърквам, впечатлявам, смайвам (от тур. **şaşırmak** – *същото значение*). • ***Сащисах се, като видях въпросите, и всичко ми излезе от акъла*** (БРР).

саяджѝйка *ж. Остар.* Жена обущар, която изработва кожената част на обувки (от тур. **sayacı** – *същото значение*). • *Фабрика за производство на дамски обувки търси опитни* ***саяджийки...*** (в. „Труд", *Малки обяви VI*, бр. 117, 2000).

саяджѝя *м. Остар.* Майстор обущар, който изработва кожената част на обувки (от тур. **sayacı** – *същото значение*). • *Ще ги дам тия кондури на* ***саяджия****, да ми ги зашие* (БРР).

себа̀п *м.* Добро дело, благодеяние, добрина (от тур. **sevap** – *същото значение*, от ар.). • *Ти си направила голям* ***себап*** *за мене* (Т. Г. Влайков).

сѐвда *ж.* 1. Любов. 2. Любовник, изгора (тур. **sevda** – *любов*). • *Тя е моята изгора, моята* ***севда*** (БРР).

севдалѝя *прил. неизм. Диал.* Който буди любов, обич (от тур. **sevdalı** – *същото значение*). • *Конче имам, конче аджамия, / булче търся, булче* ***севдалия*** (М. Петканова).

севдо̀свам *несв.* (**севдо̀сам** *св.*) Да възбудя любов (от тур. **sevda** – *любов*). • *...и в съдбовен час / избавницата си* ***севдосал****; във захлас / и самодивата овчарю се отдала* (П. Р. Славейков).

седѐф *м.* 1. Бяло лъскаво вещество от вътрешната част на някои мидени черупки. 2. Мънисто от такова вещество (тур. **sedef** – *същото значение*). • *Веднъж открих в мида* ***седеф****, голям колкото грахово зърно. Оттогава ми е талисман* (БРР).

седѐфен *м.* Който е направен от седеф (от тур. **sedefli** – *същото значение*). • *Едно чудесно допълнение към тоалета ѝ бе* ***седефена*** *огърлица.* (Столичен печат, 1995).

сейз, -ин *м. Диал.* 1. Коняр, конегледач. 2. Слуга (тур. **seyis** – *коняр*). • *Пред лебеницата се изправил млад и гиздав момък, който принадлежал в числото на ония*

нередки същества, които се наричат **сеизи** *и които умеят да мълчат, да се въртят на пета, да се занимават с нищо и да ядат останките от чорбаджийския обяд* (Л. Каравелов).

сейр *м. Разг.* Зрелищно събитие (тур. **seyir** – *ход, движение; зрелище*, от ар.). • *Повечето от онези, които не са уволнени са си взели отпуск, основно по болест, стоят си на топло и гледат* **сеир** (в. „Труд", бр. 63, 1996, с. 10). • *Кортят се стени, мачка се покъщнина и инвентар за ужас на собствениците и за* **сеир** *на всички други* (в. „24 часа", 2000, с. 10). • *Лошото е обаче, че социолозите казват, че и на тези, дето гледат* **сеира** *от страни и чакат да им дойде редът, също им падал рейтингът* (в. „Труд", бр. 126, 2000, с. 1). • *Българинът къща ще си построи, ще строши магарето от бой, задето се е запънало на моста, но вечно гледа* **сеира** *на съседа си и държавата си* (в. „Труд", бр. 119, 2001, с. 15).

сеирджѝя *м.* Зрител, наблюдател (от тур. **seyirci** – *същото значение*). • ***Сеирджии**, фирмаджии и местен елит уважиха снощи откриването на дискотеката „Нерон"* (в. „Нощен Труд", 06.–07.06.1995).

сеймѐнин *м. Остар.* Турски военен полицай (от тур. **seğmen** – *същото значение*, от перс.). • *Тук той в качеството си на младши* **сейменин** *е извършвал длъжността кафеджия и дежурний без смяна* (Ст. Заимов).

селя̀м *м. Остар.* Поздрав, приветствие (тур. **selâm** – *същото значение*, от ар.). Обикн. в словосъчетанията „чок селям" – *много здраве* и „селям алейкум" – *мир вам; мир да има над вас.* • ***Чок селям** Джейлан* (в. „Капитал", 11.11.–17.11.2000, с. 20).

селямлъ̀к *м.* 1. Церемония по посрещането на турския султан в джамията за тържествена петъчна литургия. 2. Приемен мъжки салон в турска къща (тур. **selâmlık** – *същото значение*). • *Това беше малко глухо дворче, близо до портата се гушеше ниска постройка от една или*

*две стаи, дето агата посрещаше гостите си – неговият „**селямлък**“* (Д. Талев). • *Тия момченца се вземат още от малки в някоя турска академия, която се нарича **селямлък**, възпитават се в най-големия азиатски разврат, отурчват се окончателно... и стават паши, аяни и кадии* (Л. Каравелов).

семерджѝя *м. Диал.* Занаятчия, който прави и продава самари (от тур. **semerci** – *същото значение*). • *Разиграло се магарето, че умрял **семерджията*** (Народна пословица).

сербѐз *прил. неизм. Разг.* Дързък, смел (тур. **serbest** – *свободен, независим; волен, непринуден*, от перс.). • *Хем се прави на **сербез**, но ако Бакърджиев му рече „Построй ми пак мавзолей, за да го разруша“* (в. „Сега“, бр. 127, 2000, с. 24).

сербезлѝк *м.* Дързост, смелост (тур. **serbestlik** – *свобода, независимост, непринуденост*). • *По-добре да си трае, вместо да разчита на **сербезлъка** си...* (БРР)

сергѝя *ж.* Щанд на открито за продаване на различни стоки (от тур. **sergi** – *същото значение*). • *Висшистите – политици или продавачи на **сергия*** (в. „Монитор“, 08.11.2000, с. 18). • *От миналото лято Христина продава с майка си дрехи на **сергия** до хотел „Тримонциум“* (в. „24 часа“, бр. 109, 2000, с. 8). • *Ако и в халите след откриването ще има само пустеещи **сергии**, то най-подходящата дата за откриването им май е 9 септември* (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • *На томбола ще се раздават **сергиите*** (в. „Новинар“, бр. 217, 1997, с. 4). • *...**сергии**, отрупани с всевъзможни джунджурии, звън на чанове и мирис на кебапчета и, разбира се, автентичен фолклор* (в. „Труд“, бр. 219, 13. 08.2000, с. 4).

сердàр *м.* Главатар, войвода (тур. **serdar** – *същото значение*, от перс.). • *Хайде-де, ако носите бакшиш, като че идете при **сердари**, недейте ни прави съвсем турци: махвайте ръце от гърди и сядайте!* (*П. Яворов*).

серсѐм, -ин *м. Разг. Обидно* 1. Глупак, будала. 2. Лош, недоброжелателен човек (тур. **sersem** – *1. Замаян, захласнат, зашеметен. 2. Оглупял. 3. Тиква*, от перс.). • *Не знаех, че си имам работа с такива* ***серсеми***... (БРР).

серт *прил. неизм.* Избухлив, сприхав, лют, дръпнат човек (тур. **sert** – *твърд, корав*). • *Знаем ги езиците... Цъцъцъзъ, тоз Агов много* ***серт*** *манекен излезе, бе...* (в. „Труд", бр. 311, 2000, с. 8). • *А ти по душа добряк ли си или* ***серт?*** (в. „Труд", бр. 120, 2000, с. 11). • *В екшъна взела участие майката Милка Макова (61 г.), за която също се говори, че е* ***серт*** *човек* (в. „Новинар", бр. 258, 2000, с. 8). • *Както казах в началото, са много* ***серт*** *тези хора* (БТВ, *Искрено и лично*, 30.06.2003).

сефѐр *м. Остар.* 1. Война. 2. *Прен.* Пътуване, път с определена цел, задача (от тур. **syfer** – *война*, от ар.). • *Отиде на* ***сефер****, ти се не виде!* (БРР).

сефтѐ *ср. Разг.* 1. Първа покупка. 2. Нещо, което се върши за първи път (от тур. **syftah** – *първа покупка*, от ар.). • *Влакове спряха за* ***сефте*** *от 1919* (в. „24 часа", бр. 29, 1997, с. 3). • *Папа за* ***сефте*** *посещава Ерусалим* (в. „24 часа", 04.01.1999, с. 6). • *Насиленото момче обяснило, че учителят не го люби за* ***сефте****, но всеки път му плащал между 2$ и 5$* (в. „24 часа", бр. 37, 1997, с. 8). • *Когато влязла за* ***сефте*** *в квартирата му, видяла, че е закачил на стената еротичен календар със свои фотоси* (в. „24 часа", бр. 13, 2000, с. 24). • *След като Ицо направи* ***сефтето*** *в Щатите и набута цели два на противника, американската публика изпадна в екстаз* (в. „24 часа", бр. 80, 2000, с. 13). • *Май за* ***сефте*** *той ще легне в двореца на Батенберг в Евксиноград* (в. „24 часа", бр. 203, 28.07.2000, с. 4). • *Българин за* ***сефте*** *в Бутан* (в. „24 часа", 05.11.2000).

сефтòсвам *несв.* (**сефтòсам** *св.*) Върша или опитвам нещо за първи път (тур. **syftah** – *1. Първа покупка. 2. Нещо, което се върши за първи път*). • *Реших да* ***сефтосам*** *новото си сетре...* (НТВ, *Стани богат*, 03.04.2003).

сиджѝмка *ж.* Недебело въже (от тур. **sicim** – *въженце*). • *За какво служи* ***сиджимката?*** (БРР).

силя̀х (селя̀х) *м. Остар.* 1. Кожен пояс с прегради за нож, пищов и др. 2. Оръжие (тур. **silâh** – *същото значение*, от ар.). • *На пояса му черен* ***силях*** *с четири преградки, у всяка нож, а у средната пищов кремъклия* (Ел. Пелин). • *Докато един ден измъкнал пищова от* ***силяха*** *на брата си Сюлейман и щракнал пред гърдите му* (А. Дончев).

симѝд (симѝт) *м. Разг.* Вид кифла, малко препечено хлебче, направено от бяло брашно (**simit** – *същото значение*). • *При дяда Либена седи Хаджи Генчо, а около тях подскачат дечицата на най-старият дядо Либенов син и Хаджи Генчо им раздава катърки,* ***симид*** *и мекички...* (Л. Каравелов).

синджѝр *м.* 1. Верига от метални халки. 2. Вид проста плетка 3. *Прен.* Неотлъчно, неразделно, от един на друг, в „синджир-марка" (от тур. **zincir** – *1. Верига от метални халки. 2. Вид проста плетка*). • ***Синджирите*** *се подават отново навън през илик, някъде около пъпа на девойката се спускат чак до бедрата* (в. „Труд", бр. 308, 2000, с. 25). • *Корупцията, или „****синджир-марка****" по нашенски* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 4).

скѐле *ср.* 1. Метална или дървена конструкция, която позволява на строителните работници да се качват по-високо и да извършват работа на нея. 2. *Остар.* Пристанище (от тур. **iskele** – *1. Пристанище. 2. Скеля*, от итал.). • *И за радост на о. з. офицерите на Н. В. ще удари днес една кирка зад* ***скелите*** *на недовършения „Хилтън" за възстановяването на мемориала „Паметна плоча на Първи и Шести пехотен полк", гътнат по Татово време заради НДК* (в. „Труд", бр. 120, 2000, с. 10). • *Готвят се тежки* ***скелета*** *и се опъват тентове за 750 търговски обекта, всеки от които ще има по 64 места* (в. „24 часа", бр. 203, 2000). • *За*

реставрацията се строи уникално ***скеле*** (в. „24 часа“, бр. 123, 2000, с. 2). • *Строител падна от* ***скеле*** *и умря* (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 5).

сой *м. Разг.* Произход, род, семейство (тур. **soy** – *същото значение*). • *Магарето за баба Маруша е женско и явно е от* ***сой****, защото струва 220 лв* (в. „Нощен Труд“, бр. 148, 2000, с. 3). • *Днеска е тука, утре кой знай накъде ще хване. Ни* ***сой*** *му знам, ни село* (Д. Талев).

сокàк *м. Остар. Неодобр.* Улица (тур. **sokak** – *същото значение*, от ар.). • *След 6 месеца препъване нощем по тъмните като турски* ***сокаци*** *улици габровлии ще се радват на грейнали крушки през уикенда* (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 3).

солỳк *м. Разг.* Дъх, въздух (тур. **soluk** – *същото значение*, от ар.). • *Не мога да си взема* ***солука*** *от работа...* (БРР).

сòпа *ж. Разг.* Тояга, голяма пръчка за бой (тур. **sopa** – *тояга, кривак*). • *Кьор хаджи Иван, отивайки за аптеката на Георгя хекимчето, срещна, съвършено случайно, юзбашията, който с голяма* ***сопа*** *в ръка бе посетил Духлевата сватба...* (Ст. Заимов). • *На излизане от дискотеката Любомир се нахвърлил върху Петьо Б. И без причина го халосал със* ***сопата*** *по главата* (в. „24 часа“, бр. 90, 2000, с. 5). • *„Няма значение, пишете, че са ви ритали и били със* ***сопи****“, нарежда директорът* (в. „24 часа“, бр. 88, 2000, с. 8).

софрà *ж. Разг.* 1. Ниска, кръгла маса за хранене. 2. *Прен.* Трапеза, гощавка (тур. **sofra** – *ниска, кръгла маса за хранене*, от ар.). • *Та паунът и без това е заврял човка и кълве яко на немската* ***софра*** (в. „Труд“, бр. 38, 1997, с. 3). • *Когато беше готова манджата, слагаше и една питка саздърма вътре и ни събираше на* ***софрата*** (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 12). • *Ако не в кулоарите на парламента или в чужбина на ползу роду нашенският народен избраник може да бъде намерен със сигурност само край* ***софрата***

(в. „Труд“, бр. 52, 1997, с. 10). • *Тогавашният вестник „Българин“ скромно отбелязва и разнообразието на първата в Ново Българско депутатска* ***софра*** (в. „Труд“, бр. 52, 1997, с. 10). • *Младите мъже предпочели компанията на изваяните девойки вместо дълги домашни* ***софри*** (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 24). • ***Софрата*** *– работното място на политика* (в. „24 часа“, бр. 115, 2000, с. 10). • *Открай време българските политици решават проблемите на* ***софра*** (в. „24 часа“, бр. 115, 2000, с. 10).

спана̀к *м.* Вид зеленчук със зелени листа (от тур. **äspanak** – *същото значение*, от перс.). • *Измитият и нарязан* ***спанак*** *се попарва* (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 2). • *Слагат се пюрето от* ***спанака***, *смлените гъби и много ситно нарязаният магданоз* (в. „Семеен вестник“, бр. 6, 2000, с. 10). • *За да запази* ***спанакът*** *хубавия си зелен цвят, трябва да се вари незахлупен.* („Вечен календар“, 1991, с. 135).

спахѝя *м. Истор.* 1. Войник – конник в Османската империя. 2. Турски феодал (от тур. **sipahi** – *войник в Османската империя*, от перс.). • ***Спахиите*** *викаха и заплашваха агата, защото намериха трупа на един свой другар, а мома пленничка беше изчезнала* (Ан. Дончев). • *Както на турските* ***спахии***, *тъй и на тия свободни войни правителството е отпущало земя за обработване...* (Б. Пенев).

суджу̀к *м.* Вид сух колбас от смляно месо с подправки наденица (от тур. **sucuk** – *наденица, луканка*). • *Луканки,* ***суджуци***, *сушеница, варено-пушени деликатеси и малотрайни колбаси на производствени цени с незабавна доставка...* (в. „Труд“, бр. 103, 2000). • ***Суджуците*** *не се напукват при пържене, когато предварително се натопят в мляко и се овалят в брашно* („Вечен календар“, 1991, с. 141).

султа̀н *м. Истор.* 1. Титла на монарх в някои мюсюлмански страни. 2. Титла на татарски първенци, обитавали

български области през османското робство (тур. **sultan** – *мюсюлмански монарх*, от ар.). • *Абдул Хамид ни повече, ни по-малко по онова време е* ***султан*** *на Османската империя* (в. „24 часа", бр. 114, 2000, с. 9). • *Момчетата били най-щастливи, че получили разрешение да покарат едно от поршетата на* ***султана*** (в. „Труд", бр. 133, 2000, с. 27). • ***Султанът*** *на Бруней гощава с пъдпъдъци* (в. „Труд", бр. 313, 2000, с. 32).

сура̀т *м.* Човешко лице, образ (тур. **surat** – *лице*). • *Брадата прави* ***сурата*** (в. „Труд", 30.03.2003, с. 9).

сусѐм *м.* Вид южно маслодайно растение и неговите семена, които се използват в кулинарията (тур. **susam** – *същото значение*). • *В 1 пинта (0,56 л) неварено козе мляко се добавят по една чаена лъжичка* ***сусам***, *царевично или бадемово масло, мед и парче авокадо* (в. „24 часа", бр. 240, 2000, с. 12).

сърма *ж.* Посребрени или позлатени медни жички, които се използват при бродерия или тъкане (тур. **sırma** – *златен или сребърен конец*). • *Особено впечатление направиха везаните със златна* ***сърма*** *престилки* (БРР).

сюнѐт ***м.*** Обрязване при мюсюлманите и евреите (тур. **sünnet** – *същото значение*, от ар.) • ***Сюнетът*** *(обрязването) е религиозен обред при мюсюлманите и евреите* (в. „Труд", бр. 296, 2002, с. 18). • *Доган вълшебство –* ***сюнет*** *чорбасъ* (БТВ, *Шоуто на Слави*, 05.11.2002, повторение).

сюнетчѝя ***м.*** Лице, което извършва обрязването при мюсюлманите (от тур. **sünnetçi** – *същото значение*, от ар.). • *Професия* ***сюнетчия*** (в. „Труд", бр. 296, 2002, с. 18).

сюрѝя *ж. Разг.* 1. Стадо, множество, голяма група. 2. *Прен. Неодобр.* Множество хора от простолюдието (от тур. **sürü** – *стадо*). • *Където е Армани, там е и „сюрията" от видни хубавици: Катрин Деньов, София Лорен, Орнела Мути...* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 27).

Т

табàк *м.* Лист хартия (тур. **tabak** – *1. Лист хартия. 2. Чиния. 3. Порция*). • *Обичам да изрязвам от зелен* ***табак*** *различни фигурки* (БРР).

табàн *м.* 1. Долна част от ходило на крак, която се допира до земята при ходене. 2. Подметка. 3. Вид пещ за хляб (тур. **taban** – *ходило на крак; подметка; подиум*). • *Ей, Велико, я надуй тулума, че тоз път ние със свата ще станем да ударим* ***табаните!*** (Ив. Петров). • *Хлебари на* ***табан*** *търси: бул. Хр. Ботев 24* (в. „Труд", *Малки обяви X*, бр. 97, 2002).

табиѐт (табиѝт) *м. Разг.* Характер, своеобразност, привичка (тур. **tabiat** – *1. Природа, натура. 2. Характер, нрав. 3. Привичка. 4. Вкус, усет*, от ар.). • *Банята заработила, ала столичани не се отказали от старите* ***табиети*** *къпането да става с „разни кефове"* (в. „Жълт Труд", 27.04.2000, с. 6). • *Ама сега ще стане дума за* ***табиетите,*** *за да ви покажа, че съм много светнат* (БНТ, Канал 1, *Чай*, 03.06.2001).

табиетлѝя *м. Разг.* Човек със своеобразен характер (от тур. **tabiat** – *1. Природа, натура. 2. Характер, нрав. 3. Привичка. 4. Вкус, усет*, от ар.). • ***Табиетлиите*** *могат да се снабдят и с различни други приспособления за правене на огън* (в. „168 часа", *Имоти*, бр. 32, 2001, с. 5).

табиѐтсайбѝя *м. Разг.* Човек с изтънчен вкус (от тур. **tabiat** – *1. Природа, натура. 2. Характер, нрав. 3. Привичка. 4. Вкус, усет* (от тур. **sahip, -bi** – *стопанин*, от ар. sahib). • *Всичко сам беше направил и във всичко имаше пръста на майстор и стопанин. Тъй му и викаха в селото:* ***табиетсайбията*** (Г. Караславов).

тàбор *м.* 1. Турска военна дружина. 2. Дружина изобщо. 3. Стан, лагер, бивак (тур. **tabur** – *дружина, батальон*). • *Докато чакаше отговор, пашата изпрати един* ***табор***

войска да се изкачи отвъд реката в манастирското лозе под момини скали (Д. Марчевски).

тава̀ *ж.* 1. Плосък, меден, бакърен съд, предназначен за печене. 2. *Жарг.* Голяма грамофонна плоча (тур. **tava** – *плосък меден, бакърен съд, предназначен за печене*). • *Лорда купи цяла* ***тава*** *банички за Берберян* (в. „24 часа", бр. 80, 2000, с. 3). • *Едната половина се разстила на равномерен пласт в намазана с масло* ***тавичка*** *и се поръсва с непълна чаша счукани орехови ядки...* (в. „Всичко за всеки", бр. 17, 2000, с. 3). • *Всички хитове на босненеца от филмите на Костурица „Кралица Марго", „Ъндърграунд" и „Циганско време" са включени в* ***тавата*** (в. „Труд", 1999). • *Дони завърта първата си* ***тава*** *без Момчил* (в. „Вестник за жената", бр. 29, 2000, с. 3). • *Когато* ***тавата*** *тръгне към хората и някой ти каже „Браво!", чудесно е!* (в. „Вестник за жената", бр. 29, 2000, с. 5).

тай *м. Диал.* Конче (тур. **tay** – *същото значение*). • *...той избираше за себе си два* ***тая*** *– млади четири-пет годишни коне, от най-хубавите* (Й. Йовков). • *Той пък изкарваше едни* ***тайчета*** *по на три години, а високи, колкото боя ти* (Й. Йовков).

тайфà *ж.* Група хора, обикн. с лош характер, с лоши прояви (тур. **tayfa** – *екипаж, свита*). • *Среднощна* ***тайфа*** *оставила будни жителите на комплекса* (Столичен печат, 1998).

такъ̀ми *мн.* 1. *Разг.* Рибарски принадлежности; въдици и др. приспособления за риболов. 2. *Разг. Ирон.* Съвкупност от принадлежности с общо предназначение, комплект (от тур. **takım** – *1. Прибор, комплект. 2. Отбор, тим. 3. Екипаж*). • *Като се върнала от Германия, обзавела два апартамента на млади роми, купила един на други, отгледала три деца в продължение на 5 г., правела сватби и изпращала войници, давала пари за абитуриентски* ***такъми*** (в. „24 часа", бр. 66, 2000, с. 23). • *Така ми довериха мом-*

четата от отбора, когато ми връчваха ***такъмите*** (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 36). • ***Такъмите*** *за пролетното гонене на балканка и американка са три основни монтажа и съответното оборудване* (в. „Труд“, бр. 119, 2000, с. 27). • *„Хващам го и веднага го просвам на скарата“, отсече понапреднал фен на ракията на теферич, явно недоразбрал, че за да получи награда от 1000 марки в* ***такъми****, рибокът не само трябва да се улови по най-спортният начин, но и трябва да остане жив и здрав* (в. „Труд“, бр. 149, 2000, с. 3). • *И докато нашите експерти си приготвят* ***такъмите****, ние ще видим един репортаж* (БНТ, Канал 1, *Чай*, 03.06.2001).

таламбàз *м. Диал.* Барабан, тъпан (от тур. **tulumbaz** – *същото значение*). • ***Таламбази*** *като бият, / сърцето ми играй* (Д. Чинтулов).

таласъм *м.* Според народните представи зъл нощен дух (тур. **tılısım** – *същото значение*). • *Даже и Тончо, това коприщенско кречетало или, по-добре да кажа, тоя селски вестник, хъркал от дългият и сънувал за* ***таласъмите*** (Л. Каравелов). • *Стойо с детинска наивност разказа Узунову за разправията си със самодивите и* ***таласъмите*** *от Памуклука* (Ст. Заимов). • *Вярва се, че в периода от Бъдни вечер до Богоявление човек може да влезе в контакт с душите на мъртвите, с* ***таласъми****, вампири, върколаци, със змейове, ориници и самодиви. Може да заболее или да го сполети нещастие. Затова народът е нарекъл тези дни „мръсни“* (Столична преса, 1998).

талàш, -ѝт *м.* Отпадъчен материал при дървообработването (тур. **talaş** – *същото значение*). • *В мрачината Берковски я дошесе и спусна в дълбокия гроб; заровиха я без „опело“, утъпкаха отгоре пръстта, нахвърлиха пясък и* ***талаш*** *върху и около гроба* (Ст. Заимов).

талимàт *м. Диал.* Документ, билет на добитък (тур. **talimat** – *същото значение*, от ар.). • *Ти сега кравите да мо-*

*жеш да пипнеш, нали **талиматите** на кравите са на твое име?* (Ст. Ц. Даскалов).

тама̀н (**тама̀м**) *нареч. Разг.* Тъкмо (от тур. **tamam** – *1. Готово. 2. Цял, цялостен. 3. Точен*, от ар.). • *И **таман** да осъществи тази идея, не щеш ли, иде Вичо и отдалече нещо маха с ръце...* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 13).

тамбура̀ *ж.* Подобен на мандолината народен струнен инструмент с издут от едната страна корпус, с дълъг гриф, като свиненето става с помощта на перце (тур. **tambur** – *същото значение*). • *Отдавна не съм хващал **тамбурата*** (БРР).

тапѝя *ж.* 1. *Остар.* Документ за собственост на недвижим имот. 2. *Разг.* Документ, свидетелство, диплома (от тур. **tapu** – *крепостен акт, тапия*, от ар.). • *Пет дни по-късно **тапии** за завършена година ще вземат осмокласниците, които учат в профилираните паралелки на елитните училища и техникуми* (в. „Труд", бр. 345, 2000, с. 4). • *Балъков взе **тапия** за треньор* (в. „24 часа", бр. 45, 1997, с. 46). • *Съдът в Прага не призна на Барона нито медицинското за изкуствени зъби, нито **тапията** за увредени сиви клетки* (в. „Новинар", бр. 224, 1997, с. 7). • *Няма пари за отпечатване на средношколските **тапии*** (в. „Труд", бр. 108, 1997, с. 4). • *Наши остават в Турция с **тапии** менте* (в. „24 часа", 11.01.1999). • *За старанието си дядото получи **тапия** с лика на единствената ни шампионка от зимна олимпиада Екатерина Дафовска* (в. „24 часа", бр. 27, 2000, с. 24). • *На съд ще се ходи, макар да знаят, че той признава най-старата **тапия**, дори тя да е от времето на Митхат Паша* (в. „Шуменска заря", бр. 148, 1992, с. 2). • ***Тапията** обаче не може да бъде взета, в случай че Министерство на отбраната прекрати едностранно договора си с мобилния оператор, казаха още от ДКД* (в. „Труд", бр. 117, 2000, с. 6).

тарамà *ж.* Разбит хайвер (тур. **tarama** – *същото значение*). • *...посича вразите на бойното поле, бори се с тигри в колизеума, взривява тълпите и превръща в* ***тарама*** *самия римски император* (в. „Вестник за жената“, бр. 29, 2000, с. 17).

тарамбýка (тарабýка) *ж. Диал.* Ударен музикален инструмент с форма на гърне с опъната кожа на отвора му (от тур. **darbuka** – *същото значение*). • *Вътре някой биеше* ***тарабука*** *и пееше* (Й. Йовков).

таратòр *м.* Студена лятна супа от разредено кисело мляко, ситно нарязани пресни краставици, чесън, копър (тур. **tarator** – *вид салата с орехи, хляб и оцет*, от перс.). • *Много съм заета и добре, че приятелят ми ме отменя, той готви, прави страхотен* ***таратор*** (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 20). • ***Тараторът,*** *с който бяха нагостени принцове и принцеси, бил възпроизведен абсолютно точно по книга от 1977 г., в която на шега царят дал рецептата* (в. „Труд“, бр. 129, 2001, с. 60).

тарàш *м. Жарг. Грубо* Претърсване, обиск (от тур. **taraz** – *очистя, пречистя*). • *„Нулева толерантност“ започна тихо, но с тотален* ***тараш*** (в. „Труд“, бр. 263, 1998, с. 11). • *Масови полицейски* ***тараши*** *започнаха вчера в Русе и Пазарджик* (в. „24 часа“, бр. 99, 1996, с. 5).

тарàша *несв. Жарг. Грубо* Търся, претърсвам (от тур. **taraz** – *очистя, пречистя*). • *Данъчни* ***тарашат*** *бензиностанциите* (в. „Труд“, бр. 320, 2000, с. 8). • *Ченгетата* ***тарашили*** *офис на Карамански* (в. „24 часа“, бр. 99, 1996, с. 5). • ***Тарашат*** *мазета за олио, захар и брашно* (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 5). • *Ченгетата се натъкнали на държавната кореспонденция, докато* ***тарашили*** *жилището на свой колега* (в. „24 часа“, бр. 50, 1997, с. 8). • *Бедняшки групи в Кърджали* ***тарашат*** *мазета и магазини за храни* (в. „Континент“, бр. 39, 1997, с. 2). • *Хиляди натовци* ***тарашат*** *Митровица за оръжие* (в. „24 часа“, бр. 49, 2000, с. 37).

тарика̀т *прил. Разг. Неодобр.* Хитрец. Човек, който търси винаги изгода за себе си (тур. **tarikat** *прен. – религиозна секта*). • *Враговете му твърдят, че е вестникарски* ***тарикат*** (в. „Труд", 18.12.1998). • ***Тарикатът*** *делял печалбата с еротичната фирма* (в. „24 часа", бр. 132, 2000, с. 5). • *Да отсеем депутатите от* ***тарикатите*** (в. „24 часа", бр. 231, 2000, с. 9).

тарикатлък *м. Разг. Неодобр.* Хитрина, леснина при постигане на някаква цел или работа, находчивост (от тур. **tarikat** *прен. – религиозна секта*). • *Трудът е много. И тази работа с* ***тарикатлък*** *не става* (в. „24 часа", бр. 179, 2000, с. 9). • *Шопският* ***тарикатлък*** *край няма, та ето и някои „божии заповеди" за оцеляване преди зимата, неписани, но проверени от днешния съвременник на Елин-Пелиновия герой* (в. „Труд", *Софиянец*, бр. 281, 2002, с. 4). • *Враждата на Сокола (Доган) предвещава бури не толкова в пленарната зала, колкото в пленарните кьошета, където знаем, че бившият балансьор е майстор на всякакви* ***тарикатлъци*** (в. „Труд", 02.04.1997). • *Той с нетърпение очаквал предаването, но вместо него изгледал вносен документален филм за* ***тарикатлъците*** *в киното* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 1). • *Затова* ***тарикатлъците*** *трябва да се забравят* (в. „24 часа", бр. 179, 2000, с. 9).

тас *м.* Метален съд за гребане на вода, медна паница (тур. **tas** – *металически съд*, от перс.). • *Производство: сахани,* ***тасове,*** *тенджери...* (в. „24 часа", 07.01.2000, с. 10). • *Стоката е два ръждясали* ***таса,*** *един понов и няколко ремъка* (в. „Труд", бр. 293, 2002, с. 30). • *Да се къпят в курни, като се обливат с вода, загребвана с* ***тасове,*** *е почти екзотично преживяване и направо непознат ритуал за младото поколение* (в. „Нов Семеен вестник", бр. 20, 2002, с. 2).

та̀скебап *м.* Ястие от дребни парченца задушено месо и ситно нарязан лук със сос (тур. **taskebap** – *същото зна-*

чение, от **tas** – *металически съд* и **kebap** – *1. Отбрани късчета месо, печено във фурна или на скара. 2. Ястие от малки задушени късчета месо със сос и подправки*). • ***Таскебап*** (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 30).

тахàн-халвà *ж.* Халва от тахан и захар (от тур. **tahyn-helva** – *същото значение*, **tahyn** – *препечен млян сусам*, от ар.). • *На основание чл. 6, т. 2 от Наредбата за възлагане на обществени поръчки... открива процедура за възлагане на малка обществена поръчка за доставка на **тахан халва*** (в. „24 часа", *Малки обяви I*, бр. 153, 2000).

тахтàба *ж. Остар.* Дървеница (от тур. **tahtabiti** – *същото значение*, от **tahta** – *дъска* и **bit** – *въшка*). • *...изгладнял бях като **тахтаба*** (Ал. Константинов).

тегѐл *м.* 1. Направен с конец от шевна машина линия, шев. 2. *Жарг.* Движение в относително права линия (тур. **tegel** – *направен с конец от шевна машина линия, шев*). • *Направих няколко **тегела** дотам и обратно, но нея я нямаше* (БРР).

тезгѝх *м.* 1. Специална маса в ресторант, закусвалня, магазин, от където се обслужват клиентите и където се осъществява плащането. 2. Специална маса, пригодена за дърводелска, обущарска работа и др (тур. **tezgâh** – 1. *Стан; бюфет;* 2. *Корабостроителница, работилница*, от перс.). *Фразеол.* „уреждам под тезгяха" – *уреждам някаква работа скришом, по нечестен път, чрез подкупи* • *А съмненията, че брат му губернатор е **уреждал нещо под тезгяха**, ще се изпарят* (в. „Труд", бр. 307, 2000). • *Новината се разчу малко след като тя беше изведена на **тезгяха** с надеждата да се продаде добре* (в. „Стандарт", бр. 2343, 1999).

тек *м.* Който е с нечетен брой (тур. **tek** – *1. Който е с нечетен брой. 2. Сам, единичен, единствен*). • *Чифт или **тек?*** (в. „Виц парад", 17.05.–31.05.2000, с. 10).

текмѐ *ср.* Ритник (тур. **tekme** – *същото значение*). • *Смуших го с гвоздея, но то вместо да прескочи водата, сни-*

ши глава и със задните си крака почна ритмично да хвърля ***текмета*** (Г. Белев).

телàлин *м. Остар.* Глашатай (от тур. **tellâl** – *същото значение*, от ар.). • *И вярвам, всякой ще се съгласи с онзи гърлест* ***телалин***... (П. П. Славейков).

теля̀к *м.* Работник в обществена баня, който се занимава с измиване и изтъркване телата на посетителите (тур. **tellâk** – *същото значение*). • *Да се къпят в курни, като се обливат с вода, загребвана с тасове, е почти екзотично преживяване и направо непознат ритуал за младото поколение. Доскоро това е било съчетавано и с ползване на* ***теляк*** *и масажист. Сега тази услуга е премахната, защото* ***теляците*** *пускали много от клиентите без пари, като им плащат на ръка за изтъркването и намачкването. В същото време в съседна Турция точно ползване на потилня и* ***теляк*** *е една от туристическите атракции, при това много печеливша* (в. „Нов Семеен вестник", бр. 20, 2002, с. 2).

теманѐ *ср.* Мохамедански поклон за поздрав с доближаване на дясната ръка до челото, до устата и до сърцето (от тур. **temennah** – *същото значение*, от ар.). • *Как така Ботев не дръпна едно* ***темане*** *пред капитана на „Радецки" и не му поиска кораба съгласно „европейските стандарти"?!* (в. „Труд", бр. 118, 2000, с. 9). • *То не бе „тиха дипломация", то не бе предпазлив подход и слагачески* ***теманета*** *пред митичния либийски вожд, криещ се в палатки из Сахара* (в. „Труд", бр. 160, 2001, с. 1).

темѐл *м. Остар.* Основа на сграда (тур. **temel** – *1. Основа, база. 2. Основание*). • *Колко пари ми дадоха! Те едвам стигнаха* ***темеля*** *да изкопайме* (П. Ю. Тодоров).

темерю̀т, -ин *м. Разг. Неодобр. Грубо* Човек с необщителен, егоистичен, опърничав нрав мълчаливец (тур. **temerut** – *необщителен, затворен човек*, от ар.). • *Апостолов предрече, че децата, които се раждат от тази нощ до края на зодия Телец (22 май), ще са особняци*

хора, с постоянно чувство за раздвоение и малко ***темерути*** (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 16). • *„Каза ми, че Анита няма да си губи времето с* ***темерут*** *като мене“, разказа Явор Иванов* (в. Труд“, бр. 178, 2001, с. 13).

тѐнджера *ж.* Дълбок съд за готвене с похлупак (от тур. **tencere** – *същото значение*). • *Освен него има само една печка чудо и котлон, на който къкри* ***тенджера*** (в. „24 часа“, бр. 63, 2000, с. 12). • *Овладейте капризите на месото във фризера и* ***тенджерата*** (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 12). • *Най-после безработният можел да бодне някоя мръвка, а не само да гони боба и картофите в* ***тенджерата*** (в. „Нощен Труд“, бр. 247, 1995, с. 3).

тенекѐ *ср.* Тънък метален лист, тънка ламарина (тур. **teneke** – *същото значение*). • *Ще му сложим едно тъничко* ***тенеке*** *и ще видиш, че ще тръгне пустата му машина!* (БРР).

тенекеджѝя *м.* Занаятчия, който изработва изделия от тенекия (от тур. **tenekeci** – *същото значение*). • *Търся добър* ***тенекеджия*** *за силно катастрофирал Голф...* (в. „24 часа“, *Малки обяви,* април 2000).

тенекѝя *ж.* 1. Тънък метален лист, тънка ламарина. 2. Висок, четвъртит съд, направен от такъв лист. 3. *Жарг.* Измама. 4. *мн. членувано Жарг.* Известно софийско заведение „Тенекѝите“ (от тур. **teneke** – *същото значение*). *Фразеол.* „връзвам тенекия“ – *да излъжа, да измамя някого.* • *Покривът бил покрит с медна ламарина...* *С* ***тенекии*** *от сирене е покрит* (в. „Сега“, бр. 109, 2000, с. 24). • *Още една* ***тенекия*** *ще дрънчи вече зад гърба ни заедно с българския чадър – българската „Подкова“* (в. „24 часа“, 01.04.2000, с. 9). • *Уговорихме си среща в културното заведение „****Тенекиите****“. Районът беше отцепен от хотел „Хемус“ до Околовръстното...* (в. „24 часа“, 13.02.2000, с. 5). • *Вместо* ***тенекия*** *ни вързаха подкова* (в. „24 часа“, 01.04.2000, с. 9).

тензу̀х *м.* Леко платно от преплетени бели памучни нишки (от тур. **tanzuk** – *рядка, скъпа вещ*). • *Само допреди две лета дамите, обвити с парео, се сблъскаваха с реплики от рода на: „Какъв е този* ***тензух****, който си завързала около тялото си.“* (в. „24 часа“, бр. 216, 2001, с. 11).

тепѐ *ср. Разг.* 1. Хълм, възвишение, могила. 2. Връх на планина. 3. *мн. член.* Възвишения в град Пловдив (тур. **tepe** – *връх, хълм, теме на глава; гребен на птици*). • *В града на* ***тепетата*** *пълнят арестите* (в. „Труд“, бр. 45, 2001, с. 36). • *Филмов маратон под* ***тепетата*** (в. „24 часа“, 05.08.1999, с. 24). • *Три имота в Пловдив, собственост на бившите „Строителни войски“, са продадени на съмнително ниски цени, съобщи депутатът от БСП Свилен Димитров късно онази вечер в града на* ***тепетата*** (в. „24 часа“, бр. 112, 2000, с. 5). • *В селекцията под* ***тепетата*** *ще блестят Георги Славков, Марин Бакалов, Петър Зехтински, Костадин Костадинов* (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 26). • *Огнян Стефанов получава „оная“ награда за това, че успя в кратки срокове да обуздае буйния нрав на репортерите под* ***тепетата*** *и да пребори конкуренцията в града* (в. „24 часа“, бр. 124, 2000, с. 40).

тепегьо̀з *м.* Нахален, безочлив, безсрамен (тур. **tepegöz** – *същото значение*). • ***Тепегьозът*** *Фред се играе от Марк Еди, а загубенякът Барни – от Стивън Болдуин, известен актьор от видеолентите* (в. „24 часа“, бр. 203, 2000, с. 24).

терезѝя (**терзѝя**) *ж. Остар.* Уред за уравновесяване, везна; невелир (от тур. **terazi** – *теглилки, везни, мярка*). • *Всяка нейна дума е претеглена, сякаш на златарска* ***терезия*** (Д. Немиров).

терзѝя *ж. Остар.* Шивач (тур. **terzi** – *същото значение*). • *Всички треперяха от страх, освен един сиромах* ***терзия****, който отиваше в Пловдив да шие чуждо и който нямаше какво да изгуби* (Л. Каравелов).

тѐрк *м.* Особняк човек със странно необичайно държание (тур. **terk** – *изоставяне, напускане*). • *Голям* ***терк*** *е моят комшия, спукваме се от смях с него!* (БРР).

терлѝци *мн. неутр.* Плетени или ушити от дебел вълнен плат домашни пантофи (от тур. **terlik** – *същото значение*). *Фразеол.* „ като по терлици" – *тихо, безшумно.* • *След три недели аз се намирах вече в Едирне, седях с напръстекът в ръка и с въдицата под коляно в един от абаджийските дюкяни и шиех (т. е. пробадах) чубуклуци,* ***терлици*** *и прости аши от старите аби* (Л. Каравелов). • *Английските журналисти бурно аплодираха, като видяха, че играят по* ***терлици*** (в. „24 часа", бр. 73, 2003, с. 2).

терсенѐ *прил. неизм. Разг.* Неразбран, опак човек (от тур. **tersine** – *наопаки, обратно*). • *Печи го, вари го,* ***терсене*** *човек!* (БРР).

терсенѐ *нареч. неизм. Разг.* 1. Наопаки, напук. 2. Неудобно, лошо, некомфортно (от тур. **tersine** – *наопаки, обратно*). • *Не ме занимавай с тия работи, че нещо ми е* ***терсене*** (БРР). • *Всички наопаки, той* ***на терсене!*** (Народна поговорка).

тертѝп *м.* Разг. Маниер, начин, образец (тур. **tertip** – *1. Подреждане, нареждане. 2. Ред, порядък. 3. Подготовка, приготовление*, от ар.). • *Научих мойте хора да работят по мой* ***тертип*** (в. „АвтоТруд", бр. 209, 2000, с. 5). • *Нещо повече – по холивудски* ***тертип*** *тя става рекламно лице на филма* (в. „Труд", бр. 141, 2000, с. 14). • *Да приемем, че микрофоните в новия дом на г-н Филчев са били монтирани преди десетина години по тоталитарен* ***тертип*** (в. „Труд", бр. 205, 2000, с. 1). • *И тук, и в далечна Сицилия властта уж е близко, но селото живее по свой* ***тертип*** (в. „Труд", бр. 149, 2002, с. 13). • *Сега е моментът по същия* ***тертип*** *да изпълни обещаната на нацията социална програма* (в. Труд", бр. 296, 2002, с. 1).

тескерѐ *ср.* 1. *Истор.* Пътен лист за свободно движение в границите на Османската империя. 2. *Разг. Неодобр.* Пас-

порт (тур. **tezkere** – *1. Документ. 2. Бележка, писъмце. 3. Уволнителен билет*, от ар.). • *Кръчмарят първо им иска **тескеретата** и четниците бързо се измъкват навън* (в. „Седмичен Труд", бр. 22, 2000, с. 12). • *Задграничното **тескере** на Симеон е валидно до 11 юни* (в. „Новинар", бр. 107, 1996, с. 3). • *5000 лв. ще струва продължаването на **тескерето**. Обикновеният паспорт ще се изважда срещу 500 лв.* (в. „24 часа", бр. 86, 1997, с. 1). • *Само преди две седмици за червени **тескерета** на ден се подавали по няколко молби* (в. „24 часа", бр. 49, 1997, с. 2). • *В централата на служба „Задгранични паспорти и визи"се издават предимно експресни червени **тескерета** за 1 и 3 дни* (в. „24 часа", бр. 52, 1997, с. 1). • *Фалшивите **тескерета** всъщност бяха основание за ареста на Догу – 25.10.1925 г.* (в. „24 часа", бр. 64, 1997, с. 6). • *120 000 нашенци се редят за **тескерета** в Турция* (в. „Стандарт", бр. 1632, 1997, с. 14).

тестѐ *ср.* Множество еднакви предмети с определен брой, обикновено карти за игра, листове и други (тур. **teste** – *същото значение*). • *Размешай по-добре **тестето**, да няма шмекерлъци!* (БРР).

теферѝч *м. Разг.* Разходка на открито място на въздух, обикновено с угощение пикник (от тур. **teferrüç** – *същото значение*, от ар.). • *И душата се пълни в приятна компания на **теферич*** (в. „Вестник за жената", бр. 19, 1995, с. 11). • *„Хващам го и веднага го просвам на скарата", отсече понапреднал фен на ракията на **теферич**, явно недоразбрал, че за да получи награда от 1000 марки в такъми, рибокът не само трябва да се улови по най-спортният начин, но и трябва да остане жив и здрав* (в. „Труд", бр. 149, 2000, с. 3).

токмàк (**тотмàк**) *м. Разг.* 1. Дървен чук, чукало за хаванче. 2. *Жарг. Грубо* Здрав, набит човек; здравеняк. 3. *Прен.* Глупав, недодялан човек (тур. **tokmak** – *бухалка, дървен чук, валяк*). • *Ръцете му големи, **токмак**!* (БРР). • *„...а ти,*

Хасане, знаеш ли, че вече е настанало такова едно време, в което даулите ще да станат ***тотмаци****, а* ***тотмаците*** *– даули?"* (Л. Каравелов).

топ *м.* Тежко огнестрелно оръдие, артилерийско (тур. **top** – *същото значение*). • *А дядо Йоцо цял час разпитва за българския сарай в София, за българските* ***топове****, за българския талим и за всичко* (Ив. Вазов).

топòр *м.* Брадва (тур. **topor** – *същото значение*, от перс.). • *Млъквай, че ще грабана* ***топора*** *и тогава...* (БРР).

топтàн *нареч. Разг.* Всичко изведнъж, изцяло, наедро, колективно (тур. **toptan** – *същото значение*). • *Тоз, който данъците си не може / да изплати – да бъде той одран, / Да се направи склад от всички кожи / и да се обявят на търг –* ***топтан*** (Хр. Радевски).

торбà *ж. Разг.* Платнена чанта, кесия (тур. **torba** – *същото значение*). • *Купих завчера една* ***торба*** *с картофи* (БРР).

торлàк *м.* 1. Селянин от някои части на България. 2. *Разг.* Простак, селяндур (тур. **torlak** – *неприучен за яздене добитък*). • *По червения елек се познаваше, че е от* ***торлаците****, откъм Делиормана* (Й. Йовков).

тулỳм *м.* 1. *Остар.* Торба, направена от овча кожа за съхраняване и узряване на сирене, масло и др. 2. *Прен. Разг.* Шкембе, корем (тур. **tulum** – *торба от овча кожа*). • *Коремът му, от застоял живот, се е обърнал в надут* ***тулум****, стърчащ под широките му гърди – или казано по любенкаравелонски: „Хаджи Ставри има конашко шкембе."* (Ст. Заимов).

тулỳмба *ж.* Вид шприцован тестен сладкиш с продълговата форма и залят със сироп (тур. **tulumba** – *водна помпа*). • *Производител предлага сиропирани сладкиши: реване, кадаиф,* ***тулумби*** *и др.* (Обява).

тумрỳк *м. Остар.* Дървени окови за краката на човек (тур. **tomruk** – *същото значение*). • *Били турци итри и опаки – / връзаа му руке наопако, / туриа му ноге у* ***тумруци****, / а на руке конски букагии* (Народна песен).

тумрукчѝя *м. Остар.* Тъмничар (от тур. **tomrukçu** – *същото значение*). • *...двамата приятели застанаха пред втория* ***тумрукчия*** *и искаха дозволение да влязат* (П. Р. Славейков).

турà *ж.* 1. Султански монограм върху пари и документи. 2. Страна на монета с герб или друг символ (тур. **tura** – *същото значение*, от перс.). • *Ще трябва май да хвърлят ези или* ***тура****, за да не носи никой от тях отговорност...* (Столичен печат, 1996).

туршѝя *ж.* Зеленчуци, запазени в саламура и оцет (от тур. **turşu** – *същото значение*). • *Набиваше юнашки каквото ѝ попадне – лук,* ***туршия****, боб, баница, тиквеник, чушки и обилно поливаше с ракия и вино* (в. „Нощен шок", бр. 11, 2000, с. 2). • *Докато българските им връстници по това време слагат* ***турши*** *за зимата или гледат внучета, австрийците правят спортни състезания* (в. „Труд", бр. 307, 2000, с. 8). • *Сега балконите в т. нар. „зайчарници"... имат съвършено прозаично предназначение: на остъклени кухни, миниоранжерии, складовчета за каци и бидони с кисело зеле,* ***турши****, за стари, ненужни вещи* (в. „Вестник за жената", бр. 29, 2000, с. 18).

тѝтка *ж. Жарг. Обидно* Човек, който действа бавно, несръчно, мудно (от тур. **tutkun** – *схванат, несръчен*). • *Ей, голяма* ***тутка*** *е, не мога да разчитам на него!* (БРР).

тѝткам се *несв. Жарг.* Действам бавно, несръчно, пипкам (от тур. **tutkun** – *схванат, несръчен*). • *И докато се* ***тутка****ме и търсим чужди вини, съдбовният ден иде...* (Столичен печат, 1995).

тюрбàн *м.* 1. Чалма. 2. Кърпа, която се навива като чалма около главата (от тур. **tülbent** – *същото значение*). • *Седи по турски с* ***тюрбан*** *на главата* (БРР).

тюрлѝогювѐч *м.* 1. Ястие, приготвено от различни зеленчуци. 2. *Жарг.* Пъстра, неуместна смесица (тур. **türlü-güveç** – *ястие, приготвено от различни зеленчуци*). • ***Тюр-***

люгювечът от Бурса залютя (в. „Труд“, бр. 313, 2000, с. 33). • *Лютив привкус към забъркания „бурсенски тюрлюгювеч“ българо-турските отношения придават случаите със справедливото отзоваване на турския генерален консул в Бургас Бейза Юнтуна и нещастния инцидент с Махмуд Коза* (в. „Труд“, бр. 313, 2000, с. 33).

тютю̀н *м.* 1. Едногодишно тревисто растение с големи листа, които съдържат никотин. 2. Листата от това растение, които се обработват и се използват за пушене (тур. **tütün** – *същото значение*). • *При сключване на договор с фирмите производителите на* ***тютюн*** *да получават авансово суми, с които да правят вноските си, предлага шефът на НОИ в Кърджали Валери Апостолов* (в. „24 часа“, 13.02.2000, с. 3). • ***Тютюнът*** *от една година не е плащан* (в. „24 часа“, бр. 123, 2000, с. 9).

тютюнджѝя *м. Разг.* 1. Човек, който обича да пуши. 2. Продавач на тютюн (от тур. **tütüncü** – *тютюнопроизводител*). • ***Тютюнджии*** *блокираха селски път с тела* (в. „24 часа“, бр. 36, 1997, с. 4). • *Финландци и американци открили, че съдържащия се в морковите бетакаротин спомага за рак на белите дробове при* ***тютюнджии*** (в. „24 часа“, бр. 44, 1997, с. 7). • ***Тютюнджиите*** *станаха жертва на небивала държавна измама, твърдят водачите на бунта* (в. „24 часа“, бр. 45, 1997, с. 3). • *14-и ден протестират* ***тютюнджиите*** *от с. Вълкосел, Гоцеделчевско* (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 6). • ***Тютюнджии*** *от Арвен ще завардят границата с Гърция по примера на колегите им от Благоевградско* (в. „24 часа“, бр. 49, 1997, с. 4).

тютю̀нев *прил.* Което се отнася за тютюн (от тур. **tütün** – *растение, което съдържа никотин и чиито листа се използват за пушене*). • *Сделката за тютюневия холдинг се разсъхва* (в. „Труд“, бр. 86, 2003, с. 9).

У

уйдѝсвам *несв.* (**уйдѝсам** *св.*) *Разг.* Допадам, прилягам, съответствам, пасвам, съгласявам се (от тур. **uydurmak** – *измислям, нагаждам; приспособявам се*). • *Всеки да си слага ударението, където му **уйдисва**, съветва киноактрисата* (в. „24 часа", 07.01.1999, с. 11). • *Ако парламентът обаче не им **уйдисва**, арийските секс-гърли намекват, че могат да разкрият близки лични познанства с някои от държавните мъже* (в. „Стандарт", бр. 1146, 21.11.1995, с. 24). • *Е па, нали това ти думам, че нищо ми нема! **Уйдисах** на младите, кило ракия изжулихме и нищо ми нема – ни капата, ни цървулите, ни кесията...* (в. „Вестник за жената", бр. 52, 2001, с. 9).

уйдурдѝсвам *несв.* (**уйдурдѝсам** *св.*) Натъкмявам,приспособявам, нагласям (от тур. **uydurmak** – *измислям, нагаждам*). • *Не можаха да **уйдурдисат** и този закон...* (БРР).

уйдурмà *ж.* Специално съчинена, измислена, натъкмена версия, машинация (тур. **uydurma** – *същото значение*). • *Това си беше **уйдурма** на отец Тарапонтия, само и само да ме отърве от самотността и прочие* (Г. Караславов).

урсỳз *прил. неизм. Разг.* Лош, проклет, злобен, инат (от тур. **uğursuz** – *нещастен, злополучен*). • *Те се изнесоха отделно, щото снахата е урсуз и не се имахме с нея* (в. „24 часа", бр. 265, 2002, с. 17).

урсузлỳк *м.* Проклетия, злоба, подлост (от тур. **oghursuzlik** – *същото значение*). • *С неговия **урсузлук** надали има жена, която може да го изтрае толкова години, колкото аз...* (БРР).

устабашѝя *м. Остар.* Първомайстор на занаятчийски еснаф (от тур. **ustabaşı** – *същото значение*, от **usta** – *майстор* и **baş** – *глава, първи*). • *В сряда после сватбата*

на Неда дотрябале пари и той заповядал на жена си да му даде оние кесии, които му биле донесени преди месец и половина от ***устабашията*** *на балканският еснаф* (Л. Каравелов).

усталък *м. Остар.* Майсторство, майсторлък (тур. **ustalık** – *същото значение*). • *То се иска, джанъм, голям* ***усталък!*** (Ст. Л. Костов).

Ф

фаѝз (фаѝс) *м. Остар.* Лихва (тур. **faiz** – *същото значение*, от ар.). • *Да имаш овце, се едно да имаш пари в банката и да им теглиш* ***фаиза*** (Й. Йовков).

файда̀ *ж. Разг. Неодобр.* Полза, придобивка, изгода, печалба (тур. **fayda** – *същото значение*, от ар.). • *Голяма* ***файда*** *ще има българинът с намалянето на ДДС* (в. „24 часа", 11.01.1999). • *А единствената* ***файда*** *да имаш такъв пес е, че можеш да си напълно сигурен за безопасността си...* (в. „Шок свят", бр. 1, 2000, с. 7).

факѝр *м.* 1. Човек, който прави фокуси. 2. Сръчен, обигран човек (тур. **fakir** – *сиромах, беден*). • *Само един* ***факир*** *може да ни поднесе такава изненада...* (БРР).

фарфара̀ *ж.* и *м. Разг. Пренебр.* Лекомислен човек, дърдорко. (тур. **farfara** – *същото значение*, от ар.). • *Моля Ви, Кънчев: той е едно* ***фарфара*** *момче* (А. Страшимиров).

фереджѐ *ср.* Широко наметало у жените мюсюлманки, с което се покрива главата и част от лицето (тур. **ferace** – *същото значение*, от ар.). • *Забулена във* ***фереджето*** *си, дамата не успяла да забележи навреме бясно ускорената кола* (в. „24 часа", бр. 124, 2000, с. 13).

фермàн *м.* 1. *Истор.* Султански указ. 2. *Жарг.* Дълъг писмен текст – урок, писмо, бележка и др. (тур. **ferman** – *султанска грамота, указ*, от перс.). • *Според издадения*

от султана ***ферман*** *за независимостта на българската църква Русенската община била под властта на Българската екзархия* (в. „Седмичен Труд“, бр. 21, 2000, с. 12).

фес *м.* 1. Мюсюлманска шапка от червен плат с форма на пресечен конус и пискюл. 2. *Жарг.* Турчин (тур. **fes** – *мюсюлманска шапка от червен плат с форма на пресечен конус и пискюл*, от ар.). *Фразеол.* „клатя феса“ – *движа нещата с оглед на някаква облага, заинтересованост.* • *Докато клеветата и обидата са криминализирани, родната Темида ще се кипри с* ***фес*** *на главата* (в. „Труд“, 18.01.2000, с. 9). • *Затова комшиите да не ни се сърдят: зер интереса* ***клати феса*** (в. „Труд“, 10.11.2000, с. 3). • *Но всички се досещат – интересът* ***клати феса*** (в. „Труд“, бр. 136, 2000, с. 3). • *Революционният футболен дух тогава изкара на улицата всички прослойки – цървулани и университанти, гугли и* ***фесове***, *килимявки и капели* (в. „24 часа“, бр. 208, 2000, с. 30).

филджàн *м.* Чашка за кафе, която няма дръжка (тур. **fılcan** – *същото значение*, от перс.). • *Имам още от баба ми останали* ***филджани***, *но рядко ги използвам* (БРР).

фишѐк *м.* 1. Саморъчно приготвен патрон, който се пълни с барут, сачми. 2. Завити в хартия еднакви монети, прилепени плътно една до друга, така, че да наподобяват цилиндрична форма. 3. *Прен. Разг.* Лъжа, измама (тур. **fişek** – *саморъчно приготвен патрон, който се пълни с барут, сачми*). • *Освен, че беше на неподходящо място, – Пазарджик (можеше да е в Ямбол – хем роден град на Сашо Дончев и Радослав Ненов, хем стар анархистки център),* ***фишекът*** *гръмна и ненавреме.* • *Тренчев –* ***фишекът*** (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 4).

фукарà *ж.* и *м. Разг. Пренебр.* Сиромах, бедняк, голтак (тур. **fukara** – *същото значение*, от ар.). • *Взе* ***фукара***, *ама на ръце я носи* (БРР).

фурмà *ж.* Сладък плод от финикова палма (тур. **furma** – *същото значение*, от перс.). • *Към сместа се добавят парченца от **фурма** или стафиди и орехи* (БРР)

фъстъ̀к *м.* 1. Кореноплодно растение с черупчести ядливи плодове, ядки. 2. Плодът на това растение. 3. *Прен.* Дребен човек (тур. **fıstık** – *1. Кореноплодно растение с черупчести ядливи плодове, ядки. 2. Плодът на това растение*, от ар.). • *Някои учени смятат, че боронът – минерал, срещан по-често в морковите, ябълките, кайсиите, прасковите, гроздето, и **фъстъците** – има всъщност основна роля в човешкия организъм* (в. „Жълт Труд", бр. 8, 1994, с. 20). • *Пилешко филе с **фъстъци*** (в. „Ние жените", бр. 30, 2000, с. 11).

фъшкѝя *ж. Разг. Грубо* Пресни говежди изпражнения, конски тор (от тур. **fışkı** – *същото значение*). • *Сега трябва да изядем **фъшкиите**, натрупани през последните 4 години* (в. „24 часа", бр. 88, 2000, с. 6).

Х

хабѐр *м. Разг.* Вест, новина, известие, представа (тур. **haber** – *същото значение*). • *Виновните не могат да бъдат наказани с изключение на няколко шофьори, които и **хабер** си нямат кой стои зад далаверата* (в. „Капитал", 11.11.–17.11.2000, с. 20). • *Тя и **хабер** си нямала, че е легнала със спинозен, докато на бял свят не се пръкнал Зак* (в. „Шок свят", бр. 1, 2000, с. 6).

хавà *ж.* 1. *Остар.* Време, състояние на атмосферата, климат. 2. *Прен. Разг.* Ситуация, положение, състояние, настроение (тур. **hava** – *1. Въздух. 2. Време. 3. Мелодия*). • *„Такава е **хавата** – отвърна Пройчо. – Сега трябва да си даваш скромен вид, сестро"* (Б. Болгар).

хава̀н *м.* Дълбока здрава чаша (метална или дървена) с чук за начукване на бисквити, орехи, подправки и други (тур. **havan** – *същото значение*). • *Счукай семената в дървено* ***хаванче****, след което ги попарѝ с вода* (БРР).

хавлѝя *ж.* 1. Мека мъхеста кърпа за избърсване на памучна материя с изтеглени на клупове нишки. 2. Широка дреха за баня от такава материя (от тур. **havlı** – *същото значение*). • *Чорапогащи, чорапи,* ***хавлии****, тел. 39-50...* (в. „Труд", бр. 103, 2000). • *300 шезлонга ще бъдат разпръснати по тревата, а хиляди души ще могат да проснат* ***хавлии*** *по останалата площ* (в. „Нощен Труд", 15.05.–16.05.2000, с. 24).

хаджѝ *неизм.* 1. Титла на хаджия, която стои пред името му. 2. Обръщение към хаджия (от тур. **hacı** – *поклонник, хаджия*). • *...и на* ***хаджи*** *Иванчо от Орхание да организират грабежа на пощенската кола, пренасяща парите, и то така, че да изглежда като разбойническо нападение* (в. „Седмичен Труд", бр. 21, 2000, с. 12).

хаджѝя *м.* Човек, който е ходил на поклонение по светите за религията му места (от тур. **hacı** – *същото значение*). • *Случката се разчула и близките на другите футболисти се разсърдили, че не са им донесли камък-****хаджия*** (в. „Шок", бр. 18, 2000, с. 12).

хазнà *ж. Разг.* Държавна парична съкровищница, трезор (от тур. **hazne, hazine** – *държавно съкровище, трезор, хранилище, склад*, от ар.). • *Що пари влизат в държавната* ***хазна*** *от нея, знаете ли?* (в. „Труд", бр. 104, 2000, с. 11). • *Парите от* ***хазната*** *се харчат безконтролно, твърди Луджев* (в. „Труд", бр. 313, 2000, с. 3). • *Ако сегашната цена на горивото от 312 лв. за хиляда куб. метра се запази и догодина, фирмата ще трябва да внесе в* ***хазната*** *62 млн. лв. ДДС...* (в. „Труд", бр. 307, 2000, с. 6). • *Този човек е нужен на* ***хазната*** (в. „Труд", бр. 103, 2000). • *Ако в* ***хазната*** *се съберат достатъчно приходи, възнагражденията за последните тримесечия на тази година ще се об-*

съждат отново (в. „Труд“, бр. 13, 1998, с. 23). • *Той ощетил още* ***хазната*** *с 30 млн. долара при продажбата на „Интерпред“ на корейците според Тренчев* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 4). • *Тренчев: Божков ощипа* ***хазната*** *с $ 30 млн* (в. „24 часа“, бр. 109, 2000, с. 2). • ***Хазната*** *залата на 2-годишни бонове* (в. „24 часа“, бр. 8, 2000, с. 8). • *От забавянето губят всички – и „Ален мак“ и купувачът, който се харчи да води дела, и* ***хазната****, в която няма да влязат $12 млн.* (в. „Труд“, бр. 118, 2000, с. 1). • *Само 280 млн. лева в* ***хазната*** (в. „Труд“, бр. 119, 2001, с. 37).

хайр *м.* Добро, благодеяние, благополучие (от тур. **hayır** – *същото значение*). • *„Гунчо, вика още от вратата, късмет си имал, късмет имала и Нонка. Хайде да е на* ***хаир*** (Й. Йовков). • *Голям* ***хаир*** *ти правя, да знаеш. Ако разберат в махалата, ще ме убият* (в. „168 часа“, бр. 31, 2001, с. 3).

хаирлѝя *нареч.* На добро да е (от тур. **hayırlı** – *добър, полезен; благотворителен*, от ар.). • *От известно време не фигурирам и в класациите на рейтинги на политиците – бях стигнал до четвърто място и изведнъж изчезнах...* ***хаирлия*** *да им е* (в. „Седмичен Труд“, бр. 30, 2000, с. 6). • *Дано да е на* ***хаирлия*** *и през новото хилядолетие нацията да се множи и да не старее* (в. „Труд“, бр. 345, 2000, с. 3).

хаирсъз, -ин (**харсъз, -ин**) *м. Разг. Грубо* Непрокопсаник, негодник, безделник (тур. **hayırsız** – *същото значение*). • *Хей,* ***харсъзин****, защо отпаряш дъската?* (Ив. Вазов). • *СДС са ислямисти, а Дон Цеци е невчесан* ***хаирсъзин*** (в. „24 часа“, бр. 202, 2000, с. 10).

хайва̀н, -ин *м.* (**хайва̀нче** *ср. умал.*) 1. *Разг.* Добитък. 2. *Жарг. Подигр.* Добродушно глупав, наивен човек (от тур. **hayvan** – *живо същество, животно, добитък, говедо*, от ар.). • ***Хайванчето*** *се отделило от стадото и хукнало към чорбаджията си* (в. „24 часа“, бр. 48, 1997, с. 7). • *Във вилата му пък живеят сърнички и какви*

ли не ***хайванчета*** (в. „Труд", 21.12.1998). • ***Хайванчетата*** *усетили какво ги чака* (в. „Труд", бр. 13, 1998, с. 23). • *Заобиколен от малчугани, стопанинът на* ***хайванчето*** *Стефан Тодоров от столичния квартал „Факултета" го бе отделил за именния ден на снаха си Гергина* (в. „Труд", бр. 121, 2000, с. 5). • *Кльопнали* ***хайваните*** *му с* ***хайвани*** *акцизни* (в. „24 часа", бр. 31, 1997, с. 8).

хайва̀н-паза̀р *м. Разг.* Пазар за добитък (от тур. **hayvan** – *живо същество, животно, добитък, говедо* и **pazar** – *открито място, на което се търгува*). • *Атанасов обикаля два дни* ***хайван-пазарите*** *из Хасковско с белия си служебен „Мерцедес", докато го избере* (в. „Нощен Труд", бр. 148, 2000, с. 3).

хайва̀нски, -а *прил.* Наивен, добродушен (от тур. **hayvan** – *живо същество, животно, добитък, говедо.* • ***Хайванска*** *работа, чадо!* (в. „Вестник за жената", бр. 52, 2001, с. 3).

хайвѐр *м.* 1. Яйца на риба. 2. Яйца на риба, използвани и приготвени като ястие. 3. Предястие от майонеза и грис, което по вид наподобява риби яйца (от тур. **havyar** – *черен хайвер*). *Фразеол.* „пращам за зелен хайвер" – *лъжа, мамя някого.* • *Разгънете кърпата и върху изравнения слой мек кашкавал сложете плънката, приготвена от разбит* ***хайвер***, *ситно нарязани маслини...* (в. „Всичко за всеки", бр. 17, 2000, с. 7). • *Нашата държава обича да праща гражданите си за зелен* ***хайвер*** (в. „24 часа", 17.02.2000, с. 10). • *Глезят похитител с* ***хайвер*** (в. „24 часа", бр. 206, 2000, с. 34).

ха̀йде (**а̀йде**) *част.* За подбуда към действие или движение. Подкана (от тур. **hadi** – *частица за подбуда към действие или движение; подкана*). • ***Хайде*** *на бригада в 60 държави!* (в. „24 часа", 27.03.2000, с. 6). • *Странна слава има и Богомил Райнов като любовта,* ***хайде*** *да го осветлим от ваша гледна точка...* (в. „Нощен шок", бр. 11, 2000, с. 11).

хайдȕк (айдȕк) *м. Разг. Неодобр.* Разбойник, крадец, непрокопсаник, вагабонтин (от тур. **haydut** – *същото значение*). • *Депутат пищолджия спаси мъж от* ***айдуци*** (в. „Нощен Труд", бр. 228, 2000, с. 7). • ***Хайдуците*** *не се боят ни от полиция, ни от съд...* (в. „Труд", бр. 121, 2000, с. 13). • *Немалко* ***хайдуци*** *били местни хора* (в. „Сега", бр. 112, 2000, с. 26). • ***Хайдуци*** *удариха 14 павилиона на битака* (в. „Труд", бр. 205, 2000, с. 4).

хайдȕт, -ин *м.* 1. По време на турското робство борец за освобождение на България 2. *Прен. Неодобр.* Разбойник, крадец, непрокопсаник, вагабонтин (от тур. **haydut** – *разбойник, крадец, непрокопсаник*). • *Да вземем* ***хайдутите***, *влезли и във фолклора ни – някой си подпалил снопите на чорбаджията, защото не му дал дъщеря си за булка, и става герой...* (в. „Труд", бр. 285, 2000, с. 9).

хайдȕтка *ж.* 1. *Разг. Неодобр.* Жена разбойник, крадец, непрокопсаник; хайдук. 2. Жена – борец, отмъстител на турците по време на османското владичество (от тур. **haydut** – *разбойник, непрокопсаник, вагабонтин*). • *Непокорна съм като* ***хайдутка*** (в. „Труд", бр. 134, 2000, с. 9).

хȁйка *ж.* 1. Организирано преследване на дивеч. 2. Група, която организира такова преследване. 3. *Прен.* Преследване на хора заради техни убеждения (от тур. **haykırı** – *вик, крясък; вопъл*). • *Ловната дружина на селото направила* ***хайка*** *за диви прасета в гъста акациева гора* (в. „Монитор", 13.11.2000, с. 6). • *От 15 април тръгват масови* ***хайки*** *на инспектори и граничари* (в. „Труд", бр. 79, 2000, с. 5). • *Полицейски* ***хайки*** *хванаха измамници на столичния пл. „Славейков" и в книжарници срещу пенсионното на бул. „Стамболийски"* (в. „Труд", бр. 130, 2000, с. 4).

хайлȁз, -ин *м.* Мързеливец, лентяй, безделник (тур. **haylaz** – *същото значение*). • *Той беше седем години по-възрастен от мене и* ***хайлазин*** (Н. Хайтов).

хаймана̀ *ж.* и *м. Разг.* Непрокопсаник, негодник, безделник, нехранимайко скитник (тур. **haymana** – *1. Вдовец 2. Непрокопсаник, безделник, негодник, нехранимайко скитник*). • *Софийският* ***хаймана*** *Сашо Гривната стана почтен американец!* (в. „Жълт Труд", бр. 32, 1994, с. 20). • *...българските опълченци, които под командването на братский Сюлейман паша храбро отблъскват попълзновенията на руските* ***хаймани*** *под Шипка* (в. „Труд", бр. 118, 2000, с. 9). • *Това го каза една* ***хаймана*** (в. „Лична драма", бр. 10, 2000). • *Да изгоним* ***хайманите*** (в. „24 часа", 20.11.2000, с. 5).

хайманòсвам *несв.* Държа се като хаймана, безделнича, скитам (от тур. **haymana** – *1. Вдовец. 2. Непрокопсаник, безделник, негодник, нехранимайко скитник*). • *Най ми допада да* ***хайманосвам*** *по цял ден...* (БРР).

хак *м.* 1. Заработка, заплата справедливо възнаграждение. 2. Така ми се пада – „хак ми (му, ти) е!" (тур. **hak** – *заработка, заплата*). • *И тъй като често оставаше гладен и ходеше в дрипи, той помисли, че най-голямото зло, което беше му направил, е не дето го накара да убие, не дето го измами за дъщеря си, а дето не му плати* ***хака*** *за една година* (Й. Йовков). • ***Хак*** *ви са тревогите!* (А. Гуляшки).

хал *м. Разг.* Състояние, положение (тур. **hal** – *решение, разрешение*, от ар.). • *Новото правителство щяло да огласи какъв* ***хал*** *заварва* (в. „24 часа", бр. 44, 1997, с. 2). • *Ние, дето се печем на днешния* ***хал*** (в. „Труд", 18.12.1998). • *Доверих се на министъра и ето ме сега на какъв съм* ***хал*** (в. „24 часа", 04.01.1999, с. 1). • *Мухльовци. Затова България е на такъв* ***хал*** (в. „Нощен шок", бр. 11, 2000, с. 8). • *Снощи симпатягата Джони Пенков строго смъмри депутатите от ТВ екрана, че се возят в лъскави БМВ-та, вместо да се юрнат с електората в мърлявия градски транспорт, та да му видят* ***хала***. *Да, ама не* (в. „Нощен Труд", бр. 228, 2000, с. 6). • *Така той сам ще види как се възстано-*

вява собствеността по селата и ще се запознае на място с ***хала*** *на стопаните, обясни замисъла си в Монтана народният представител от левицата* (в. „Труд“, бр. 104, 2000, с. 5). • *Идеята му дошла, след като прочел интервюто на Димовски за* ***хала*** *на българските интелектуалци във в. „24 часа“* (в. „24 часа“, бр. 116, 2000, с. 36). • *Веднага заминах на село да видя* ***хала*** *на домашните си* (в. „Труд“, бр. 149, 2000, с. 3).

халàл *нареч. Разг.* Подарено от все сърце (от тур. **helâl** – *законен, допустим, разрешен от религиозна гледна точка;* **helâletmek** – *дарявам*, от ар.). • *Ако Ганчев възнамерява отново да замине за жарка Кения, където беше миналата седмица, но за беля се върна –* ***халал*** *да му е климатът* (в. „Новинар“, бр. 40, 1997, с. 1).

халвà *ж.* Сладкарско изделие – гъста или втвърдена каша от разтопена захар, сусамово семе, тахан, ядки и др (тур. **helva**, **halva** – *същото значение*, от ар.). • *За да бъде удоволствието пълно, заедно с кафето можеш да хапнеш бяло сладко, локум на клечка, а после и* ***халва*** (в. „Жълт Труд“, бр. 15, 2000, с. 3). • *Той по-напред ще хване Мохамеда за брадата, нежели Ясенова; той по-напред ще иде в Мохамедов рай да яде* ***халва***, *нежели да погледа ясенова в очите* (Л. Каравелов). • *При десертите разнообразието е също познато –* ***халва***, *баклава и паста* (в. „24 часа“, бр. 203, 2000, с. 12).

халваджѝя *м.* 1. Човек, който произвежда халва. 2. Лъжец, мошеник (от тур. **helva**, **halva** – *сладкарско изделие – гъста или втвърдена каша от разтопена захар, сусамово семе, тахан, ядки*). • *Дето има една дума „****халваджия*** *за бозаджия“...* (БРР).

халàл *неизм.* Давам, подарявам от сърце (тур. **halâl** – *същото значение*). •***Халал*** *да са ви парите!* (БРР).

халкà *ж.* 1. Малко метално колелце, брънка. 2. Годежен или венчален пръстен без украшения. 3. *мн.* Вид спортен уред (тур. **halka** – *звено, брънка, кръг*, от ар.). • *Ветеринар от австрийската фондация „Четири лапи“ вче-*

ра свали с упойка железните ***халки*** *от носа на мечките от Белица, които доскоро живееха в ромските катуни.* (в. „Труд“, бр. 313, 2000, с. 3). • *„Избрахме за Емо* ***халка*** *от бяло злато, за да му пасне на сребърните гривни“ обясни булката, която отстъпваше по бижута на младоженеца* (в. „Нощен Труд“, бр. 228, 2000, с. 5). • *Тайно обаче мечтае мъжът ѝ да ѝ подари* ***халка*** *в знак на любов* (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 23). • *14 семейни двойки пиха шампанско и си спомняха размяната на брачни* ***халки*** *отпреди 25 години на специална церемония по случай сребърната им сватба в Централния младежки дом в Пловдив* (в. „Труд“, бр. 129, 2000, с. 46). • *Ще гоня медал в отборната надпревара, освен това на* ***халки****, земя или висилка* (в. „Труд“, бр. 133, 2000, с. 26). • *Сватбата според Кали има само две хубави страни – обличането на булчинската рокля и надяването на* ***халката*** (в. „24 часа“, бр. 225, 2000, с. 23).

хама̀л, -ин *м.* 1. *Разг.* Носач. 2. *Жарг. Грубо* Брутален, груб спортист (тур. **hamal** – *носач, преносвач*, от ар.). • *Хамали, студенти, транспорт, 25-14...* (в. „24 часа“, *Малки обяви V*, бр. 116, 2000).

хамалу̀вам *несв.* Пренасям на гръб багаж (от тур. **hamal** – *носач, преносвач*). • *Свикнал съм да хамалувам...* (БРР).

хама̀м *м. Остар.* Турска баня (тур. **hamam** – *същото значение*, от ар.). • *...но като човек религиозен искам да зная – ще знаем двама – де е и нашът попец опопен – в черковата ли, или в* ***хамама****?* (Хр. Ботев).

хамба̀р *м.* Житница, склад на зърнени храни (от тур. **ambar** – *същото значение*). • *Фана ме страх и се мушнах под рафта като куче под* ***хамбар****, кога види зор* (Ив. Петров).

хан *м. Остар.* 1. Подобно на хотел градско заведение в миналото. 2. Крайпътно заведение за хранене и преспиване на пътници, староприемница (от тур. **kan, khan** – *прабългарски, тюркски владетел*). • *Вечерта пренощували в* ***ханчето...*** (в. „Труд“, бр. 128, 2000, с. 20).

ханджѝйка *ж. Остар.* Съдържателка на странноприемница, хан (от тур. **handcı** – *същото значение*, от **kan, khan** – *прабългарски, тюркски владетел*). • *Катерина Евро играе* ***ханджийка****, която разлива вино на фона на песните та Лепа Брена* (в. „Труд", бр. 308, 2000, с. 7).

ханджѝя *м. Остар.* Съдържател на странноприемница, хан (от тур. **handcı** – *същото значение*, от **kan, khan** – *прабългарски, тюркски владетел*). • Двамата се отправят към хана, но и тук **ханджията** им задава въпроса... (в. „Седмичен Труд", бр. 22, 2000, с. 12).

ханъ̀ма *ж.* Жена туркиня, кадъна (от тур. **hanım** – *1. Жена, съпруга. 2. Госпожа. 3. Божа кравица*). • *Фолкзвезди играят* ***ханъми*** *и махараджи* (в. „Труд", 07.03.1998).

харàм *нареч. Остар.* Незаслужено, непростено (тур. **haram** – *същото значение*, от ар.). • *Хайдете, бе! Нема кой да ви дава хлеб* ***харам!*** (Ст. Ц. Даскалов).

харамѝя *м. Остар.* 1. Разбойник. 2. Бунтовник, хайдутин (от тур. **harami** – *разбойник, обирник*, от ар.). • *Македонците-****харамии*** *в Кюстендил и Дупница въодушевено посрещат възванието и моментално се вливат в четите, които в тези два града са съществували* (в. „Седмичен Труд", бр. 7, 2000, с. 21).

харѐм *м.* 1. Всички жени на един мъж в страни с многоженство. 2. Женски помещения в къща на многоженец (тур. **harem** – *забранен, непозволен*, от ар.). • *Рускиня държи* ***харем*** *от 18 мъже* (в. „Нощен Труд", бр. 84, 2000, с. 14). • *Извънземни крадат жени, правят си* ***харем*** (в. „Световни куриози", бр. 19, 2000, с. 4).

харемлѝк *м.* Женски помещения в къща на многоженец (от тур. **harem** – *забранен, непозволен*, от ар.). • *Това беше малко глуха дворче, близо до портата се гушеше ниска постройка от една или две стаи, дето агата посрещаше гостите си – неговият „селямлък"; беше „****харемлъкът****", т. е. истинското жилище на турчина, дето живееше семейството му – жените (по две, три, понякога и повече), децата*

му, – дето чужд мъж не можеше да проникне дори и с поглед (Д. Талев).

хардàл *м.* Синапово семе (тур. **hardal** – *същото значение*, от ар.). • *Синап или* ***хардал****, високо 30–40 см растение се среща изправено по угарите и край пътищата* (в. „Феномен", бр. 19, 2000, с. 7).

хармàн *м.* 1. Равно, кръгло място, където се вършее с добитък. 2. Вършитба. 3. Овършени на един път снопи. 4. *Прен.* Отъпкано равно място (тур. **harman** – *вършитба*, от перс.). • *Мнозина от частните стопани правеха черни* ***хармани****, колеха добитък, или закопаваха зърно в земята, и нощната стража трябваше да провери дали не е извършено някое нарушение* (Ив. Петров).

харч *м. Разг.* Парични разходи (от тур. **harç** – *1. Разноски, разходи. 2. Смес от вар и пясък за мазилка.* 3. *Материали за дошиване и украсяване на дрехи*, от ар.). • *Пътните* ***харчове*** *на тези, които идват от прованса ще се поемат от общинските съвети, каза Илияна Йотова* (в. „Нощен Труд", бр. 84, 2000, с. 3). • *Нарастването е значително в сравнение с предишни периоди и много наблюдатели си запитаха на какво се дължат завишените правителствени* ***харчове*** *в условията на валутен борд* (в. „Труд", бр. 118, 2000, с. 6).

хàрча *несв.* Изразходвам парични средства (от тур. **harçamak** – *изразходвам, консумирам*). • *Не е вярно, че „Бъдеще за България"* ***харчи*** *25% за себе си* (в. „Сега", бр. 115, 2000, с. 24). • *Важно е да знаеш как да ги печелиш и да ги* ***харчиш*** *разумно* (в. „Луд Труд", бр. 19, 2000, с. 3). • *Сарафите* ***харчеха*** *марката за 1850 лв. и я купуваха за 1500 – 1650* (в. „Труд", бр. 38, 1997, с. 8). • *От забавянето губят всички – и „Ален мак" и купувачът, който се* ***харчи*** *да води дела, и хазната, в която няма да влязат $12 млн* (в. „Труд", бр. 118, 2000, с. 1). • *Да налага наред, пък да видим дали ще остане здраво място по гърбината на тези, които*

цяла година ни ***харчат*** *бадева вноските за здраве* (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 3).

харчлъ̀к *м. Разг. Неодобр.* Изразходване на парични средства (тур. **harçlık** – *пари за дребни разходи*). • *Профука ли бадева времето за учение, язък за* ***харчлъка*** (в. „Труд“, бр. 213, 2001, с. 3).

ха̀с *м.* Хубава работа, възможно ли е (тур. **haz,-zzı** – *удоволствие, радост, вкус към нещо*, от ар.). • *Има си* ***хас*** *това да не е истина* (БРР).

хастàр *м.* Лъскав плат за подплата (от тур. **astar** – *подплата*, от перс.). *Фразеол.* „обръщам (преобръщам) с хастара навън“ – *правя основни, коренни промени, обновявам.* • *Ексцентрикът Морфов* ***преобръща с хастара*** *традиции и класика за радост на днешните сценични фенове* (в. „Труд“, 28.11.1998, с. 21).

хаталѝя *прил. неизм. Разг.* Опасен. (от тур. **hatalı** – *грешен, неправилен*, от ар.). • *...това нещо, обвързването, е* ***хаталия*** (Ц. Гинчев).

хатъ̀р *м. Разг.* Угода, удоволствие; воля, желание, изискване (тур. **hatır** – *памет;* **hâtıra** – *спомен, възпоменание*, от ар.). • *За да не се скърши* ***хатъра*** *никому, отвръщал: „Няма да се возя...“* (в. „Жълт Труд“, бр. 14, 1996, с. 9). • *То, ако река, лесно ще му изкарам мерака, ама нали ми е един, хайде, викам си, да не му чупя* ***хатъра*** (Ив. Петров).

хекѝмин *м. Остар.* Лекар (от тур. **hekim** – *същото значение*, от ар.). • *Нямаме* ***хекимин*** *в града, пусто да остане* (Д. Талев).

хѐм *част.* 1. За усилване на предупреждение, молба. 2. За съединяване на изречения, чиито действия се извършват едновременно (тур. **hem** – *за усилване на предупреждение или молба*). • ***Хем*** *ще са ви подръка,* ***хем*** *помещението ще стане по-уютно* (в. „Вестник за жената“, бр. 45, 2000, с. 13). • *Бесен, че* ***хем*** *почерпил яко авера си,* ***хем*** *оня го ограбил, пиянският Венцислав отишъл през нощта у тях и го транжирал* (в. „24 часа“, бр. 44, 1997, с. 5). • *...си-*

реч лидерът ***хем*** *да управлява синя София,* ***хем*** *да е заместник на Костов на върха* (в. „24 часа", 31.03.2000, с. 10). • *Те и в Япония ме заглеждаха, и се майтапех, че японците си падат по „Кой е по-по-най", ама то истината си беше, че им хванах окото, щото* ***хем*** *бял мъж, пък с коса до кръста и пребраден с кърпа...* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 5).

хептѐн (**ептѐн**) *нареч. Разг.* Съвсем, напълно, изцяло (тур. **hepten** – *същото значение*). • *Новите цени* ***хептен*** *ще озъбят народа* (в. „24 часа", 06.11.2000, с. 10). • *И решиха, завалиите, че вече* ***хептен*** *са ослепели* (в. „Труд", бр. 193, 2000, с. 3). • *Кривата круша, чедо, изсъхна* ***ептен*** (в. „Вестник за жената", бр. 52, 2001, с. 3).

хич *неизм.* Никак, ни най-малко (тур. **hiç** – *същото значение*). • *Ама* ***хич*** *не си падат по род и родина* (в. „24 часа", бр. 31, 1997, с. 8). • ***Хич*** *не им било лесно обаче да изцицат информация от напористата дама, която отскоро е назначена във Военномедицинска академия. Дамата, чието име полицаите не знаят,* ***хич*** *не си поплювала...* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 7). • *И се юрна сънародникът ни по поляните, но* ***хич*** *и не помисли, че гъби всякакви, а някои могат да се окажат отровни* (в. „Новинар", бр. 217, 1997, с. 7). • *Касиерът обаче* ***хич*** *не се уплашил, а направо извадил пистолет и го насочил към бандита* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 7).

хо̀джа *м.* Мохамедански свещеник (тур. **hoca** – *1. Учител. 2. Духовно лице*). • *Двете нови семейства сключили само религиозен брак при известен одрински* ***ходжа*** (в. „24 часа", бр. 63, 2000, с. 32). • *Компания им прави третият туз –* ***„ходжата"*** *Ербакан, водач на Ислямските легиони* (в. „24 часа", бр. 131, 2000, с. 28). • *Пажин твърди, че молитвите на* ***ходжите*** *от джамиите в Истанбул не му пречели, защото там, откъдето произхожда, преди имало много мюсюлмани* (в. „Меридиан мач", бр. 206, 2000, с. 5).

хо̀лан *част. Разг.* За обръщение към някого (от тур. **oghlan** – *момче*). • *...идеи, които най-често предизвикват нервен смях. Хайде, **холан!*** (в. „Жълт Труд", бр. 28, 1995, с. 3).

хоросà̀н *м.* Разтвор от вар и пясък за зидария и мазилка (тур. **horasan** – *същото значение*, от перс.). • *Забърквам днес **хоросана**, от утре почвам с мазането* (БРР).

хъс *м.* *Диал.* Сила, устрем; настървение (тур. **hız** – *скорост, бързина; стремителност, сила*). • *Хъс е хубава, звучна турска дума* (БНТ, Канал 1, *Суматоха*). • *Другата обратна работа е българските синдикати да се предрешават като работодатели. При това работодателстват с по-голям **хъс** от баш директорите...* (в. „Труд", 28.12.1998, с. 10). • *Беше енергичен и много емоционален, действаше с голям **хъс** и искаше да въведе нови неща, но много хора му пречеха* (в. „Жълт Труд", бр. 43, 1995, с. 14). • *Млади висшисти-икономисти с чар, знания, отговорност, компютър, **хъс** за работа и успех се търсят от Консултантска къща* (в. „24 часа", *Малки обяви I*, бр. 185, 2000).

Ч

чадъ̀р *м.* 1. Предмет с полусферична форма от опънато платно за предпазване от дъжд или слънце. 2. *Прен.* Съвкупност от клони на дърво, които имат такава форма. 3. *Прен.* Покровителство; закрила, прикритие; „политически чадър" (тур. **çadır** – *1. Предмет с полусферична форма от опънато платно за предпазване от дъжд или слънце. 2. Палатка*, от перс.). *Фразеол.* „български чадър" – *убийството, свързано със смъртта на писателя Георги Марков в Лондон, при което е използван чадър.* • *Министърът на отбраната Бойко Ноев до*

края не сложи шапка, отказа и ***чадър*** (в. „24 часа“, бр. 122, 2001, с. 2). • *Накрая намерили дамски сгъваем* ***чадър****, а в дръжката му – монтиран микрофон* (в. „24 часа“, 31.03.2000, с. 12). • *Над директора има* ***политически чадър*** (в. „24 часа“, бр. 88, 2000, с. 8). • *„Няма да допусна* ***политически чадъри*** *за когото и да е“ – каза за „НТ“ сутринта Муравей Радев* (в. „Нощен Труд“, бр. 77, 2000, с. 1). • *Бивш вицепремиер държи* ***чадър*** *над партиен лидер* (в. „24 часа“, бр. 88, 2000, с. 8). • *Техни събратя от 80-те години ни сочиха с пръст като атентаторите на папата. А малко преди това станахме известни на планетата с понятието „****български чадър****“* (в. „Труд“, бр. 79, 2000, с. 11). • *Още една тенекия ще дрънчи вече зад гърба ни заедно с* ***българския чадър*** *– българската „Подкова“* (в. „24 часа“, 01.04.2000, с. 9). • *Костов –* ***чадър*** *над корупцията* (в. „24 часа“, бр. 107, 2000, с. 9).

чакмàк *м. Истор.* 1. Средство за запалване на огън с кремък. 2. Ударник на пушка – кремъклия или пищов (тур. **çakmak** – *огниво, кремък*). • *Започваше да удря* ***чакмака*** *по твърдия кремък, докато се подпаби прахана.* (К. Калчев).

чакъл *м.* Речни дребни камъни, които се използват за настилка или като строителен материал (тур. **çakıl** – *същото значение*). • *Разгневената императорска фаворитка наредила да я залеят с вода, да смъкнат обувките ѝ и да я гонят с бамбукови пръчки по застланата с остър* ***чакъл*** *пътечка* (в. „Жълт Труд“, бр. 24, 1994, с. 6). • *Божигробският* ***чакъл*** (в. „Шок“, бр. 18, 2000, с. 12). • *Съпругът ми започна да кара* ***чакъл*** *и пясък от „Враждебна“ за строежите, за ТЕЦ „Република“...* (в. „Труд“, бр. 307, 2000, с. 9).

чакър *прил. неизм. Разг.* Сив или пъстър цвят на очите (тур. **çakır** – *небесносин, гълъбов, синкав*). • *Зюмбюл Станке,* ***чакър*** *Станке – занарежда дяволито Илдъръмът* (Д. Немиров).

чакърест *прил. Остар.* Сивоок, пъстроок (от тур. **çakır** – *небесносин, гълъбов, синкав*). • *Добичетата от нея бяха брези и* ***чакърести*** *– коя с едното, коя с двете – а понякога бяха и белокраки* (Ил. Волен).

ча̀лвам *несв.* (**ча̀лна** *св.*) 1. Удрям, блъскам. 2. *Жарг.* Полудявам, побърквам се (от тур. **çalmak** – *1. Крада. 2. Звъня. 3. Хлопам. 4. Свиря. 5. Удрям*). • ***Чалнах*** *се от учене* (БРР).

ча̀лга *ж. Разг. Неодобр.* Вид музика с ориенталски елементи (от тур. **çalgı** – *музика, свирене*). • *Годината 1999 „изпра" негативния смисъл на думата „****чалга****"* (в. „24 часа", бр. 3, 2000, с. 14). • ***Чалгата*** *сама по себе си е нещо суперяко* (в. „24 часа", бр. 80, 2000, с. 10). • *Щастлив съм, че през това лято отбелязваме залеза на* ***чалгата*** (в. „Труд", бр. 213, 2001, с. 7).

ча̀лгаджия *м.* Човек, който изпълнява или слуша чалга (от тур. **çalgıcı** – *свирач, музикант*). • ***Чалгаджии*** *свиреха, а около тях се извиваха нашенски хора* (Кр. Григоров). • *Чалгаджията е певец и музикант* (ТВ 7 дни, *ТВ Утрин*, 20.05.2003).

чалгѝя *ж. Разг. Неодобр.* Вид музика, свирня, оркестър с инструментите (от тур. **çalgı** – *музика, свирене*). • *За пет пари ракия, / три гроша за* ***чалгия*** (К. Христов).

чалдѝсвам *несв.* (**чалдѝсам** *св.*) *Разг. Ирон.* Побърквам се, полудявам, откачам (от тур. **çıldırmak** – *същото значение*). • *...взе да обикаля около коптора ни и след малко умът му се* ***чалдиса****, и гледайте го на кой хал е!* (Ц. Гинчев).

чалмà *ж.* Дълъг, тънък плат, който се увива около фес (тур. **çalma** – *същото значение*). • *Един ден се появил дух – джудже с брада и* ***чалма****, който я попитал дали приема да гледа на хората* (в. „Нощен Труд", бр. 82, 2000, с. 10). • *Очила от 70-те години, обувки от 30-те и 80-те, романтични костюми от 50-те и 60-те, дори* ***чалми*** *и тюрбани за главите от началото на века ще се обличат едновременно през есента* (в. „Труд", бр. 219, 2000, с. 11).

чалмалѝя *м.* Човек, друговерец, който носи чалма (от тур. **çalma** – *дълъг, тънък плат, който се увива около фес*). • *През турско тук* **чалмалия** *нямал право да замръква – чест, оказвана на селото от султана, защото му давало „войнигани" – хора, обслужващи обоза на аскера.* (в. „Труд", бр. 149, 2002, с. 13).

чàлнат *прил. Ирон.* Смахнат, побъркан (от тур. **çalmak** – *1. Крада. 2. Звъня. 3. Хлопам. 4. Свиря. 5. Удрям*). • *Има там един май* **чалнат**, *| пътниците той тревожи* (Хр. Радевски).

чалъм *м.* 1. *Разг.* Похват, умение, тайно присъщо на нещо действие. 2. *Остар.* Превземки (тур. **çalım** – *придаване на важност*). • *Кокошката става носачка с* **чалъм** (в. „Нощен Труд", 21. 04.–22. 04. 1997, с. 6). • *Дядо Стоян М. от кв. „Трите чучура" сподели пред „24 часа"* **чалъмите** *на рационализацията, до която били принудени да прибегнат* (в. „24 часа", бр. 68, 1997, с. 3). • *Друг* **чалъм** *са намерили да се справят с конкуренцията в квартал Хладилника* (в. „Нощен Труд", 09.10.1995). • *Изрязването на филе от риба си има* **чалъм** (в. „Жълт труд", бр. 47, 1995, с. 25). • *Всички* **чалъми** *за улова му – в „Българска риболовна енциклопедия" на издателство „Труд"* (в. „Труд", бр. 313, 2000, с. 7). • *Щом той може, ще трябва и да могат другите пенсионери. Правителството ще ги научи как, след като заложи* **чалъмите** *на Костов (Стефан) в Програмата 2001 на съфамилника му Иван* (в. „Сега", бр. 71, 2000). • *Нулев план му е* **чалъмът** (в. „Труд", бр. 351, 2001, с. 3).

чалтъкчѝя *м. Остар.* Оризар (от тур. **çeltikçi** – *същото значение*). • *Куюмджия значи златар, а* **чалтъкчии** *– оризари. Верният отговор е „а"* (НТВ, *Стани богат*, 05.04.2002).

чам *м.* 1. Иглолистно дърво. 2. Дървен материал от такива дървета (тур. **çam** – *бор*). • **Чамът** *ще стане дефицитен, но ще има повече дъб и бук* (в. „24 часа", бр. 231, 2000, с. 10).

чамалю̀га *ж. Диал.* Топка (от тур. **çomak** – *същото значение*). • *Между краката си той изпречи голямата си тояга с* ***чамалюга*** *накрая...* (Ст. Ц. Даскалов).

ча̀мкория *ж. Остар.* Борова гора (от тур. **çam koru**– *същото значение*). • *Близо до селото има малка* ***чамкория,*** *дето е на дядо ми* (БРР).

ча̀мсакъз *м. Остар.* Борова смола (от тур. **çam sakızı** – *същото значение*). • *Заре керемидчията понагря ръцете на печката, намаза лъка с* ***чамсакъз*** *и засвири „селското хоро"* (Кр. Григоров).

чампа̀ри мн. Кръгли, метални плочи, подобни на кастанети, които се удрят за ритъм при танци (тур. **çalpara** – *същото значение*). • *Чуват се звънтенията на кючешките* ***чампари*** (А. Константинов).

чан *м.* Звънец, хлопатар, който може де се използва и като музикален инструмент (от тур. **çan** – *камбана, хлопка*). • *И денем, и нощем гласът на* ***чана*** *се носи над планината* (А. Дончев). • *Замлъкнали* ***чановете*** *и лаят на каракачанските кучета* (в. „Жълт Труд", бр. 36, 1995, с. 11). • *Виенската група стяга* ***чанове*** *и гайди за Рожен* (в. „Вестник за жената", бр. 30, 26. 2000, с. 3). • *...сергии, отрупани с всевъзможни джунджурии, звън на* ***чанове*** *и мирис на кебапчета и, разбира се, автентичен фолклор* (в. „Труд", бр. 219, 2000, с. 4). • *Гостите дърпаха десетките окачени* ***чанове,*** *които озвучиха цялата резиденция* (в. „Труд", бр. 298, 2002, с. 8).

чапкъ̀н, -ин *м.* Развратник, уличник, женкар (тур. **çapkın** – *1. Коцкар, женкар, гамен. 2. Немирник*). • *Първокласните* ***чапкъни*** *носят название д е л и (луд), второкласните п е х л и в а н и (борец), третокласните д е л и б а л т а (луда брадва)...* (Л. Каравелов). • *В Разпоповци още беше жив споменът за моя дядо откъм баща, Станьо, чието име съм взел за свое презиме, един „****чапкънин****, кмет на селото" в турско време, ловец и „лош човек" според стари родопчани, за когото се мълвяха различни легенди* (Ем. Станев).

чапра̀з (**чопра̀з**) *м. Остар.* Художествено украсена тока от метал, която служи за закопчаване на женски колан, пафти (тур. **çapraz** – *напречен, кръстосан*, от перс.). • *Аз би желал да зная, отде си ти вземал пари да купуваш* ***чопрази*** *и копринени подрясници на калугерките?* (Л. Каравелов).

чарѐ *ср. Остар.* Цяр, лек, лекарство (тур. **çare** – *средство, способ; цяр, лек*). • *Ами... потърси някакво* ***чаре!*** (Д. Талев).

чардàк *м.* Висока, покрита тераса на къща (тур. **çardak** – *1. Беседка на полски пъдар. 2. Навес. 3. Асма. 4. Тераса*, от перс.). • *Полека сякаш стъпваше на пръсти по снега, той се приближи и преметна чергата на разкованата ограда на* ***чардака*** (Д. Талев). • *...продава коприв-щенска къща, 75 кв. м.,* ***чардак,*** *водопровод, ток, бунар...* (в. „Национален куриер 5“, бр. 168, 2000, с. 10).

чарк *м.* 1. Дъскорезница или работилница за гайтани, която се задвижва с вода. 2. *Разг.* Част (тур. **çark** – *колело*, от перс.). • *Бронята, мигачите и други пластмасови* ***чаркове*** *бяха разпилени по цялата улица* (в. „Нощен Труд“, бр. 82, 2000, с. 16).

чаршàф *м.* Плат, най-често хасе или крепон, с който се застила легло или друго място за спане; спално бельо (тур. **çarşaf** – *спално бельо; връхна дреха, покривало у някои жени*). • *Трупът на загиналия Трифон Хордов остана да лежи, покрит с* ***чаршаф,*** *на тротоара повече от 40 мин* (в. „Нощен шок“, бр. 11, 2000, с. 6). • *Крадецът отишъл пиян в апартамента на доктора, който в момента е на гурбет, събрал всичко, което си харесал, и го завързал в* ***чаршаф*** (в. „24 часа“, бр. 202, 2000, с. 5). • *Плащаш 12% – получаваш клизма и мокър* ***чаршаф*** (в. „24 часа“, бр. 139, 2000, с. 9). • ***Чаршафите*** *са дупка до дупка, оплаква се директорът Христо Стойков* (в. „24 часа“, бр. 97, 2000, с. 5). • *При постъпване в болница пациентите си носят* ***чаршафите,*** *повечето от превързочните материали, а понякога и инструментите, защото*

средствата не достигат, признават лекарите в „Царица Йоанна“ (в. „Труд“, бр. 119, 2000, с. 4).

чаршѝя *ж.* Търговска улица или център (от тур. **çarşı** – *пазар, пазарище*). • *Търговци от Силистра пък докараха тия дни в Плевен боб в чували от новата реколта и го продадоха за минути по 3 лева килограма на* ***чаршията*** (в. „24 часа“, бр. 231, 2000, с. 3). • *Прозорците на изток гледаха и към* ***чаршията****, по която се движеха всякакви хора, каруци и домашни животни* (К. Попов).

чатàл *м.* 1. Дървен прът, раздвоен в края си. 2. *Прен.* Част от човешко тяло от кръста надолу (тур. **çatal** – *вилица*). • *Тези, които носят чорапогащници знаят, че като тръгне бримката, спиране няма. Стига до* ***чатала*** *и срамните части се оголват* (в. „Сега“, бр. 94, 2000). • *Откъде да знае горкият, че у нас протоколът е разкрачен от двете страни на един булевард, а под* ***чатала*** *му – цял площад „Независимост“* (в. „Труд“, бр. 282, 2002, с. 1).

чàт-пàт *нареч. Разг.* 1. От време на време, понякога. 2. Туктам на отделни места. 3. Малко, в слаба степен (тур. **çat-pat** – *от време на време, понякога*). • *Предпочиташе да се шегува с птичките и с фолкпевиците.* ***Чат-пат*** *с вестници* (в „Труд“, 03.05.2000, с. 12). • *Добре че родните богаташи правят* ***чат-пат*** *и нещо за културата, а не само за футбола* (в. „Вестник за жената“, бр. 22, 2000, с. 3).

чаѝш, -ин *м.* 1. *Истор.* Сержант в Османската империя. 2. *Остар.* Въоръжен палач (от тур. **çavuş** – *същото значение*). • *Около три часа след затварянето ми... трима души стари турци... придружени от един заптийски* ***чаушин****, влязоха при мен* (З. Стоянов).

чевермѐ *ср.* Печено месо на ръжен, шиш (от тур. **çevirme** – *1. Обръщение, въртене. 2. Печено месо на ръжен*). • *Подготвили са се да пекат* ***чеверме*** *и ще пресушат няколко каси кехлибарена течност* (в. „Жълт

Труд", бр. 18, 2000). • *Училище за* ***чеверме*** *отвориха в София* (в. „24 часа", бр. 68, 2001, с. 48). • *Царят хапна зелена салата с яйца, клин с ориз, дребни сармички и* ***чеверме*** (в. „24 часа", бр. 122, 2001, с. 3).

чейз *м.* Дрехи, покъщнина, които невестата отнася в дома на съпруга си (тур. **çeyiz** – *същото значение*, от ар.). • *Богата индийска младоженка сред разкошния си* ***чеиз...*** (в. „Жълт Труд", бр. 5, 1995, с. 11). • *Той с охота показва стаите на Евгений и 19-годишния си внук Емил, раклата със сватбения* ***чеиз*** *на майка му* (в. „24 часа", бр. 240, 2000, с. 8).

чекѐл *м.* Железен уред за почистване на плуг или разбиване на лед (тур. **çekel** – *малка мотика; желязна част на долния край на остена за чистене на плуга*). • *Самият Вежди Рашидов може да направи статуя как св. Георги пронизва леда с* ***чекел***, *който* ***чекел*** *да се превърне в символ на обновена София* (Столичен печат, 2000).

чекѝя *ж. Разг.* Джобно ножче (от тур. **çakı** – *джобно ножче*). • *...войската стана по-дребна от ловно-рибарския ни съюз, а първото ни ченге си точи* ***чекията*** *за главите на службите* (Столичен печат, 2000). • *Не съм кинжал, проста* ***чекийка*** *съм* (в. „24 часа", 18.09.2000, с. 8, *24 хъша*).

чекмеджѐ *ср.* Плитко сандъче в шкаф, маса, бюро и други мебели, което може да се изтегля напред (тур. **çekmece** – *същото значение*). • *В* ***чекмедже*** *стои голяма сума пари, в съседната каюта на шевната машина – недовършена детска риза* (в. „Феномен", бр. 19, 2000, с. 4). • ***Чекмеджето*** *е заключено със секретен ключ, от който притежавам доста сполучлив дубликат* (Б. Райнов).

чекрък *м.* 1. Ръчен уред за предене, за усукване на прежда. 2. Валяк над кладенец, на който е навито въже, свързано с кофа за черпене на вода (тур. **çıkrık** – *същото значение*). • *Чудно нещо – казах аз на малкия принц, – всичко е готово: и* ***чекръкът***, *и кофата, и въжето...*

Той се засмя, пипна въжето, завъртя **чекръка**. *И чекръкът заскрибуца като някой стар ветропоказател, който отдавна не е бил въртян от вятъра* (Екзюпери).

челебѝя *м. Остар.* Почетно звание на господар, господин (от тур. **çelebi** – *същото значение*, от ар.). • *Жената на* **челебият** *не е вече жена, както всичките хора, а челебийка* (Л. Каравелов).

челѝк (чилѝк) *м.* 1. Късо дърво с четири стени, заострено в двата края, с което се играе. 2. Детска игра с това дръвце (тур. **çelik** – *издънка, филиз, калем; детска игра с това дръвце*). • *И кварталът по цял ден ехтеше / от играта ни на „***чилик***"* (Хр. Радевски). • *Всичките са играли на* **чилик** *в тая държава* (НТВ, *Здравей, България*, 05.12.2001).

чембѐр *м. Диал.* 1. Забрадка. 2. *Жарг.* Вид удар с ръка по главата, при който цялата длан се поставя на челото, а ударът се нанася с издърпване и рязко пускане на средния пръст (тур. **çember** – *1. Обръч. 2. Забрадка*). • *Превързан на главата му с бледо-син* **чембер**, *с червени емини на краката и с писани чорапи* (З. Стоянов). • *Той редовно му биел* **чембери** *по главата, затова си и изпатил* (БРР).

чемшѝр (чимшѝр) *м.* Вечнозелен декоративен храст с дребни кръгли листа (от тур. **şimşir** – *същото значение*). • *Те са елипсовидни и преди раздаването се украсяват с* **чемшир**, *бръшлян и нанизани орехи* (в. „Труд", *Коледни празници*, 24.12.2000 с. 4). • *Понякога съм толкова добра!... / И скрива ме в коша си* **чемшира** */ на двора. Неизмислена игра ме търси и ръцете ми намира* (П. Дубарова). • *„Царичке, ела да се снимаме!", викаха бабите. Те дариха чужденците с китки* **чемшир** (в. „Труд", бр. 298, 2002, с. 8).

ченгѐл *м.* Желязна пръчка с куки в двата края (тур. **çengel** – *същото значение*). • *С* **ченгел** *да му теглиш думите...* (БРР).

ченѐ *ср.* Челюст (тур. **çene** – *същото значение*). • *Италианка гълта* ***чене****, лекуват я от бронхит* (в. „24 часа“, бр. 15, 2000, с. 32). • *Дъщерята веднага се досетила, че вероятно старицата е глътнала* ***ченето*** *си* (в. „24 часа“, бр. 15, 2000, с. 32). • *Стиснат дядка се удави в кенеф, търсел си* ***ченето*** (в. „Световни куриози“, бр. 19, 2000, с. 2). • *Да видят какво му е на средния кюстендилец като го заболи* ***ченето*** (в. „Труд“, бр. 287, 2000, с. 3).

черджѐ *ср. Разг.* Постелка; тъкана пътека (тур. **çerge** – *палатка*). • *Слагах жаби под* ***черджето*** *на съседите* (в. „24 часа“, бр. 239, 2000, с. 23).

черемѐ *ср. Диал.* Късмет (от тур. **kerem** – *благодетелност, щедрост*, от ар.). • *Кажи ѝ овреме да си дири* ***черемето****, да хваха света* (Кр. Григоров).

черчевѐ *ср.* Рамка на прозорец (тур. **çerçeve** – *рамка*, от перс.). • *Съпругът на шефката на новините в БНТ явно има вроден талант към алуминиевата дограма, тъй като преди 2 години фирмата му отличник се класирала първа в надпреварата за* ***черчеветата*** *на Булбанк, новата сграда на Раковски* (в. „Нощен Труд“, бр. 79, 2000, с. 1). • *Щом си напуснеш къщата за три дни, ти измъкват* ***черчеветата****, вдигат ти керемидите* (в. „24 часа“, бр. 69, 2000, с. 11). • *Вчера вестникарският бос и баща му сменяха потрошените* ***черчевета*** (в. „Труд“, бр. 195, 2001, с. 13).

чешѝт *м.* 1. *Остар.* Сорт, разновидност. 2. *Разг.* Странен човек, особняк (тур. **çeşit** – *вид, род, сорт*, от перс.). • *Кампингът – рай за* ***чешити*** (в. „168 часа“, бр. 32, 2001, с. 3). • *Пловдивски* ***чешити*** *се будалкат с битието в стих и карикатура* (в. „Жълт Труд“, бр. 50, 1995, с. 32). • *За него се търсят всякакви* ***чешити****, клоуни, майтапчии, имитатори и други подобни* (в. „Жълт Труд“, бр. 43, 1995, с. 14). • ***Чешити*** *идват в Стокхолм заради приза* (в. „Стандарт“, бр. 3516, 2002, с. 27).

чешмà *ж.* Иззидано приспособление с направени чучури, по които тече вода (от тур. **çeşme** – *същото значение*, от перс.). • *След като се свестява от упойката на операцията, Виолета си спомня, че двамата побойници, след като я натрошили с пръта, я свестявали на* ***чешмата*** *в двора* (в. „Нощен Труд", бр. 82, 2000, с. 10). • *Караме я с каци и бакъри от селската* ***чешма****, макар че повечето хора се запасиха, като видяха, че на 31-и вали силно* (в „Труд", 06.01.2000, с. 13). • *Ако замръзне и* ***чешмата****, хората топят сняг в печките* (в. „Труд", 06.01.2000, с. 13).

чибỳк *м.* Лула с дървена торбичка за пушене на тютюн (от тур. **çubuk** – *същото значение*). • *Започна бавно, тромаво и турчинът нетърпеливо размаха* ***чибука*** *си* (Д. Талев).

чивгàр *м. Диал.* Ярем (**çivgar** – *същото значение*). • *Воловете се напрегнаха, колкото сила имаха, хомотите заскриптяха, обтегнаха се процепите на* ***чивгарите*** (Й. Йовков).

чивѝя *ж.* 1. Клин, гвоздей, приспособление за окачване. 2. Обезумяване, побъркване (от тур. **çivi** – *клин, приспособление за окачване, гвоздей*). • *Тогава му изби* ***чивията***... (БРР).

чѝзми *мн.* Ботуши (от тур. **çizme** – *обувка, ботуш*). • *Облечена в къса ефирна бяла дреха и обута в шикозни* ***чизми****, тя предизвика истински фурор сред феновете* (Столичен печат, 2000).

чилѐ *ср.* Намотани на снопче конци, гранка (тур. **çile** – *същото значение*). • *С бели и червени* ***чилета*** *можеш сама да си изплетеш мартеница*... (БРР).

чим *м. Остар.* Четвъртито парче земя, покрито с трева (тур. **çim** – *същото значение*). • ***Чимовете*** *като по конец са правени* (БРР).

чирàк *м.* 1. Младеж, който учи занаят при майстор. 2. Човек, неусвоил напълно някаква работа (тур. **çirak** – *младеж, който учи занаят при майстор*). • *Стоян се усмихваше виновно на закачките на* ***чирачетата***,

които му се присмиваха или се опитваха да плашат и дразнят кучето му (Д. Талев).

чѝроз *м.* 1. Осолена, сушена скумрия. 2. Много слаб, сух човек (тур. **çiroz** – *малка скумрия, изсушена на слънце*). • *Когато се запознахме беше слаб като* ***чироз****, а сега, след толкова години, я го вижте...* (БРР).

чит *м. Диал.* Памучна тъкан; басма (тур. **çit** – *плет; памучна басма*). • *Стопанинът му е разгърнал... един топ* ***чит*** *за ризи* (А. Каралийчев).

читарлъ̀к (четарлъ̀к) *м. Диал.* 1. Ограда, плет. 2. Кръстопът (от тур. **çit** – *плет; памучна басма*). • *...спрели ги при поп Георгюва* ***читарлък*** (Ив. Вазов).

чифлѝк *м.* Голям имот за земеделие и скотовъдство; земеделско стопанство (тур. **çiftlik** – *същото значение*, от перс.). • *Просторният* ***чифлик*** *„Гюмуш гердан" край село Първенец, Пловдивско, се превърна в снимачна площадка и приюти екипа* (в. „Жълт Труд", бр. 34, 1994, с. 14). • *Бандите, които пътували с бял автомобил със синя лампа на покрива, издебнали Михаил Арнаудов в района на Шарков* ***чифлик*** (в „Труд", бр. 119, 2000, с. 32). • *Този* ***чифлик*** *се предаде на МВР, на държавата, на военните – те да го ползват* (в. „Вестник за жената", бр. 30, 2000, с. 5).

чифликчѝя *м.* Собственик на голям имот за земеделие и скотовъдство; земеделско стопанство, чифлик (от тур. **çiftlikçi** – *същото значение*, от перс.). • *Голям* ***чифликчия*** *беше, не знаеше земите си!* (БРР).

чифт *м.* 1. Два еднакви предмета, които се ползват заедно. 2. Двойка животни за работа или размножаване. 3. Четно число (тур. **çift** – *четно число*, от перс.). • *След това всички неизбежно започват да отделят част от доходите си поне за един* ***чифт*** (в. „Труд", бр. 127, 2000, с. 8).

чифтѐ *ср.* 1. *Разг.* Пушка с две цеви. 2. *Жарг.* Ритник със задните крака (тур. **çifte** – *1. Двоен, двойка. 2. Лодка с двама гребци. 3. Ловджийска пушка, двуцевка. 4. Ритник със задните крака*, от перс.). • *Но днес не е лошо*

да се позаинтересувате какво ще струва присъединяването на страната към нов военен пакт, колко поколения още ще изплащат ***чифте*** *пищови, запасани на най-големия корем на най-застаряващата и обречена нация в Европа* (в. „Труд", бр. 130, 2000, с. 12). • *Но пропуснаха да отбележат нелегалната доставка на турски* ***чифтета*** *за братя мюсюлмани, вълруващи из Балканите* (в. „24 часа", бр. 41, 2000, с. 16). • ***Чифтетата*** *гръмнаха* (в. „Труд", бр. 219, 2000, с. 2).

чифчилъ̀к *м. Диал.* Земеделие (тур. **çiftçilik** – *същото значение*). • *Ще снема, казва буюдруците на воловете и ще ги натиря, няма да правя* ***чифчилък*** (Й. Йовков).

чоба̀н, -ин *м.* Овчар (тур. **çoban** – *пастир на едър добитък*, от перс.). • *Австрийският* ***чобанин*** *вика „Коз, коз"...* (БТВ, *Хъшове*, 28.11.2000). • *Пред комисия, съставена от председателя на кооперацията, селския полицай и* ***чобанина***, *старецът тръгнал да доказва собствеността си. Застанал пред 200-та овце и повикал: „Клара, Клара!"* (в. „24 часа", бр. 48, 1997, с. 7). • *Бившият син депутат, вживял се в ролята на върховен* ***чобанин***, *прочистващ политическото стадо от шугави овце, обеща до 30 април да окачи в Интернет първата партида ДС уши* (в. „Труд", бр. 119, 2001, с. 10).

чо̀джум *неизм. Остар.* Дете мое, мой човек (от тур. **çocuğum**– *същото значение*, от **çocuk** – *дете*). • *Окъсняхме, Махмудко, окъсняхме,* ***чоджум!*** (Н. Нинов).

чок селя̀м *неизм. Остар.* Много здраве! (тур. **çok** – *много* и **selâm** – *поздрав*). • ***Чок селям***, *Джейлан* (в. „Капитал", 11.11.–17.11.2000, с. 20).

чола̀к *прил. неизм. Диал.* Който има само една ръка или липсващи пръсти на ръката (тур. **çolak** – *същото значение*). • *Зер? За ми доде някой* ***чолак*** *зет – водник – и да се курдисва на бащините ми къщи...* (Ил. Блъсков).

чома̀га *ж. Диал.* Сопа, дебела тояга с топка на края (от тур. **çomak** – *същото значение*) • *А оня замахнал с овчарската си* ***чомага***, *та по главата* (Г. Караславов).

чоп *м. Разг.* Жребий (тур. **çöp** – *1. Смет. 2. Сламка, клечка*). • *...хайде да хвърляме* **чоп** *и на когото се падне, той ще почерпи* (в. „Луд Труд", бр. 19, 2000, с. 2). • *На вечерята теглиха* **чоп** *кой до кого да седне* (в. „Труд", бр. 298, 2002, с. 9).

чора̀н *м.* Част от облеклото, предназначена за обуване на краката на човек (тур. **çorap** – *същото значение*). • ***Чорапите** са с плътен цвят* (в. „Труд", бр. 308, 2000, с. 25). • *Това е равнището на хумора на хора с официални костюми и бели хавлиени* **чорапи** (в. „Труд", бр. 120, 2000, с. 9). • *Сега трябва да оставя себе си и да губя сума си време, за да ти търся здрави* **чорапи** (в. „Луд Труд", бр. 19, 2000, с. 2). • *Режете си ноктите и носете памучни* **чорапи** (в. „Труд", бр. 127, 2000, с. 29).

чорба̀ *ж.* Течно ястие, приготвено чрез варене, супа (тур. **çorba** – *същото значение*, от перс.). • *Пълнят се със смес от продуктите, нареждат се плътно в тенджера, заливат се със зелева* **чорба** *и се варят на тих огън* (в. „Труд", *Коледни празници*, 24.12.2000 с. 4). • *Пред всеки стопанката сложила една малка паничка с бобена* **чорбица**, *а пред госта – много голяма паница с пилешка* **чорба** (в. „Луд Труд", бр. 19, 2000, с. 2). • *Британски депутат може да вари* **чорба** *от часовници* (в. „Труд", бр. 136, 2000, с. 46).

чорбаджѝя *м.* Едър собственик по време на турското робство в България (от тур. **çorbacı** – *титла, давана в миналото на християни първенци в Турция*). • ***Чорбаджия** гръмна двама за колело* (в. „Труд", бр. 215, 2001, с. 2). • *Копривщица е откупена от богатите* **чорбаджии** *и избягва пожарите* (в. „Труд", бр. 133, 2000, с. 12).

чува̀л *м.* 1. Голяма торба от плат, зебло или найлон за съхранение на вещества в насипно състояние. 2. *Прен.* Щедрост (тур. **çuval** – *голяма торба от плат, зебло или найлон за съхранение на вещества в насипно състояние*, от перс.). • *В този момент ми се нахвърлиха пет души, сложиха ми белезници на ръцете и кра-*

ката и черен чувал на главата, набутаха ме в колата и ме откараха в сградата на някаква институция (в. „24 часа“, бр. 231, 2000, с. 13). • *По цял ден лелките мъкнеха в него чанти и чували с хляб, месо, дрехи, дърва, въглища от склада на града* (в. „Труд“, бр. 128, 2000, с. 10). • *Декор пък е прашният и напечен перон, където от дни се търкалят мургави наши или чужди сънародници и чували* (в. „Труд“, бр. 129, 2000, с. 44).

чукунду̀р *м.* 1. Цвекло. 2. Глупав, прост, ограничен човек (тур. **çükündür** – *цвекло*). • *С тоя чукундур работа нямам аз...* (БРР).

чул *м.* Завивка, покривка за добитък (тур. **çul** – *тъкан от козина*). • *Покрили се с някакъв чул, докато траел проливният дъжд* (БРР).

чу̀ма *ж.* Остра заразна болест, предавана на човека от гризачи (тур. **çuma** – *същото значение*). • *Чу се, че в долните села, далеч не повече от един ден път, дошла чумата и хората там мрели толкоз много, че не сварвали да ги погребват... На другия ден всеки мислеше съседа си за молепсан от чума, затваряше се в къщата си и здраво залостваше вратите.* (Й. Йовков).

чу̀нки (**чу̀нким**) *нареч. неизм. Разг.* Надали, нима, дали, като че ли (тур. **çünkü, çünki** – *защото, понеже, тъй като, поради това че*). • *Ех, попе, и ти чунки не ходиш по кръчмите* (Ст. Л. Костов). • *В едната муска намерили писмо, подпечатано с мехюра на аджемския шах: чунким, на мехюра имало изписано разярен лъв* (Ст. Заимов).

Ш

шадравàн *м.* Специално декоративно приспособление с течаща в различни фигури вода, водоскок, фонтан (от тур. **şadırvan** – *същото значение*, от перс.). • *Бивша зъботехничка вгражда детските си мечти в* ***шадравани*** (в. „Вестник за жената", бр. 30, 2000, с. 3). • *Руски туристи търсят прохлада в* ***шадравана*** *до Окръжния съд във Варна* (в. „24 часа", бр. 203, 2000, с. 4).

шал *м.* Голям със вълнена, копринена или друг тип материя, който служи за намятане на раменета, забраждане или увиване на врата (тур. **şal** – *същото значение*, от перс.). • *Добре е* ***шалът*** *за пасва на банския костюм като цвят* (в. „24 часа", бр. 216, 12. 08. 2001, с. 11). • *...ушиване пердета, калъфи,* ***шалове****, ковертюри, спално бельо...* (в. „Национален куриер 5", бр. 168, 2000, с. 21).

шалвàри *мн.* Силно набрани в кръста горни гащи, широки потури (тур. **şalvar** – *същото значение*). • *Така сборната войска на Доган би била шарена като момински* ***шалвари*** (в. „Труд", бр. 119, 2001, с. 12). • *Под нея е надянала и традиционните за етноса* ***шалвари*** (в. „Шок", бр. 9, 2000, с. 8–9). • *След секунди палците ми бяха на ластика на* ***шалварите*** *ѝ* (в. „Луд Труд", бр. 19, 2000, с. 6).

шамàр *м.* 1. Удар по лицето с ръка; плесник. 2. *Прен.* Неочакван удар срещу някого (тур. **şamar** – *плесник, плесница*). • *В „локалните схватки" няма сериозна размяна на удари с изключение на два* ***шамара****, които раздава Станимир Стоилов* (в. „Труд", бр. 119, 2001, с. 37). • *Червени си биха* ***шамари*** *на 1 май* (в. „24 часа", бр. 116, 2000, с. 1). • ***Шамари*** *и псувни си размениха на първомайски митинг червени активисти* (в. „24 часа", бр. 116, 2000, с. 1). • *Новият* ***шамар*** *от Здравната каса към учениците е, че шините за правилен растеж на зъбите им вече ще се плащат от*

родителите (в. „Нощен Труд“, 13.11.–14.11.2000, с. 10). • *Още четири* ***шамара*** *с парното* (в. „24 часа“, бр. 3, 1999). • ***Шамарът*** *на Ройтерс идва в момент, когато и главният чужд спонсор на СДС – германската християндемократическа фондация „Конрад Аденауер“, обяви, че поради нейни затруднения спира кранчето с помощите* (в. „24 часа“, бр. 98, 2000, с. 12).

шамѝя *ж. Остар.* Тънка кърпа за глава (от тур., собств. **Sam** – Дамаск, от ар.). • *Тя дори не поседваше при него, само пооправяше* ***шамията*** *си и бързаше пак към мотиката* (Г. Караславов). • *...облекло обикновено, турско, на феса завита синкава* ***шамия***... (Ст. Заимов).

шам фъстѝк *ж.* 1. Вид дърво от района на Средиземно море и Мала Азия, което ражда дребни плодове. 2. Плодовете на това дърво; вид ядки (от тур. *собств.* **Sam** – *Дамаск*, от ар.). • *Сладкиш с праскови и* ***шам фъстък*** (в. „Семеен вестник“, бр. 16, 2002, с. 8). • *100 г от* ***шам фъстъка*** *се скълцват на ситно, смесват се с брашното и бакпулвера и се прибавят към яйчено-маслената смес заедно с изварата* (в. „Семеен вестник“, бр. 16, 2002, с. 8).

шàп *м.* Остро вирусно заболяване на добитъка, при което копитата се възпаляват и окапват (тур. **şap** – *същото значение*). • *Карантина по границите заради* ***шап*** *в Гърция* (в. „24 часа“, бр. 188, 2000, с. 8). • *Евросъюзът забранява внос на агнета от страни, където има* ***шап*** (в. „24 часа“, бр. 188, 2000, с. 8). • *Животинският пазар в Кюстендил е затворен от вчера зарази епидемията от* ***шап*** *в Гърция, съобщи за „Труд“ местен източник* (в. „Труд“, бр. 192, 2000, с. 6).

шарапанà (шарапханà) *ж. Диал.* Голям продълговат съд, направен от издълбано дърво, в който се слага гроздето при гроздобер (от тур. **şaraphane** – *същото значение*). • *Едри бавни турци от тузлука ще разпрягат биволски коли и* ***шарапхани*** *из дворищата* (Столичен печат, 2000).

шарлагàн *м.* Растително масло (от тур. **şirlağan** – *същото значение*). • *Имало и няколко твърде примитивни шарлаганджийници, които са произвеждали* ***шарлаган*** *от сусам* (Г. Караславов).

шарлатàн, -ин *м. Разг.* Измамник, мошеник (тур. **şirlatan** – *същото значение*). • *Унищожиха „Македония" и затвориха Славейкова, а сега искат да махнат Тъпчилеща, о. Панарета и Чомакова... Големи* ***шарлатани!*** (Л. Каравелов).

шафрàн *м.* Луковично растение с жълти цветове, от което се добива жълта багра (от тур. **safran** – *същото значение*, от ар.). • *Сварете до получаването на сравнително гъста смес водата, захарта, портокаловия сок и* ***шафрана****, след което прибавете нарязаните на кубчета ябълки* (в. „Демокрация", бр. 127, 2000, с. 9).

шах *м.* 1. Монарх или владетел на област в някои източни страни. 2. Шахмат. 3. Дървена или метална кутия с шахматни фигури, която, като се разтвори, е разграфена като шахматна дъска. 4. Ход в шахмата, с който се заплашва непосредствено противниковият цар. 5. *Прен.* Положение без изход, без надежда (тур. **şah** – *1. Монарх или владетел на област в някои източни страни. 2. Шахмат*, от перс.). • *В едната муска намерили писмо, подпечатано с мехюра на аджемския* ***шах****: чунким, на мехюра имало изписано разярен лъв* (Ст. Заимов). • *Пловдив приема европейско по* ***шах*** *през 2003 г.* (в. „Труд", бр. 307, 2000, с. 28). • *Има* ***шахове****, конструктори „Атко" (подобни на „Лего", но далеч по-евтини), магнитни букви на кирилица и латиница, множество пъзели* (в. „Жълт Труд", бр. 19, 2000, с. 8). • *Глория се развежда. Мъжът ѝ в* ***шах****, давел мъката в алкохол* (в. „Шок", бр. 18, 2000, с. 1). • *Цяла седмица БДЖ държа клиентите си в* ***шах*** *– ще вдигне ли цените на билетите или няма да ги вдигне* (в. „Труд", бр. 186, 2000, с. 3).

шàшав *прил. Разг. Пренебр.* Шантав, занесен, завеян (от тур. **şaşı** – *същото значение*). • *Любимец на пластичните хирурзи обаче е* ***шашавият*** *Майкъл Джексън* (в. „Седмичен Труд", бр. 30, 2000, с. 22).

шашардѝсвам *несв.* (**шашардѝсам** *св.*) *Разг.* Объркам, смайвам, изумявам (от тур. **şaşmak, şaşırmak** – *1. Объркам, смайвам, изумявам. 2. Отклонявам се*). • *Ревюто на Фере* ***шашардиса*** *българите* (в. „Новинар", 30.11.1995, с. 7). • *Несвикналите с нощния график в Испания през уикенда се* ***шашардисват*** (в. „Жълт Труд", бр. 43, 1995, с. 13).

шашармà *ж. Разг.* 1. Бъркотия. 2. Измама, шашма (от тур. **şaşırmak** – *1. Объркам, смайвам, изумявам. 2. Отклонявам се*). • *Направи някоя* ***шашарма***, *наблъскай в кутиите няколко снопа бюлетини и ето ти тебе магарето народен представител, ха-ха- ха!* (Ал. Константинов). • *Това у гъркоманска* ***шашарма:*** *убиецът е грък* (Ст. Заимов).

шàшкам (**шàшвам**) *несв.* (**шàшна** *св.*) *Разг.* 1. Объркам, плаша, смайвам. 2. Учудвам, изненадвам, правя силно впечатление (от тур. **şaşı** – *шантав, занесен, завеян*). • *Племе от джунглите* ***шашка*** *с интелигентност* (в. „Шок свят", бр. 22, 2000, с. 6). • *Деца гълтат „мъртвешки хапове" за да* ***шашкат*** *родителите* (в. „Шок свят", бр. 22, 2000, с. 6). • *Паси* ***шашна*** *гостите, като обяви, че ще влезем в НАТО, докато Петър Стоянов е президент още този мандат* (в. „24 часа", бр. 92, 2000, с. 32). • *Рокаджии* ***шашнали*** *немците с огромните количества бира, които погълнали* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 5). • *„Ко Ко Мания"* ***шашнаха*** *германците* (в. „24 часа", бр. 193, 2000, с. 32). • *19-годишен компютърен гений* ***шашна*** *турски фирми* (в. „Демокрация", бр. 288, 2000, с. 14). • *Наши моряци* ***шашват*** *US колеги с клетва* (в. „24 часа", бр. 216, 2001, с. 2).

шашкѐн, -ин *м. Разг. Неодобр. Обидно* Глупав, смахнат, шашав човек (тур. **şaşkın** – *изумен, смаян*). • *Добичето*

струва 1500 лв. Представяте ли си, ако беше отишло зян заради тия ***шашкъни****, дето не спазват правилата на движение – кахъреха се собственикът Янко и жена му Иванка* (в. „Нощен Труд“, бр. 85, 2000, с. 16).

шàшма *ж. Разг. Неодобр.* 1. Шашарма. 2. Неизвестен предмет, свързан с техниката. 3. Шмекерия. Измама (тур. **şaşma** – *шмекерия, измама*). • *Пловдивчани ни обвиниха в* ***шашма*** (в. „Шок“, бр. 31, 2000, с. 13). • *Турци правят* ***шашми*** (в. „Демокрация“, бр. 127, 2000, с. 14).

шàяк *м.* Груб вълнен плат за горни дрехи; тънка аба (тур. **şayak** – *същото значение*). • *Йошко, спираме Надето да ходи в чужбина, а ако ходи, ще се облича по следния начин: черен вълнен панталон – тип* ***шаяк****, бозава китайска грейка – тип канадка от шушляк, и червени български апрески – тип снегоходки* (в. „Труд“, бр. 311, 2000, с. 8).

шегà *ж.* 1. Закачлив израз или постъпка, която предизвиква смях, веселие, закачка, майтап. 2. *Прен.* Нещо, което не създава грижи, не изисква задълбочение (от тур. **şaka** – *закачлив израз или постъпка, която предизвиква смях, веселие, закачка, майтап*). • *Главен редактор напуска заради първоаприлска шега* (в. „Труд“, бр. 127, 2000, с. 23). • *Може би е нужен закон за държавническия хумор, че да знаем кое се прави на шега, кое не* (в. „24 часа“, 17.02.2000, с. 10).

шегаджѝя *м.* Човек, който обича и умее да се шегува, шегобиец (от тур. **şakacı** – *същото значение*). • *Шегаджия мобилизирал старци за война в Ирак* (в. „Труд“, 30.03.2003, с. 5).

шейтàн *м.* 1. *Остар.* Дявол. 2. *Прен. Разг.* Хитър, лукав човек (тур. **şeytan** – *дявол*, от ар.). • *Тия хора трябва да са* ***шейтани*** (Л. Каравелов).

шѐйх *м.* 1. Старейшина на арабско племе. 2. Религиозен мюсюлмански водач. 3. *Прен.* Богат човек; първи човек (тур. **şeyh** – *1. Старейшина на арабско племе. 2. Религиозен*

мюсюлмански водач, от ар.). • ***Шейх** Икрима Сабри заяви сред египетски седмичник, че саможертвата на палестинските деца доказвала, че новото поколение ще продължи мисията с решимост...* (в. „Труд", бр. 307, 2000, с. 23). • *В селището Роле, в компанията на щерки и синове на петролни **шейхове**, италиански милиардери, руски олигарси и американски богаташи се учеше и Виолета, дъщерята на външния ни министър Надежда Михайлова* (в. „Труд", бр. 103, 2000). • *Откакто излезе албумът „Златна рибка", не минава участие, без някой да е облечен като арабски **шейх** заради песента ми „Няма шега"* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 20). • *„**Шейх**" № 1 за първи път в историята ще пусне камери на БНТ за пряко предаване на домакински мач на „Нефтохимик"* (в. „Труд", бр. 117, 2000, с. 27).

шекѐр *м. Остар. Разг.* Захар (тур. **şeker** – *захар; прен. мил, приятен, приветлив*, от ар.). • *Селянин, накълцан за чувал **шекер*** (в. „24 часа", бр. 44, 1997, с. 5). • *После жертвата си тръгнала с чуждото чувалче **шекер*** (в. „24 часа", бр. 44, 1997, с. 5). • *Вместо **шекер** някои хаскат в нея кутии локум, хвърлят и лукчета за аромат* (в. „Труд", *Софиянец*, бр. 281, 2002, с. 4).

шѐмет *м.* 1. Замайване, световъртеж. 2. Унес, омая. 3. *Прен.* Особняк, разсеян човек (от тур. **şamata** – *врява, шум*). • *Имах силен **шемет** и се наложи спешно да постъпя в болница* (БРР). • *С тоя **шемет** да си нямаш работа...* (БРР).

шѐн *прил. неизм. Диал.* Весел, жизнерадостен (тур. **şen** – *същото значение*). • *Ей, тая булка е много **шен!*** (БРР).

шербѐт *м.* Твърде подсладено безалкохолно питие (тур. **şerbet** – *твърде подсладено безалкохолно питие*, от ар.). • *С кафе и **шербет** бяха почерпени те* (Ст. Заимов). • *Някои разговаряха, други пиеха кафе или **шербет**, а повечето бяха небрежно излегнати на възглавници, докато слугините вчесваха косите им* (в. „Жълт Труд", 27.04.2000, с. 6).

шердѐн *м.* 1. Дял от стомах на преживно животно. 2. Свинско дебело черво като ястие (тур. **şerden** – *същото значение*). • *Един от любимите ми специалитети е* ***шерденче*** *в масло* (БРР).

ширà *ж.* Гроздов сок в процес на ферментация (тур. **şarap** – *вино*, от перс.). • *Понякога като деца ни позволяваха да опитваме от* ***ширата*** (БРР).

шѝш *м.* 1. Дълга метална или дървена пръчка с остър връх. 2. Голяма игла за плетене със същата форма (тур. **şiş** – *1. Дълга метална или дървена пръчка с остър връх. 2. Голяма игла за плетене със същата форма. 3. Оток, подутина*, от ар.). • *Това са пилешки пържоли, изпечени на* ***шиш*** (в. „Световни куриози", бр. 19, 2000, с. 2). • *Удоволствието да въртиш* ***шишове*** *в двора* (в. „168 часа", *Имоти*, бр. 32, 2001, с. 1).

шишѐ *ср.* 1. Стъклен съд за течности с дълго и тясно гърло и разширена долна част без дръжка, бутилка. 2. Количество течност в такъв съд. 3. Стъклено приспособление за газена лампа с подобна форма (тур. **şişe** – *1. Стъкло. 2. Стъклен съд за течности с дълго и тясно гърло и разширена долна част без дръжка, бутилка*). • *„Ма какво е това да ме надигат от масата баш на Цветница", възропта понаквасен млад мъж и развеселено с* ***шише*** *в ръка, отпраши към близкото кафене* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 24). • *Човекът вървял спокойно с* ***шише*** *кока-кола в ръка* (в. „Нощен Труд", бр. 85, 2000, с. 16).

шѝшко *м. Разг. Подигр.* Шишкав човек (тур. **şişko** – *същото значение*). • ***Шишко*** *свали самолет* (в. „Труд", бр. 168, 2000, с. 28). • *Падрето се кълне също така, че единственият начин* ***шишковците*** *да стопят излишните си тлъстини е екзорцизмът* (в. „Шок", бр. 21, 2000, с. 4). • *Най-големите* ***шишковчета*** *на света* (в. „Световни куриози", бр. 21, 2000, с. 6).

шѝшче *ср.* 1. Малък шиш 2. Количество месо, нанизано на шиш (от тур. **şiş** – *1. Дълга метална или дървена пръч-*

ка с остър връх. 2. Голяма игла за плетене със същата форма, от ар.). • *Защото Йълдъз поднесе мешана скара, а какво е мешана скара? Пържолка,* ***шишче****, кебапче, всичко, за да се нахраниш хубаво* (в. „24 часа", бр. 115, 2000, с. 22). • ***Шишчетата*** *са по 4000 лв., а картофите – 2000 лв* (в. „Труд", 05.05.1999, с. 7). • ***Шишчета*** *по Драгалевски* (в. „168 часа", *Имоти*, бр. 32, 2001, с. 5).

шкембѐ *ср.* 1. Допълнителен стомах на преживно животно. 2. *Прен.* Издаден напред корем, тумбак. 3. Чорба от почистено телешко или свинско шкембе; шкембе-чорба (от тур. **işkembe** – *корем, търбух*, от перс.). • *Пилешки разфасовки, бутчета, телешко* ***шкембе***... (в. „24 часа", *Малки обяви III*, бр. 124, 2000). • *63-годишният актьор мултимилионер, плешив и с* ***шкембе****, се е напъхал в гигантски плувки, докато фината Лара се разхождала с едни от най-оскъдните бикини, виждани досега на курорта* (в. „24 часа", бр. 225, 2000, с. 28). • *Варненецът си поръчвал* ***шкембе-чорба*** *от лимита на Георги Йорданов* (в. „Шок", бр. 31, 2000, с. 13).

шмѐкер *м. Разг. Ирон.* Човек, който шмекерува, шарлатанин, измамник, хитрец на дребно (*видоизменено* от тур. **şeb-** и **-keri** – *нощна работа*, от перс.). • *Христо Йовов – преекспонирана звезда или обикновен* ***шмекер*** (в. „Жълт вестник", бр. 9, 2000, с. 23). • *Усетил, че има работа с голям* ***шмекер***... (НТВ, *Календар*, 04.05.2001).

шмекерѝя *м. Разг. Ирон.* Хитрина, измама, шарлатанство (от тур. *видоизменено* от тур. **şeb-** и **-keri** – *нощна работа*, от перс.). • *По-късно, когато тази* ***шмекерия*** *се разчу из село, Иван Шибилев най-подробно ми разказа кое как е станало и аз едва тогава си спомних, че със същата брада и азиатските мустаци, тънки и дълги като мустаците на царете от първото българско царство, той играеше някои роли на читалищната сцена* (Ив. Петров).

Ю

юзбашѝя *м. Истор.* Началник на сто души в Османската империя (от тур. **yüzbaşı** – *същото значение*). • *Е д и н ю з б а ш и я. Тия хора трябва да са шейтани* (Л. Каравелов).

ю̀зче *ср. Остар.* 100 грама = четвърт ока (от тур. **yüz** – *сто*). • *Един ден Христо Даскала от село Шипково, Троянско, влязъл в една от селските кръчми, седнал до една от масите и си поръчал* ***юзче*** *сливова ракия* (в. „Луд Труд", бр. 19, 2000, с. 2). • *Тъкмо преполовил* ***юзчето*** *с ракия и на вратата на кръчмата се показал друг селски зевзек...* (в. „Луд Труд", бр. 19, 2000, с. 2).

юла̀р *м.* 1. Оглавник. 2. Повод на оглавника (тур. **yular** – *същото значение*). • ***Юлар*** *– че държиш – смущение и затруднение* (К. Петров).

юмру̀к *м.* 1. Човешка длан със стиснати към нея пръсти. 2. Насилие, терор (тур. **yumruk** – *човешка длан със стиснати към нея пръсти*). • *Депутат счупи с* ***юмрук*** *стъклото на колата ми, оплака се пред „24 часа" съпругата на столичанина Ярослав Геров вчера* (в. „24 часа", бр. 66, 2000, с. 1). • *После се нахвърлил върху тях с* ***юмруци*** *и ритници* (в. „Труд", бр. 118, 2000, с. 32). • *Малката Василка плачела и изнервеният от детския хленч ром започнал да я блъска с* ***юмруци*** *по главата* (в. „24 часа", бр. 116, 2000, с. 4). • *Той удря с* ***юмрук*** *по масата и неговата дума е закон* (в. „Труд", 18.01.2000, с. 9).

юрга̀н *м.* Дебела завивка за спане, изпълнена с памук или вълна (тур. **yorgan** – *същото значение*). • *Младите се събират да играят на карти и да пият, но за нас развлеченията са под* ***юргана...*** (в. „Труд", 06.01.2000, с. 13). • *На всичко отгоре пожар изпепели наскоро всичко, що срещна – и* ***юрганите****, и вехтия телевизор, ботушките и дрешките на дечица-*

та (в. Труд", бр. 226, 2001, с. 12). • *Да се помете формированието във Врана заради подозрението, че е замърсено от нездрави елементи. По-образно казано, заради бълхата да се изгори* ***юрганът*** (в. „Труд", бр. 298, 2002, с. 11).

юрдѐчка *ж.* Патица (от тур. **ördek** – *същото значение*). • *Сбиха се заради една* ***юрдечка*** (БРР).

ю̀рвам *несв.* (**ю̀рна** *св.*) *Разг.* 1. Хуквам стремително, спускам се; връхлитам, нахлувам, нахълтвам (от тур. **yürümek** – *вървя, ходя*). • *Снощи симпатягата Джони Пенков строго смъмри депутатите от ТВ екрана, че се возят в лъскави БМВ-та, вместо* ***да се юрнат*** *с електората в мърлявия градски транспорт, та да му видят хала. Да, ама не* (в. „Нощен Труд", бр. 228, 2000, с. 6). • *Научили, че мелничарят е мъртъв, циганите от „Хумата" се* ***юрнали*** *към воденицата и я разграбили* (в. „24 часа", бр. 48, 1997, с. 5). • *Явно цяла България се е* ***юрнала*** *да играе на тото преди Нова година* (в. „24 часа", 04.01.1999, с. 1). • *И се* ***юрна*** *сънародникът ни по поляните, но хич и не помисли, че гъби всякакви, а някои могат да се окажат отровни* (в. „Новинар", бр. 217, 1997, с. 7). • *Народът, безпаметен от радост, масово* ***се юрва*** *към Орханийското шосе...* (в. „Седмичен Труд", бр. 51, 1999, с. 21). • *През лятото всичко живо в „белите страни"* ***се юрва*** *на почивка от където може и както може* (в. „Вестник за жената", бр. 30, 2000, с. 14). • ***Юрнали*** *се на галоп братушките, но след няколко минути на края на селото пристигнали без седла* (в. „Труд", бр. 149, 2002, с. 13).

юрт *м. Диал.* Празно, запустяло дворно място (тур. **yurt** – *същото значение*). • *Встрани чак до доля, където тече водата, слизат* ***юртове*** *с балкански сини сливи* (З. Сребров).

ю̀руш *м. Разг.* Нападение, атака, пристъп (тур. **yürüyüş** – *ход, движение*). • *Онбашии от комшулука,* ***юруш*** *към ар-*

кадашлък! (в. „24 часа“, бр. 154, 1997, с. 6). • *Кампанията с подмяната на паспортите* ***на юруш*** *е обречена на провал* (в. „24 часа“, бр. 74, 19. 03. 2000, с. 5). • *Цигани,* ***юруш*** *към Хелзинки!* (в. „24 часа, 01.02.2000, с. 11). • *Частници купуват 11 ВЕЦ* ***на юруш*** (в. „Труд“, бр. 125, 2000, с. 6).

ютѝя *ж.* 1. Железен уред, който след нагряване се използва за гладене на тъкани и дрехи. 2. *Жарг. Ирон.* Пистолет (от тур. **ütü** – *уред за гладене на дрехи*). • *Представете си как една интелигентна жена убива майка си като смазва главата ѝ с* ***ютия*** *пред очите на 12-годишното си дете* (в. „Труд“, бр. 121, 2000, с. 7). • ***Ютия*** *– че гладиш – ще помиряваш двама скарани* (К. Петров). • *Набира надомни шивачки и жени за работа с* ***ютия*** *от цялата страна...* (в. „Труд“, *Малки обяви VI*, бр. 117, 2000). • *Ако животът се мереше с* ***ютии****, излиза, че сме обеднели точно 4 пъти след 10 ноември* (в. Труд“, бр. 312, 2002, с. 1). • *Гориха ме с* ***ютия****, рязаха ми ушите* (в. „Труд“, 18.03.2003, с. 13).

юфкà *ж.* 1. Изсушени тестени кори. 2. Ястие, приготвено с такива кори (тур. **yufka** *–ястие, приготвено от изсушени тестени кори*). • ***Юфката*** *смесете с част от соса, разстелете я в чинията около пилето, а останалия сос го залейте* (сп. „Жената днес“, *Рецепти от цял свят*, декември 1988, с. 4).

Я

ябанджѝя *м.* Човек, който е от друго селище, преселник, другоселец (от тур. **yabancı** – *същото значение*). • *Не мислех зло, майко.* ***Ябанджия*** *човек и беше за малко, а остана повеке* (Д. Талев).

ява̀ш *нареч.* 1. *Разг.* Бавно, полека, едва-едва. 2. *прил. неизм. Остар.* Мек, слаб – за тютюн (тур. **yavaş** – *бавно, полека, едва-едва*). • *От тук нататък полицията (не) завърта „машината" на спокойни, ориенталски* ***яваш-яваш*** *обороти* (в. „Вестник за жената", бр. 22, 2000, с. 10). • *Спокойно!* ***Яваш-яваш!...*** (БНТ, Канал 1, 05.11.2000).

ѝдец *междум.* За изразяване неуспех при облог или състезание (от тур. **yades** – *същото значение*). • *„Днеска само за вас има работа, а за нас –* ***ядец****, мамка ви!", процеждаха през зъби ячки момчета* (Столичен печат, 2001).

язък *междум. Разг.* Жалко (тур. **yazık** – *същото значение*). • ***Язък*** *за дървата, тигана и маслото...* (С. Заимов). • *Гласят „Софарма" за дойна крава на здравната каса, но* ***язък*** *за кравата* (в. „Банкеръ", бр. 17, 2000). • *Слага топката на главата на Гонзо, въх... но той бие над вратата.* ***Язък!*** (в. „24 часа", бр. 211, 2000, с. 14).

яка̀ *ж.* Част от дреха, която е прикрепена към вратната извивка или е продължение на реверите (тур. **yaka** – *същото значение*). • *Под черните си ученически мантии с монашески бели* ***якички*** *носехме минижупи или най-първите шорти* (в. „Вестник за жената", бр. 30, 2000, с. 5).

яланджѝя *м. Диал.* Лъжец (от тур. **yalancı** – *същото знчение*). • *Я го остави!* ***Яланджия*** *е той, нечитав човек!* (БРР).

ялдъ̀з *м. Остар.* Жълтица, позлата (тур. **yaldız** – *същото значение*). • *Цялата ѝ дреха беше обшита с* ***ялдъзи*** (БРР).

ялдъзлѝя *прил. неизм. Диал.* Позлатен (от тур. **yaldızlı** – *същото значение*). • *Пред него на масата са разположени няколко тъмносини* ***ялдъзлии*** *мускали, от които половината празни...* (Ал. Константинов).

яма̀ *ж. Диал.* Кръпка (тур. **yama** – *същото значение*). • *Той държеше криво широ и голяма губерка и се готвеше да постави мешинена* ***яма*** *на самара* (Ем. Станев).

ѝма *ж. Остар.* Плячка, грабеж (от тур. **yağma** – *същото значение*). • *...но всичката тая стока не беше тяхна мъка, а* ***яма****, нагребана в това смутно време* (Й. Йовков).

ямурлу̀к *м.* Дълга мъжка връхна дреха с качулка (тур. **yağmurluk** – *същото значение, от* **yağmur** – *дъжд*). • *Той отметна* ***ямурлука*** *си и покри добичето* (Ел. Пелин).

ярма̀ *ж.* Смляна на едро зърнена храна за селскостопански животни (тур. **yarma** – *1. Едро смляна кърма. 2. Пробив. 3. Разцепване, разтрошаване. 4. Разрез*). • *Скараха се заради* ***ярмата*** *на добитъка, не можеха да я разделят* (БРР).

ятага̀н *м.* Къса крива сабя, по-широка към върха, отколкото към дръжката (тур. **yatağan** – *същото значение*). • *...всеки случайно попаднал на улицата християнин е нишан за куршум и* ***ятаган*** (в. „Седмичен труд", бр. 51, 1999, с. 21). • *След година-две се сдобил и с един „Байонет" и един* ***ятаган*** (в. „24 часа", бр. 216, 2001, с. 14). • *Кърджалийският свещеник Камен Гарена превърна богоявленския водосвет в шоу, като се появи на муле, водено от турско заптие с* ***ятаган*** *и съпровождан от кръстоносец и еврейски равин* (в. „24 часа", бр. 6, 2002, с. 48). • *Българинът не можеш да го уплашиш ни с* ***ятаган****, ни с пушка, ни със закон!* (в. Труд", бр. 312, 2002, с. 1).

ята̀к *м.* Лице, което укрива занимаващи се с конспиративна дейност и им помага (тур. **yatak**, **-ği** – *1. Легло. 2. Прен. Човек, който дава убежище*). • *Ха си си отворил устата, ха са те заклеймили като комунист,* ***ятак*** *на Милошевич и на Леонид Кучма* (в. „Вестник за жената", бр. 52, 2001, с. 3). • *България се явява потенциален* ***ятак*** *на преследваните секти, но странно защо за нашествието на чуждите емисари у нас се говори и пише малко* (в. „24 часа", бр. 41, 2000, с. 16). • *Имам информация, че майката на Костов – Поликсена, нейната сестра и родителите ѝ са били* ***ятаци*** *на Дупнишкия партизански отряд* (в. „Нощен Труд", бр. 79, 2000, с. 3). • *Магистратите не са* ***ятаци*** *на властта* (в. „Труд", бр. 313, 2000, с. 2).

яхнѝя *ж.* Гъсто ястие с месо или зеленчуци, приготвено чрез варене (от тур. **yahni** – *същото значение*). • *На оста-*

налите 730 затворници бобената ***яхния*** *не им се размина* (в. „Нощен Труд“, бр. 84, 2000, с. 16). • *Вечерята пък ще е* ***яхния*** *и мляко с ориз* (в. „Труд“, бр. 128, 2000, с. 11).

яхъ̀р *м.* Обор (тур. **ahır** – *същото значение*). • ***Яхър*** *(обор) – тайни страсти и желания ще те вълнуват; конски – ще постигнеш целта си с постоянство; за друг добитък – ще промениш жилището си или жена (мъжа) си* (К. Петров).

яшмà̀к *м.* Покривало за глава и лице на жените мохамеданки (тур. **yaşmak** – *същото значение*). • ***Яшмакът*** *ѝ беше леко отворен и св. Спиридон побърза да наведе неземните си очи към прашния под, за да не се вмъкне през тях в душата му прелестта на изкушението* (Ел. Пелин).

Д-р Весела Кръстева е родена в София през 1960 г. Завършила е българска филология в СУ „Св. Климент Охридски". През 2001 г. защитава дисертация на тема: „*Турцизмите в съвременния български език*" за присъждане на научната и образователна степен „доктор".

От 1997 до 2000 г. е преподавател по филологически практикум в СУ „Св. Климент Охридски". От 2000 г. работи като учител по български език и литература в 164. гимназия с преподаване на испански език „Мигел де Сервантес", София.

Автор е на:

- *Турцизмите в съвременната публицистична реч като обект на социолингвистично изследване*, сб. „Проблеми на социолингвистиката", 1997.
- *Публицистиката – предмостие или свободна зона на литературата*, сб. „Език, литература, идентичност", 1999.
- *За пейоративните турски заемки в езика на публицистиката*, сп. „Българска реч", 1999.
- *Реактуализация на част от турските заемки в езика на публицистиката – исторически основания и значения* – доклад, изнесен на националната конференция „Българският език през XX век", 04.12.1999, публикуван в сборник на университетското издателство, 2000.
- *Речник на турските думи в съвременния български печат*, изд. „Лаков ПРЕС".
- *Комбинирани тестове за ученици след 7. клас*, изд. „Ариадна".
- *Познаваме ли правилата и нормите в българския книжовен език?*, изд. „Ариадна".
- *Граматика за 6. клас*, изд. „Скорпио ви".
- *Граматика за 5. клас*, изд. „Скорпио ви".
- *Граматика за 7. клас*, изд. „Скорпио ви".
- *Граматика за 9. клас*, изд. „Скорпио ви".
- *Граматика за 10. клас*, изд. „Скорпио ви".
- *Граматика за 11. клас*, изд. „Скорпио ви".
- *Граматика за 12. клас*, изд. „Скорпио ви".
- *Обща българска граматика*, изд. „Скорпио ви".

Д-р Весела Кръстева
ТЪЛКОВЕН РЕЧНИК
на ТУРЦИЗМИТЕ в българския език

Българска, първо издание, 2003

Коректори – екип на SCORPIO *vi* PUBLISHING
Корица – SCORPIO *vi* ADVERTISING GRAPHIC DESIGN
Предпечатна подготовка – SCORPIO *vi* ADVERTISING GRAPHIC DESIGN
Техническа редакция – SCORPIO *vi* ADVERTISING GRAPHIC DESIGN
Художествена редакция – SCORPIO *vi* ADVERTISING GRAPHIC DESIGN
Policy of perfectionism – SCORPIO *vi* PUBLISHING

Издателството на тези, които успяват
СКОРПИО ви

За контакти:
София 1000, п. к. 1399
ИК СКОРПИО ви и SCORPIO vi ADVERTISING
тел.: 02/ 944-27-37, 0888368410, 048913383
факс 02/ 944-27-37, реклама 098659960, 0887667647
Книжна борса СКОРПИО
ул. „Мануш войвода“ № 3,
втората пряка на ул. „Цар Иван Асен II“
от Ситняково към Орлов мост,
партерен офис-магазин, вход откъм улицата
тел. 02/ 843-74-23, 048762643, факс 02/ 843-74-23
e-mail: scorpionusus@yahoo.com
web site: www.scorpio-vi.com

ISBN 954-792-115-0